

รายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องระดับชาติ
การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
ในโรงเรียนนำร่อง : รูปแบบที่คัดสรร
Learning Process Reform of the pilot School :
The Selected Models

เอกสารโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
ลำดับที่ 7

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรื

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก - ง
บทนำ ความเป็นมา หลักการและเหตุผล	๑
บทที่ ๑ หลักการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้	๗
บทที่ ๒ แหล่งข้อมูล เครื่องมือการสำรวจ และการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๘
แหล่งข้อมูล	๑๘
เครื่องมือสำรวจข้อมูลที่สร้างขึ้น	๑๙
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๒๐
ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์แผ่นโปสเตอร์	๒๐
ตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ร่องรอยการเรียนรู้จากบันทึกอนุทินของครูต้นแบบ	๒๙
ตอนที่ ๓ การวิเคราะห์คำตอบ ๓ หน้า เกี่ยวกับ	๓๒
● การพัฒนาบุคลากร	๓๒
● กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	๓๗
● คุณภาพที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน	๔๐
ตอนที่ ๔ การวิเคราะห์ผลการสนทนาเจาะลึก (Focus Group)	๔๔
ตอนที่ ๕ การวิเคราะห์กระบวนการเรียนของนักเรียนและคุณลักษณะของผู้เรียน	๖๒
บทที่ ๓ รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่คัดสรร	๘๐
๓.๑ การบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้	๘๓
๓.๒ หลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรสถานศึกษา	๑๑๑
๓.๒.๑ หน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการ	๑๑๔
๓.๒.๒ หน่วยบูรณาการ : โครงการ	๑๔๓
๓.๓ กิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมและระเบียบวินัย	๑๘๒
๓.๔ รูปแบบกิจกรรมประเด็นปัญหาหรือกลุ่มสนใจ	๒๐๒
๓.๕ รูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศ	๒๑๗
บทที่ ๔ สรุป และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๒๓๒
บรรณานุกรม	๒๓๘

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยการสนับสนุนจากธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank) ได้เริ่มโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๔ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้วยวิธีการดำเนินงานทั้งโรงเรียนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน

เอกสารนี้เป็นรายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องระดับชาติ เน้นเฉพาะ **การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่องโดยคัดสรร วิเคราะห์ และสังเคราะห์รูปแบบที่โรงเรียนได้ปฏิบัติจริง**

วัตถุประสงค์หลัก คือ การสำรวจ รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ และนำเสนอรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เสนอกิจกรรมเด่นที่ครูได้ปฏิบัติ ทั้งที่เป็นครูในโรงเรียนนำร่อง ครูต้นแบบของ สกศ. ครูแกนนำ และผู้บริหารโรงเรียน นอกจากนี้ยังมุ่งศึกษาบทบาทของนักวิจัยในพื้นที่ รูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศ ซึ่งเกื้อหนุนให้กระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้มีความก้าวหน้า เกิดเป็นคุณภาพผู้เรียน

แหล่งข้อมูลประกอบด้วย ๑) รายงานการพัฒนาตนเองของบุคลากรโรงเรียน ๒๕๐ โรงเรียน รายงานการดำเนินงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการประกันคุณภาพ (ระยะที่ ๑ และระยะที่ ๒) ๒) รายงานการพัฒนาบุคลากรทั้งโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของนักวิจัยในพื้นที่ ๔๔ คณะ ๓) ไปสเตอร์เสนอผลการประชุมกลุ่มเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยในพื้นที่กับโรงเรียน ๔) บันทึกการตรวจเยี่ยมโรงเรียน ๕) นิทรรศการ ๖) เกียรติยศครูผู้ตั้งใจดีกำ ของโรงเรียนสังกัด สปช. ๖) บันทึกการสอนของครูต้นแบบ สกศ. จำนวน ๑๐ คน เป็นเวลา ๑๐ สัปดาห์ ๗) คำตอบ ๓ หน้า ของโรงเรียนในโครงการฯ เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร กิจกรรมเด่น และคุณภาพที่เกิดขึ้นในผู้เรียน ๘) ผลการประชุมกลุ่มย่อยและสนทนาเจาะลึก (Focus group) ในการประชุม ๔ ภูมิภาค ๙) ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามเชิงการวัดและประเมินผล และ ๑๐) การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะผู้เชี่ยวชาญไทยและต่างประเทศ

เครื่องมือการสำรวจ วิเคราะห์ประกอบด้วย ๑) ตัวบ่งชี้กระบวนการสอนของครู และตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียน ๒) กรอบความคิดและการออกแบบโปสเตอร์ ๓) แนวการบันทึกอนุทินของครูต้นแบบ ๔) คำถามแบบเติมข้อความเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร กิจกรรมการเรียนรู้และคุณภาพผู้เรียน ๕) คำถามแบบมีโครงสร้างเพื่อใช้ในการสนทนาเจาะลึกกลุ่ม (Focus group) ใน ๔ ภูมิภาค และ ๖) เกณฑ์การวิเคราะห์ รายงานสรุปของโรงเรียน ๒๕๐ โรงเรียน

ข้อค้นพบที่สำคัญ

การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาบุคลากรทั้งโรงเรียนมีวิธีการที่หลากหลายมากขึ้นนอกเหนือจากการส่งผู้แทนของโรงเรียนเข้ารับการอบรมและประชุมทางวิชาการ กระบวนการพัฒนาบุคลากรเริ่มด้วยผู้บริหาร นักวิจัยในพื้นที่ และศึกษานิเทศก์ร่วมกัน สร้างความตระหนักต่อการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การสร้างศรัทธาในวิชาชีพ การวางแผนร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งทางด้านองค์ความรู้ ทักษะ และนวัตกรรมการเรียนการสอน บุคลากรได้รับการแนะนำและยอมรับซึ่งกันและกัน ฉันทกัลยาณมิตร เกิดองค์ความรู้ด้านการวิจัย พบเป้าหมายการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีระบบกัลยาณมิตรนิเทศ คลินิกการเรียนรู้ ศูนย์วิทยากร และเครือข่ายการเรียนรู้ อย่างกว้างขวาง

การสนับสนุนด้านงบประมาณ สื่อ และวิธีการโดยตรงสู่โรงเรียนเป็นปัจจัยนำความสำเร็จในการพัฒนาบุคลากร ทั้งนี้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมสนับสนุน ตรวจสอบ และยกย่องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ รูปแบบสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่คัดสรรมานำเสนอเกิดขึ้นจาก ๑) โรงเรียนรับองค์ความรู้จากหน่วยงานต่างๆ มาพัฒนากิจกรรมตามสถานภาพและความพร้อมของตน ๒) โรงเรียนริเริ่มคิดสร้าง สาระและรูปแบบกิจกรรมขึ้นเอง ๓) โรงเรียนอยู่ในชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการวางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และ ๔) โรงเรียนเปลี่ยนสภาพปัญหาวิกฤตให้เป็นโอกาส ทั้งนี้ผู้บริหารที่เป็นผู้นำ นักวิจัยในพื้นที่ และครูต้นแบบ มีส่วนช่วยในการสังเคราะห์กิจกรรมที่ปฏิบัติจริงให้เป็นรูปแบบที่มีหลักการชัดเจน มุ่งสู่คุณภาพของผู้เรียนที่สามารถวัดและประเมินได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ที่อยู่ใกล้เขตเมืองและได้รับความรู้จากต้นสังกัดสม่ำเสมอ มักจัดกิจกรรมตามแบบแผนคล้ายคลึงกัน ต่างจากโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกล มีลักษณะคิดริเริ่มจัดสาระและกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชุมชนท้องถิ่น กิจกรรมมีสีสันแตกต่างกัน หลากหลายจนเกินกว่าที่จะนำมารวมเป็นแบบแผนเดียวกันได้ แสดงว่าการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ควรให้โรงเรียนมีอิสระ ไม่ถูกครอบงำโดยทฤษฎีและขั้นตอนที่ผูกมัดตรึงจนเกินไป

รายงานนี้ได้นำเสนอรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการปฏิบัติจริงของโรงเรียนต่างๆ ๕ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ ๒) รูปแบบหลักสูตรสถานศึกษา : หน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการ และหน่วยบูรณาการ : โครงการ ๓) กิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมและระเบียบวินัย ๔) กิจกรรมประเพณีปัญญา และ ๕) กระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศ

คุณภาพของผู้เรียน เนื่องจากการดำเนินงานโครงการนำร่องมีระยะเวลาสั้น จึงมีอาจกล่าวได้ว่าคุณภาพผู้เรียนที่วิเคราะห์ได้ทั้งหมดเกิดขึ้นจากการปฏิรูปการเรียนรู้ในโครงการนี้ หากแต่หน้าจะเป็นการสะสมคุณภาพจากผลการนิเทศและการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนโดยหน่วยงานต้นสังกัดมาก่อนด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเกต การบันทึก และการวัดประเมินผลเชิงปริมาณ พบว่า นักเรียนมีความสนใจใฝ่เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างมีความสุข มีตัวอย่างนำเสนอ ๑๒ พฤติกรรม นักเรียนมีพัฒนาการด้านกระบวนการทำงาน รู้จักวางแผน และทำงานเป็นกลุ่ม มีตัวอย่าง ๙ พฤติกรรม นักเรียนได้พัฒนาความสามารถตามความถนัด ความสนใจเต็มตามศักยภาพ มีตัวอย่าง ๑๒ พฤติกรรม นักเรียนมีพัฒนาการทางคุณธรรม วัฒนธรรม และคารวะธรรม มีตัวอย่าง ๑๐ พฤติกรรม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ประเทศไทยมีองค์กรหลายระดับที่วางนโยบายพัฒนาคนและสังคม องค์กรแต่ละประเภท เช่น องค์กรทางการศึกษา การเมือง องค์กรเอกชน ชุมชน เป็นต้น ควร **ประสานสัมพันธ์กันเป็นเอกภาพ** ปรับความคิดที่แตกต่างมุ่งสู่การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนไทยทั้งหมด

๒. คณะอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูต้องขยายพรมแดนความรู้จากหลักทฤษฎี ออกสู่กระบวนการเรียนรู้จริงในโรงเรียนและชุมชน ร่วมคิดร่วมทำงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ **นำครูสู่สถาบัน นำนิสิตนักศึกษาออกสู่ชุมชน** เพื่อทุกฝ่ายได้พัฒนาตนไปพร้อมกัน

๓. ควรสร้างความเข้มแข็งให้แก่**ศูนย์ศึกษาและพัฒนาครู** ของสถาบันราชภัฏ ทุกแห่ง และหน่วยงานบริการทางวิชาการของคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ทุก มหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาบุคลากรในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

๔. ระดมพลังปัญญาจากทุกฝ่ายเพื่อเตรียมการสร้างความรู้ความเข้าใจและ แนวปฏิบัติที่ชัดเจนแก่ผู้บริหารและครูทุกระบบการศึกษา **เพื่อสามารถใช้หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔**

๕. **ปรับระบบและกระบวนการปฏิบัติงาน**ของครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ ครู แกนนำและผู้บริหารต้นแบบให้มี**ประสิทธิภาพ**ในการสร้างเครือข่ายและแก้ไขจุดอ่อน บางประการ

๖. **พัฒนากระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศ**ในการปฏิบัติงานปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อสร้างศรัทธา การยอมรับ และความร่วมมือกันในทุกขั้นตอน

๗. **สร้างกระบวนการสืบค้นโรงเรียนตัวอย่าง**ที่ดำเนินการปฏิรูปทั้งโรงเรียน ให้มากขึ้นทุกระดับ ทุกขนาด ทุกเศรษฐกิจฐานะ ทุกรูปแบบ **ระมัดระวังวิธีการยกย่อง** เพื่อมิให้เป็นการเปรียบเทียบ แข่งขัน

๘. **เชื่อมโยงสถานศึกษากับชุมชน** แหล่งเรียนรู้ สถานประกอบการ สถาบัน ชุมชน สิ่งแวดล้อม ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้ประสานกับกระบวนการเรียนรู้อย่าง แท้จริง ทั้งนี้ต้องแก้ไขกฎระเบียบที่ผูกมัดตายตัว

๙. **ลดระบบอำนาจ**ออกจากการประเมินตรวจสอบของหน่วยเหนือ สร้าง ระบบประเมินตนเองของสถานศึกษาให้เข้มแข็ง ตรวจสอบโดยชุมชน สังคม โดยดูจาก คุณภาพของผู้เรียน

๑๐. **จัดระบบและกระบวนการที่ถูกต้องและดี มีประสิทธิภาพ** ในการใช้เทคโนโลยี การศึกษาและการพัฒนาบุคลากร

๑๑. ลดวิธีการครอบงำทางทฤษฎีการสอน เพราะ**ไม่มีสูตรสำเร็จใด ๆ สูตรเดียว** ในการพัฒนามนุษย์ ควรใช้วิธีเพิ่มศรัทธา ขวัญกำลังใจให้ผู้บริหารและครูพัฒนารูปแบบ ลีลาการสอนของเขาเอง เปิดโอกาสให้ครูกคิด เปิดแนวทางให้ครูทำ เปิดเวทีให้ครูแสดงผลงาน

ขอให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมมือ สนับสนุน ตรวจสอบ และดูคุณภาพของลูกหลาน ของเขาเอง

บทนำ

ความเป็นมา หลักการและเหตุผล

าษ การสร้างคนดีนั้นก็คือการให้ความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดีแก่เขาด้วยการให้การศึกษา อบรมวิชาความรู้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิชาสามัญ วิชาชีพ หรือวิทยาศาสตร์ ล้วนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเยาวชน สำหรับแต่ละคนจะนำไปสร้างอนาคตที่มั่นคงแจ่มใส ถ้าโรงเรียน สอนวิชาการได้ดี ฝึกหัดให้รู้จักหน้าที่และความเป็นพลเมืองดีให้ได้ผลจริง ๆ พร้อมทั้งอบรมให้เข้าใจในศาสนาด้วย ก็นับว่าให้การศึกษาแก่เยาวชนอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะความรู้วิชาการนั้น นอกจากจะทำให้บุคคลเฉลียวฉลาดมีโอกาสที่เปิดกว้างแล้ว ยังจะช่วยให้ศึกษาศาสตร์ ได้เข้าใจชัดเจนและกว้างขวาง เกื้อกูลการประพฤติปฏิบัติตามศาสนา ให้ถูกต้องมั่นคง และช่วยให้อนุชนเติบโตเป็นพลเมืองดี เป็นศาสนิกชนที่สมบูรณ์แบบชำ *

พระบรมราชาวาท

พระราชทานแก่ผู้นำศาสนาอิสลาม (อิหม่าม)

ในจังหวัดชายแดนภาคใต้และ

ผู้แทนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา ๒

วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๓๑

พระบรมราชาวาทที่อัญเชิญมาเป็นข้อความมงคลสูงสุดนี้ ได้แสดงถึงคุณภาพของผู้เรียนที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้อุดมคติ คุณภาพที่เป็นองค์รวมผสมผสานของความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี ซึ่งแต่ละคำสามารถอธิบายความเป็นสาระและจุดประสงค์ของการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น

แนวโน้มการจัดการศึกษาไทยในปัจจุบันได้คลี่คลายความเคร่งครัดในกรอบเนื้อหาวิชา ขยายสู่คุณลักษณะของการปฏิบัติ การทำงานได้สำเร็จ การรู้จักคิดพิจารณาค้นหาคำตอบและ คุณธรรมความดีงามมากขึ้น แม้จะมีกระแสของการแข่งขันและการสอบแบบแพ็คตอก ครอบงำอยู่ แต่ทุกฝ่ายในสังคมไทยเริ่มประจักษ์แจ้งแล้วว่าคะแนนสอบและวุฒิบัตรเริ่มคลาย ความศักดิ์สิทธิ์ลง ในชีวิตจริงคุณภาพของคนต่างหากที่จะบ่งบอกความก้าวหน้าอย่างราบรื่น ของการดำเนินชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้นิยามคำว่าการศึกษ่าว่า หมายถึง ราชการกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^๒

จากคำนิยามดังกล่าวอธิบายได้ว่า การศึกษามีได้หมายถึงการเรียนในโรงเรียนเพื่อให้ ได้ความรู้เท่านั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้แสดงเจตนารมณ์ว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ ของการศึกษา การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย มิได้แยกกันเด็ดขาด หากแต่ทั้งสามรูปแบบได้เคลื่อนเข้าผสมกลมกลืนกัน เกิดเป็นกระบวนการ เรียนรู้และสังคมการเรียนรู้เพื่อสร้างคุณภาพตลอดชีวิตของผู้เรียน

ด้วยเหตุผลข้างต้น การจัดการศึกษาจึงเป็นภารกิจของหลายฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ ทำหน้าที่อย่างประสานสัมพันธ์กัน กระบวนการจัดการศึกษาเน้นการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ชุมชน รัฐ เอกชน องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ แม้แต่ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ และปัญหาที่เกิดขึ้นก็ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่บุคคลสามารถ ศึกษาได้ทุกเวลา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทุกฝ่ายจะมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา แต่คงจะปฏิเสธ ไม่ได้ว่าการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนยังมีความจำเป็น และโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่ต้องได้รับการพัฒนาให้ดำเนินการกิจอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะพิจารณาในมิติ การบริหารสถานศึกษา มิติการจัดกระบวนการเรียนรู้ มิติการพัฒนาศักยภาพของครูและ บุคลากร มิติด้านคุณภาพผู้เรียน และมิติด้านความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมของครอบครัว และชุมชน

การปฏิรูปการศึกษาได้เกิดขึ้นในประเทศไทยหลายครั้งหลายรูปแบบ สืบเนื่องมาตั้งแต่ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว สืบต่อมาจนถึงช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ การกำหนด รูปแบบการศึกษาสมัยใหม่ด้วยวิธีการทดลองนำร่องที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐

การปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ พ.ศ. ๒๕๑๘ และการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบองค์รวม ตามมาตรา ๗๕ ถึงมาตรา ๗๘ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

กระแสหลักของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในฐานะที่เป็นองค์กรกำหนดนโยบายการศึกษาได้ ดำเนินการศึกษา วิจัย ค้นพบ และเผยแพร่รูปแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้มาตั้งแต่ก่อน การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ทำให้เกิดการตื่นตัวและมีความ ตระหนักต่อการแก้ไขปัญหาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่มีสถานศึกษาสังกัดก็ได้ดำเนินการพัฒนาครู บุคลากร ผู้บริหาร และจัดการนิเทศกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนอย่างเข้มแข็ง

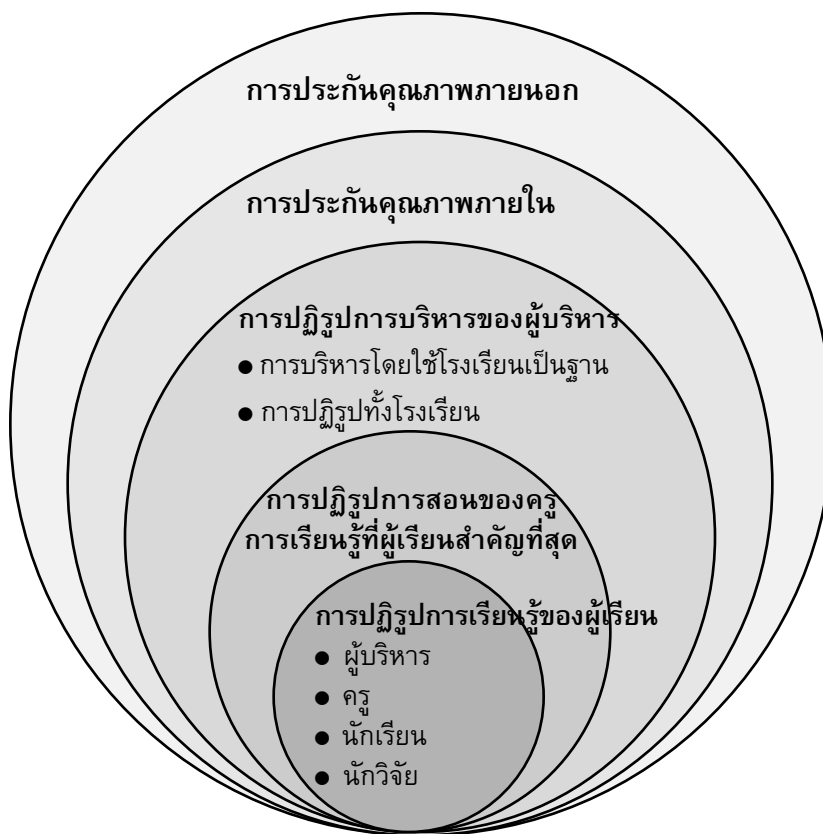
การปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นประเด็นเด่นที่ สังคมทุกฝ่ายจับตาตรวจสอบว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด ยิ่งเมื่อมีระบบการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาและการประเมินภายนอกเพื่อรับรองมาตรฐานของสถานศึกษาเป็นแรงหนุน จึงทำให้ต้องมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาองค์ประกอบทั้งโรงเรียนให้ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน มุ่งสู่คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยการสนับสนุนจากธนาคารพัฒนา เอเชีย (Asian Development Bank) ได้เริ่มโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนา คุณภาพผู้เรียนในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๔ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้วย วิธีการดำเนินงานทั้งโรงเรียน (Whole school approach) แบบใช้การวิจัยเป็นฐาน (research base approach)

วัตถุประสงค์หลักของโครงการฯ มีดังต่อไปนี้

๑. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการดำเนินการปฏิรูปกระบวนการ เรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
๒. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้ ผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดกระบวนการเรียนรู้
๓. เพื่อให้โรงเรียนสามารถขยายเครือข่ายการปฏิรูปการเรียนรู้และประกันคุณภาพ ภายใน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้แก่โรงเรียนอื่นๆ
๔. เพื่อให้คณาจารย์ที่เป็นคณาจารย์คณะครุศาสตร์และเป็นศึกษานิเทศก์ได้รับ ประสบการณ์ตรงจากการทำงานร่วมกับโรงเรียน ซึ่งทำให้สามารถปรับปรุงสาระการเรียนรู้ ในคณะครุศาสตร์ และปรับปรุงระบบการนิเทศให้มีประสิทธิภาพ

โครงการนี้ได้วางกรอบความคิดของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดังแสดง
ในแผนภาพ

กรอบความคิดของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ^๓

จากกรอบแนวคิดของโครงการนำไปสู่การวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในเชิงภาพรวมทั้งโรงเรียนและเจาะจงประเด็นอีก ๓ ประเด็น คือ ๑) การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ๒) รูปแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง ๒๕๐ โรงเรียนของโครงการ และ ๓) การประเมินและการประกันคุณภาพของกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้

รายงานฉบับนี้เน้นด้านการพัฒนาบุคลากรด้านความรู้ในการปฏิรูปการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้บุคลากรทั้งผู้บริหารและครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยความร่วมมือกันกับคณะนักวิจัย นอกจากนี้ยังได้รวบรวมสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาซึ่งเป็นการสังเคราะห์จากการปฏิบัติจริง นำเสนอเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่อีกด้วย

วัตถุประสงค์เฉพาะของการปฏิบัติงานโครงการฯ ด้านรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้

๑. เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาบุคลากรทั้งโรงเรียนในการปฏิรูปการเรียนรู้
๒. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นกิจกรรมเด่นที่ครูปฏิบัติจริง ทั้งที่เป็นครูในโรงเรียนนำร่องและครูต้นแบบของ สกศ.
๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการวัดและประเมินผล
๔. เพื่อศึกษาบทบาทของคณะนักวิจัยที่เกื้อหนุนให้กระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนมีความก้าวหน้า เกิดเป็นคุณภาพของผู้เรียน
๕. เพื่อเสนอแนะแนวนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ต่อหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลและรูปแบบกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่นำเสนอในรายงานนี้ ส่วนหนึ่งเป็นข้อค้นพบเชิงนวัตกรรม อีกส่วนหนึ่งเป็นรูปแบบที่บุคลากรทั้งโรงเรียนพัฒนาขึ้นจากทฤษฎีและหลักการเรียนรู้ที่ได้รับจากแหล่งวิทยาการต่างๆ รวมถึงการนิเทศส่งเสริมขององค์กรที่โรงเรียนสังกัดอยู่ด้วย

คำถามการวิจัย

๑. รูปแบบการเรียนรู้/หรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่โรงเรียนในโครงการปฏิรูปฯ ได้สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมีลักษณะอย่างไร
๒. การพัฒนาบุคลากรของนักวิจัยในพื้นที่ ผู้บริหาร และครูต้นแบบได้ส่งเสริมให้โรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างไร และบุคลากรได้พัฒนาเพียงใด
๓. คุณภาพของผู้เรียนประเมินโดยใช้ตัวบ่งชี้อะไรบ้าง และตรวจสอบด้วยวิธีการใด (จากบันทึกอนุทิน, การเยี่ยมโรงเรียน, การสังเกต, การสัมภาษณ์, การสนทนาเจาะลึก, การรายงานของโรงเรียนปฏิรูปฯ ฯลฯ)
๔. กระบวนการทำงานระหว่างคณะผู้วิจัย คณะนักวิจัยในพื้นที่กับบุคลากรโรงเรียนในโครงการฯ ได้สร้างรูปแบบการนิเทศกระบวนการเรียนการสอนอย่างไร
๕. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนปัญหา มีอะไรบ้าง
๖. ความเป็นไปได้ของการขยายผลการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนมีมากน้อยเพียงใดและจะทำได้อย่างไร

เชิงอรรถบทนำ

๑ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. คำพ่อสอน : ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน, มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย และมูลนิธิสตรี-สฤณีวงศ์. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรุงเทพฯ ๒๕๔๒. น. ๒๑.

๒ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, คำนิยามมาตรา ๔.

๓ เลขา ปิยะอัจฉริยะ และ นงลักษณ์ วิรัชชัย. แนวทางการวิจัยปฏิบัติการ : โรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๔, น. ๕.

บทที่ ๑

หลักการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนการสอน หรือที่ใช้คำใหม่ว่าการปฏิรูปการเรียนรู้ หัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ ความรักของครูที่เอาใจใส่ เข้าใจนักเรียน และมีใจให้แก่การสอน

หัวใจของการสอน คือ การที่นักเรียนได้สัมพันธ์และสัมผัสกับสรรพสิ่งที่อยู่ภายในตน และอยู่รอบตัว นักเรียนได้ฝึกคิด ฝึกทำ ฝึกวัดและประเมิน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้รับการฝึกหัดขัดเกลาทั้งกาย วาจา ใจ และได้เรียนในบรรยากาศที่ปลูกเร้าจินตนาการ สร้างเสริมสุนทรียภาพ

การปฏิรูปการศึกษา คือ **การคิดตลบกลับทิศทาง** จากเดิมที่มีศูนย์อำนาจการสั่งการจากยอดสู่ฐาน มาเป็นการสร้างพลังอำนาจของรากฐานสู่ยอดเจดีย์ขององค์กรบริหารการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษา คือ การระดมสรรพกำลังมุ่งตรงส่งเสริมสู่โรงเรียน ผู้บริหารและครู ตลอดจนบุคลากรอื่นได้รับการสร้างศรัทธา เกิดขวัญและกำลังใจ ชุมชนชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้ ฝึกหัดทำงาน สนับสนุนทรัพยากร ช่วยเหลือชี้แนะแนวทางการพัฒนาโรงเรียน

แม้ว่าจะมีความขัดแย้งทางวิธีคิดในการปฏิรูปการศึกษา แต่ความเห็นที่ตรงกันของทุกฝ่าย คือความจำเป็นต้องรีบปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษา การพัฒนาคุณภาพของเด็กให้เป็นพลเมืองดีในอนาคต และการเชื่อมโยงการศึกษากับชีวิตและสังคม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ หมวด ๔ มาตราที่ ๒๒ - ๓๐ ได้ระบุแนวการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ จึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การศึกษาทุกระบบต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสม มีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม ครูต้องจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และสื่อการเรียนเพื่อสร้างการเรียนรู้ ประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย รัฐส่งเสริมการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ มีการวัดและประเมินผลอย่างเหมาะสม

ในมาตรา ๓๐ ของหมวด ๔ ได้บัญญัติว่า ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา^๑

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต : ๒๕๔๓) ได้บรรยายธรรมเรื่อง ไปถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่ ในส่วนที่ว่าด้วยชีวิตที่ดีกับการศึกษา

าษาการดำเนินชีวิตที่ดี ที่เรียกว่าจริยะนี้ได้มาด้วยสิกขา คือการศึกษา เพราะฉะนั้นชีวิตของมนุษย์ถ้าจะเป็นชีวิตที่ดีต้องมีการศึกษาตลอดเวลา คือต้องเป็นชีวิตแห่งการศึกษา จะพูดว่าชีวิตที่ดีคือชีวิตแห่งการศึกษาก็ได้ เพราะชีวิตที่ดีต้องมีการฝึกฝนพัฒนา เพราะไม่สามารถได้ชีวิตที่ดีมาเปล่าๆ

พร้อมกันนั้น การดำเนินชีวิตก็เป็นโอกาสให้มนุษย์ได้เรียนรู้หรือได้ศึกษา กล่าวคือ มนุษย์ก็ศึกษาหรือเรียนรู้จากการดำเนินชีวิตนี้แหละ เพราะฉะนั้น การดำเนินชีวิตที่ดีจึงเป็นการดำเนินชีวิตพร้อมไปด้วยกันกับการเรียนรู้และจึงกล่าวว่า **ชีวิตที่ดีคือชีวิตแห่งการเรียนรู้ (สิกขา) และมนุษย์ยิ่งเรียนรู้ก็ยิ่งมีชีวิตที่ดี (จริยะ/มรรค) ษา**^๒

ประเวศ วะสี (๒๕๔๓) ได้อธิบายกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการทางปัญญา ซึ่งมี ๑๐ ขั้นตอน คือ ๑) การฝึกสังเกต ๒) การฝึกบันทึก ๓) การฝึกนำเสนอ ๔) การฝึกฟัง ๕) การฝึกปุจฉา-วิสัชนา ๖) การฝึกตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม ๗) การฝึกค้นหาคำตอบ ๘) การวิจัยเพื่อสร้างความรู้ ๙) การฝึกเชื่อมโยงบูรณาการ ๑๐) การฝึกเขียนเรียบเรียง^๓

สุมน อมรวิวัฒน์ (๒๕๔๑) ได้เสนอแนวคิดของกระบวนการเรียนการสอน ดังนี้

- าษา ● แก่นแท้ของการเรียนการสอน คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน
- การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต
 - ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้
 - ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีจากการสัมผัสและสัมผัส
 - สารที่สมมูลซึ่งเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี ษา^๔

กิตติยวดี บุญชื้อ และคณะ (๒๕๔๑) ได้วางหลักการสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสุขว่า

าของค์ประกอบของการเรียนรู้ที่มีความสุข คือ ก) เด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมอง ข) ครูให้ความเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง ค) เด็กเกิดความรักและภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลา ง) เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจของตนเอง จ) บทเรียนสนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตามและเข้าใจ ให้อยากค้นหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ฉ) สิ่งที่เรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความสุข ได้แก่

๑. บทเรียนเริ่มจากง่ายไปหายาก และมีความต่อเนื่อง
๒. วิธีการเรียนสนุก จูงใจ และไม่กดดัน
๓. พัฒนาและส่งเสริมการคิด
๔. สัมพันธ์กับธรรมชาติ
๕. กิจกรรมหลากหลายสำหรับทุกคน
๖. สื่อการสอนเข้าใจและตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ชัดเจน
๗. ประเมินพัฒนาการของเด็กโดยรวม ไม่เน้นแต่ด้านวิชาการซ้ำ^๕

สุภณดา พรหมบุญ และคณะ (๒๕๔๑) ได้เสนอยุทธวิธีสอนเพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ๔ ยุทธวิธี แต่ละยุทธวิธีมี ๕ องค์ประกอบ ดังนี้

ยุทธวิธีที่ ๑ วิธีสอนแบบดาว ๕ แฉก ประกอบด้วย การตั้งคำถาม การจัดกิจกรรม การสร้างจินตนาการ การทำงานเป็นกลุ่ม และการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

ยุทธวิธีที่ ๒ การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมนอกบ้าน-นอกโรงเรียน สิ่งแวดล้อมในบ้าน ศูนย์วิทยากรบริเวณโรงเรียน และการจัดสภาพห้องเรียน

ยุทธวิธีที่ ๓ การแนะแนวและจิตวิทยา ศูนย์เพื่อนดีกำ เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของกัลยาณมิตร ๕ กลุ่ม คือ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครูแนะแนว และนักจิตวิทยา

ยุทธวิธีที่ ๔ การประเมินผล เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน การประเมินจากการติดตามกระบวนการทำงานของเด็ก และการประเมินจากข้อสอบมาตรฐานเพื่อวัดความสามารถพิเศษด้านต่างๆ ของเด็ก

วิธีสอนดังกล่าวข้างต้นนี้ เรียกว่า ยุทธวิธี ๔ ดาวซ้ำ^๖

ทีศนา แชมมณี และคณะ (๒๕๔๑) รวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้เรื่องพัฒนาการกระบวนการคิด สรุปเรียกว่า **กลยุทธ์หมუნงล้อยางปัญญา**

าษกลยุทธ์หมუნงล้อยางปัญญา คือ การปลูกกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้มีการเคลื่อนไหว มีการใช้ความคิดในลักษณะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ซึ่งได้แก่การคิดถูกทาง การคิดกว้าง การคิดลึกซึ้ง การคิดไกล การคิดอย่างมีเหตุผล และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยการใช้วิธีการและกลวิธีต่างๆ อาทิ การฝึกความสามารถทางการคิด โดยเฉพาะการฝึกสำเร็จรูป การสอนเนื้อหาวิชาโดยการใช้รูปแบบการสอน วิธีการสอน และกระบวนการสอนที่เน้น/ส่งเสริมกระบวนการคิด การสอนเนื้อหาวิชาโดยมีการฝึกทักษะการคิด ลักษณะการคิดและกระบวนการคิดต่างๆ บูรณาการเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอนตามความเหมาะสม รวมทั้งการใช้เทคนิคต่างๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย เข้าไปช่วยกระตุ้นและหมუნงล้อยางปัญญาหรือสมองของผู้เรียนให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์หมუნงล้อยางปัญญาของผู้เรียนจะสามารถช่วยให้เยาวชนของประเทศเป็นคนที่มีมองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง รวมทั้งเป็นผู้ที่มีเหตุผล มีความคิด วิจารณ์ญาณในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหา ต่างๆ ในชีวิตได้เป็นอย่างดี^๗

สุกรี เจริญสุข และคณะ (๒๕๔๑) ได้เสนอหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัย : ศิลปะ ดนตรี กีฬา สรุปได้เป็น ๓ หลักการ คือ ๑) หลักความเหมือน ๒) หลักความแตกต่าง และ ๓) หลักความเป็นฉัน

าษ**หลักความเหมือน** นำไปสู่วิธีสอนลำดับที่ ๑ คือ การเลียนแบบ ผู้เรียนได้เห็นและเลียนแบบอย่างที่ดี เกิดความประทับใจแล้วนำแบบอย่างนั้นมาฝึกฝนด้วยตนเองลำดับที่ ๒ คือ การทำซ้ำ ผู้เรียนฝึกฝนด้วยการทำซ้ำๆ จนจำขึ้นใจกลายเป็นทักษะที่ชำนาญ ไม่ผิดพลาด

หลักความแตกต่าง เมื่อผู้เรียนมีทักษะและแรงบันดาลใจดีพอแล้ว ผู้เรียนจะเริ่มแสวงหาแนวทางใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนศิลปะ ดนตรี หรือกีฬา ซึ่งเรียกขั้นตอนลำดับที่ ๓ นี้ว่าเป็นการ**แหกคอก** กล่าวคือ ผู้เรียนเริ่มดัดแปลงวิธีการต่างๆ แปลกไปจากต้นแบบเดิม แสวงหาแนวทางของตนเอง เริ่มมีลีลา รูปแบบเทคนิคของตนต่อเติมจากต้นแบบ นำไปสู่ลำดับที่ ๔ คือ **ทางเทวดา** คือ สามารถใช้ความสามารถพิเศษ-พรสวรรค์ของตนคิดเทคนิควิธีการได้อย่างแตกฉาน

หลักความเป็นฉัน ขั้นตอนลำดับที่ ๕ นี้เป็นสุนทรียภาพและความเชี่ยวชาญที่ตั้งอยู่บนรากเหง้าของวัฒนธรรม ความสามารถทางกีฬาที่ดี ศิลปะที่ดี หรือดนตรีที่ดี เมื่อได้รับการบ่มเพาะจนถึงจิตวิญญาณแล้ว ความสามารถนั้นจะฉายแววออกมาภายนอก เกิดเป็นผลงานที่แสดงความเป็นนักกีฬา ศิลปิน หรือนักดนตรีของคนนั้นๆ^๔

อำไพ สุจริตกุล และคณะ (๒๕๔๑) ได้เสนอหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัย : การฝึกฝนกาย วาจา ใจ

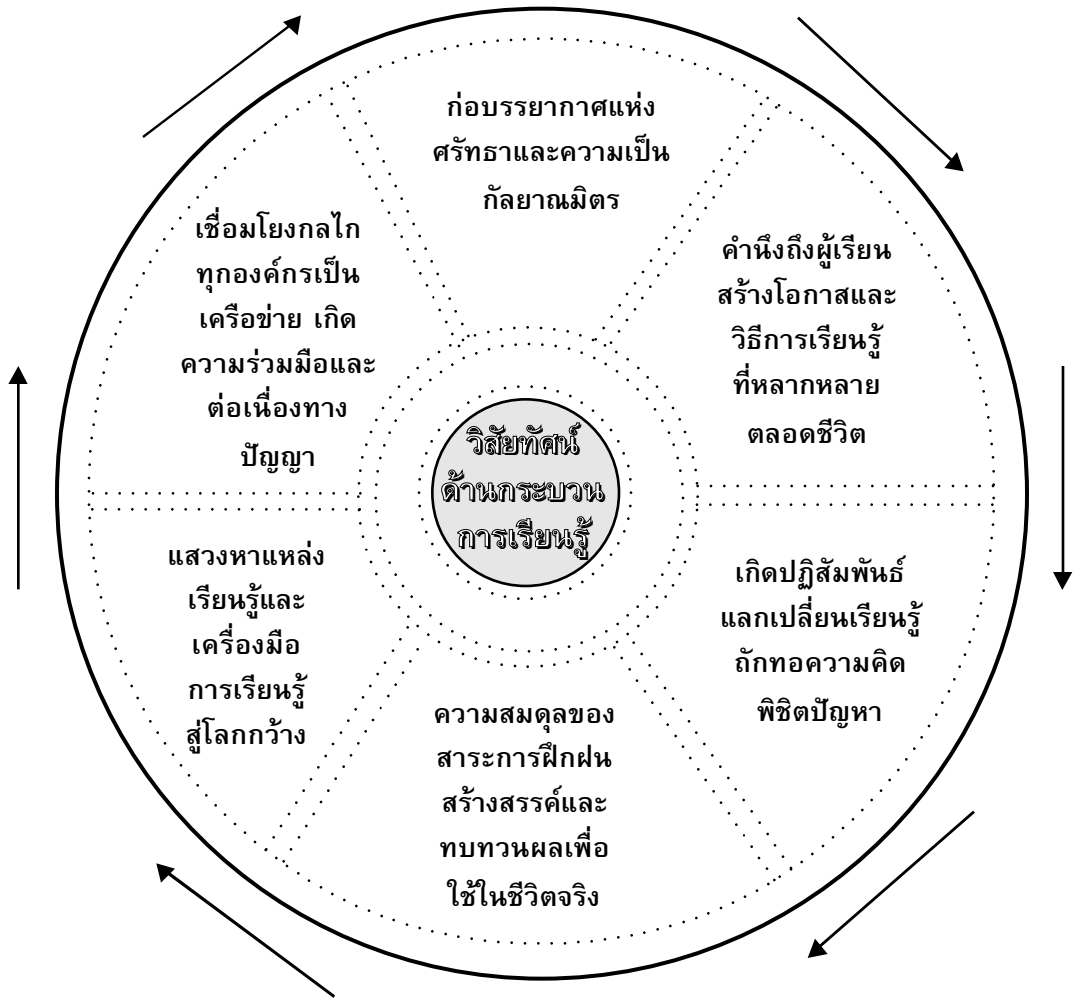
าษาการฝึกกาย เน้นการสร้างเสริมคุณธรรมของมนุษย์ ได้แก่ การฝึกสติตามหลักสติปัญญา ๔ การพัฒนาบุคลิกภาพตามทฤษฎีสากลเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดความเบี่ยงเบนทางเพศ ละความก้าวร้าว และเลิกสิ่งเสพติด ควบคู่กับหลักทฤษฎีไทย คือ การฝึกมารยาทไทยและมารยาทชาวพุทธ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีความสุข อยู่ในครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน

การฝึกวาจา ใช้หลักการฝึกสังขวาจา มธุรสวาที วจีมีประโยชน์ ฝึกศิลปะการพูด เทคนิคการประชุม และการมีสัมมาวาจา

การฝึกใจ เน้นการพัฒนาจิตและพัฒนาปัญญา สมบัติผู้ดี และความมีสติสัมปชัญญะ^๕

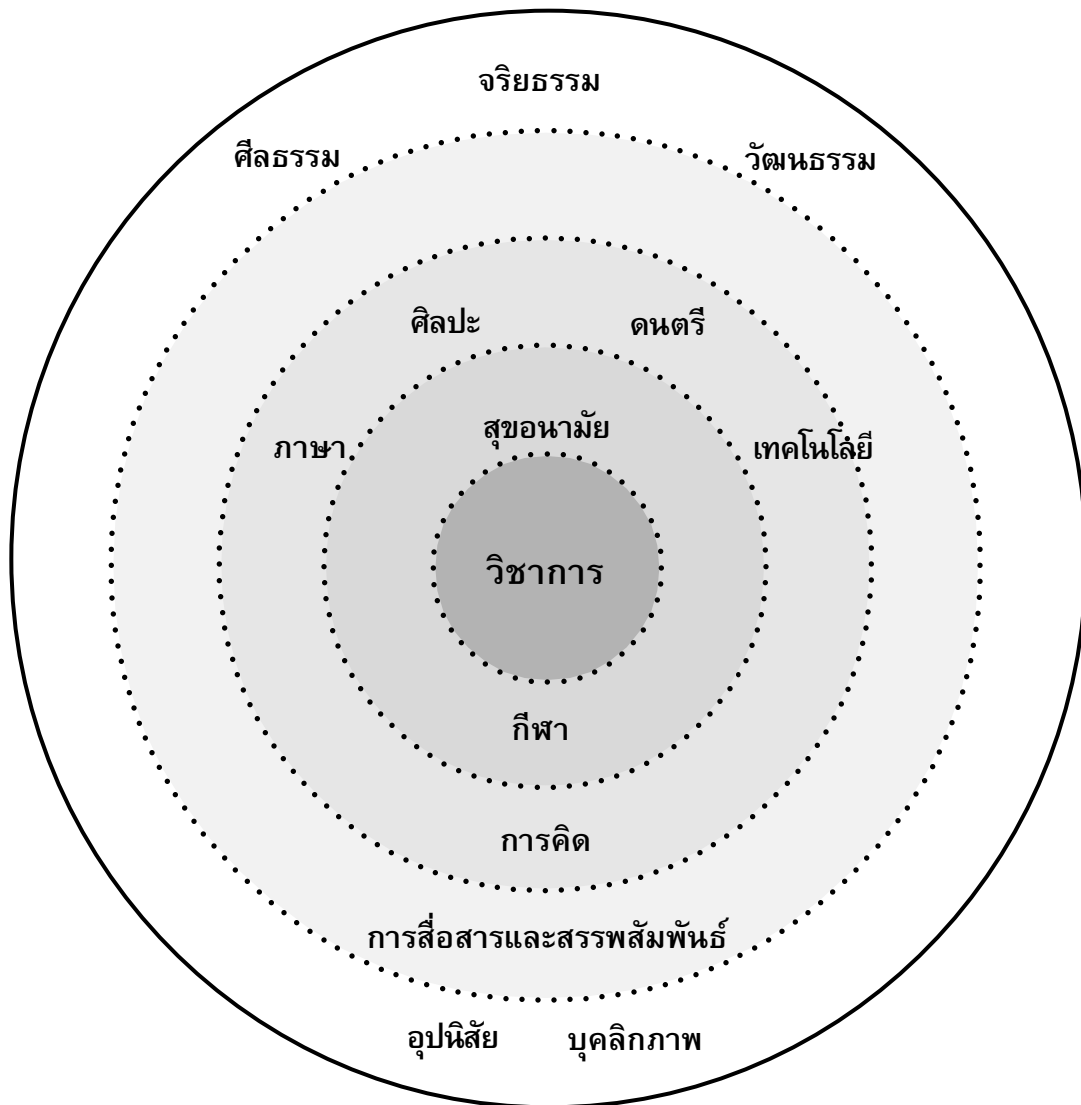
จากการรวบรวมหลักการและแนวคิดในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง ๕ ทฤษฎี ได้มีการฝึกอบรมและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของครูอย่างแพร่หลายในช่วงเวลา ๓ ปีที่ผ่านมา บุคลากรในโรงเรียนทั้งผู้บริหารและครูมีความเข้าใจในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากขึ้น เมื่อจะมีการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ระบุเรื่องหลักสูตรระดับสถานศึกษา หลักสูตรวิชาการ และหน่วยการเรียนรู้ ก็ได้มีการนำเสนอแนวคิดในเรื่องนี้มากขึ้น ดังจะขอยกมาพอสังเขป

สุมน อมรวิวัฒน์ (๒๕๔๔) ได้เสนอวิสัยทัศน์ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นพลังขับเคลื่อนสู่คุณภาพผู้เรียนโดยให้ชื่อว่า ธรรมเนียมจักรของกระบวนการเรียนรู้^{๑๐} ซึ่งมุ่งเน้นจุดประสงค์สูงสุด คือ ปัญญา และอิสรภาพ ดังนี้

๑...ธรรมเนียมจักรของกระบวนการเรียนรู้...๑

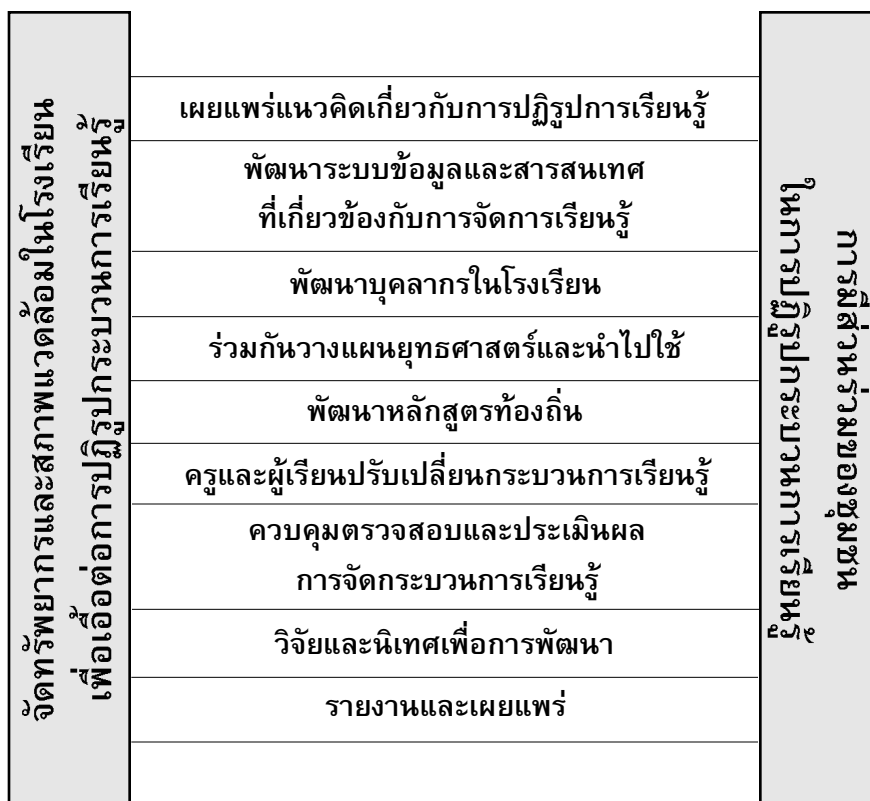
ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้อธิบายโครงสร้างของหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เรียกว่า มณฑลของการเรียนรู้รอบด้านอย่างมีบูรณาการ (Mandala of Learning) ว่าเป็นแผนภาพ ดังนี้

๑...มณฑลของการเรียนรู้รอบด้านอย่างมีบูรณาการ
(Mandala of Learning)...๑

ชัยอนันต์ สมุทวณิช อธิบายว่า โครงสร้างหลักสูตรแบบมณฑลของการเรียนรู้รอบด้านนี้มีลักษณะเปิดกว้าง มีการเชื่อมโยงต่อยอดกัน มีบูรณาการ ไม่ตัดทอน และให้ทางเลือกที่กว้างขวางขึ้น ไม่มีการแยกวิชาออกจากกิจกรรมอย่างเด็ดขาดเหมือนโครงสร้างแบบแท่งหลักสูตร ไม่มีวิชาบังคับเลือก ซึ่งเป็นการขัดแย้งในตัวและมีทางเลือกหลากหลายทั้งที่เป็นวิชาและกิจกรรม เป็นกระบวนการเพลิน (play and learn) โดยไม่แบ่งแยกตัดตอนวิชาการจากการพัฒนาในปริมณฑลอื่นๆ การพัฒนาแนวทางการเรียนรู้รอบอย่างบูรณาการเช่นนี้เรียกว่า วาจิวิชรารูธำ (Vajiravudh way)

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จะไม่ประสบความสำเร็จ หากมิได้มีระบบการบริหารจัดการที่ดีในโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ได้นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการไว้อย่างชัดเจนเป็นแผนภาพต่อไปนี้

การบริหารจัดการในโรงเรียนเพื่อการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ^{๑๒}

หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ นอกจากจะกำหนดโครงสร้างสาระการเรียนรู้หลัก ๘ กลุ่ม เป็นหลักสูตรแกนกลางแล้ว ยังได้กำหนดให้มีหลักสูตรสถานศึกษา ที่โรงเรียนแต่ละแห่งต้องวางแผนและจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐาน และรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

การสร้างหลักสูตรสถานศึกษานั้นมีขั้นตอนค่อนข้างซับซ้อน เริ่มตั้งแต่การที่โรงเรียน และชุมชนต้องร่วมกันศึกษาจุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ ที่แสดงภารกิจหลักของโรงเรียน เป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ การติดตามผล และจัดทำรายงานต่อสาธารณชน เพื่อเกิดผลย้อนกลับสู่การปรับปรุงหลักสูตร

จากวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จากช่วงชั้นให้เป็นรายปีและรายภาค เพื่อออกแบบการสอนบูรณาการโครงการร่วมเวลาเรียน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น นำมาผสมผสานบูรณาการ จัดเป็นชุดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นหรือจัดเป็นโครงการได้

หลักสูตรสถานศึกษามีลักษณะชัดเจนขึ้นเมื่อมีการสร้างหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้รวมกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ไม่สามารถแยกออกจากการพัฒนาหลักสูตร การบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร การเชื่อมโยงประสบการณ์ระหว่างสถานศึกษากับสิ่งแวดล้อมในชุมชน และกระบวนการประกันคุณภาพ แนวความคิดเรื่องการวิจัยและพัฒนาได้ช่วยให้เกิดวิธีการใหม่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เกิดการทำงานเป็นทีม การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทุกองค์ประกอบและวิธีการมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การสร้างคุณภาพอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน

ด้วยเหตุนี้แนวคิดเรื่องการพัฒนาและปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนจึงได้รับการสนับสนุน ศึกษา และวิจัยอย่างจริงจัง โดยงานวิจัยนี้ใช้วิธีการส่งเสริม ค้นหารูปแบบกระบวนการสอนที่ครูได้ปฏิบัติจริง ช่วยเหลือเกื้อกูลสิ่งที่ยังขาด และเชิดชูความสามารถที่บุคลากรของโรงเรียนมีอยู่

หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ หน่วยบูรณาการการสอนแบบโครงการ หรือกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีต่างๆ ที่รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์นำเสนอในบทต่อๆ ไป อาจมีขั้นตอนไม่ครบถ้วนตรงตามทฤษฎีทั้งหมด ผู้วิจัยถือว่าสมควรนำเสนอ เพราะเป็นลีลาการสอนที่แท้จริงอันเกิดขึ้นจากความสามารถและความตั้งใจของผู้บริหาร และครูในโรงเรียนปฏิรูปฯ อย่างแท้จริง

ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัวในการพัฒนามนุษย์ วิธีการสอนแบบต่างๆ อาจมีหลักและทฤษฎีคล้ายคลึงกัน แต่จะแปรเปลี่ยนไปตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สภาพของโรงเรียน บุคลากร สิ่งแวดล้อม ชุมชน และเหตุปัจจัยอื่นๆ มากมาย

การให้อิสระทางการคิดริเริ่มแก่โรงเรียนเป็นแนวทางที่พึงประสงค์ แต่ก็มิได้หมายความว่าโรงเรียนจะถูกทอดทิ้งให้ลองผิดลองถูกไปตามลำพัง การนิเทศ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฉันทกัลยาณมิตรเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อช่วยสร้างความมั่นใจและกำลังใจในการทำงานมุ่งสู่การปฏิรูปการศึกษา

การนำเสนองานวิจัยครั้งนี้จึงใช้วิธีอุปนัย (inductive) คือ รวบรวมรูปแบบการจัดหลักสูตรและการสอนที่พบในโรงเรียนปฏิรูปฯ แล้วจึงนำมาจัดประเภทและนำเข้าสู่หลักทฤษฎีเพื่อความชัดเจนในการเผยแพร่และประยุกต์ใช้ต่อไป

เชิงอรรถที่ ๑

- ๑ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, หมวด ๔ มาตรา ๒๒ - มาตรา ๓๐.
- ๒ พระธรรมนูญ (ป.อ.ปยุตโต). ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่. กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓. น. ๒๗.
- ๓ ประเวศ วะสี. ปฏิรูปการเรียนรู้ แก้ไขความทุกข์ยากของแผ่นดิน. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๓. น. ๙ - ๑๑.
- ๔ สุมณ อมรวิวัฒน์. แก่นแท้ของการเรียนการสอนคือการเรียนรู้ของผู้เรียน. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๑.
- ๕ กิติยวดี บุญซื่อ และคณะ. การเรียนรู้อย่างมีความสุข การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๑.
- ๖ สุมณา พรหมบุญ และคณะ. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๑.
- ๗ ทิศนา แคมมณี และคณะ. การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๑.
- ๘ สุกรี เจริญสุข และคณะ. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : ศิลปะ ดนตรี กีฬา การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๑.
- ๙ อำไพ สุจริตกุล และคณะ. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : การฝึกฝนกาย วาจา ใจ การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๑.
- ๑๐ สุมณ อมรวิวัฒน์. ธรรมจักรของกระบวนการเรียนรู้ หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม. โครงการกิตติเมธี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี, ๒๕๔๔. น.๑๐๙.
- ๑๑ ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การปฏิวัติหลักสูตรการศึกษาไทย : จากแห่งหลักสูตรสู่มณฑลของการเรียนรู้รอบคอบอย่างมีบูรณาการ. วชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๔๑. น.๘.
- ๑๒ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. จุดประกายการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. เอกสารการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ลำดับที่ ๗, ๒๕๔๒. น. ๕๘.

บทที่ ๒

แหล่งข้อมูล เครื่องมือการสำรวจ และการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการดำเนินงานสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นพบรูปแบบการพัฒนาบุคลากร และรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ในโครงการนี้เป็นการศึกษาเชิงพัฒนาที่คณะผู้เชี่ยวชาญ คณะผู้วิจัยที่เป็นคณาจารย์สถาบันฝึกหัดครูและศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครู ต่างนำเสนอข้อมูลตามกรอบที่กำหนดให้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การสำรวจและประเมินสถานภาพของโรงเรียนและบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การวิจัยในชั้นเรียน การบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัด-ประเมินผล ข้อมูลส่วนหนึ่งได้จากการวิเคราะห์เอกสาร และข้อมูลอีกส่วนหนึ่งได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการประชุมสนทนา สัมภาษณ์ หลายรูปแบบจากบุคลากรโรงเรียน ๒๕๐ โรงเรียน และนักวิจัยที่เป็นคณาจารย์สถาบันฝึกหัดครูและศึกษานิเทศก์ รวม ๔๔ คณะ

แหล่งข้อมูล

รายงานฉบับนี้ เป็นการสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

๑. รายงานการพัฒนาตนเองของบุคลากรทั้งโรงเรียน เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ระยะที่ ๑ : เมษายน ๒๕๔๔)
๒. รายงานการดำเนินงานพัฒนากระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้และการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (ระยะที่ ๒ : พฤศจิกายน ๒๕๔๔)
๓. รายงานการพัฒนาบุคลากรทั้งโรงเรียน เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยคณะนักวิจัย (พฤศจิกายน ๒๕๔๔)
๔. ไปสเตอร์นำเสนอผลการประชุมกลุ่ม เกี่ยวกับกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างคณะนักวิจัยกับโรงเรียน (๒๖ มิถุนายน และ ๒ กรกฎาคม ๒๕๔๔)
๕. บันทึกการตรวจเยี่ยมโรงเรียน
๖. นิตรรศการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้: การประชุมสมัชชาระดับชาติ ๓ เกี่ยวรดิยศครูสู่ดวงใจเด็กำ (Teachers Award) โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (๗ กันยายน ๒๕๔๔)

๗. บันทึกอนุทินการสอนของครูต้นแบบที่ได้รับการยกย่องจาก สกศ. จำนวน ๑๐ คน เป็นเวลา ๑๐ สัปดาห์
๘. คำตอบ เติมข้อความ ๓ หน้าของทุกโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร กิจกรรมการเรียนรู้เด่นที่โรงเรียนภาคภูมิใจ และคุณภาพที่เกิดขึ้นในผู้เรียน
๙. ผลการประชุมกลุ่มย่อย และการสนทนาเจาะลึกกลุ่ม (Focus Group) ในการประชุมเชิงปฏิบัติการภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ
๑๐. ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล การปฏิรูปการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพภายในที่ ศ.ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย วิเคราะห์เป็นรายข้อ
๑๑. ผลการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนของคณะผู้เชี่ยวชาญไทยและต่างประเทศ

เครื่องมือสำรวจข้อมูลที่สร้างขึ้น (สุนทร อมรวิวัฒน์ : ๒๕๔๔)

๑. ตัวอย่างกระบวนการสอนของครู ๑๐ ข้อ และตัวอย่างกระบวนการเรียนของนักเรียน ๙ ข้อ ที่แสดงกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ปรับปรุงจากตัวอย่างที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑)
๒. กรอบความคิดและวิธีการออกแบบโปสเตอร์ เพื่อรายงานสภาพการทำงานร่วมกันของบุคลากรโรงเรียนและคณะนักวิจัย
๓. แนวการบันทึกอนุทินการสอนของครูต้นแบบ
๔. คำถามแบบเติมข้อความ ๓ หน้า เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร กิจกรรมการเรียนรู้ และคุณภาพของผู้เรียน
๕. คำถามอย่างมีโครงสร้าง เพื่อใช้ในการสนทนาเจาะลึกกลุ่ม (Focus Group) ใน ๔ ภาค
๖. เกณฑ์การวิเคราะห์รายงานสรุป (๓ หน้า) ของโรงเรียนทุกโรงเรียนในโครงการฯ การอ่านรายงานของโรงเรียนและรายงานของคณะนักวิจัย ใช้กรอบความคิดหลักของกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบและการประเมิน (Check) และการทบทวนแก้ไขปรับปรุงปฏิบัติการ (Action)
การอ่านบันทึกอนุทินของครูต้นแบบใช้วิธีจับประเด็นกระบวนการเรียนการสอนที่ครูต้นแบบบันทึกประจำวันและบันทึกสรุป ๓ หน้ารายสัปดาห์ ส่งจดหมายชักถามประเด็นที่ควรเพิ่มเติม ติดตามให้กำลังใจ ทำให้ได้รูปแบบการสอนที่น่าสนใจมาก เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติจริง และมีการบันทึกผลที่เกิดเป็นคุณภาพของผู้เรียนโดยใช้วิธีการประเมินหลากหลาย

การเยี่ยมโรงเรียนและการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนที่ได้ทำงานปฏิรูปก้าวหน้า ช่วยให้เข้าใจบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและในชุมชน รับทราบปัญหา อุปสรรค และความต้องการของโรงเรียน ได้เห็นกระบวนการนิเทศ และการทำงานของคณะนักวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์มากในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑

การวิเคราะห์แผนโปสเตอร์

การวิเคราะห์กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างคณะนักวิจัยกับโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้จากแผนรายงานโปสเตอร์จำนวน ๓๔ กลุ่ม เกี่ยวกับวิธีการทำงานตลอดเวลา ๓ เดือนแรก วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ อุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจนการแก้ไข

ผลการวิเคราะห์โปสเตอร์

โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

สุมน อมรวิวัฒน์ : ๒๕๔๔

กระบวนการทำงานของนักวิจัยและโรงเรียนในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ขั้นตอนการทำงาน	กระบวนการทำงาน	
	โรงเรียน	นักวิจัย
๑. ขั้นเตรียมการ วางแผนร่วมกัน		
๑.๑ จัดประชุมระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับนักวิจัย	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้บริหารเป็นผู้นำในการพัฒนา มีการจัดประชุมนักวิจัยกับบุคลากรของโรงเรียนในโครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ร่วมประชุม สร้างความตระหนักในเรื่องการปฏิรูป
๑.๒ สร้างความคุ้นเคยสร้างความเข้าใจ	<ul style="list-style-type: none"> ● เสนอกิจกรรมที่โรงเรียน ● รับนโยบาย และทำความเข้าใจสาระของการปฏิรูปการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ชี้แจงเรื่องนโยบาย วัตถุประสงค์ ระยะเวลา และวิธีดำเนินโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้

ขั้นตอนการทำงาน	กระบวนการทำงาน	
	โรงเรียน	นักวิจัย
๑.๑ และ ๑.๒ (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> ● ปรัชญาหรือและทำความเข้าใจบทบาทของแต่ละฝ่ายในการทำงานร่วมกัน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ให้ความรู้เรื่องสาระของการปฏิรูป (หลักสูตรท้องถิ่น, แผนการสอนแนวใหม่, SBM, การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้, การประเมินผลแนวใหม่) เพื่อการปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ● ปรัชญาหรือ พูดคุย ให้กำลังใจ และข้อเสนอแนะ
๑.๓ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ● ดำเนินการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน(ผู้บริหาร, ครู, นักเรียน, ชุมชน, แหล่งเรียนรู้, ภูมิปัญญาท้องถิ่น) การประเมินตนเอง ผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการสอบถาม เตรียมเครื่องมือ ซึ่งได้แก่ แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ ● วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ● ประสานงาน ส่งข้อมูลให้นักวิจัย 	<ul style="list-style-type: none"> ● รับและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ● ศึกษาข้อมูลที่ได้รับ
๑.๔ เพิ่มองค์ความรู้และทักษะในการปฏิบัติเพื่อพัฒนา ๑.๕ สร้างความตระหนักสร้างขวัญกำลังใจ	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้บริหารสนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเอง โดยให้บุคลากรได้ศึกษาดูงาน เข้าร่วมประชุม อบรมสัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการ ศึกษาจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษาเอกสารด้วยตนเอง แลกเปลี่ยน 	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นกัลยาณมิตร สร้างความตระหนัก ● จัดประชุม อบรม สัมมนา และประสานงานกับวิทยากร ● นำเสนอบทความวิชาการ เสนอตัวอย่างงานวิจัยในชั้นเรียน เสนอตัวอย่างหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอนการทำงาน	กระบวนการทำงาน	
	โรงเรียน	นักวิจัย
๑.๔ และ ๑.๕ (ต่อ)	เรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ เรียนรู้ร่วมกันแบบคู่สัญญา/ สร้างทีมงาน/ สร้างแกนนำ/ สร้างเครือข่าย	เสนองานวิจัยในชั้นเรียนของ นักวิจัย ● ให้ความรู้ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำ สวัสดิการสอน แลกเปลี่ยน เรียนรู้
๑.๖ วิเคราะห์ วางแผน ร่วมกันเพื่อหาแนวทาง ปฏิรูป	<ul style="list-style-type: none"> ● ประเมินตนเอง Pretest หาจุด อ่อน-จุดแข็งในการพัฒนา โรงเรียน และวางแผนพัฒนา ตนเองทั้งด้านบริหารและ วิชาการ โดยแต่งตั้งคณะ กรรมการสถานศึกษา ศึกษา เอกสาร อภิปรายแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ระดมสมอง หาเกณฑ์ มาตรฐาน วิเคราะห์ สังเคราะห์ รูปแบบ และวิธีการปฏิรูป วางแผนและมอบหมายงาน ให้รับผิดชอบ ● การบริหารแบบ SBM และ การปฏิรูปโดยกระบวนการ PDCA ● การวางแผนพัฒนาบุคลากร ● การวางแผนพัฒนาผู้เรียน โดยดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับแผนงานเดิม ที่โรงเรียนปฏิรูปอยู่จริง มีการ วิเคราะห์หลักสูตร และทำแผน บูรณาการจัดกระบวนการเรียน การสอนใหม่ โดยครูร่วมเสนอ รูปแบบกิจกรรมการเรียน การสอนเพื่อให้นักวิจัยนำมา เชื่อมโยงสู่การวิจัยในชั้นเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ร่วมคิด วิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอแนะ วางแผนกับโรงเรียน

ขั้นตอนการทำงาน	กระบวนการทำงาน	
	โรงเรียน	นักวิจัย
๑.๖ (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> วางแผนเตรียมการประเมินภายในและมอบหมายงานนิเทศในโรงเรียน วางแผนดำเนินงาน และลำดับความสำคัญของภาระงาน 	
๒. ขั้นปฏิบัติ ๒.๑ ทดลองปฏิบัติจริงในชั้นเรียน	<ul style="list-style-type: none"> โรงเรียนเป็นฐานดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้บริหารสร้างขวัญ กำลังใจให้การสนับสนุน ส่งเสริม ครูทำวิจัยในชั้นเรียน ครูทำแผนการสอน เตรียมการสอน จัดศูนย์เรียนรู้เพื่อการปฏิรูป จัดแหล่งเรียนรู้ ค้นหาเทคนิคที่เหมาะสม ปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ ประเมินผลตามสภาพจริง และนำผลการประเมินผลไปสู่การพัฒนา นิเทศ และประเมินผลภายในโรงเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> เป็นกัลยาณมิตร ให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระตุ้นการทำงาน เยี่ยมเยียนโรงเรียนบ่อยครั้ง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๓. ขั้นติดตาม แนะนำ ๓.๑ นิเทศให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำ ๓.๒ สร้างขวัญ กำลังใจเสริมแรง ๓.๓ เปิดคลินิกการเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> พบปะกับนักวิจัยสม่ำเสมอ ประเมินผล Posttest วิเคราะห์จุดเด่น-จุดด้อย ให้ข้อมูล เสนอร่องรอยการปฏิรูป และรายงานผลของการประเมินสถานภาพของโรงเรียน (SSR) แก่นักวิจัย 	<ul style="list-style-type: none"> นิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล แนะนำ ส่งเสริม ช่วยเหลือ ร่วมแก้ปัญหา โดยเปิดคลินิกการเรียนรู้ ประเมินผลจากแบบประเมินผลของ สกศ.และสังเกตประเมินผลตามสภาพจริง

ขั้นตอนการทำงาน	กระบวนการทำงาน	
	โรงเรียน	นักวิจัย
๓.๑ ๓.๒ และ ๓.๓ (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> จัดประชุมปรึกษาหารือพูดคุยขอคำแนะนำจากนักวิจัย 	<ul style="list-style-type: none"> รวบรวมข้อมูลสังเคราะห์รูปแบบและวิธีการหาสาระของการปฏิรูประยะที่ ๑ ประชุมให้ข้อเสนอแนะการดำเนินงานของนักวิจัย
๔. ขั้นประเมินผล ๔.๑ วิเคราะห์ผลการ ทำงาน ๔.๒ ประเมินผล ๔.๓ ให้ข้อเสนอแนะ ๔.๔ สรุปและขยายผล	<ul style="list-style-type: none"> ร่วมประชุมสรุปรายงานผลการดำเนินงานระยะที่ ๑ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันวิเคราะห์ผลการดำเนินงานหาจุดเด่น-จุดด้อยของการดำเนินงานระยะที่ ๑ ให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงกำหนดเป้าหมายและแนวทางแก้ไขปรับปรุง สรุปและขยายผลอย่างต่อเนื่องไปสู่แผนพัฒนาในการดำเนินการระยะที่ ๒ 	

โดยสรุป กระบวนการทำงานของโรงเรียนนั้น ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาสร้างขวัญ กำลังใจ ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และให้โรงเรียนเป็นฐานในการดำเนินการ จัดประชุมร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับโรงเรียน ปรึกษาหารือ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอแนะ รวบรวมข้อมูล และเสนอร่องรอยการปฏิรูปแก่นักวิจัย พัฒนาบุคลากรโดยการศึกษาดูงาน เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการ ศึกษาจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษาเอกสาร ด้วยตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรียนรู้ร่วมกันแบบคู่สัญญา/ทีมงาน/แกนนำ/เครือข่าย วางแผนพัฒนาตนเอง พัฒนาบุคลากร พัฒนาผู้เรียน โดยดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ วิเคราะห์หลักสูตร และทำแผนบูรณาการจัดกระบวนการเรียนรู้

ครูทำวิจัยในชั้นเรียน ทำแผนการสอนแนวใหม่ จัดแหล่งเรียนรู้ และจัดศูนย์เรียนรู้ เพื่อการปฏิรูป รับการตรวจเยี่ยมจากนักวิจัย ปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ นิเทศและประเมินผล ภายใน รายงานผล วิเคราะห์ ให้ข้อเสนอแนะ ปรับปรุง กำหนดเป้าหมายและแนวทางแก้ไข ปรับปรุง และขยายผลอย่างต่อเนื่องไปสู่แผนพัฒนาในการดำเนินการระยะที่ ๒

ส่วนนักวิจัยมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นกัลยาณมิตร สร้างความตระหนัก สร้างความเข้าใจในเรื่องสาระของการปฏิรูป กระตุ้นการทำงาน ให้กำลังใจ ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำแนวทางการทำงาน ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุน ร่วมแก้ปัญหา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวบรวมข้อมูล ร่วมประชุม อภิปราย วิเคราะห์ วางแผน จัดประชุม อบรม สัมมนา

ประสานงานกับวิทยากร ตลอดจนกำกับ นิเทศ ติดตาม ดูแล ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ร่วมปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ ประเมินผลตามสภาพจริง รายงานผล วิเคราะห์ ให้ข้อเสนอแนะ ปรับแผน กำหนดเป้าหมายและแนวทางแก้ไข ปรับปรุง และขยายผลอย่างต่อเนื่องไปสู่แผนพัฒนาในการดำเนินการระยะที่ ๒

วิธีการทำงานประสานกันระหว่างโรงเรียนกับนักวิจัยมีหลายช่องทาง เช่น การติดต่อกันโดยตรง การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา การเยี่ยมโรงเรียน การนิเทศ ติดตามหรือพบปะส่วนตัว การติดต่อกันทางโทรศัพท์ ติดต่อกันทางไปรษณีย์ การส่งเอกสาร และติดต่อผ่านผู้ช่วยวิจัย

กระบวนการทำงานของนักวิจัยและโรงเรียนในการปฏิรูปการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เก่ง ดี มีสุข จะประสบความสำเร็จได้ยังต้องอาศัยการประสานสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น ชุมชน ผู้ปกครอง หน่วยงานองค์กรต่างๆ ที่ให้การส่งเสริม สนับสนุน ให้ความร่วมมือด้วย

จากการอ่านข้อมูลไปสเตอร์เกี่ยวกับข้อค้นพบด้านการพัฒนาการเรียนการสอน และการบริหารการปฏิรูปการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่า ข้อค้นพบที่พบมากที่สุด คือ ด้านบุคลากร รองลงมา คือ ด้านการเรียนการสอน ถัดลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ และระบบการทำงาน ตามลำดับ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ด้านการพัฒนาบุคลากร แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม เรียงลำดับตามความถี่ในการค้นพบได้ดังนี้ คือ

- ๑.๑ กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ครู ผู้บริหาร
- ๑.๒ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียน
- ๑.๓ กลุ่มผู้ให้การสนับสนุน ได้แก่ ชุมชนและผู้ปกครอง หน่วยงานต้นสังกัด

๑.๑ กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เป็นข้อค้นพบ ด้านการพัฒนาบุคลากร กล่าวคือ บุคลากรมีความกระตือรือร้น สนใจการพัฒนาตนเองมากขึ้น มีเจตคติใฝ่รู้ ปฏิบัติจริง มีเจตคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอน เป็นกัลยาณมิตร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการทำแผน พัฒนาตนเองด้วยกระบวนการ PDCA ประเมินผลและรายงานผลการพัฒนาตนเองเพื่อทำงานอย่างมีระบบมากขึ้น และเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งกระบวนการทำงาน ความคิด วิถีชีวิต

๑.๑.๑ ครู ครูเกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญ มีความกระตือรือร้น ตื่นตัวสนใจ อยากพัฒนาตนเองมากขึ้น ครูมีแนวทางและเป้าหมายในการพัฒนาตนเองที่ชัดเจน ครูรู้เข้าใจ และจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ครูพัฒนาปรับเปลี่ยนการสอนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูมีความรู้ด้านทฤษฎีพหุปัญญา, การเรียนรู้มีส่วนร่วม, บูรณาการ, โครงการ, ครูอุทิศตนและรับผิดชอบ ครูแสวงหาความรู้ด้วยการเข้ากลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครูมีอิสระในการคิดและมีความสุขในการสอน

๑.๑.๒ ผู้บริหาร มีภาวะผู้นำ บุคลิกภาพกระฉับกระเฉง มั่นใจ เข้าใจ ตระหนักในความสำคัญของการปฏิรูป ผู้บริหารปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากขึ้น และมีแนวทางที่ชัดเจนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการปรับรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนให้เป็นระบบ ใช้เทคนิคการบริหารเพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ มีการทำงานเป็นทีม ให้การยอมรับ และรับฟังความคิดเห็น ผู้บริหารยังบริการและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร นอกจากนี้ผู้บริหารยังให้ความสำคัญงานวิชาการมากขึ้น

๑.๒ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียน พบว่า นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดและทำกิจกรรม รู้จักทำงานร่วมกันได้ดี นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข สนุก กล้าแสดงออก นักเรียนสนใจเรียน และสนใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ใช้สื่อของจริง นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้และพฤติกรรม การเรียนรู้ นักเรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และนักเรียนสามารถพัฒนาผลงาน

๑.๓ กลุ่มผู้ให้การสนับสนุน แบ่งเป็น ชุมชนและผู้ปกครองกับหน่วยงานต้นสังกัด

๑.๓.๑ ชุมชนและผู้ปกครอง พบว่า ชุมชนและผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจการปฏิรูปการศึกษามากขึ้น ทำให้ชุมชนและผู้ปกครองตลอดจนกรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการให้แนวคิด ทำ จัดกระบวนการเรียนการสอน สนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และแหล่งเรียนรู้มากขึ้น และมีการร่วมมือประสานสัมพันธ์อย่างมีระบบ มีผู้ปกครองแกนนำซึ่งได้จัดเวทีเสวนาท้องถิ่นให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพชุมชน : พลัง, ความคิด, ใฝ่กระวัง, ร่วมวางแผน, ประเมินผล

๑.๓.๒ หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานต้นสังกัดให้ความสนใจ และร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาบุคลากรและนิเทศ

๒. ด้านการเรียนการสอน ครูพัฒนาในด้านความเข้าใจ กลยุทธ์ การทำแผน การสอนในกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการทำวิจัยในชั้นเรียน และประเมินผลตามสภาพจริง (สอดคล้องกับหลักสูตรใน ๓ ด้าน คือ ความรู้, ทักษะกระบวนการ, คุณธรรม/จริยธรรม) มีการประกันคุณภาพ

ครูและผู้บริหาร วิเคราะห์/ศึกษาหลักสูตร และข้อมูลพื้นฐานในการเรียนการสอน มีการวิเคราะห์ความถนัดของนักเรียน จัดชั้นเรียนแบบละความสามารถ ทำแผนการสอนและจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีการยืดหยุ่นเวลาเรียน ครูนำแผนการสอนไปใช้จริง มีการวิเคราะห์, ทดลองและทดสอบการใช้แผนการสอน มีอิสระในการออกแบบปฏิรูปกิจกรรมการเรียนรู้ มีการจัดนิทรรศการผลงานนักเรียน ทั้งระดับชั้นเรียนและระดับโรงเรียน

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ยังมีการเพิ่ม/สร้างนวัตกรรม เทคนิควิธีการที่หลากหลาย มีการสอนโดยใช้โครงงาน สอนโดยปฏิบัติจริง (ไรรักษาผสม, ส่งเสริมวิชาชีพ, หารายได้ระหว่างเรียน) บูรณาการวิชาชีพ (เลี้ยงหอยนางรม, ตัดเย็บเสื้อผ้า, ลอกใบจาก) ส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนปฏิรูป (คลินิกภาษา, กิจกรรมหน้าเสาธง) มีศูนย์สาธิตการสอน ศูนย์ปฏิรูปภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์วิทยบริการ มีกิจกรรมเสริม (ชุมนุม, เลือกละออง) มีกิจกรรมความรู้คู่คุณธรรม และการฝึกงานในสถานประกอบการ

โรงเรียนยังพัฒนาการเรียนรู้อีก มีแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนมากขึ้น จัดโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ทุกพื้นที่ จัดแหล่งเรียนรู้หลากหลายทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น การใช้วิทยากรท้องถิ่น มีการทำหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาการใช้สื่อภูมิปัญญา สื่อธรรมชาติ สื่อเทคโนโลยี และการจัดสภาพแวดล้อม

ผลจากการพัฒนาการเรียนการสอน พบว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งทำให้บรรยากาศการเรียนรู้ดีขึ้น และการเรียนการสอนมีคะแนนความดี นอกจากนี้ยังเกิดความร่วมมือในการขยายผลการจัดการเรียนการสอน การวิจัยในชั้นเรียน ผู้เรียนในสหวิทยาเขตอีกด้วย

๓. ด้านบริหารจัดการ พบว่ามีการบริหารแบบมีส่วนร่วม (ผู้บริหาร, ครู-อาจารย์, นักเรียน, ผู้ปกครอง, คณะกรรมการสถานศึกษา, ชุมชน, ศิษย์เก่า, องค์กรท้องถิ่น, นักการ) การบริหารแบบ SBM และการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ในการบริหารยังมีการตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา มีชมรมครู-อาจารย์, ผู้ปกครอง, ศิษย์เก่า แกนนำโรงเรียนมีความตื่นตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผนในการจัดโครงสร้างการบริหาร มีแผนการพัฒนาดตนเอง ทำแผนกำหนดการทำงาน/ปฏิทิน ปฏิบัติ งานทำธรรมเนียมโรงเรียนเพื่อเป็นเครื่องชี้้นำในการพัฒนา ผู้บริหารสร้างความตระหนักและสร้างฐานประกันคุณภาพ มีการมอบหมายงาน กำหนดภาระงานของบุคลากร มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ การจัดนิทรรศการผลงาน มีกลุ่มนิเทศในโรงเรียน นักวิจัยและโรงเรียนร่วมกันทำศูนย์ปฏิรูปการเรียนรู้ รายงานผลการวิจัยในโรงเรียน และรายงานผลการสอนอย่างเป็นระบบ มีนวัตกรรมเทคนิควิธีการด้านบริหารจัดการ มีการสนับสนุนในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะการส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุง แก้ปัญหา และให้ความรู้ สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

๔. ด้านระบบการทำงาน พบว่าบุคลากรมีความเคลื่อนไหวการปฏิรูปมากขึ้น ทำงานเป็นระบบมากขึ้น มีการทำงานโดยใช้ระบบ PDCA เกิดการมีส่วนร่วม ได้ระบบการทำงานแบบคุณธรรม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความคิดหลากหลาย เกิดองค์กรวิชาการมากขึ้น เกิดองค์ความรู้ด้านการวิจัย ค้นพบเป้าหมาย มีเป้าหมายในการพัฒนาต่อเนืองระบบและแนวทางการพัฒนา : วิจัย, นิเทศ, สาธิต, คลินิก, รู้จักเด็กรายบุคคล เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ของกลุ่มในโครงการ และยังได้รับการสนับสนุนจากหลายๆด้านมากขึ้น

ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ บุคลากร รองลงมาคือ สื่อและสิ่งแวดลอม และปัจจัยรองลงมาอื่นๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ งบประมาณ ระบบการทำงาน โครงการพิเศษ ต่าง ๆ ที่ต้นสังกัดมอบหมายสนับสนุน

ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ปัจจัยหลัก คือ ความพร้อมของบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหารและครูมีวิสัยทัศน์ พัฒนาตนเองและพัฒนา การเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป ปัจจัยด้านความร่วมมือและการให้ความสนับสนุนจากชุมชน ผู้ปกครอง คณะผู้วิจัย ตลอดจนปัจจัยทางด้านงบประมาณ สื่อ และสิ่งแวดลอม

อุปสรรคในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

อุปสรรคในการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่าอุปสรรคที่มีความ สำคัญคือ การขาดแคลนครูและงบประมาณ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และความร่วมมือของชุมชน ฉะนั้น ผู้บริหารและคณะนักวิจัยต้องมีส่วนร่วมอย่างมากในการสร้างขวัญกำลังใจ ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ นิเทศ ติดตามอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมถึงการอำนวยความสะดวก และการให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ นวัตกรรม และการจัดสถานที่ ให้เอื้อต่อการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ด้วย

ตอนที่ ๔

การวิเคราะห์ผลการสนทนาเจาะลึก (Focus Group)

จากการสนทนากลุ่มย่อยของโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ภาคละ ๕ - ๖ โรงเรียน รวม ๒๓ โรงเรียน และคณะผู้วิจัยในพื้นที่ ๗ คน ตัวแทนจากโรงเรียนประกอบด้วย ผู้บริหาร และครูผู้ประสานงาน ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Focus Group Interview) มีกรอบการสนทนา คือ

๑. กิจกรรมเด่นของแต่ละโรงเรียนปฏิรูปฯ และการขยายพรมแดนความรู้
๒. ภาพรวมการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนโดยนักวิจัยในพื้นที่
๓. ผลที่เกิดขึ้นเป็นคุณภาพของผู้เรียน
๔. งานที่จะทำต่อไปหลังเสร็จสิ้นโครงการ

๑. กิจกรรมเด่นและการขยายพรมแดนความรู้ของแต่ละโรงเรียนปฏิรูปฯ ที่เป็น Focus Group แยกเป็นรายโรงเรียน

๑.๑ โรงเรียนเทศบาล ๒ (วัดใน) จังหวัดสมุทรปราการ

กิจกรรมเด่นของโรงเรียนนี้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่โรงเรียนและชุมชนเข้ามาร่วมกันจัดการเรียนการสอนเป็นหลักสูตระดับสถานศึกษาชื่อ **อุตสาหกรรมสีเขียว**

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมาก มีปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม มลพิษ ชยะจากโรงงาน และจากการสำรวจของโรงเรียนพบว่า นักเรียนของโรงเรียนเมื่อจบการศึกษาแล้วส่วนใหญ่เข้าทำงานโรงงาน ดังนั้นโรงเรียน สถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรม จึงร่วมกันวางโครงการการเรียนรู้ในโรงงานอุตสาหกรรมขึ้น

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) สร้างความร่วมมือกันระหว่างโรงงานและโรงเรียน ๒) ใช้ที่ดินว่างเปล่าของโรงงานให้เกิดประโยชน์ ๓) สร้างคุณธรรมแก่นักเรียนในด้านความรับผิดชอบต่องานและชุมชน และ ๔) สนับสนุนให้นักเรียนมีรายได้พิเศษ

กิจกรรมที่จัด ได้มีการวางแผนงานร่วมกันทุกฝ่ายโดย ๑) ศึกษาสภาพพื้นที่ในโรงงาน ๒) เตรียมพื้นดิน ๓) ขุดบ่อเลี้ยงปลาและเก็บกักน้ำ ๔) ปลูกพืชผักสวนครัวและไม่ยืนต้น ๕) ดูแลและเก็บผลผลิต และ ๖) ฝึกการจำหน่าย

นักเรียนใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมนี้กลุ่มละ ๑๐ คน โดยโรงงานอำนวยความสะดวกในขั้นเตรียมดินและขุดบ่อน้ำ นักเรียนปลูกผักเลี้ยงปลาและรับผิดชอบเก็บพืชผลผลิตออกจำหน่าย หลังจากนั้นทุกฝ่ายดำเนินการประเมินผลร่วมกัน

กิจกรรมนี้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและช่วยให้นักเรียนมีความคุ้นเคยกับโรงงานอุตสาหกรรม สามารถวางแผนอาชีพหลังจบการศึกษาได้

๑.๒ โรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ จังหวัดตราด

กิจกรรมเด่น คือ หน่วยการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ซึ่งนักเรียนได้แสวงหาความรู้และปฏิบัติจริง โดยมีวิทยากรจากวัดและชุมชนมาให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ

ผู้แทนโรงเรียนได้ยกตัวอย่างหน่วยย่อยเรื่อง าศาสนพิธี มีการสำรวจความสนใจและแบ่งนักเรียนชั้น ม.๖ ทั้ง ๘ ห้องเรียน รวมกันเป็น ๓ กลุ่ม คือ การทำบุญพิธีขึ้นปีใหม่ ทำบุญวันเกิด และวันแต่งงาน

นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนงานโดยมีครูเป็นที่ปรึกษาจัดกิจกรรมต่างๆ นับตั้งแต่การจัดสถานที่ การออกบัตรเชิญ การนิมนต์พระ การเตรียมอาหาร การจัดดอกไม้ การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม การกราบไหว้ การแสวงหาความรู้หลักธรรมต่างๆ การเขียนรายงานเกี่ยวกับประเพณีการทำบุญ ตลอดจนผลงานที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์

กิจกรรมนี้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และวิทยากรมีความพอใจ นักเรียนได้เรียนรู้ สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต

๑.๓ โรงเรียนสุพรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี

กิจกรรมเด่นของโรงเรียนสุพรรณภูมิ คือ งาน ๑๕ ดาวก้าวสู่ความสำเร็จจำดาวดวงที่ ๑ ก้าวล้ำสิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมการสอนที่พัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เช่น จัดห้องเรียนธรรมชาติ อุทยานการเรียนรู้ สวนสัตว์จำลอง สวนวิทยาศาสตร์ สวนสุขภาพ-สมุนไพร สวนวรรณคดี เป็นต้น

ดาวดวงที่ ๒ เพียบพร้อมสื่อไฮเทค จัดทำห้องสมุด IT เช่น ศูนย์โทรทัศน์ วิทยุทัศน์เพื่อการศึกษา ห้องปฏิบัติการทางภาษา เป็นต้น

ดาวดวงที่ ๓ โครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณ เป็นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ๑๑ ประการ

ดาวดวงที่ ๔ การนิเทศภายในระบบคู่สัญญา เป็นการช่วยเหลือกันระหว่างเพื่อนครูในวิชาเดียวกัน

ดาวดวงที่ ๕ ศูนย์พัฒนาวิชาชีพครู เป็นศูนย์การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมทางการศึกษา และจัดคลินิกให้คำปรึกษาแนะนำการวิจัยในชั้นเรียน เทคนิควิธีสอน การทำแฟ้มผลงาน และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (๑๕ ดาวก้าวสู่ความสำเร็จจำ : ดุราลัยเถียดในรายงานปฏิรูปการศึกษาไทย. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๔๖ ตุลาคม, ๒๕๔๔.)

๑.๔ โรงเรียนเส้าไห่ วิมลวิทยานุกูลำ จังหวัดสระบุรี

กิจกรรมเด่น คือ โครงการวิทยาศาสตร์ที่บูรณาการวิชาฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา เชื่อมโยงไปสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน ทำกิจกรรมโครงการวิทยาศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กิจกรรมสร้างจิตสำนึกพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยจัดวัน aBig Cleaning Day ำ กิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ กิจกรรมส่งเสริมอนุรักษ์ภาษาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภาษาถิ่น (ไทยวน) กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม กีฬาและนันทนาการ

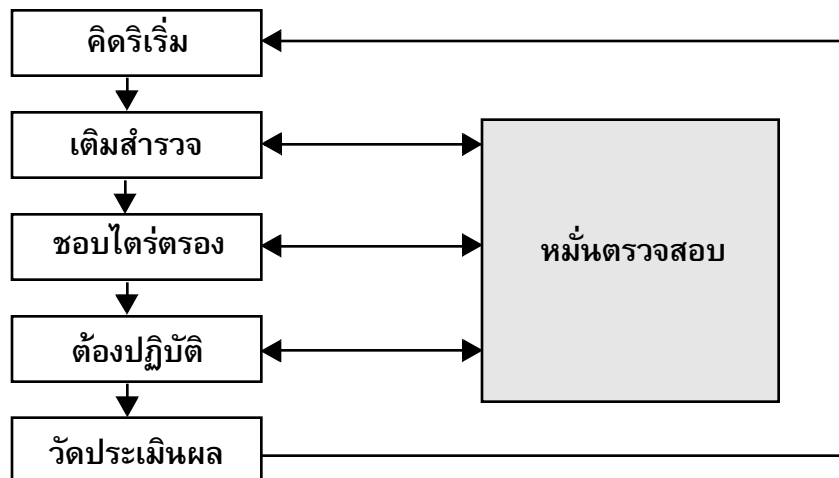
๑.๕ โรงเรียนพลับพลาศิริ จังหวัดนนทบุรี

โรงเรียนนี้จัดการศึกษาโดยปฏิรูประบบการบริหารและกระบวนการเรียนรู้ เป็นองค์รวมที่เรียกว่า โมเดลระบบอุดมคติ (ดูแผนภาพในบทสรุปรูปแบบกิจกรรมปฏิรูปการเรียนรู้)

กิจกรรมเด่นที่ผู้บริหารนำเสนอ คือ กิจกรรมการสอนเชิงโครงการ* ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

๑) การกำหนดหัวข้อเรื่อง จุดประสงค์ เนื้อหาแกนนำ ๒) กำหนดลำดับขั้นตอนการดำเนินเรื่อง ๓) กำหนดจุดประสงค์และเนื้อหาพร้อม ๔) กำหนดวิธีการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ๕) กำหนดสื่อ อุปกรณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสถานที่ และ ๖) กำหนดภาพรวมที่ชัดเจนของแผนเชิงโครงการ ซึ่งมีแนวดำเนินกระบวนการกิจกรรมอย่างละเอียด ตลอดจนการวัดและประเมินผล

คำขวัญของโรงเรียน คือ

* ชื่อกิจกรรมที่โรงเรียนพลับพลาศิริใช้เรียกกิจกรรม Project oriented

กิจกรรมเด่น คือ โครงการบูรณาการในระดับประถมศึกษา เป็นการเรียนรู้ อย่างอิสระ เพื่อแสวงหาและค้นพบความรู้ ตัวอย่างเช่น ากการเรียนรู้ดาราศาสตร์ โดยให้โจทย์เรื่ององค์ประกอบของต้นไม้ นักเรียนได้สำรวจนอกห้องเรียน บันทึก สรุปร เปรียบเทียบ ใส่เครื่องหมายในตารางเพื่อจำแนกองค์ประกอบของต้นไม้เป็นรายการ ในที่สุด นักเรียนสามารถค้นพบความรู้ได้จากการปฏิบัติจริง

กิจกรรมการสอนเชิงโครงการดังกล่าว เป็นการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ดร.ศิริชัย โยโกตา ได้พัฒนามาเป็นกิจกรรมเชิงโครงการ (Project oriented) ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในรูปแบบกิจกรรมเสรี ๔ สัปดาห์ในแต่ละ ภาคการศึกษา

๑.๖ โรงเรียนหารเทา จังหวัดพัทลุง

กิจกรรมที่เด่น คือ การสอนแบบโครงงานควบคู่ขนานไปกับการสอน ที่ครูทำวิจัยในชั้นเรียน โครงงานที่ทำไปแล้ว คือ โครงงานเกษตรพื้นฐาน โดยเริ่มจากการ สนทนาซักถามความสนใจแล้วแบ่งกลุ่มปฏิบัติงานตามใบงาน สรุปรสาระความรู้แล้ววัดประเมินผล โรงเรียนหารเทาเน้นการวิจัยในชั้นเรียนค่อนข้างมาก

๑.๗ โรงเรียนบ้านสะปำ มงคลวิทยำ จังหวัดภูเก็ต

กิจกรรมปฏิรูปการเรียนรู้ที่เด่นมาก คือ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่ง โรงเรียนบ้านสะปำได้พัฒนามาหลายปีแล้ว พร้อมทั้งได้สรุปเป็นงานวิจัยด้วย

หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านสะปำ ได้รับการพัฒนา ๔ ประเภท คือ

๑. หลักสูตรประเภทพัฒนาเป็นสื่อและสาระการเรียนรู้
๒. หลักสูตรประเภทแผนการสอนสมบูรณ์
๓. หลักสูตรประเภทหลอมกระบวนการวิชาการระดับกลุ่มสายชั้น
๔. หลักสูตรประเภทหน่วยบูรณาการ

การพัฒนาหลักสูตรประเภทหลอมรวมวิชาการระดับกลุ่มสายชั้น เริ่มด้วย ๑) การกำหนดเรื่อง ๒) ทำแผนผังความคิดจากแกนกลางของหน่วย ๓) แต่ละกลุ่มสายชั้น สร้างแผนการสอนโดยมีผู้ช่วยฝ่ายวิชาการช่วยตรวจ ๔) ทำปฏิทินกำหนดการสอน วัน คาบ เวลา ๕) ลงมือปฏิบัติการสอน และ ๖) ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเสนอรายงานผลตามระดับกลุ่ม สายชั้น การวิจัยที่นำเสนอประมาณ ๑๐ หน้า เพื่อตอบ ๕ คำถาม คือ ทำเรื่องอะไร ทำไมจึงทำ ใครทำ ทำอย่างไร ทำแล้วเกิดผลอะไรบ้าง (ดูบทสรุปรูปแบบหลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตร ระดับสถานศึกษา)

๑.๘ โรงเรียนบ้านท่าชะมวง จังหวัดสตูล

กิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนนี้ มีลักษณะเด่น คือ กิจกรรมการเรียนของนักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางกายและสติปัญญา ขั้นตอนของกิจกรรม คือ การศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล โดยเฉพาะเด็กที่เป็นเด็กพิเศษ ต้องจัดการเรียนการสอนตามความสามารถของเขา แผนการสอนจึงมีแผนการสอนกลางที่สอนเด็กทั่วไป และแผนการสอนระยะสั้นสำหรับเด็กพิเศษ

โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนศูนย์กลางทางการศึกษาพิเศษของอำเภอ ครู ต้องรับการฝึกอบรมการสอนเด็กพิเศษ เพื่อจัดการเรียนร่วมตามมาตรฐานที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด มีเด็กพิเศษ ๒ คนที่ไม่สามารถเดินทางมาเรียนที่โรงเรียนได้ ครูต้องไปสอนที่บ้าน

ผลการจัดการเรียนร่วมนี้นักเรียนมีความสุขและได้พัฒนาตามความสามารถของเขา

๑.๙ โรงเรียนตรุโณทัยพูนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กิจกรรมเด่นของโรงเรียนนี้ คือ การศึกษานอกสถานที่ ซึ่งมีการประสานงานและเตรียมการอย่างรอบคอบทุกขั้นตอน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง กิจกรรมอื่นที่ประสบความสำเร็จ คือ กิจกรรมสัปดาห์วิทยาศาสตร์ กิจกรรมตลาดนัดแม่คำรุ่งจิว และการเชิญปราชญ์ชาวบ้าน, ศิลปินพื้นบ้านมาช่วยสอน

๑.๑๐ โรงเรียนเทศบาล ๒ (บ้านบาและฮิล) จังหวัดนราธิวาส

กิจกรรมเด่น คือ การจัดกิจกรรมค่ายวิชาการที่บูรณาการวิชาต่าง ๆ ใช้ลักษณะการเรียนเป็นฐาน เช่น ค่ายฐานคณิตศาสตร์ ค่ายฐานภาษาอังกฤษ ค่ายฐานสังคมศึกษา เรื่อง ราชวงศ์เมืองนราขำ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ ต้องมีการวางแผนร่วมมือกันทุกฝ่าย มีการประสานงาน แผนการสอน การจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยและการวัด-ประเมินผล

โรงเรียนเทศบาล ๒ (บ้านบาและฮิล) มีนักเรียนมุสลิมล้วน เป็นเด็กสองภาษา เมื่อเรียนจบแล้วจะข้ามแดนไปรับจ้างทำงานที่มาเลเซีย ดังนั้นจุดหลักของโรงเรียน คือ ต้องสอนเรื่องงานอาชีพ และต้องสร้างความภาคภูมิใจในจังหวัดมาตุภูมิของตนเอง รู้จักวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน ทั้งนี้โรงเรียนคำนึงถึงชีวิตอนาคตของเด็กให้เขาทำงานในต่างประเทศได้ แต่ต้องปลูกฝังความภาคภูมิใจต่อถิ่นฐานของตน

๑.๑๑ โรงเรียนธารโตพัฒนวิทย์ จังหวัดยะลา

กิจกรรมเด่นของโรงเรียนธารโตพัฒนวิทย์ คือ การสอนแบบบูรณาการแบบสหวิทยาการ ซึ่งเชื่อมโยงทุกวิชาและทุกระดับชั้น สารการเรียนรู้ที่เลือกมาเป็นแกนคำหนึ่งถึง ๑) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ๓) วิถีชีวิต ๔) ปัญหาและสถานการณ์ และ ๕) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น หน่วยการเรียนรู้เรื่อง งามะปาซาไก เรื่องเรารักไฟฟ้า เรื่องถ้าธารลอดดำ เรื่องาคูถารโต่า เป็นต้น มีการใช้ internet และแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดเป็นที่ค้นคว้าความรู้ เชิญวิทยากรจากหน่วยราชการต่างๆ แผนการสอนแต่ละหน่วยถือเป็นหลักสูตรท้องถิ่นได้เลย

กิจกรรมบูรณาการ คือ โครงการงานของนักเรียนและการวิจัยในชั้นเรียนของครู ครูวางแผนการสอนโดยใช้กระบวนการ PDCA ครบทุกขั้นตอน ในรอบแรกนี้มีการวิจัยในชั้นเรียนรวม ๑๙ เรื่อง

กิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ยังขยายจุดประสงค์ไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชนและสร้างคุณภาพชีวิตแก่ชุมชนธารโตอีกด้วย

๑.๑๒ โรงเรียนบ้านหนองแดง จังหวัดนครราชสีมา

กิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างเสริมคุณธรรมและเป็นกิจกรรม ๑ เต็มใจพร้อมปรับสมองำ คือ กิจกรรมก่อนเริ่มเรียนและก่อนเลิกเรียน กิจกรรมก่อนเริ่มเข้าห้องเรียนเริ่มเวลา ๘.๓๐ น. เป็นกิจกรรมเคารพธงชาติ การออกกำลังกาย การวอร์มน้องเคารพพี่ ศิษย์เคารพครู ใช้เพลงดนตรีประกอบ เพื่อการเริ่มเรียนอย่างสดชื่น นักเรียนจะรับผิดชอบ ในการวางแผนกิจกรรม เช่น การเล่าข่าวเหตุการณ์ กิจกรรมคณิตคิดเร็ว และภาษาอังกฤษวันละคำสเป็นต้น

กิจกรรมก่อนเลิกเรียนนั้น ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ การดำเนินการเรียนการสอนตลอดวันว่ามีจุดเด่น จุดด้อยอะไรบ้าง นักเรียนร่วมกิจกรรมได้ดีหรือมีปัญหาสมาชิกในกลุ่มทุกคนยอมรับการวิจารณ์ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจะปรับปรุงตน ซึ่งทำให้การเรียนในวันต่อไปเกิดประสิทธิภาพ

โรงเรียนบ้านหนองแดงมีแผนบูรณาการทุกวัน สำคัญ เช่น แผนการเรียนรู้เรื่อง ๑ แม่ผู้มีพระคุณนำ พ่อของเรา พ่อเลี้ยงเด็กไทยย่า วางศาสดาญาตีา สุขสันต์วันปีใหม่มาวันเข้าพรรษา เป็นต้น

๑.๑๓ โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยงวันครู ๒๕๐๑ จังหวัดมุกดาหาร

เนื่องจากโรงเรียนบ้านน้ำเที่ยงวันครู ๒๕๐๑ ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาทักษะชีวิตของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการอยู่แล้ว

กิจกรรมเด่นของโรงเรียนนี้จึงเป็นกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ประกอบด้วยขั้นตอน ๔ ขั้น คือ ๑) การสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ๒) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ๓) การสรุปความคิดรวบยอด และ ๔) การนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๑.๑๔ โรงเรียนธาตุพนม จังหวัดนครพนม

กิจกรรมของโรงเรียนนี้ คือ การบวชยุวพุทธหรือบวชชาว ในวันสำคัญทางศาสนาที่มี ๔ วันในรอบปี โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียน วัด และชุมชน

การบวชยุวพุทธนั้นใช้เวลา ๑ คืน ๒ วัน โดยนักเรียนหนุ่มสาว จัดพานดอกไม้ธูปเทียน อาจารย์ พ่อแม่เพื่อกราบลา ช่วงที่ฝึกปฏิบัติตนและรับการอบรมที่วัดนั้น ท่านผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมและพระนิสิตช่วยสอนหลักธรรม มารยาทชาวพุทธ และประกอบศาสนพิธี การบวชยุวพุทธนี้แบ่งนักเรียนเป็นผลัด ครั้งละ ๑๐๐ คนขึ้นไป ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้ผลมาก

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมฟ้อนรำบูชาพระธาตุพนม โครงการนเลียงจิงหรีดในวิชางานเกษตร และกิจกรรมภาษาอีสานวันละคำอีกด้วย

๑.๑๕ โรงเรียนวังสามหมอวิทยาคาร จังหวัดอุดรธานี

กิจกรรมกลุ่มที่โรงเรียนทำร่วมกับโครงการ อ.ภ.ป. คือ กิจกรรมสวนแหด้านยาเสพติด เนื่องจากโรงเรียนอยู่พื้นที่ริมแม่น้ำป่าว น้ำท่วมตลอดเดือนกันยายน-ตุลาคม มีแหล่งน้ำหลายแหล่งที่ปลาชุกชุม นักเรียนแบ่งกลุ่มกันแสวงหาความรู้ ทำกิจกรรมตามใบงาน รวมกลุ่มกับชาวบ้านสวนแห จับปลา เรียนรู้เรื่องการผลิตเพิ่มค่าและการตลาด

ปัจจุบันโรงเรียนกำลังพัฒนาการสอนวิทยาศาสตร์ได้อย่างก้าวหน้า

๑.๑๖ โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก จังหวัดขอนแก่น

โรงเรียนเทศบาลสวนสนุกเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนห้องหนึ่งประมาณ ๕๐ คน จึงต้องจัดกิจกรรมหลากหลายที่ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนทุกคนให้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ เปิดโอกาสให้นักเรียนแสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กล้าแสดงออก และสรุปความรู้ที่เรียนโดยมีครูคอยชี้แนะ

โรงเรียนมีศูนย์วิทยากร และให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามประสบการณ์จริง ศูนย์วิทยากรนี้มี ๓ ศูนย์ ที่จัดแหล่งค้นคว้าไว้ทุกวิชา ให้นักเรียนได้ศึกษาทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง มีห้องดนตรีไทยและดนตรีสากลแยกออกไป โรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมให้มีบรรยากาศทางวิชาการ มีการจัดการศึกษานอกสถานที่ ครูแบ่งงานกันจัดกิจกรรมตามระดับสายชั้น ดังนั้นทุกระดับสายชั้นจะมีกลุ่มครูร่วมกันวางแผนการสอน จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างบูรณาการ เป็นโรงเรียนเล็กในโรงเรียนใหญ่

กิจกรรมฝึกหัดอบรมจิตใจ เรียกว่า **ธนาคารความดี** โรงเรียนได้ทำไปแล้ว
๑ ภาคเรียน ขณะนี้กำลังวัดและประเมินผลในด้านระเบียบวินัยของนักเรียน

กิจกรรมเด่นได้แก่ กิจกรรม**เข้าค่ายวิชาการ** และ กิจกรรม**ส่งเสริมการอ่าน**
เพื่อให้นักเรียนอนุรักษ์ประเพณีอีสาน อาฮีตสิบสอง คองสิบสี่ โดยได้จัดทำหนังสือส่งเสริม
การอ่านสำหรับเด็กประถมศึกษาขึ้น เกี่ยวกับประเพณีอีสานทั้ง ๑๒ เดือน

๑.๑๗ โรงเรียนมารีย์พิทักษ์สว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

กิจกรรมเด่นของโรงเรียน คือ การสำรวจและเรียนรู้จากผู้รู้ในชุมชน เป็น
การ**สำรวจพืชสมุนไพร**ที่ใช้เป็นยาพื้นบ้าน นักเรียนนำพืชสมุนไพรเหล่านั้นมาทดลอง
ในห้องปฏิบัติการ เพื่อแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

อีกกิจกรรมหนึ่ง คือ โครงการ**พิทักษ์รักษาความสะอาด** ซึ่งแบ่งนักเรียน
ตามระดับสายชั้น ใช้เวลาหลังกิจกรรมหน้าเสาธงและหลังเวลารับประทานอาหาร ดูแลบริเวณ
โรงเรียน โดยนักเรียนจะจัดมอบหมายงานและหน้าที่กันเอง เป็นการฝึกความรับผิดชอบตั้งแต่
ระดับประถมศึกษา

๑.๑๘ โรงเรียนวัดเหมืองแก้ว จังหวัดลำพูน

เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนวัดเหมืองแก้วได้ทำสำเร็จ คือ การสนองตอบ
หลักสูตรท้องถิ่น **โครงการเกษตรเพื่อชีวิต** ที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงโดยความร่วมมือ
จากชุมชน เมื่อเริ่มโครงการคณะครูได้ร่วมกันวางแผน กำหนดหลักการเป้าหมายและสาระ
การเรียนรู้ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ ๖ กำหนดความยากง่ายของเนื้อหาและความ
ต่อเนื่องของระดับชั้น กิจกรรมที่ปฏิบัติคือการปลูกพืชผักสวนครัว การทำปุ๋ยที่ใช้สาร EM
และการใช้พืชพื้นบ้านทำน้ำยากำจัดศัตรูพืช

๑.๑๙ โรงเรียนบ้านคุ้ม (ประสารราษฎร์วิทยา) จังหวัดแพร่

กิจกรรมการเรียนการสอนที่เด่นของโรงเรียน คือ **การจัดกลุ่มสนใจ**
ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยนักเรียนสมัครเข้ากลุ่มตามความ
สนใจ กิจกรรมนี้จัดทุกวันพุธ เวลา ๑๕.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ตลอดภาคการศึกษา จัดครูประจำกลุ่ม
ต่างๆ กลุ่มละ ๓ - ๔ คน

กลุ่มสนใจมีทั้งหมด ๖ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มศิลปวัฒนธรรมไทย
๒. กลุ่มนาฏศิลป์
๓. กลุ่มถนอมอาหาร

๔. กลุ่มรีไซเคิล

๕. กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้

๖. กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วิทยากรจากชุมชนมาช่วยเป็นวิทยากร มีครูคอยดูแล เพราะแต่ละกลุ่มประกอบด้วยนักเรียนทุกระดับชั้น นักเรียนวางแผนและมอบหมายงานตามความสามารถ มีการวัดและประเมินผลทุกชั้นตอน

กลุ่มศิลปวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมศึกษาสถานนอกสถานที่ เช่น พิพิธภัณฑ์เงินตราสยาม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน พระธาตุพระลอ

นอกจากนั้น ยังมีการเรียนภาษาล้านนา(ภาษาเมือง) และการฝึกมารยาทไทยด้วย

๑.๒๐ โรงเรียนตาคลีประชาสรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

กิจกรรมประเภทโครงการมีลักษณะบูรณาการหลายวิชาที่นักเรียนได้ศึกษาทั้งในห้องเรียนและศึกษาสถานนอกสถานที่ นครสวรรค์มีแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น แหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ โรงงานปูนซิเมนต์ วัด และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นต้น กิจกรรมที่เด่น คือ กิจกรรม **ท.ไทย** เป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเขียนภาษาไทย ที่เรียกว่า **หนังสือในดวงใจและนักเขียนในดวงใจ** ชาวนครสวรรค์เป็นนักเขียนซีไรต์คนหนึ่ง คือ นายศักดิ์ศิริ มีสมสืบ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายนักเขียนซีไรต์ มาสร้างแรงบันดาลใจแก่นักเรียนได้มาก นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะภาษาไทย ทั้งที่เป็นรายบุคคลและทำงานกลุ่ม เขียนบทกวีและรวมเรื่องสั้น จนนักเรียนสามารถผลิตหนังสือตีพิมพ์เผยแพร่ได้

๑.๒๑ โรงเรียนนครวิทยาคม จังหวัดเชียงราย

กิจกรรมโครงการที่โรงเรียนทำอยู่ คือ โครงการทดลองและโครงการ **สร้างเครื่องเจาะน้ำบาดาล** โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในตำบลสันมะเค็ด อำเภอพาน ซึ่งมีสภาพค่อนข้างแห้งแล้ง ต้องใช้น้ำบาดาล เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมาตลอด

พนักงานขับรถของโรงเรียนเคยมีอาชีพเจาะน้ำบาดาลมาก่อน จึงรับหน้าที่เป็นครูสอน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่สนใจโครงการเจาะน้ำบาดาลได้ศึกษาวิธีการและปฏิบัติจริง เริ่มตั้งแต่การสำรวจบริเวณโรงเรียน วิธีการใช้เครื่องเจาะ การปฏิบัติ และการทบทวนผล

นักเรียนสามารถเจาะน้ำบาดาลใช้ในโรงเรียน ๕ บ่อ และหมุนเวียนไปเมื่อบ่อเก่าแห้ง ก็เจาะบ่อใหม่

จากการเจาะบ่อน้ำบาดาล ได้นำไปสู่การเรียนรู้เรื่อง บ่อปลาและการ เลี้ยงปลา คณะครูและนักเรียนได้ร่วมกันวางแผนงานเกษตรบ่อปลา เป็นแผนการเรียนรู้ บูรณาการเชื่อมโยงสู่การเรียนรู้ทุกวิชา

๑.๒๒ โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านในเมือง) จังหวัดเพชรบูรณ์

โรงเรียนนี้จัดกิจกรรมโครงงานและการศึกษานอกสถานที่ ประสานงาน กับชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น การศึกษาดูงาน การทอดผ้าพันเมือง การทำขนมจีน ศาลหลักเมือง กำแพงเมือง และห้องสมุดของวัด

ครูและนักเรียนร่วมกันวางแผน จัดทำแผนภาพความคิด สร้างโครงงานขึ้น ตัวอย่างที่เห็นชัด คือ การทำงานศึกษาค้นคว้าเรื่อง วนครบาลเพชรบูรณ์ ซึ่งนักเรียน มีแหล่งค้นคว้าที่สำนักงานเทศบาล ห้องสมุด และจาก internet เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น ที่สร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในจังหวัดของตน

๑.๒๓ โรงเรียนธีรธาดา จังหวัดพิษณุโลก

กิจกรรมประจำวันของโรงเรียนมีลักษณะบูรณาการทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี สร้างประสบการณ์สะสมเพิ่มพูนขึ้น เหมือนบันไดเวียน ต่อเนื่องสูงขึ้นเรื่อยๆ โรงเรียนเรียกชื่อว่า กิจกรรมหอยโข่ง เป็นกิจกรรมยามเช้าที่ นักเรียนทุกคนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ปฏิบัติพร้อมกันตาม ความสามารถและการรับรู้ที่ต่างกัน

หลังจากเคารพธงชาติแล้ว นักเรียนทั้งหมดเดินแถวเข้าอาคารห้อง ประชุมใช้เวลาไม่เกิน ๓ นาที ดนตรีบรรเลง เด็กเดินแถวสองทางเข้าสู่ที่นั่งเป็นคู่ เมื่อถึง ที่นั่งแล้วยังคงยืนอยู่ จนนักเรียนทุกคนเข้าห้องประชุมครบแล้ว ดนตรีเปลี่ยนเป็นเพลง สถาบัน เพื่อรวมจิตใจแห่งความเป็นธีรธาดา ต่อด้วยเพลงนมัสการให้จิตใจสงบ ต่อจาก นั้นมีสัญญาณนั่งลง นักเรียนที่มีหน้าที่ขึ้นเวทินำเสนอ sentence today หนึ่งประโยค ทบทวน ประโยคที่ผ่านมา ใช้เวลาไม่เกิน ๕ นาที ต่อจากนั้นก็มีกิจกรรมต่างๆ ที่นักเรียนมีส่วนร่วม เช่น ธรรมชาติภาษาไทย มารยาทไทย สุภาษิตประจำวัน วัสดุคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์น่ารู้ ฯลฯ รายการนี้จัดสลับกันเป็นตารางชัดเจน ซึ่งนักเรียนเป็นผู้วางแผน เตรียมการ เตรียมตัวอย่าง รู้หน้าที่เป็นอย่างดี

การนำเสนอกิจกรรมเด่นของโรงเรียนโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ที่อยู่ใน Focus Groups เป็นไปตามข้อมูลที่โรงเรียนกล่าวถึง ดังนั้นจึงไม่ครอบคลุมรายละเอียดของ กิจกรรมอื่นๆ อีกมากที่แต่ละโรงเรียนมีอยู่ ข้อมูลจากการสนทนาเจาะลึกเป็นเพียงประเด็น เพิ่มเติม ซึ่งบางส่วนจะปรากฏในรายงานบทที่ว่าด้วยรูปแบบกระบวนการเรียนรู้

๒. ภาพรวมการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนโดยนักวิจัยในพื้นที่

เนื่องจากคำสนทนาของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้ประสานงานเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งเป็นข้อมูลจากแถบบันทึกเสียงการสนทนาเจาะลึก (Focus Group) มีสาระสำคัญซ้ำซ้อนกับข้อความที่ได้รายงานแล้ว (บทที่ ๒ ตอนที่ ๓ หน้า ๓๒ ถึง ๓๗)

การวิเคราะห์ข้อมูลโดย Focus Group ต่อไปนี้ จึงเป็นภาพรวมความคิดเห็นของนักวิจัยในพื้นที่เฉพาะผู้เข้าร่วมสนทนาด้วย และได้กล่าวถึงบทบาทของนักวิจัยต่อการพัฒนาบุคลากร

บทบาทของนักวิจัยในพื้นที่ เมื่อเริ่มเข้าไปร่วมงานกับโรงเรียนปฏิรูปฯ คือ การส่งเสริมให้บุคลากรสำรวจและรู้จักตนเอง ทำให้ได้พบจุดอ่อนในระยะเริ่มโครงการคือ ๑) ความตระหนัก ความรู้และความเข้าใจในภารกิจ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและครู ๒) การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ควรร่วมมือปฏิบัติกันทั้งโรงเรียน มีใช้บุคลากรกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และ ๓) โรงเรียนจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือจากคณะกรรมการสถานศึกษา พ่อแม่ผู้ปกครอง และชุมชน

นักวิจัยในพื้นที่ได้เสนอแนะให้บุคลากรจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสอนชีวิต แทนที่จะสอนวิชาอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้โรงเรียนจึงจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ในโรงเรียนเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิต นักวิจัยในพื้นที่ได้เข้าไปเรียนรู้ ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับนักเรียนทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน นอกจากนั้นยังได้ไปร่วมงานนิทรรศการวิชาการที่โรงเรียนจัดขึ้น แสดงความชื่นชมในผลงานทั้งที่เป็นผลงานในชั้นเรียน ผลงานของชมรมต่างๆ และผลงานการแสดงบนเวที ทำให้นักวิจัยในพื้นที่กับบุคลากรของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ฉันมิตร พร้อมทั้งจะปรึกษาหารือกันในการปฏิรูปการเรียนรู้

เมื่อโรงเรียนต้องเริ่มเข้าสู่กระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา นักวิจัยในพื้นที่ได้มีบทบาทสำคัญในการเป็นเพื่อนร่วมคิดในการวิจัยในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล การสำรวจตนเอง การวางแผนการสอน การวัดประเมินผลตามการปฏิบัติจริง และการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้ครูเกิดความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น

นักวิจัยในพื้นที่ ซึ่งเป็นคณาจารย์สถาบันราชภัฏและดูแลศูนย์ศึกษาและพัฒนา ครู ได้เปิดโอกาสให้ผู้บริหารและครูในโรงเรียนปฏิรูปฯ ได้ร่วมประชุมเสวนาทางวิชาการ ร่วมนำเสนอผลงานที่น่าสนใจ จนมีครูหลายคนได้เป็นวิทยากรแนะนำนักศึกษาในสถาบันราชภัฏ เกี่ยวกับการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การช่วยแนะนำหลักการและวิธีการสอนให้สนองตัวบ่งชี้มาตรฐานการเรียนรู้ และประเมินคุณภาพผู้เรียน เป็นอีกบทบาทหนึ่งที่นักวิจัยในพื้นที่ได้ช่วยพัฒนาบุคลากร บางครั้งกระบวนการปฏิรูปตามแบบ Plan Do Check Action ยังเป็นสิ่งใหม่ นักวิจัยในพื้นที่ ก็ได้แนะนำขั้นตอน และร่วมดำเนินการแสวงหาแนวทางร่วมกัน

ผู้บริหารและครูผู้ประสานงานที่ร่วมสนทนาเจาะลึก (Focus Group) ของทุกภาค ได้แสดงความคิดเห็นว่า นักวิจัยในพื้นที่ปฏิบัติงานได้ดี ให้กำลังใจ ไม่จับผิดหรือตำหนิติเตียน ช่วยให้แนวทาง **มาเติมเต็มในสิ่งที่ยังขาด** การติดต่อสื่อสารกันทางโทรศัพท์และโทรสารก็ได้ช่วยในการให้คำปรึกษาได้บ่อยครั้งขึ้น

อย่างไรก็ตามผู้บริหารและครูมีความต้องการให้นักวิจัยในพื้นที่ได้ไปเยี่ยมโรงเรียน บ่อยครั้งขึ้น แม้เมื่อจบโครงการแล้วก็ยังต้องการให้มีความสัมพันธ์กันต่อเนื่องสืบไป

๓. ผลที่เกิดขึ้นเป็นคุณภาพของผู้เรียน

เพื่อมิให้เป็นการรายงานซ้ำซ้อนกับตอนที่ ๓ หน้า ๔๐ ถึง ๔๓ จึงขอรายงานโดยยกถ้อยคำของผู้สนทนาเจาะลึก Focus Group มาเสนอส่วนหนึ่ง ดังต่อไปนี้

๓.๑ าชเต็กมีหน้าตาสดชื่นแจ่มใส อาจจะเป็นเพราะว่าแต่งกายตามสบาย ปลดเปลื้องข้อบังคับ ไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องตลอด เบื่อ ทำงานเหนื่อย เขาทำงาน เป็นทีมตามงานที่สั่งไว้ระยะยาว เขารับผิดชอบ ขอเปิดห้องคอมพิวเตอร์นอกเวลา เพื่อที่จะทำงานค้าง ขอเปิดห้องสมุดนอกเวลา ขอใช้เครื่อง CD-ROM เพื่อค้นคว้า ต่อชมมีเด็กคนหนึ่งเป็นเด็ก ที่ช้ากว่าคนอื่น แต่เราสอนให้เด็กเรียนรู้อยู่ร่วมกัน ในกิจกรรม project นี้ เด็กคนที่ช้าเขาขออาสาเป็นคนเปิดพจนานุกรมเพื่อค้นคว้า ร่วมกัน ในที่สุดเขาก็ได้รับการยอมรับในระดับหนึ่ง เพราะสามารถมีส่วนร่วม ในกิจกรรม project เรามีกำหนดผลงานแน่นอน วัตถุประสงค์ชัดเจน และเราก็วัด ผลตามนั้นซ้ำ

(โรงเรียนพลับพลาศิริ)

๓.๒ าชในการฝึกปฏิบัติจริง เด็กต้องแบ่งงานกันทำ ฝึกมารยาทต่างๆ เด็กจะทำได้จริง มีมารยาทดี มีระเบียบวินัย ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบซ้ำ

(โรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์)

๓.๓ ราชเด็กมีวินัย สะอาด แต่งกายเรียบร้อย ปฏิเสธยาเสพติด และเป็น
ประชาธิปไตย

(โรงเรียนสุพรรณภูมิ)

๓.๔ ราชเด็กได้รับการฝึกให้คิดวิเคราะห์ คิดประดิษฐ์สร้างสรรค์งานใน
โครงการวิทยาศาสตร์

(โรงเรียนเสนาให้ วิมลวิทยานุกูล)

๓.๕ ราชการเรียนนอกสถานที่ทำให้เด็กรู้จักการเคารพผู้อื่น มนุษย์สัมพันธ์ดี
เขามีความสุข ได้รับประทานอาหารปลอดภัย เขาสามารถนำความรู้ไปใช้
ที่บ้านได้

(โรงเรียนเทศบาล ๒ (วัดใน))

๓.๖ ราชนักเรียนรู้จักวางแผนการเรียนมากขึ้น จัดขั้นตอนการเรียนอย่างเป็น
ระบบ รู้จักคิดเพิ่มเติมจากงานที่มอบหมาย ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
น่าจะเพิ่มขึ้นในการวัดผลครั้งต่อไป

(โรงเรียนหารเทา)

๓.๗ ราชนักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรเรียนดีขึ้น ทำงานร่วมกันอย่างดี
วางแผนงาน รับผิดชอบ ใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้า มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก
และรู้จักวิธีการนำเสนอผลงาน

(โรงเรียนบ้านสะป่า อมงคลวิทย)

๓.๘ ราชเด็กใช้ภาษาดีขึ้น สามารถพูดภาษาไทยและภาษาวยาวีได้ดี ไม่ขาด
เรียน สนุกกับการเรียน เด็กของเราเป็นมุสลิม แต่เขาก็แยกได้ว่ากระบวนการ
แสวงหาความรู้คืออะไร เราพาไปเรียนที่พุทธอุทยานเขาทอง ในวัด โบสถ์ มัสยิด ฯลฯ
แสดงว่าเขาเรียนรู้และมีเหตุผล

(โรงเรียนเทศบาล ๒ (บ้านบาและฮิล))

๓.๙ ราชนักเรียนมีความสุข เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการวางแผนร่วมกับครู
เชื่อมโยงเนื้อหาวิชากับประสบการณ์ในการศึกษานอกสถานที่ นักเรียนบริหารเวลา
ได้เอง ทำงานกลุ่มและรับผิดชอบมากขึ้น

(โรงเรียนดรุณธัยพูนพิน)

๓.๑๐ ๖๖ แต่เดิมเด็กพิการที่ครูไปสอนให้ที่บ้านเขาจะมองครูอย่างไม่เป็นมิตร หันหลังให้ แต่หลังจากที่ครูเอาใจใส่ใกล้ชิดเขา เขาเริ่มพูดคุย ครูสามารถพบความสามารถของเขาว่าเด่นทางใด เขาร้องเพลงได้ดีและประดิษฐ์ของใช้ได้เก่ง ครูจึงพัฒนาความสามารถนี้ ในที่สุดเขาทำได้และภาคภูมิใจในผลงาน เขาจึงมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น

เด็กออทิสติก เขียน-อ่านไม่ได้ แต่ความจำดีกว่าเด็กปกติ เขาชอบภาษาอังกฤษ ครูก็ส่งเสริมเขา จัดสื่อช่วยกระตุ้นความสนใจ ในที่สุดเขาพัฒนาด้านภาษาขึ้นมาก เป็นที่ยอมรับและเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ดีซ้ำ

(โรงเรียนบ้านท่าชะมวง)

๓.๑๑ ๖๖ ผลที่สังเกตได้ชัดเจน คือ นักเรียนทำงานกลุ่มได้ดี มีการแบ่งงาน การวางแผนขั้นตอนการปฏิบัติงาน ตรวจสอบผลงาน พยายามพัฒนาตนเอง เสียสละ อุทิศตนเพื่อส่วนรวม นำการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถเป็นวิทยากรในการรณรงค์ เรื่องสิ่งแวดล้อม เกิดจิตสำนึกที่ยั่งยืนและการที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าเด็กสูญเสียสิทธิในเรื่องความรู้ ความฉลาด ถ้าจะเอา การสอบเข้ามหาวิทยาลัยมาวัด เด็กของเราที่เข้ามหาวิทยาลัยได้มากเช่นกันซ้ำ

(โรงเรียนธารโตวัชรพัฒนวิทย์)

๓.๑๒ ๖๖ เด็กเปลี่ยนพฤติกรรม มีคารวะธรรม รู้จักเคารพผู้ใหญ่ ยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ พัฒนาผู้นำของกลุ่มขึ้นมาได้เอง มีความรับผิดชอบมากขึ้น เราสามารถให้เด็กทำการค้าได้โดยการผลิตในโครงการสหกรณ์การเกษตร เด็กผลิตเป็น ทำเป็น ขายเป็นซ้ำ

(โรงเรียนบ้านหนองแดง)

๓.๑๓ ๖๖ นักเรียนสามารถตอบปัญหาทางวิทยาศาสตร์ได้เก่งขึ้น รวมทั้งการแสดงออกทางศิลปะ ด้านกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนทำงานอย่างมีระบบมากขึ้นซ้ำ

(โรงเรียนวังสามหมอวิทยาการ)

๓.๑๔ ๖๖ นักเรียนเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม รักธรรมชาติ รู้จักทดลอง และประยุกต์ ใช้ความรู้ซ้ำ

(โรงเรียนธาตุพนม)

๓.๑๕ ๖๕ ๖๕ นักเรียนคิดชัดเจน เน้นการทำ นำวิธีใหม่ มองการณ์ไกล ใจหวังดี มีวินัย แก้ไขเสมอ เลอเลิศผลงาน ประสานสังคม นักเรียนเกิดคุณธรรม ๓ ด้าน คือ ๑) ความรู้ที่บูรณาการ ๒) ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการทำงาน ใช้ข้อมูล ข่าวสารเป็น และ ๓) ด้านเจตคติ คือ มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ รอบคอบ เอื้ออาทร ต่อเพื่อน นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ไม่ขาดเรียนซ้ำ

(โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง วันครู ๒๕๐๑)

๓.๑๖ ๖๕ ๖๕ ผลที่เกิดขึ้น คือ นักเรียนลดความดี ความชน กล้าคิดกล้าทำ สามารถพัฒนาตนได้ตามศักยภาพซ้ำ

(โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก)

๓.๑๗ ๖๕ ๖๕ นักเรียนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม รักษาระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีมารยาท รู้จักทำความเคารพครูอาจารย์และผู้ปกครอง นอกจากนี้ โรงเรียนได้เข้าร่วมการแข่งขันด้านกีฬากับโรงเรียนสังกัด สปช. นักเรียนก็ได้ พัฒนาด้านกีฬาด้วยซ้ำ

(โรงเรียนมารีย์พิทักษ์สว่างแดนดิน)

๓.๑๘ ๖๕ ๖๕ นักเรียนบอกว่าเรียนสนุก ได้ทำกิจกรรมแปลกๆ ใหม่ๆ เขาทำงาน ร่วมกัน ช่วยกันอย่างเอื้อเฟื้อ ตั้งใจ มีวินัย และนำเสนอผลงานได้ดีซ้ำ

(โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านในเมือง))

๓.๑๙ ๖๕ ๖๕ เกิดเป็นวัฒนธรรมของธีรธาดา นักเรียนได้ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ผู้นำเสนอบนเวที เขารู้จักการค้นคว้า เตรียมตัวแสดงออกโดยใช้เทคโนโลยี เข้าช่วย เสียงเพลงสามารถบอกถึงช่วงเวลาการเปลี่ยนอริยาบถโดยอัตโนมัติ โอวาทจากอาจารย์ใหญ่ช่วยกระตุ้นการคิด เด็กเรียนรู้ขั้นตอนของการคิด และการทำงานอย่างดีซ้ำ

(โรงเรียนธีรธาดา)

๓.๒๐ ๖๕ ๖๕ นักเรียนได้ฝึกการคิด วางแผน และพิสูจน์ผลงานร่วมกัน เกิดความ รับผิดชอบ เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น มีความภาคภูมิใจในผลงานที่ตนทำว่า เกิดประโยชน์ มีคุณค่า นักเรียนสามารถคิด แก้ปัญหา สรุป และประเมินผล แล้ววางยุทธศาสตร์งานชิ้นใหม่ต่อไปซ้ำ

(โรงเรียนนครวิทยาคม)

๓.๒๑ ๑๖ นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นและแสดงออกมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการเขียนเรื่องสั้นและการแสดงลำตัด เขารู้จักออกแบบ สร้างสรรค์ชิ้นงานจินตนาการและร้องเพลง เด็กภูมิใจว่าเขาทำอะไรได้ บางคนเรียนไม่เก่ง เขียนไม่เก่ง แต่วาดรูปได้ เขาก็ช่วยเพื่อน เขียนภาพประกอบให้เพื่อน เด็กได้แสดงตามที่ตนเองเป็นซ้ำ

(โรงเรียนดาศิลป์ประชาสรรค์)

๓.๒๒ ๑๖ เด็กมีความสุข ได้รับการฝึกความมีระเบียบวินัย การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สร้างคุณธรรมและจิตสำนึกที่ดีแก่เด็ก เกิดความร่วมมือกันในกลุ่ม รู้จักวิเคราะห์ ขาวเหตุการณ์ ฝึกคิด หาเหตุผล เกิดวัฒนธรรมใหม่ของการเรียนรู้ซ้ำ

(โรงเรียนบ้านคุ่ม (ประสารราษฎร์วิทยา))

๓.๒๓ ๑๖ นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่เขานำเสนอ การร่วมกิจกรรมกลุ่มของนักเรียน ครูได้สังเกตและบันทึกพฤติกรรมของเขา พบว่านักเรียนสนใจร่วมทำงาน เอื้อเพื่อ ช่วยเหลือกันซ้ำ

(โรงเรียนวัดเหมืองแก้ว)

๔. แผนงานที่โรงเรียนในกลุ่ม Focus Group จะทำต่อไป

กล่าวโดยภาพรวม แม้ว่าจะสิ้นสุดโครงการฯ นี้แล้ว โรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และคณะนักวิจัยในพื้นที่จะดำเนินงานต่อไป ดังนี้

๔.๑ คณะนักวิจัยในพื้นที่จะยังคงเป็นเพื่อนร่วมทางโดยให้คำปรึกษาหารือกับโรงเรียนต่อไป พร้อมทั้งขยายเครือข่ายออกสู่โรงเรียนใกล้เคียงในชุมชน เพื่อร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างกว้างขวาง การติดต่อสัมพันธ์กัน นอกจากการมาเยี่ยมโรงเรียนเป็นครั้งคราวแล้ว อาจติดต่อทางโทรศัพท์ โทรสาร และ E-mail (ถ้ามี)

หากคณะนักวิจัยในพื้นที่จัดการประชุม การฝึกอบรมในสถาบันฝึกหัดครู โรงเรียนจะได้รับเชิญเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาครูของสถาบันราชภัฏ ถือว่าโรงเรียนฯ เป็นเครือข่ายที่สำคัญ จะมีการส่งข่าวสาร ความรู้วิชาการต่างๆ ให้ทางโรงเรียนด้วย

นักวิจัยในพื้นที่ได้รับประสบการณ์อันมีค่ามากในด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้พบครูจำนวนมากที่มีความสามารถดีเด่นด้านการสอนสมควรได้รับเชิญเป็นวิทยากรในวิชาต่างๆ สาขาหลักสูตรและการสอน เพื่อให้รูปแบบวิธีการสอนตามประสบการณ์จริง

สถาบันฝึกหัดครูควรส่งนักศึกษาออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จัดระบบครูพี่เลี้ยง อาจารย์ที่ปรึกษา และระบบการนิเทศใหม่ ซึ่งแนวคิดนี้น่าจะเริ่มดำเนินการได้ในปีการศึกษาหน้า

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยในพื้นที่ยังจะทำวิจัยต่อไป และนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับจากโครงการฯ ไปใช้ปรับปรุงการสอน การวิจัย และการบริการทางวิชาการของสถาบันฝึกหัดครูให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

คณะผู้วิจัยในพื้นที่ซึ่งเป็นศึกษานิเทศก์ จะขยายขอบเขตการนิเทศออกสู่การสอน การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การวิจัยในชั้นเรียน และปรับปรุงวิธีการเข้าสู่รูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศให้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม คณะนักวิจัยในพื้นที่ มีความเห็นตรงกันว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติควรเป็นแกนกลางประสานงานระหว่างหน่วยงานต้นสังกัด สถาบันฝึกหัดครู และโรงเรียนทุกระดับ ช่วยส่งข่าวสารความรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนดำเนินโครงการใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาอย่างครบกระบวนการ

๔.๒ โรงเรียนในโครงการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

ผู้แทนของโรงเรียนที่เข้าสนทนากลุ่ม Focus Group มีความเห็นสรุปได้ ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ โรงเรียนจะพัฒนาตนเองต่อไป เมื่อมีความพร้อมจะขยายผลช่วยเหลือโรงเรียนที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงตามความต้องการ งานที่โรงเรียนส่วนใหญ่จะพัฒนา คือ ระบบการบริหารงานวิชาการ การประกันคุณภาพ การส่งเสริมความรู้และสร้างความสัมพันธ์ ในคณะกรรมการสถานศึกษา การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน การสร้างหน่วยการเรียนรู้ และหลักสูตรท้องถิ่น ฯลฯ

๔.๒.๒ โรงเรียนปฏิรูปฯ ในภาคใต้ได้รวมกลุ่มกันและจะยังคงพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ตั้งใจว่าจะทำงานต่อเนื่อง ภาษาอังกฤษได้เรียกว่า ภาหญา คือ กล้าหาญ จะเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเข้ามาสู่กิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น สถานงานเดิมครูคนเดิมพัฒนางานใหม่ พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น จัดสายงานวิชาการ งานปกครอง งานธุรการ และงานบริการให้สอดคล้องกัน ส่งเสริมให้ผู้ปกครองและกรรมการนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และรับผิดชอบงานด้านการศึกษาร่วมกัน

๔.๓ โรงเรียนปฏิรูปการศึกษายังขาดความต่อเนื่องทางการบริหาร เนื่องจากผู้อำนวยการและครูใหญ่ย้ายตำแหน่งและเกษียณอายุราชการ ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องเตรียมการพัฒนาบุคลากรระดับแกนนำ และวางแผนระยะยาวไว้อย่างชัดเจน เพราะในปีต่อไป

นอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การประกันและการประเมินคุณภาพ การใช้สื่อเทคโนโลยี ตลอดจนสถานภาพของผู้บริหารแล้ว ครูก็มีการเปลี่ยนแปลงด้วย

นับว่าการทำงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของโครงการนี้ แม้จะเป็นช่วงเวลาสั้น แต่เป็นช่วงระยะเวลาของการเปลี่ยนผ่านหลายสถานการณ์ ทำให้โรงเรียนได้รับการเตรียมความพร้อม ความเข้มแข็ง เพื่อจะสามารถก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่ปวง

การสนทนาเจาะลึก (Focus Group) ได้ให้ข้อมูลเสริมและขยายความจากรายงานและแหล่งข้อมูลอื่นๆ ชัดเจนขึ้น การแสดงความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มได้รับการสรุปข้อความสำคัญ ผู้วิจัยได้เขียนรายงานเชิงอภิปรายมาโดยตลอด เพื่อแสดงผลการปฏิบัติงานของโครงการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน เน้นด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่โรงเรียนได้ปฏิบัติจริง

ตอนที่ ๕

การวิเคราะห์กระบวนการเรียนของนักเรียนและคุณลักษณะของผู้เรียน

เพื่อเป็นการประเมินผลของการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนปฏิรูป นงลักษณ์ วิรัชชัย ได้นำตัวบ่งชี้ที่ สุนน อมรวิวัฒน์ สร้างขึ้น (ดูตัวบ่งชี้พฤติกรรมการเรียนของนักเรียนในบทที่ ๒ ตอนที่ ๓ หน้า ๓๒ - ๔๓) ไปจำแนกพฤติกรรมย่อยและสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามเชิงประเมินค่า เพื่อวิเคราะห์ผลเชิงปริมาณเกี่ยวกับ ๑) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนในช่วงก่อนและหลังเข้าโครงการ ๒) คุณลักษณะที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียนอันเป็นผลของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งปรากฏข้อมูลตามตารางที่นำเสนอรวมทั้งอภิปรายผลดังต่อไปนี้

ตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียน

ตารางที่ ๑ ค่าเฉลี่ยและการจัดอันดับค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียน

กระบวนการเรียนของนักเรียน	N	ก่อนเข้าโครงการ		ปัจจุบัน		t	p
		Mean	rank	Mean	rank		
1. ได้ออกไปเรียนรู้จากสภาพจริงนอกห้องเรียนและนอกโรงเรียน	14313	2.871	14	3.261	14	62.226**	0.000
2. ได้ใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ในการเรียน	14313	3.026	6	3.354	8	55.911**	0.000
3. ได้ฝึกปฏิบัติและเสนอผลงานด้วยวิธีการต่างๆ ตามความสามารถ	14313	3.004	9	3.354	7	57.832**	0.000
4. ได้ลงมือทำงานสามารถคิดหาวิธีการของตนเองได้	14313	2.952	13	3.291	13	56.745**	0.000
5. ได้เห็นตัวอย่างที่ดีทั้งด้านคุณธรรมและความประพฤติ	14313	3.068	5	3.350	9	50.416**	0.000
6. ได้ปรับปรุงตนตามแบบอย่างที่ดี	14313	3.104	3	3.405	4	52.048**	0.000
7. ได้ฝึกค้นคว้ารวบรวมข้อมูลทั้งจากในโรงเรียนและนอกโรงเรียน	14313	2.968	12	3.323	12	57.946**	0.000
8. ได้ฝึกคิดหลายวิธี	14313	3.012	7	3.373	5	60.092**	0.000
9. สามารถคิดและแสดงออกได้อย่างชัดเจน มีเหตุผล	14313	2.989	10	3.329	11	57.421**	0.000
10. ได้ทดลองใช้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง	14313	2.977	11	3.329	10	58.459**	0.000
11. ได้มีส่วนร่วมร่วมงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน	14313	3.072	4	3.431	3	58.397**	0.000
12. สนใจใฝ่รู้ และมีความสุขในการเรียน	14313	3.129	1	3.441	2	53.152**	0.000
13. ได้รับการฝึกระเบียบวินัย และรับผิดชอบในการทำงานจนสำเร็จ	14313	3.126	2	3.447	1	54.430**	0.000
14. ได้ฝึกการวัดผลงาน ฝึกประเมินและปรับปรุงตนเอง	14313	3.005	8	3.370	6	59.183**	0.000

*p<.05, **p<.01

กระบวนกรเรียนรู้ของนักเรียน	ผู้บริหาร				ครู				นักเรียน									
	Mean	rank	บัญชี		Mean	rank	บัญชี		Mean	rank	บัญชี		t	p				
			Mean	rank			Mean	rank			Mean	rank						
1. ได้ออกไปเรียนรู้จากสภาพจริง นอกห้องเรียนและนอกโรงเรียน	2.473	14	3.457	11	27.017**	0.000	2.859	14	3.148	14	33.076**	0.000	2.900	14	3.380	14	53.712**	0.000
2. ได้ใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเรียน	2.798	5	3.572	9	22.336**	0.000	3.000	8	3.243	6	29.688**	0.000	3.064	5	3.469	7	48.239**	0.000
3. ได้ฝึกปฏิบัติและเสนอผลงานด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความสามารถ	2.728	7	3.650	6	24.173**	0.000	2.999	9	3.243	7	28.659**	0.000	3.018	9	3.468	8	52.481**	0.000
4. ได้ลงมือทำจนสามารถคิดหาวิธีการของตนเองได้	2.535	13	3.399	14	24.277**	0.000	2.958	13	3.182	13	26.989**	0.000	2.960	13	3.407	13	52.722**	0.000
5. ได้เห็นตัวอย่างที่ดีทั้งด้านคุณธรรมและความประพฤติ	2.992	1.5	3.671	5	17.657**	0.000	3.100	1	3.284	1	23.741**	0.000	3.034	8	3.413	12	46.946**	0.000
6. ได้ปรับปรุงตนตามแบบอย่างที่ดี	2.992	1.5	3.716	2.5	20.914**	0.000	3.093	2	3.279	2	23.221**	0.000	3.121	3	3.533	5	50.200**	0.000
7. ได้ฝึกค้นคว้ารวบรวมข้อมูล ทั้งจากโรงเรียนและนอกโรงเรียน	2.683	8	3.593	8	25.636**	0.000	2.977	12	3.214	10	28.128**	0.000	2.968	12	3.434	11	52.833**	0.000
8. ได้ฝึกคิดหลายวิธี	2.679	9	3.613	7	26.895**	0.000	3.001	6	3.238	8	28.347**	0.000	3.037	7	3.515	6	56.344**	0.000
9. สามารถคิดและแสดงออกได้อย่างชัดเจนไม่หวั่น	2.654	10	3.514	10	24.371**	0.000	3.001	7	3.212	11	25.558**	0.000	2.988	10	3.452	10	55.878**	0.000
10. ได้ทดลองใช้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง	2.551	12	3.416	13	26.939**	0.000	2.989	10	3.206	12	26.121**	0.000	2.980	11	3.462	9	56.531**	0.000
11. ได้มีส่วนร่วมงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน	2.745	6	3.716	2.5	25.279**	0.000	3.044	5	3.273	3	26.592**	0.000	3.114	4	3.597	3	56.147**	0.000
12. สนใจใ้รู้และมีความสุขในการเรียน	2.864	4	3.724	1	24.710**	0.000	3.071	3	3.270	5	24.266**	0.000	3.202	1	3.621	2	50.324**	0.000
13. ได้รับการฝึกระเบียบวินัย และรับผิดชอบในการทำงานจนสำเร็จ	2.918	3	3.695	4	22.543**	0.000	3.066	4	3.273	4	25.103**	0.000	3.200	2	3.632	1	51.702**	0.000
14. ได้ฝึกการวัดผลงาน ฝึกประเมินและปรับปรุงตนเอง	2.580	11	3.420	12	21.859**	0.000	2.983	11	3.220	9	27.831**	0.000	3.044	6	3.536	4	55.639**	0.000

หมายเหตุ n (ผู้บริหาร) = 243 คน, n (ครู) = 7,422 คน, n (นักเรียน) = 6,648 คน

*p<.05, **p<.01

ตารางที่ ๓ ค่าเฉลี่ยและการจัดอันดับค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนที่จัดกลุ่มตัวบ่งชี้

กระบวนการเรียนของนักเรียน	N	ก่อนเข้าโครงการ		ปัจจุบัน		t	p
		Mean	rank	Mean	rank		
1. มีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี	14313	2949	9	3307	9	69.333**	0.000
2. ฝึกปฏิบัติและทำกิจกรรมหลากหลายจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง	14313	2978	8	3322	8	66.670**	0.000
3. เห็นแบบอย่างที่ดี และฝึกเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง จิตสำนึกและคุณธรรม	14313	3086	3	3378	4	59.790**	0.000
4. ฝึกคิดหลายวิธี สร้างสรรค์จินตนาการ และแสดงออกได้อย่างชัดเจนมีเหตุผล	14313	2990	6	3348	6	68.289**	0.000
5. ได้รับการเสริมแรงให้ทดลองวิธีการแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม	14313	2983	7	3329	7	66.642**	0.000
6. ได้ฝึกค้นคว้ารวบรวมข้อมูล และสร้างสรรค์ความรู้จากแหล่งวิทยากรในโรงเรียนและชุมชน	14313	3072	4	3431	3	58.397**	0.000
7. สนใจใฝ่รู้ มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างมีความสุข	14313	3129	1	3441	2	53.152**	0.000
8. ฝึกระเบียบวินัย และรับผิดชอบในการทำงานจนสำเร็จ	14313	3126	2	3447	1	54.430**	0.000
9. ฝึกประเมินผลงาน ฝึกประเมิน และปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น	14313	3005	5	3370	5	59.183**	0.000

*p<.05, **p<.01

ตารางที่ ๔ ค่าเฉลี่ยและการจัดอันดับค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนที่จัดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กระบวนการเรียนของนักเรียน	ผู้บริหาร						ครู						นักเรียน											
	Mean		rank		t		p		Mean		rank		t		p		Mean		rank		t		p	
	Mean	rank	Mean	rank	t	p	Mean	rank	Mean	rank	t	p	Mean	rank	Mean	rank	t	p	Mean	rank	t	p		
1. มีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี	2.636	6	3.514	7	29.932**	0.000	2.930	9	3.196	9	36.083**	0.000	2.982	9	3.425	9	61.968**	0.000						
2. ฝึกปฏิบัติและทำกิจกรรมหลากหลายจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง	2.632	7	3.525	6	29.410**	0.000	2.979	8	3.212	7	31.572**	0.000	2.989	7	3.437	8	64.065**	0.000						
3. เห็นแบบอย่างที่ดี และฝึกเผชิญสถานการณ์จนเกิดจิตสำนึกและคุณธรรม	2.992	1	3.693	4	22.713**	0.000	3.096	1	3.282	1	26.578**	0.000	3.078	4	3.473	6	59.630**	0.000						
4. ฝึกคิดหลายวิธี สร้างสรรค์จินตนาการ และแสดงออกได้อย่างชัดเจน มีเหตุผล	2.681	5	3.603	5	30.138**	0.000	2.989	6	3.226	5	31.861**	0.000	3.002	6	3.475	5	66.141**	0.000						
5. ได้รับการเสริมแรงให้ทดลองวิธีการแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม	2.603	8	3.465	8	29.528**	0.000	2.995	5	3.209	8	28.970**	0.000	2.984	8	3.457	7	67.920**	0.000						
6. ได้ฝึกค้นคว้ารวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ ความรู้จากแหล่งวิทยากรในโรงเรียนและชุมชน	2.745	4	3.716	2	25.279**	0.000	3.044	4	3.273	2	26.592**	0.000	3.114	3	3.597	3	56.147**	0.000						
7. สนใจใฝ่รู้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างมีความสุข	2.864	3	3.724	1	24.710**	0.000	3.071	2	3.270	4	24.266**	0.000	3.202	1	3.621	2	50.324**	0.000						
8. ฝึกประเมินวัย และรับผิดชอบในการทำงานจนสำเร็จ	2.918	2	3.695	3	22.543**	0.000	3.066	3	3.273	3	25.103**	0.000	3.200	2	3.632	1	51.702**	0.000						
9. ฝึกประเมินผลงาน ฝึกประเมินและปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น	2.580	9	3.420	9	21.859**	0.000	2.983	7	3.220	6	27.831**	0.000	3.044	5	3.536	4	55.639**	0.000						

หมายเหตุ n (ผู้บริหาร) = 243 คน, n (ครู) = 7,422 คน, n (นักเรียน) = 6,648 คน

*p<.05, **p<.01

ตารางที่ ๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียน โดยใช้ **gain score** ตามตัวแปรผู้ให้ข้อมูล ภาค และสังกัด

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p	Levene Statistic ¹	p
ผู้ให้ข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	247.672	2	123.836	516.707**	0.000	149.723	0.000
	ภายในกลุ่ม	3436.238	14310	0.240				
	รวม	3683.910	14312					
ภาค	ระหว่างกลุ่ม	222.650	3	74.217	306.816**	0.000	154.017	0.000
	ภายในกลุ่ม	3461.259	14309	0.242				
	รวม	3683.910	14312					
สังกัด	ระหว่างกลุ่ม	74.126	4	18.532	73.453**	0.000	22.846	0.000
	ภายในกลุ่ม	3609.783	14308	0.252				
	รวม	3683.910	14312					

¹ Test of Homogeneity of Variances

*p<.05, **p<.01

ตารางที่ ๖ การเปรียบเทียบรายคู่ตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียน โดยใช้ **gain score** ตามตัวแปรผู้ให้ข้อมูล

ตัวบ่งชี้	ผู้ให้ข้อมูล	mean	1	2	3
กระบวนการเรียนของนักเรียน	1. ผู้บริหาร	0.8562			
	2. ครู	0.2231	*		
	3. นักเรียน	0.4508	*	*	

*p<.05

ตารางที่ ๗ การเปรียบเทียบรายคู่ตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียน โดยใช้ **gain score** ตามตัวแปรภาค

ตัวบ่งชี้	ภาค	mean	1	2	3	4
กระบวนการเรียนของนักเรียน	1. กลาง	0.4135				
	2. ใต้	-0.0699	*			
	3. ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.2824	*	*		
	4. เหนือ	0.4342		*	*	

*p<.05

ตารางที่ ๘ การเปรียบเทียบรายคู่ตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียน โดยใช้ gain score ตามตัวแปรสังกัด

ตัวบ่งชี้	สังกัด	mean	1	2	3	4	5
กระบวนการเรียน ของนักเรียน	1. สปช.	0.4068					
	2. กรมสามัญศึกษา	0.2536	*				
	3. สช.	0.3789		*			
	4. กรุงเทพมหานคร	0.4141		*			
	5. เทศบาล และอื่น ๆ	0.2944	*		*	*	

*p<.05

ตารางที่ ๙ การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียน โดยใช้ gain score ตามตัวแปรโรงเรียนกิจกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้เด่น

ตัวบ่งชี้	ค่าของตัวแปร	N	Mean	SD	F	p	t	p
กระบวนการเรียน ของนักเรียน	1	3316	0.3316	0.5019	4.249	0.039	-1.047	0.295
	2	10997	0.3420	0.5090				

*p<.05, **p<.01

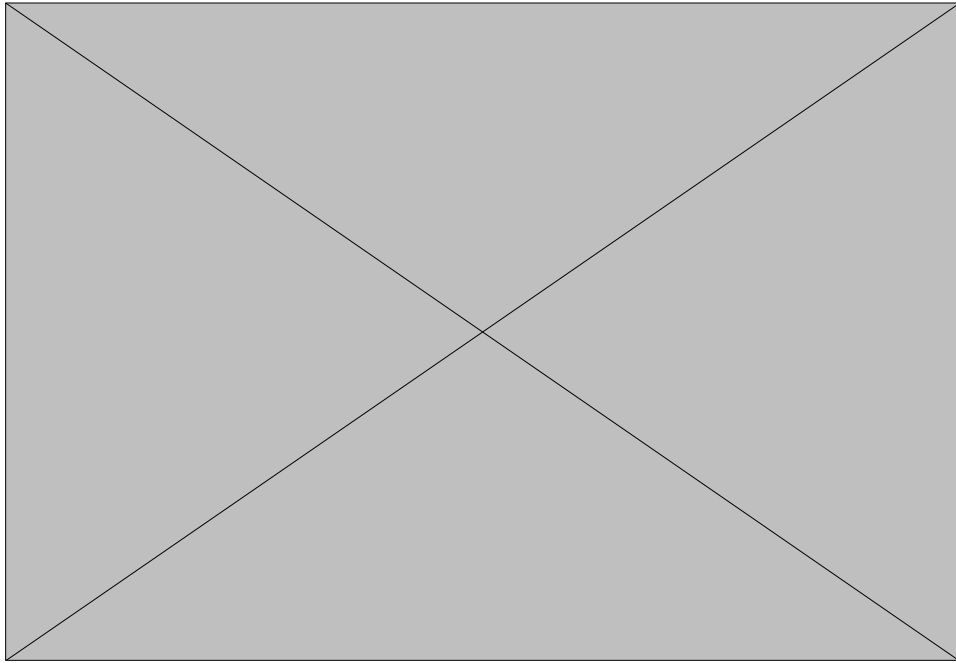
หมายเหตุ 1 หมายถึง โรงเรียนกิจกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้เด่น, 2 หมายถึง โรงเรียนปกติ

```

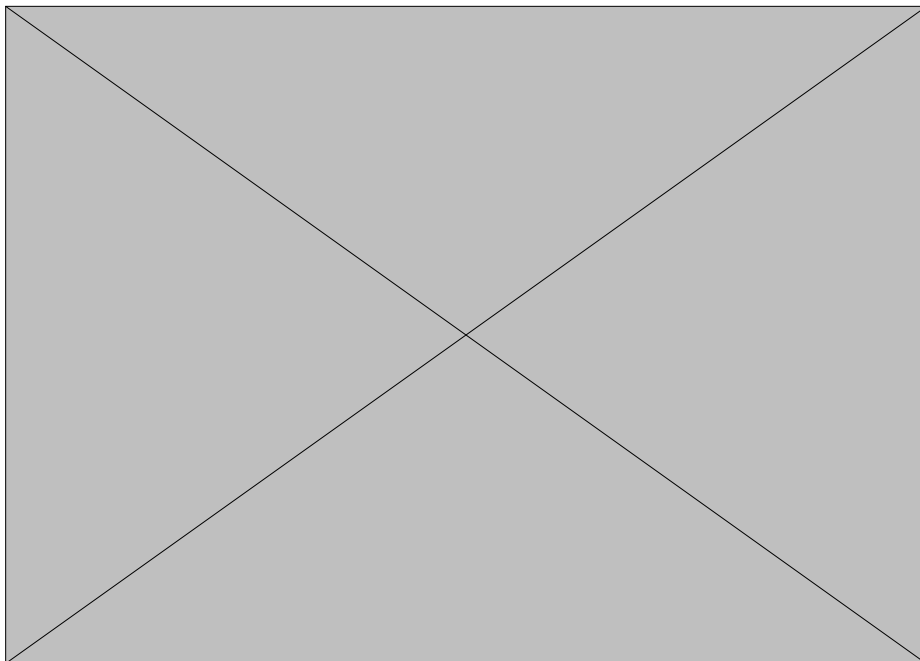
Frequency  Stem & Leaf
23.00  Extremes  (=<-.18)
1.00    4 .  &
6.00    0 .  0&&
5.00    0 .  8&
14.00   1 .  6899&&
27.00   2 .  25667777899&
47.00   3 .  00011223345667778899
53.00   4 .  001111223333455556678899
31.00   5 .  234456667789&
20.00   6 .  022234577&
10.00   7 .  1238&
3.00    8 .  2&
4.00    9 .  &&
5.00  Extremes  (>=1.00)
    
```

Stem width: .10
Each leaf: 2 case(s)
& denotes fractional leaves.

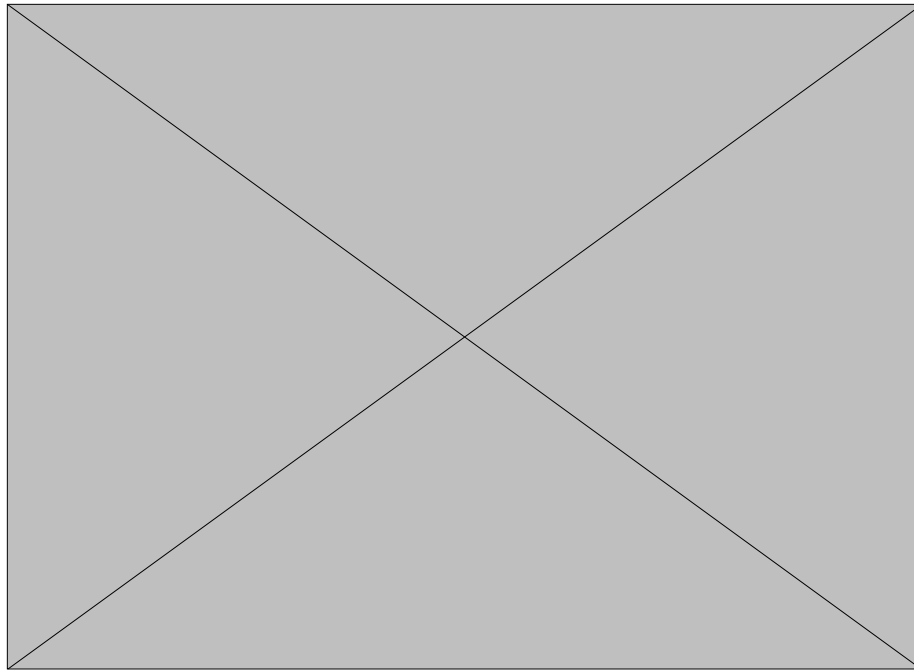
แผนภาพที่ ๑ Stem-and-Leaf Plot ตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียน โดยใช้ gain score

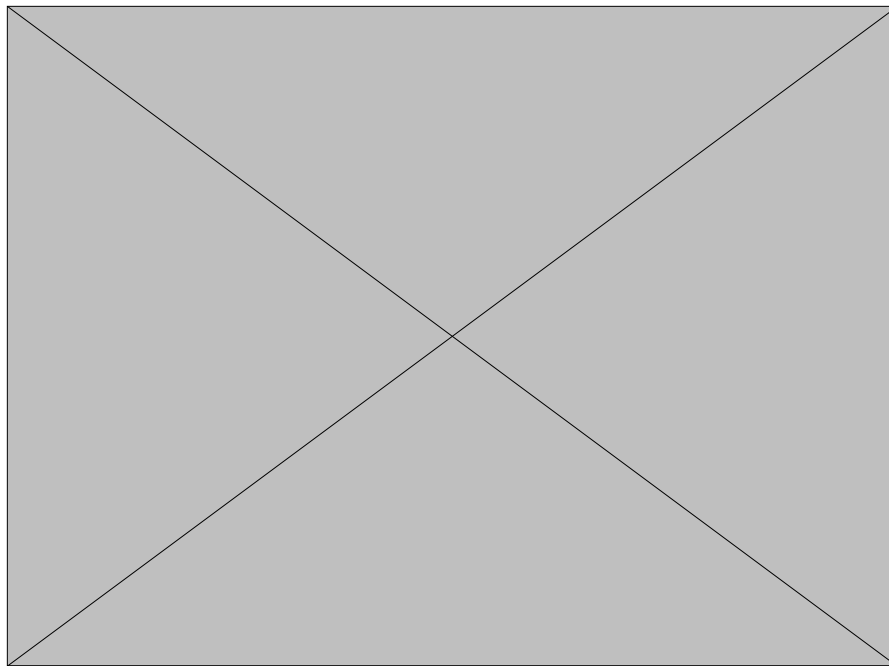
แผนภาพที่ ๒ ค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนตามสังกัดในภาคกลาง

แผนภาพที่ ๓ ค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนตามสังกัดในภาคใต้

แผนภาพที่ ๔ ค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนตามสังกัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แผนภาพที่ ๕ ค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนตามสังกัดในภาคเหนือ

กระบวนการเรียนของนักเรียน

จากตารางที่ ๑ แสดงค่าเฉลี่ยและการจัดอันดับค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนเข้าโครงการและหลังเข้าโครงการ (ปัจจุบัน) ในช่วงระหว่างก่อนเข้าโครงการ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรกคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๑๒ (สนใจใฝ่รู้ และมีความสุขในการเรียน) รองลงมาคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๑๓ (ได้รับการฝึกระเบียบวินัย และรับผิดชอบในการทำงานจนสำเร็จ) และอันดับ ๓ คือตัวบ่งชี้ที่ ๖ (ได้ปรับปรุงตนตามแบบอย่างที่ดี) ส่วนช่วงระยะหลังเข้าโครงการค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรกคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๑๓ (ได้รับการฝึกระเบียบวินัย และรับผิดชอบในการทำงานจนสำเร็จ) รองลงมาคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๑๒ (สนใจใฝ่รู้ และมีความสุขในการเรียน) และอันดับ ๓ คือตัวบ่งชี้ที่ ๑๑ (ได้มีส่วนร่วมงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน) และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกันระหว่างช่วงก่อนเข้าโครงการและหลังเข้าโครงการพบว่า ช่วงหลังเข้าโครงการมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าโครงการในทุกตัวบ่งชี้ และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยและการจัดอันดับค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนจำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังตารางที่ ๒ พบว่า ทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีค่าเฉลี่ยหลังเข้าโครงการสูงกว่าก่อนเข้าโครงการในทุกตัวบ่งชี้ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ในกลุ่มผู้บริหารก่อนเข้าโครงการค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรกคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๕ (ได้เห็นตัวอย่างที่ดีทั้งด้านคุณธรรมและความประพฤติ) และตัวบ่งชี้ที่ ๖ (ได้ปรับปรุงตนตามแบบอย่างที่ดี) และอันดับ ๓ คือตัวบ่งชี้ที่ ๑๓ (ได้รับการฝึกระเบียบวินัย และรับผิดชอบในการทำงานจนสำเร็จ) ช่วงหลังเข้าโครงการค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรกคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๑๒ (สนใจใฝ่รู้ และมีความสุขในการเรียน) รองลงมาคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๖ (ได้ปรับปรุงตนตามแบบอย่างที่ดี) และตัวบ่งชี้ที่ ๑๑ (ได้มีส่วนร่วมงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน)

จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลครูพบว่า ก่อนเข้าโครงการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรกคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๕ (ได้เห็นตัวอย่างที่ดีทั้งด้านคุณธรรมและความประพฤติ) รองลงมาคือตัวบ่งชี้ที่ ๖ (ได้ปรับปรุงตนตามแบบอย่างที่ดี) และอันดับ ๓ คือตัวบ่งชี้ที่ ๑๒ (สนใจใฝ่รู้ และมีความสุขในการเรียน) และช่วงหลังเข้าโครงการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรก โดยในอันดับ ๑ และ ๒ เป็นตัวบ่งชี้เดียวกันกับก่อนเข้าโครงการ ส่วนอันดับ ๓ คือตัวบ่งชี้ที่ ๑๑ (ได้มีส่วนร่วมงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน) และจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลนักเรียนพบว่า ก่อนเข้าโครงการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรก คือตัวบ่งชี้ที่ ๑๒ (สนใจใฝ่รู้ และมีความสุขในการเรียน) รองลงมาคือตัวบ่งชี้ที่ ๑๓ (ได้รับการฝึกระเบียบวินัย และรับผิดชอบในการ

ทำงานจนสำเร็จ) อันดับ ๓ คือตัวบ่งชี้ที่ ๖ (ได้ปรับปรุงตนตามแบบอย่างที่ดี) และช่วงหลัง
เข้าโครงการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรก คือตัวบ่งชี้ที่ ๑๓ (ได้รับการฝึกระเบียบวินัย และ
รับผิดชอบในการทำงานจนสำเร็จ) รองลงมาคือตัวบ่งชี้ที่ ๑๒ (สนใจใฝ่รู้ และมีความสุขในการ
เรียน) อันดับ ๓ คือตัวบ่งชี้ที่ ๑๑ (ได้มีส่วนร่วมงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน)

จากตารางที่ ๓ แสดงค่าเฉลี่ยและการจัดอันดับค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของ
นักเรียนที่ผ่านการจัดกลุ่มตัวบ่งชี้พบว่า ก่อนเข้าโครงการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรกคือ
ตัวบ่งชี้ที่ ๗ (สนใจใฝ่รู้ มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างมีความสุข) รองลงมาคือตัวบ่งชี้ที่ ๘
(ฝึกระเบียบวินัยและรับผิดชอบในการทำงานจนสำเร็จ) และอันดับ ๓ คือตัวบ่งชี้ที่ ๓ (เห็นแบบ
อย่างที่ดี และฝึกเผชิญสถานการณ์จนเกิดจิตสำนึกและคุณธรรม) ในช่วงหลังเข้าโครงการ
มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรกคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๘ (ฝึกระเบียบวินัยและรับผิดชอบในการ
ทำงานจนสำเร็จ) รองลงมาคือตัวบ่งชี้ที่ ๗ (สนใจใฝ่รู้ มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างมี
ความสุข) และอันดับ ๓ คือตัวบ่งชี้ที่ ๖ (ได้ฝึกค้นคว้ารวบรวมข้อมูล และสร้างสรรค์ความรู้
จากแหล่งวิทยาการในโรงเรียนและชุมชน) และเมื่อพิจารณาจำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
พบว่า ก่อนเข้าโครงการในกลุ่มผู้บริหารและครู ตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับ ๑ คือตัวบ่งชี้
ที่ ๓ (เห็นแบบอย่างที่ดี และฝึกเผชิญสถานการณ์จนเกิดจิตสำนึกและคุณธรรม) ในขณะที่
นักเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับ ๑ คือตัวบ่งชี้ที่ ๗ (สนใจใฝ่รู้ มีส่วนร่วมในการเรียนอย่าง
มีความสุข) และในช่วงหลังเข้าโครงการจะมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มนั่นคือ กลุ่ม
ผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับ ๑ คือตัวบ่งชี้ที่ ๗ (สนใจใฝ่รู้ มีส่วนร่วมในการเรียนอย่าง
มีความสุข) กลุ่มครูคือตัวบ่งชี้ที่ ๓ (เห็นแบบอย่างที่ดี และฝึกเผชิญสถานการณ์จนเกิด
จิตสำนึกและคุณธรรม) และในกลุ่มนักเรียนคือตัวบ่งชี้ที่ ๘ (ฝึกระเบียบวินัย และรับผิดชอบ
ในการทำงานจนสำเร็จ) และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างก่อน
เข้าโครงการและหลังเข้าโครงการพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .๐๑ ในทุกตัวบ่งชี้ทั้งสามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังรายละเอียดในตารางที่ ๔

เมื่อนำตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนที่ผ่านการจัดกลุ่มแล้วมาวิเคราะห์ความ
แปรปรวน เพื่อศึกษาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ภาค และสังกัด พบว่า
ผู้ให้ข้อมูล ภาค และสังกัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ดังรายละเอียดในตารางที่ ๕
และนำมาเปรียบเทียบรายคู่ตามตัวแปรผู้ให้ข้อมูลพบว่า มีความแตกต่างกันในทุกกลุ่มผู้ให้
ข้อมูลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับตัวแปรภาคพบว่า มีความแตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ระหว่างภาคกลางกับภาคใต้ ภาคกลางกับภาคตะวันออก
เฉียงเหนือ ภาคใต้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้กับภาคเหนือ และภาคตะวันออก

เจียงเหนือกับภาคเหนือ และสำหรับตัวแปรสังกัดพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ระหว่าง สปช.กับกรมสามัญศึกษา สปช. กับเทศบาลและอื่นๆ กรมสามัญศึกษากับ สช. กรมสามัญศึกษากับกรุงเทพมหานคร สช.กับเทศบาลและอื่นๆ และกรุงเทพมหานครกับเทศบาล และอื่นๆ ดังรายละเอียดในตารางที่ ๖, ๗ และ ๘ ตามลำดับ

จากตารางที่ ๙ แสดงการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนตามตัวแปรโรงเรียนกิจกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้เด่น พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยโรงเรียนปกติมีค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนสูงกว่าโรงเรียนกิจกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้เด่น

คุณลักษณะของนักเรียน (ผลการเรียนรู้)

ตารางที่ ๑๐ ค่าเฉลี่ยและการจัดอันดับค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียน

คุณลักษณะของนักเรียน	N	รวม				t	p
		ก่อนเข้าโครงการ		ปัจจุบัน			
		Mean	rank	Mean	rank		
1. รับฟังความคิดเห็นและการวิจารณ์จากผู้อื่น	14313	3.048	5	3.382	3	55.714**	0.000
2. มีความรู้และทักษะพื้นฐานครบตามหลักสูตร	14313	3.039	6	3.344	6	53.038**	0.000
3. มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	14313	3.018	7	3.354	5	56.746**	0.000
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์	14313	3.077	3	3.343	7	46.904**	0.000
5. มีสุขนิสัย สุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ	14313	3.238	1	3.479	2	44.513**	0.000
6. มีทักษะในการจัดการและการทำงาน	14313	3.051	4	3.381	4	57.714**	0.000
7. มีความสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียนและครูได้เป็นอย่างดี	14313	3.195	2	3.495	1	52.506**	0.000

*p<.05, **p<.01

ตารางที่ ๑๑ ค่าเฉลี่ยและการจัดอันดับค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียน จำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

คุณลักษณะของนักเรียน	ผู้บริหาร				ครู				นักเรียน													
	ก่อนเข้าโครงการ		ปัจจุบัน		ก่อนเข้าโครงการ		ปัจจุบัน		ก่อนเข้าโครงการ		ปัจจุบัน		p									
	Mean	rank	Mean	rank	Mean	rank	Mean	rank	Mean	rank												
1. รับผิดชอบต่อความคิดเห็นและการวิจารณ์จากผู้อื่น	2605	7	3473	7	22222**	0.000	26.120**	6	3245	5	3028	5	3245	6	26.120**	0.000	3.086	4	3532	4	52.098**	0.000
2. มีความรู้และทักษะพื้นฐานครบตามหลักสูตร	2934	4	3535	5	17380**	0.000	24.711**	5	3246	4	3048	4	3246	5	24.711**	0.000	3.033	6	3447	6	50.352**	0.000
3. มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	2765	6	3576	4	22078**	0.000	28.194**	4	3250	6	3018	6	3250	4	28.194**	0.000	3.026	7	3463	5	51.223**	0.000
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์	3041	2	3630	3	16.720**	0.000	21.133**	3	3257	3	3092	3	3257	3	21.133**	0.000	3.062	5	3428	7	44.664**	0.000
5. มีสุนทรีย์ สุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ	3148	1	3716	2	16.272**	0.000	22.077**	1	3311	1	3148	1	3311	1	22.077**	0.000	3.342	1	3658	2	39.598**	0.000
6. มีทักษะในการจัดการและการทำงาน	2819	5	3531	6	20.659**	0.000	27.338**	7	3232	7	3016	7	3232	7	27.338**	0.000	3.098	3	3541	3	54.011**	0.000
7. มีความสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียนและครูได้เป็นอย่างดี	3012	3	3720	1	19.919**	0.000	25.130**	2	3311	2	3111	2	3311	2	25.130**	0.000	3.295	2	3693	1	48.559**	0.000

หมายเหตุ n (ผู้บริหาร) = 243 คน, n (ครู) = 7,422 คน, n (นักเรียน) = 6,648 คน

*p<.05, **p<.01

ตารางที่ ๑๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียน โดยใช้ gain score ตามตัวแปรผู้ให้ข้อมูล ภาค และสังกัด

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p	Levene Statistic ¹	p
ผู้ให้ข้อมูล	ระหว่างกลุ่ม	184.163	2	92.081	384.699**	0.000	66.490	0.000
	ภายในกลุ่ม	3425.233	14310	0.239				
	รวม	3609.395	14312					
ภาค	ระหว่างกลุ่ม	181.367	3	60.456	252.350**	0.000	71.472	0.000
	ภายในกลุ่ม	3428.028	14309	0.240				
	รวม	3609.395	14312					
สังกัด	ระหว่างกลุ่ม	48.170	4	12.042	48.383**	0.000	17.061	0.000
	ภายในกลุ่ม	3561.226	14308	0.249				
	รวม	3609.395	14312					

¹ Test of Homogeneity of Variances

*p<.05, **p<.01

ตารางที่ ๑๓ การเปรียบเทียบรายคู่ตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียน โดยใช้ gain score ตามตัวแปรผู้ให้ข้อมูล

ตัวบ่งชี้	ผู้ให้ข้อมูล	mean	1	2	3
คุณลักษณะของนักเรียน	1. ผู้บริหาร	0.6937			
	2. ครู	0.1987	*		
	3. นักเรียน	0.4029	*	*	

*p<.05

ตารางที่ ๑๔ การเปรียบเทียบรายคู่ตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียน โดยใช้ gain score ตามตัวแปรภาค

ตัวบ่งชี้	ภาค	mean	1	2	3	4
คุณลักษณะของนักเรียน	1. กลาง	0.3632				
	2. ใต้	-0.0134	*			
	3. ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.2537	*	*		
	4. เหนือ	0.3938	*	*	*	

*p<.05

ตารางที่ ๑๕ การเปรียบเทียบรายคู่ตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียน โดยใช้ gain score ตามตัวแปร สังกัด

ตัวบ่งชี้	สังกัด	mean	1	2	3	4	5
คุณลักษณะของนักเรียน	1. สปช.	0.3580					
	2. กรมสามัญศึกษา	0.2392	*				
	3. สช.	0.3152	*	*			
	4. กรุงเทพมหานคร	0.3772		*			
	5. เทศบาล และอื่นๆ	0.2377	*		*	*	

*p<.05

ตารางที่ ๑๖ การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียน โดยใช้ gain score ตามตัวแปรโรงเรียนกิจกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้เด่น

ตัวบ่งชี้	ค่าของตัวแปร	N	Mean	SD	F	p	t	p
คุณลักษณะของนักเรียน	1	3316	0.2887	0.4962	3.270	0.071	-1.734	0.083
	2	10997	0.3060	0.5039				

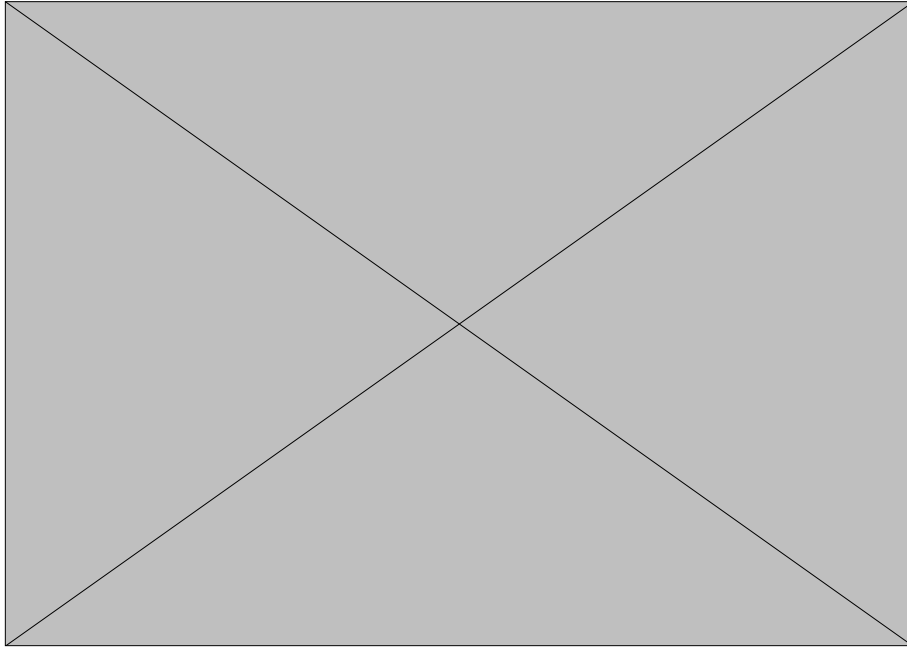
*p<.05, **p<.01

หมายเหตุ 1 หมายถึง โรงเรียนกิจกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้เด่น, 2 หมายถึง โรงเรียนปกติ

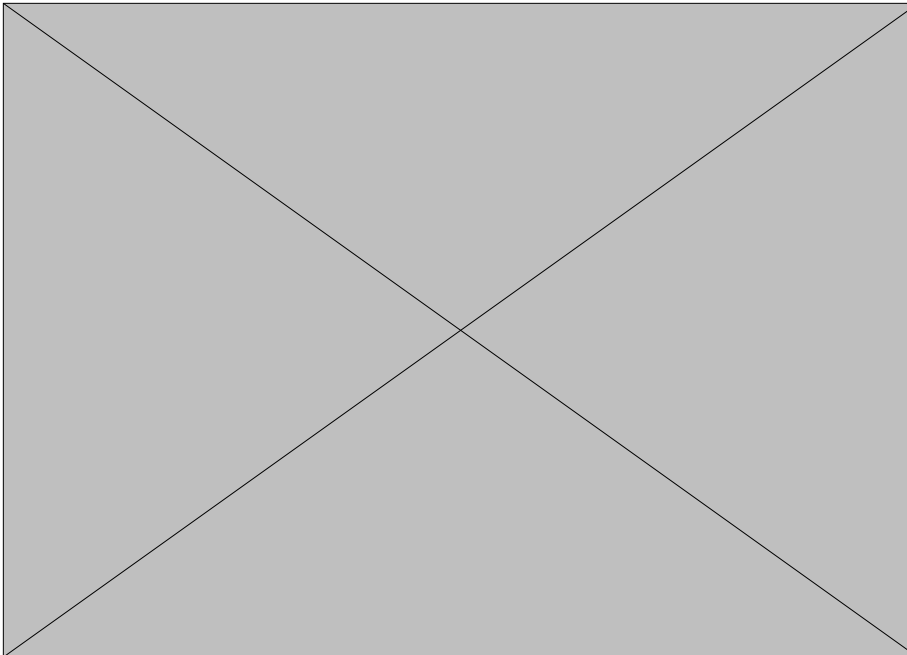
Frequency	Stem	&	Leaf
23.00	Extremes		(=<-.17)
2.00	0	.	89
4.00	0	.	2344
2.00	0	.	00
3.00	0	.	679
5.00	1	.	00001
12.00	1	.	567778889999
22.00	2	.	0011111222333333344444
25.00	2	.	555555666667777777788899
25.00	3	.	000011112222223333333444
32.00	3	.	5555566666677777777888888999
23.00	4	.	0000111122222223344444
19.00	4	.	5666777777888899999
13.00	5	.	0111112234444
15.00	5	.	556666677788899
6.00	6	.	001224
5.00	6	.	57888
4.00	7	.	1112
3.00	7	.	779
1.00	8	.	2
5.00	Extremes		(>=.86)

Stem width: .10
Each leaf: 1 case(s)

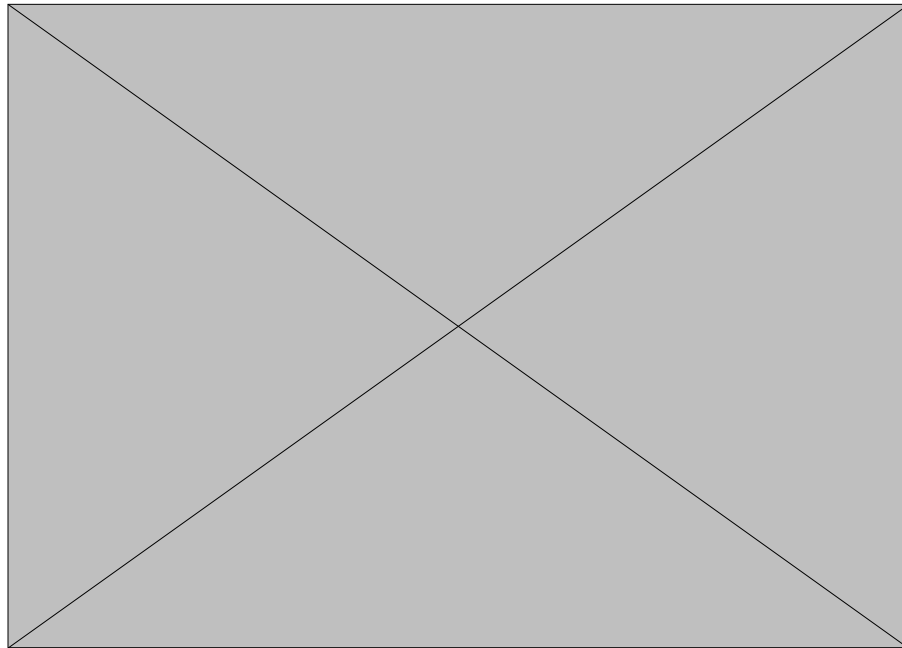
แผนภาพที่ ๖ Stem-and-Leaf Plot ตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียน โดยใช้ gain score

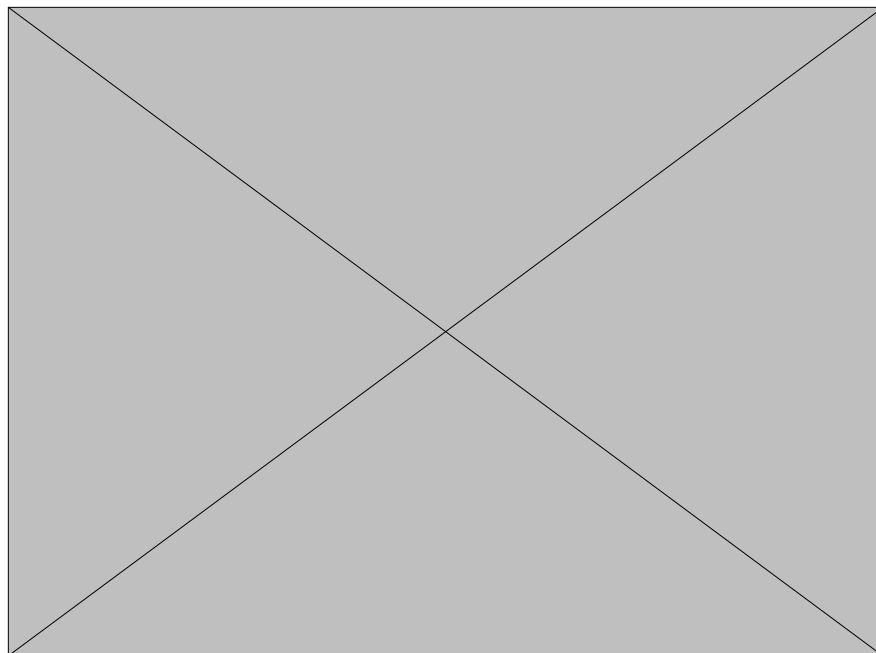
แผนภาพที่ ๗ ค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนตามสังกัดในภาคกลาง

แผนภาพที่ ๘ ค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนตามสังกัดในภาคใต้

แผนภาพที่ ๙ ค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนตามสังกัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แผนภาพที่ ๑๐ ค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนตามสังกัดในภาคเหนือ

คุณลักษณะของนักเรียน (ผลการเรียนรู้)

จากตารางที่ ๑๐ แสดงค่าเฉลี่ยและการจัดอันดับค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนระหว่างก่อนเข้าโครงการและหลังเข้าโครงการ (ปัจจุบัน) ในช่วงระหว่างก่อนเข้าโครงการค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรกคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๕ (มีสุขนิสัย สุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ) รองลงมาคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๗ (มีความสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียนและครูได้เป็นอย่างดี) และอันดับ ๓ คือ ตัวบ่งชี้ที่ ๔ (มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์) และในช่วงหลังเข้าโครงการค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ อันดับแรกคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๗ (มีความสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียนและครูได้เป็นอย่างดี) รองลงมาคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๕ (มีสุขนิสัย สุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ) และอันดับ ๓ คือตัวบ่งชี้ที่ ๑ (รับฟังความคิดเห็นและการวิจารณ์จากผู้อื่น) และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกันระหว่างช่วงก่อนเข้าโครงการและหลังเข้าโครงการพบว่า ช่วงหลังเข้าโครงการมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าโครงการในทุกตัวบ่งชี้ และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยและการจัดอันดับค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนจำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังตารางที่ ๑๑ พบว่า ทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีค่าเฉลี่ยหลังเข้าโครงการสูงกว่าก่อนเข้าโครงการในทุกตัวบ่งชี้ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยทุกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะมีค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนก่อนเข้าโครงการสูงสุดเป็นอันดับ ๑ ในตัวบ่งชี้เดียวกันคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๕ (มีสุขนิสัย สุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ) ส่วนในช่วงหลังโครงการพบว่า กลุ่มผู้บริหารและนักเรียนมีค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนสูงสุดเป็นอันดับ ๑ ตัวบ่งชี้เดียวกันคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๗ (มีความสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียนและครูได้เป็นอย่างดี) ส่วนกลุ่มครูมีค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนสูงสุดคือ ตัวบ่งชี้ที่ ๕ (มีสุขนิสัย สุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ) และตัวบ่งชี้ที่ ๗ (มีความสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียนและครูได้เป็นอย่างดี)

เมื่อนำตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนมาวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อศึกษาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ภาค และสังกัด พบว่า ค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนมีความแตกต่างกันระหว่างแหล่งความแปรปรวนตามตัวแปรผู้ให้ข้อมูลภาค และสังกัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ดังรายละเอียดในตารางที่ ๑๒ และนำมาเปรียบเทียบรายคู่ตามตัวแปรผู้ให้ข้อมูล และภาค พบว่า มีความแตกต่างกันในทุกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และในแต่ละภาค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับตัวแปรสังกัด พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ระหว่าง สปช.กับกรมสามัญศึกษา สปช.กับ สช. สปช.กับเทศบาลและอื่นๆ กรมสามัญศึกษากับ สช. กรมสามัญศึกษากับ

กรุงเทพมหานคร สช.กับเทศบาลและอื่นๆ และกรุงเทพมหานครกับเทศบาลและอื่นๆ
ดังรายละเอียดในตารางที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ ตามลำดับ

จากตารางที่ ๑๖ แสดงการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะของ
นักเรียนตามตัวแปรโรงเรียนกิจกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้เด่นพบว่า มีความแตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยโรงเรียนปกติมีค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้คุณลักษณะ
ของนักเรียนสูงกว่าโรงเรียนกิจกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้เด่น

อย่างไรก็ตามยังมีอาจกล่าวได้ว่าคุณลักษณะของนักเรียนที่ปรากฏในผลการวิเคราะห์
ข้างต้น เป็นผลที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเข้าโครงการฯ ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะโรงเรียนต่างๆ ทุกสังกัด
บางส่วนได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีมาก่อนแล้ว
สรุปได้ว่าโครงการฯ นี้ได้ช่วยเสริมเติมเต็มให้เกิดความตระหนักและเคลื่อนไหวขึ้นอย่าง
เข้มแข็ง เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนรวดเร็วและก้าวหน้าขึ้น โดยการสนับสนุนด้าน
กัลยาณมิตรนิเทศ การพัฒนาบุคลากร องค์กรความรู้ และกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ร่วมกันของทุกฝ่ายในโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเพื่อคุณภาพของผู้เรียน

บทที่ ๓

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่คัดสรร

จากการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการภาคสนามเพื่อรับรู้สภาพจริงของการปฏิรูปการเรียนรู้ การประชุมปฏิบัติการเป็นรายภาคภูมิภาคศาสตร์ การสัมมนา การสนทนาเจาะลึกและการอ่าน รายงานของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปฯ รวมถึงรายงานของคณะนักวิจัยในพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า มีโรงเรียนจำนวนมากทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาที่ได้จัดสาระและกิจกรรม การเรียนรู้ที่ดีมาตั้งแต่การบริหารงานด้านต่างๆ การพัฒนาบุคลากร การจัดสาระของ หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การแสวงหาแหล่งเรียนรู้ ความสัมพันธ์กับชุมชน ตลอดจนการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในโรงเรียนกับประสบการณ์ในชีวิต

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้ค้นพบข้อมูลต่างๆ ในโรงเรียนปฏิรูปฯ นั้น บางรูปแบบเป็นผลจากการพัฒนาและนิเทศของกรมกองเจ้าสังกัด ซึ่งจะอิงหลักทฤษฎีทางการเรียน การสอน มีแนวคิดขั้นตอนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หลายรูปแบบเกิดขึ้นจากปัญหา สถานการณ์ สิ่งแวดล้อมที่ทำให้โรงเรียนสามารถคิดรูปแบบวิธีการขึ้นเอง โดยมีองค์ประกอบ ขั้นตอนแตกต่างกันไป รูปแบบเหล่านี้มีแนวคิดที่น่าสนใจมาก มีสีสันและมีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เกิดคุณภาพแก่ผู้เรียนอย่างดียิ่ง

หลายรูปแบบมีลีลาการนำเสนออย่างซื่อๆ อ่านแล้วสบายใจ เพราะจัดขั้นตอนการสอน อย่างเป็นธรรมชาติ ครูกับนักเรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันท่ามกลางธรรมชาติและ ภูมิปัญญาในชุมชน รูปแบบเหล่านี้หากนักวิชาการการศึกษาจะนำเอาทฤษฎี มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ เกณฑ์มาตรฐานมาจับและวัดประเมินก็จะพบว่าขาดขั้นตอนองค์ประกอบหลายเรื่อง

ผู้วิจัยพบว่าความหลากหลายของรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนต่างๆ นั้นเป็น สิ่งปกติและเป็นนิมิตหมายที่ดี การนำตัวอย่างที่คัดสรรมาเสนอในรายงานนี้มีความจำกัดและ ไม่สามารถระบุนามคณะครู ผู้บริหาร และชื่อโรงเรียนปฏิรูปฯ ได้ครบถ้วน จำเป็นต้องยกมาเพียง บางชื่อบางรูปแบบเท่านั้น

ผู้ที่สนใจอาจขอข้อมูลเพิ่มเติมโดยอ่านจากรายงานและเอกสารภาคผนวกของโรงเรียน ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ๒๕๐ โรงเรียน ที่เป็นโครงการนำร่องของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ ผู้วิจัยขอแนะนำชื่อบางโรงเรียนที่ควรสืบค้นต่อไป ทั้งด้วยวิธีศึกษาเอกสาร ดูงาน และสัมภาษณ์สอบถามดังต่อไปนี้

ภาคกลาง โรงเรียนรุ่งเรืองอุบลสัมฤทธิ์ โรงเรียนประชาณีเวศน์ โรงเรียนราชวินิตมัธยม
โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา โรงเรียนวัดอินทาราม ภาควิทยาอินทราพิหาร โรงเรียนบ้านเขา
หินซ้อน โรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ โรงเรียนเทศบาล ๓ (สระกระเทียม) โรงเรียนวัด
ไพโรจน์ (นนททิศาการราษฎร์บำรุง) โรงเรียนประสานสามัคคีวิทยา โรงเรียนพลับพลาศิริ
โรงเรียนศาลาพันธ์ โรงเรียนสมถวิล หัวหิน โรงเรียนบ้านหนองจันทร์ โรงเรียนเทศบาล ๒
(วัดใน) โรงเรียนสมุทรมณีรัตน์ โรงเรียนเส้าไห้ วิทยาลัยวิทยานุกูล โรงเรียนสุพรรณภูมิ
ฯลฯ

ภาคใต้ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสิริราษฎร์ โรงเรียนเทศบาล ๒ (บ้านบาและ
ฮิล) โรงเรียนบ้านนางวง โรงเรียนบ้านสะปามงคลวิทยา โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต โรงเรียนธารโตวัฒนวิทย์ โรงเรียนบ้านสำนัก
โรงเรียนวัดเกษมรัตน์ โรงเรียนบ้านท่าชะมวง ฯลฯ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก โรงเรียนท่านางแนววิทยายน
โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย ชัยภูมิ โรงเรียนธาตุพนม โรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูล
โรงเรียนชุมชนวัดรวง โรงเรียนบ้านหนองแดง โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยงวันครู ๒๕๐๑
โรงเรียนวัดวังสะพุงพัฒนาราม โรงเรียนนากอกวิทยาคาร โรงเรียนโนนเมืองวิทยาคาร
โรงเรียนวังสามหมอวิทยาคาร ฯลฯ

ภาคเหนือ โรงเรียนบ้านสันมะเค็ดสันขี้เหล็กหัวฝายพัฒนา โรงเรียนนครวิทยาคม
โรงเรียนบ้านแม่ข้าวต้มท่าสุด โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ โรงเรียนตาคลีประชาสรรค์
โรงเรียนบ้านวังยาว โรงเรียนบ้านสบซุ่น โรงเรียนบ้านทุ่งมอก โรงเรียนสากเหล็กวิทยา
โรงเรียนธีรธาดา พิษณุโลก โรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านในเมือง) โรงเรียนบ้านคุ้ม
(ประสารราษฎร์วิทยา) โรงเรียนบ้านจองคำ โรงเรียนวัดเหมืองแก้ว โรงเรียนบ้านวังลึก
(ยุวนาภูชนูทิศ) โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ โรงเรียนวัดหนองมะกอก ฯลฯ

ผู้วิจัยขอชี้แจงว่าโรงเรียนที่ระบุชื่อดังกล่าวข้างต้น เป็นโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้มีโอกาส
สนทนา สัมภาษณ์เจาะลึก เยี่ยมสถานศึกษา และวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการเรียนรู้หลายครั้ง
และเป็นการวิเคราะห์ด้านรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะมีโรงเรียนอื่นๆ ที่มีความเด่น
ด้านกระบวนการบริหารการปฏิรูปทุกองค์ประกอบของโรงเรียนทั้งโรงเรียน ฯลฯ อีกมาก ถ้าผู้สนใจ
ได้ศึกษาวิจัยโรงเรียนอื่นๆ ทั้งที่อยู่และมีได้อยู่ในโครงการฯ ก็คงพบว่าประเทศไทยมีครูดี
ผู้บริหารเด่นและมีโรงเรียนดีๆ อยู่เต็มแผ่นดิน ขอแต่เพียงให้มีการสนับสนุน ช่วยแก้ปัญหาอย่าง
ตรงจุดด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ย่อมทำให้การปฏิรูปการศึกษาดำเนินไปได้รวดเร็วขึ้น

รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่คัดสรรมานำเสนอต่อไปนี้มี ๖ รูปแบบ คือ

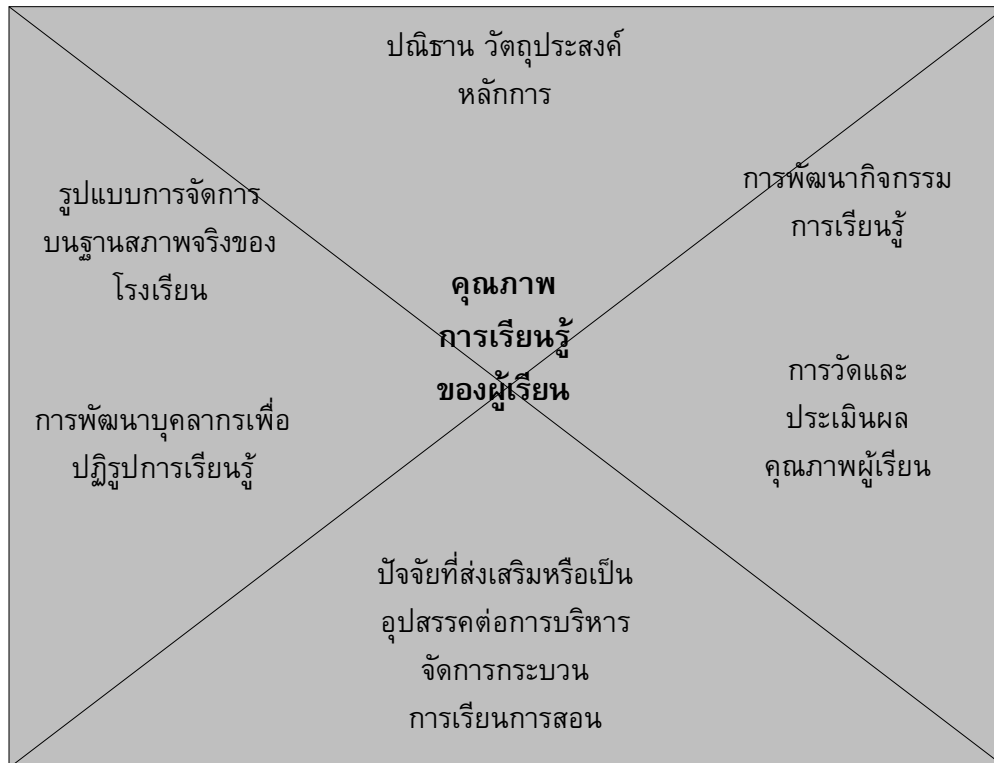
๑. รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้
๒. หลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรระดับสถานศึกษา เน้นหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการ
๓. หลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรระดับสถานศึกษา เน้นหน่วยบูรณาการ : โครงการ
๔. กิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมและระเบียบวินัย
๕. กิจกรรมประเพณีปัญญา
๖. กัลยาณมิตรนิเทศ

เพื่อความยืดหยุ่นในการนำไปใช้ ผู้วิจัยนำเสนอหลักการแนวคิดของรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แต่ละเรื่องเป็นแผนภาพ แล้วนำตัวอย่างที่โรงเรียนปฏิบัติจริงมาประกอบ ยกเว้นกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมและระเบียบวินัย ซึ่งมีรูปแบบหลากหลายมาก จะเสนอแนวคิดแบบบรรยาย เพื่อให้ผู้สนใจสามารถคิดริเริ่มได้ง่ายขึ้นต่อไป

๓.๑ การบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้

ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ข้อมูลได้แสดงว่าการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนไม่สามารถสำเร็จได้หากผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถเป็นผู้นำทางการบริหารงานวิชาการ และไม่สามารถจัดระบบการจัดการเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่ครูพยายามจัดขึ้น การบริหารจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้มีองค์ประกอบ ๖ ด้านที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน ดังเสนอเป็นแผนภาพดังนี้

การบริหารจัดการกระบวนการเรียนการสอน

(สุมน อมรวิวัฒน์ : ๒๕๔๔)

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษา ประถมศึกษา และระดับอนุบาลได้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนจำนวนหนึ่งได้สร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการอย่างน่าสนใจและมีลักษณะการบริหารที่ประสานสัมพันธ์งานวิชาการทั้ง ๖ ด้านอย่างดียิ่ง ตัวอย่างที่จะนำเสนอต่อไปนี้มีใช้ภาระงานทั้งหมดของโรงเรียนและมีใช้รูปแบบงานบริหารทุกด้านของโรงเรียน หากแต่จะนำวิธีการบริหารเด่นๆ ในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้นำเสนอในแต่ละด้านๆ ละ

๓.๑.๑ ปณิธาน วัตถุประสงค์ หลักการ

ระบบบริหารจัดการที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรม เป็นระบบที่ชัดเจน แสดงความคิด
ก้าวหน้าของผู้บริหารอย่างมาก สมควรนำมาเสนอเป็นตัวอย่างได้ คือ ระบบอุดมคติ โรงเรียน
พลับพลาศิริ จังหวัดนนทบุรี **MODEL 1**

คำขวัญของโรงเรียนพลับพลาศิริ ๒๕๔๒ ปรับปรุง ๒๕๔๔

(ศิริชัย โยโกตา : ๒๕๔๔)

คำขวัญที่เขียนเป็นแผนภาพข้างต้นนี้นำไปสู่กระบวนการ Plan Do Check Action (PDCA) นั่นเอง ผู้บริหารได้สร้างทีมงานเพื่อนำไปสู่ระบบอุดมคติของการจัดการศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารมีลักษณะผู้นำ คิดริเริ่ม คิดเป็นระบบ และยอมรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคลากรตลอดกระบวนการ

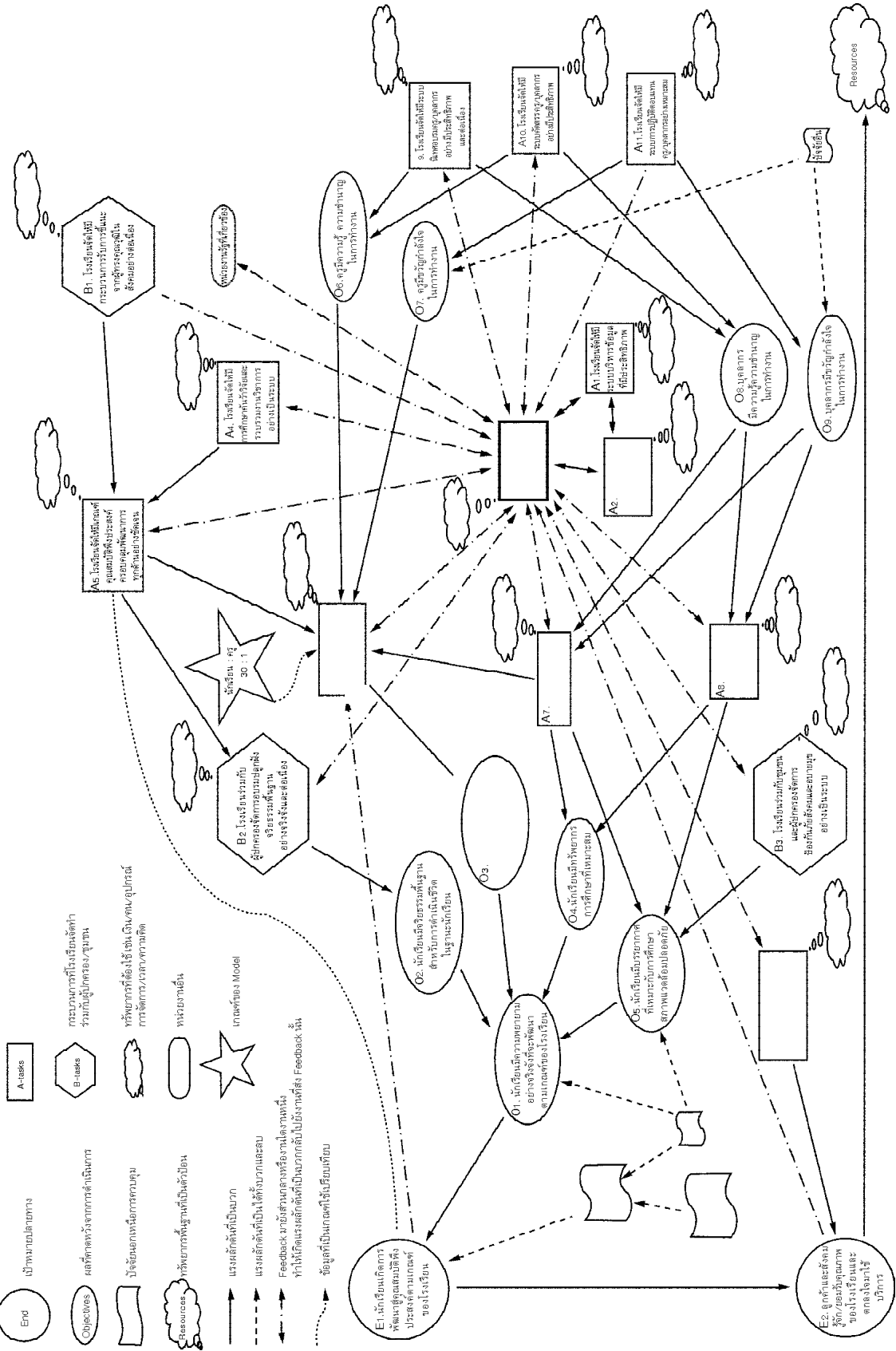
ปณิธานหรือคำขวัญข้างต้น จะเป็นปณิธานในกระบวนการบริหารโรงเรียนมากกว่าที่จะเป็นปณิธานซึ่งเป็นเป้าหมาย ดังนั้นโรงเรียนพลับพลาศิริจึงมีรูปแบบระบบอุดมคติของโรงเรียน MODEL 1 ตามแผนภาพต่อไปนี้

ระบบอุดมคติโรงเรียนพลัสพลาศิริ Model 1

ส่วต้นตั้งแต่ : มกราคม 2542

แก้ไขครั้งสุดท้าย : 4 กรกฎาคม 2544

นวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของโรงเรียนพลับพลาศิริที่สมควรยกมาเป็นตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่งคือ การสอนแบบโครงการ (Project Oriented Approach)

ในแต่ละภาคการศึกษา โรงเรียนกำหนดเวลา ๔ สัปดาห์ เป็นช่วงเวลาทำงานโครงการของนักเรียนทุกระดับชั้น

โรงเรียนอนุญาตให้นักเรียนแต่งตัวตามสบาย แต่สุภาพ เพื่อบรรยากาศสดใส และทุ่มเทสมาธิให้การเรียนรู้

นักเรียนงดการเรียนวิชาพื้นฐาน ๔ วิชา คือ ๑) ภาษาไทย ๒) ภาษาอังกฤษ ๓) คณิตศาสตร์ และ ๔) วิทยาศาสตร์ ส่วนวิชาอื่น เช่น พลศึกษา วายน้ำ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ ลูกเสือ-เนตรนารี สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต การงานอาชีพ ยังคงเรียนตามตารางสอนเดิม เพื่อให้เกิดการสลับกิจกรรมที่เน้นการใช้สมองทั้งสองข้างอย่างสมดุล

นักเรียนมีอิสระที่จะเลือกทำงานตามโครงการในสถานที่ ๕ แห่ง คือ ในชั้นเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอาหาร และที่ทำงานฝีมือ

ผู้วิจัยเรียกการจัดกิจกรรมการสอนแบบโครงการนี้ว่า **กิจกรรมเสรี** เนื่องจากนักเรียนได้ร่วมกันวางแผนอย่างดียิ่ง มีเสรีในการกำหนดกระบวนการทำงาน เลือกแหล่งค้นคว้าหาความรู้โดยใช้ ๖ โครงการฯ เป็นเครื่องมือพัฒนาการเรียนรู้ที่สำคัญตลอดเดือนแห่งกิจกรรมเสรี

ตัวอย่างกิจกรรมโครงการที่ผู้วิจัยเรียกว่ากิจกรรมเสรีนี้ มิได้มีความแตกต่างจากกิจกรรมโครงการที่โรงเรียนอื่นๆได้จัด การที่แยกนำมาเสนอต่างหาก ณ ที่นี้ เนื่องจากผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงระบบบริหารจัดการที่แสดงลักษณะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร และแสดงวิธีจัดการที่ค่อนข้างซับซ้อนได้อย่างเป็นระบบ เช่น การสอน Project เรื่องเทคโนโลยีในช่วง ๓ ศตวรรษที่ผ่านมาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ - ๖ ต่อไปนี้

รายงานการสอน Project เรื่องเทคโนโลยีในช่วง ๓ ศตวรรษที่ผ่านมา ป. ๕ - ๖* ภาคเรียนที่ ๑ และภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๑ โดย ครูสุชาดา บุญเชิด และครูสุรางคณา อัสโม

ที่มา

ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนพลับพลาศิริ กล่าวว่า ๑) โรงเรียนเชื่อว่าการศึกษาคือกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) การเรียนรู้สัจธรรม และ ๒) การเรียนรู้จริยธรรม จากปรัชญาดังกล่าวได้นำมาสู่การเรียนการสอนแบบ Project ซึ่งเริ่มการวางแผนการสอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ และลงมือปฏิบัติได้ครบรูปแบบในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ การสอนแบบ Project ถูกนำมาใช้ในทุกระดับชั้น ภายใต้ปรัชญาและแนวคิดเดียวกัน แตกต่างกันที่หัวข้อและเรื่องที่ใช้ในการทำเท่านั้น

เป้าหมายของการเรียนการสอนแบบ Project ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ มุ่งให้นักเรียนได้ฝึกเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. การวางแผนการทำงาน (Planning)
๒. การทำงานเป็นทีม (Teamwork)
๓. การค้นคว้าหาข้อมูลจากสื่อต่างๆ (Research)
๔. การเขียนรายงานเชิงวิชาการ (Writing an Academic Report)
๕. การนำเสนอและแสดงผลงาน (Presentation)

โดยการทำงานอยู่ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดของคณะครู

กระบวนการของ Project

เริ่มด้วยคณะครูค้นหาหัวข้อที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ จนกระทั่งได้หัวข้อที่ว่า เทคโนโลยีสำคัญที่เกิดขึ้นในช่วง ๓ ศตวรรษที่ผ่านมา จากนั้นครูได้ทดลองทำ Project สั้นๆ ขึ้นมา ๑ เรื่อง เพื่อค้นหาขั้นตอนการทำงานโดยละเอียดและบันทึกขั้นตอนไว้ดังนี้

๑. ค้นหาหัวข้อที่สนใจภายใต้หัวข้อใหญ่
๒. ค้นหา Key words
๓. ค้นหาและรวบรวมข้อมูล
๔. เขียนรายงานฉบับร่าง
๕. ตรวจสอบแก้ไข
๖. พิมพ์รายงาน จัดรูปแบบ

* ผู้สนใจดูรายละเอียดในเอกสารของโรงเรียนพลับพลาศิริ จังหวัดนนทบุรี

เมื่อเริ่มเข้าสู่ระยะเวลาการทำ Project คือตั้งแต่วันที่ ๓๑ สิงหาคม ถึง ๒๖ กันยายน (ภาคเรียนที่ ๑) และวันที่ ๑ ถึง ๒๖ กุมภาพันธ์ (ภาคเรียนที่ ๒) นักเรียนเริ่มต้นจากการรับทราบหัวข้อ ความสำคัญ ประโยชน์ของการทำ Project โดยครูและนักเรียนศึกษาถึงความจริงที่มีอยู่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ (สัจธรรม) จนได้ข้อสรุปที่ว่า สิ่งที่มีมนุษย์รับรู้มีทั้งที่จริงและไม่จริง ต้องอาศัยระยะเวลาในการศึกษาโดยการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ เช่น การทดลอง การสังเกตโดยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ทางจิตวิญญาณและการอ่าน การฟังจากสิ่งที่มีผู้คิดค้นรวบรวมไว้แล้ว ดังนั้นเมื่อเราได้รับข้อมูลใดๆ มา ไม่ควรปักใจเชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นความจริงที่ถูกต้องในทันที ควรสำรวจข้อมูลที่ได้รับจากหลายแหล่งข้อมูล เพื่อรวบรวมนำมาเป็นองค์ความรู้ของนักเรียนเอง

นับตั้งแต่โบราณ มนุษย์ได้ให้ความสำคัญเรื่องความจริงของธรรมชาติ ความเป็นจริงหลายอย่างถูกเปิดเผยขึ้น มนุษย์พยายามคิดใช้ประโยชน์และต่อสู้กับธรรมชาติตลอดมา จนกระทั่งในปัจจุบัน การรู้จักธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ในพื้นพิภพ (Earth) หรือในจักรวาล (Space) ก็ยังทำการพิสูจน์หาความจริงได้ไม่หมด ดังนั้นก่อนที่นักเรียนจะศึกษาค้นคว้าหาความจริงใหม่ๆ นั้น เราควรศึกษาถึงความจริงที่ได้รับการพิสูจน์แล้วเสียก่อน เพื่อนำมาเป็นความรู้ ซึ่งก็มีอยู่มากมาย นักเรียนมีหน้าที่เลือกหัวข้อเรื่องที่นักเรียนสนใจในความจริง เพื่อนำไปสู่การหาข้อมูลแล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์จนเป็นความรู้ของนักเรียนเอง จากนั้นจึงเขียนสรุปในรูปรายงานแยกเป็นขั้นตอนดังนี้

๑. การวิเคราะห์ในเชิงรูปธรรม นักเรียนจะพิจารณาว่ามีอะไรบ้างที่จัดเป็นคน สัตว์ สิ่งของ ทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันอย่างไรในเรื่องที่นักเรียนค้นคว้า

๒. การวิเคราะห์เชิงนามธรรม นักเรียนจะพิจารณาว่ามีอะไรบ้างที่เป็นความคิด ความเชื่อ เช่น ความคิดริเริ่มในเชิงวิทยาศาสตร์ ความเชื่อ แรงบันดาลใจในช่วงเวลานั้นๆ

๓. การวิเคราะห์ในเชิงสถานที่ เวลา ยุค จะต้องประกอบไปด้วยชื่อสถานที่ ขนาดของประชากร ระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยี และสภาพความสงบในช่วงเวลาที่เกี่ยวข้อง

๔. การวิเคราะห์ การลำดับเหตุการณ์ นักเรียนจะนำเหตุการณ์มาลำดับตามสมวาระก่อนหลัง นอกจากนั้นยังต้องหัดแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล และหัดให้ความคิดเห็นของนักเรียนเอง

๕. การสังเคราะห์ คือ การนำสิ่งที่วิเคราะห์แล้วนำมาเขียนเป็นรายงาน ประกอบด้วย คำนำ เนื้อเรื่อง สรุป การเขียนบรรณานุกรม และเชิงอรรถ

๖. การจัดพิมพ์และรูปแบบรายงาน (Format) โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์

การประเมินผล

การค้นคว้าหาข้อมูล การแปลข้อมูล การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การเขียนรายงาน การพิมพ์ ต้องอาศัยความรู้ในวิชาที่มีการเรียนตามปกติ และวิชาอื่นๆ นำมาประกอบกัน ซึ่งมีดังนี้ ๑) คณิตศาสตร์ ใช้ในการทำแผนภูมิ การคิดคำนวณต่างๆ ๒) ภาษาไทย ใช้ในการค้นหาข้อมูล การเขียนรายงาน การนำเสนอ ๓) ภาษาอังกฤษ ใช้ในการค้นหาข้อมูลและการเขียนรายงาน ๔) สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้ในการทำความเข้าใจถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ ๕) สร้างเสริมลักษณะนิสัย ใช้ในการวางแผนงาน การทำงานเป็นทีม ๖) การงานพื้นฐานอาชีพ การใช้คอมพิวเตอร์ในการค้นหาข้อมูล การแทรกรูป การสร้างตาราง จากขบวนการทำรายงานทั้งหมดจะนำมาใช้ในการวัดประเมินผล

นอกจากนี้ยังมีการวัดผลขณะปฏิบัติงาน ซึ่งให้คะแนนจากหัวข้อดังต่อไปนี้

๑. การวางแผน
๒. การทำงานเป็นทีม (Teamwork or Leadership)
๓. ตรรกะ (Logic)

การประเมินแบบ Authentic Evaluation คือ เป็นการประเมินผลโดยรวมของกระบวนการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบ การให้คะแนนเป็นรูปแบบการให้คุณค่าตั้งแต่ ดีมาก = ๔, ดี = ๓, พอใช้ = ๒, ปรับปรุง = ๑ ซึ่งคะแนนที่ได้นำไปรวมกับคะแนนที่วัดผลรายวิชา นำไปใช้ในการสรุปคะแนนปลายปี แต่สัดส่วนไม่เท่ากันในแต่ละวิชา

การทำงานของนักเรียนยึดหัวข้อการให้คะแนนดังกล่าวมาแล้วเป็นหลักในการทำงาน โดยคำนึงถึงรายละเอียดในหัวข้อและพยายามหาข้อมูลให้ได้ครบถ้วน โดยการทำงานของนักเรียนๆ จะกระทำตามแผนที่วางไว้ล่วงหน้าเป็นรายบุคคล ครูพยายามผลักดันให้นักเรียนปฏิบัติตามแผนโดยรวมซึ่งครูได้กำหนดไว้ โดยติดตามผลงานและให้ข้อชี้แนะกับนักเรียนโดยตลอดทุกวัน และทำการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเก็บไว้

ผลงานของนักเรียน

ผลงานของนักเรียนจะถูกบันทึกเป็นข้อมูลไฟฟ้า เพื่อประโยชน์ในการเก็บระยะยาวและส่งเป็นกระดาษ (ถ้านักเรียนต้องการเก็บเป็นกระดาษ) ก่อนที่จะลงมือพิมพ์ได้นั้นนักเรียนต้องส่งรายงานฉบับร่างก่อนหลายครั้งก่อนจะเขียนเป็นรายงานฉบับจริง เพื่อความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล ให้ตรงกับข้อมูลที่ได้คัดลอกมาจากหนังสือ หรือ CD-ROM อันจะมีผลกับความรู้นักเรียนจะได้รับเป็นความรู้ของตนเอง รายงานฉบับร่างเป็นไปตามตัวอย่างที่แสดงไว้หลังจากที่รายงานฉบับร่างผ่านการตรวจสอบแล้วจึงเริ่มลงมือพิมพ์ มีการแทรกรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาช่วงนั้นๆ (โดยนักเรียนได้เรียนการ Scan รูปภาพจากหนังสือ หรือ

CD-ROM) และมีการสร้างแผนภูมิ ตาราง ที่นักเรียนได้สร้างขึ้นเองจากข้อมูลที่ได้นำมาสรุป รวบรวมไว้ที่เดียวกัน

ปัญหา

การปฏิบัติงานของนักเรียนได้พบปัญหาอยู่บ้าง เริ่มต้นตั้งแต่ปัญหาของสถานที่ คือ ห้องสมุดยังมีขนาดเล็ก เมื่อนักเรียนเข้าไปพร้อมๆ กันหลายชั้นเรียน จะทำให้เกิดการแออัด ซึ่งทางโรงเรียนแก้ไขโดยการแบ่งนักเรียนออกเป็นช่วงเวลาในการใช้ห้องสมุด ส่งผลให้นักเรียน ได้ใช้ห้องสมุดน้อยลง จึงเป็นผลต่อการค้นคว้าหาข้อมูล อีกปัญหาหนึ่งคือ คณะครูยังขาด ประสบการณ์ในการสอน Project และวิชาบางวิชาที่นำมาสอนนั้นครูยังไม่มีความรู้พื้นฐานมาก่อน ดังนั้นจึงต้องศึกษาและเรียนไปพร้อมกับนักเรียน ซึ่งผู้อำนวยการได้จัดฝึกอบรมแก่ครูผู้สอน ก่อนทำการสอน และดูแลการทำงานอย่างใกล้ชิด คอยให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ ส่วนปัญหา ที่สำคัญคือ ความสามารถของนักเรียนยังมีไม่เพียงพอ เนื่องจากเป็นการเรียนแบบใหม่ จึงต้อง ใช้ระยะเวลาในการปรับตัวและพยายามหาศักยภาพที่ตัวเองมีออกมาใช้ นักเรียนบางคนสามารถ ปรับตัวอย่างรวดเร็ว บางคนทำได้ช้า จึงเป็นผลทำให้ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในตอนต้น ๓๑ สิงหาคม ถึง ๒๖ กันยายน ไม่เพียงพอกับความรู้ความสามารถของนักเรียน คณะครูได้ทำการประชุม และได้ข้อสรุปว่าควรขยายเวลาไปในภาคเรียนที่ ๒ ต่อไป เพื่อจะได้เห็นผลงานของนักเรียน และเป็นการส่งเสริมจริยธรรมในเรื่องการสู้สัจยาก เมื่อเสร็จสิ้นการทำ Project แล้ว

สรุป

คณะครูได้ทำการประชุมและสรุปถึงผลที่เกิดกับนักเรียนจากการส่งแบบสอบถามถึง ผู้ปกครอง ได้ข้อสรุปว่านักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น จากที่ผู้ปกครองทั้งหมดส่งแบบสอบถาม กลับมายังโรงเรียน พอจะมองภาพรวมได้ว่านักเรียนนำสิ่งที่ตนเองค้นคว้าและกระบวนการ ค้นคว้ามาใช้อย่างจริงจัง และเห็นผลอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมตามเป้าหมายที่วางไว้ และจากการ ทำ Project ครั้งนี้ นักเรียนได้เรียนรู้ความจริงที่ว่า ข้อมูลได้มาจากแหล่งต่างๆ ไม่จำเป็นว่าจะ ถูกต้องเสมอไป ต้องมีการวิเคราะห์ กลับกรองข้อมูลนั้นก่อนเสมอ โรงเรียนได้จัดเก็บผลงาน ของนักเรียนในรูปแบบของ Portfolio ใส่ไว้ในแผ่น Disk สามารถเป็นสื่อช่วยในการสมัครเข้าศึกษาต่อ ในชั้นที่สูงขึ้นอีกด้วย

๓.๑.๒ รูปแบบการจัดการบนฐานสภาพจริงของโรงเรียน

โครงการโรงเรียนখনมชั้น : โรงเรียนท่าทางแนววิทยายน อำเภอ เวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

ผู้บริหารและครูโรงเรียนท่าทางแนววิทยายน ได้ทดลองการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จในตนเองในระดับสายชั้น โดยเริ่มนำร่องในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้แบบบูรณาการ ครูแต่ละคนสอนในระดับชั้นเดียว บริหารงานวิชาการในระดับชั้นเองเหมือนখনมชั้น โดยที่มีครูที่เชี่ยวชาญแต่ละด้าน

ลักษณะการบริหารจัดการสอนตามระดับสายชั้น มีดังนี้

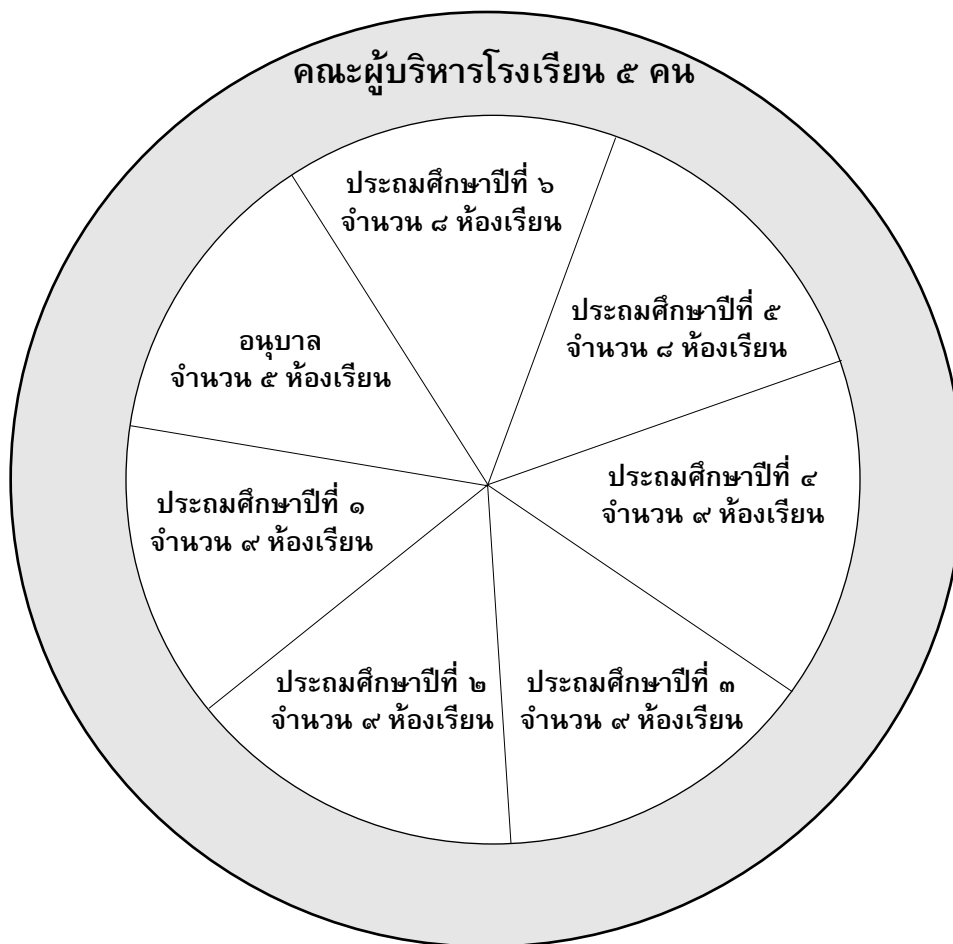
๑. เป็นการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จในแต่ละระดับสายชั้น
 ๒. ครูจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ครูและนักเรียนร่วมกันคิด วางแผน วิเคราะห์ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์รายวิชา คำอธิบายรายวิชา เพื่อจัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้
 ๓. ไม่ยึดติดตารางเรียน คาบเรียนยืดหยุ่นเป็นช่วงยาวขึ้น เพื่อจัดเวลาให้เหมาะสมกับแผนกิจกรรม
 ๔. ไม่ยึดติดหนังสือเรียนเท่านั้น เรียนรู้ตามสภาพจริง จัดทำหน่วยการสอน กำหนด Theme ของแต่ละช่วงเวลา เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ให้มากที่สุด
 ๕. ไม่ยึดติดกับห้องเรียน การเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ ทุกๆ คนคือครู ทุกๆ สิ่ง คือ สื่อการสอน ทุกๆ แห่งคือห้องเรียน
 ๖. ไม่ยึดติดกับการสอบวัดความรู้ วัดผลตามสภาพจริง เน้นการประเมินตนเอง คำนี้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอย่างใกล้ชิด
- การจัดระบบการสอนตามระดับสายชั้นดังกล่าวข้างต้น มีหลายโรงเรียนเรียกรูปแบบการจัดการนี้ว่า **โรงเรียนเล็กในโรงเรียนใหญ่** ซึ่งขยายภารกิจจากการสอนและงานวิชาการไปครอบคลุมด้านปกครอง ด้านการเงิน ด้านบริการ และด้านความสัมพันธ์กับชุมชนด้วย ดังรูปแบบของโรงเรียนเทศบาลสวนสนุก จังหวัดขอนแก่น ดังต่อไปนี้

ด้านบริหารงานวิชาการ

การปฏิรูปการบริหารงาน โรงเรียนเทศบาลสวนสนุกจัดระบบการบริหารในรูปแบบโรงเรียนเล็กในโรงเรียนใหญ่ เพื่อให้การบริหารงานในโรงเรียนสะดวก รวดเร็ว ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ ดังนี้

๑. คณะครูในแต่ละสายชั้นเลือกตั้งหัวหน้าสายชั้น สายชั้นละ ๑ คน และรองหัวหน้าสายชั้นละ ๑ คน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและรับนโยบายจากคณะผู้บริหารสถานศึกษา แล้วขยายผลสู่ครูผู้ที่มีหน้าที่ปฏิบัติ เพื่อทุกคนจะได้ร่วมกันปฏิบัติงานในแนวทางที่สอดคล้องกันให้บรรลุตามเป้าหมาย และได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุดภายในเวลาที่กำหนด

๒. หัวหน้าสายชั้นร่วมกับคณะครู จัดระบบการบริหารงานภายในสายชั้นตามความสามารถของแต่ละคน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านปกครอง ด้านการเงิน ด้านการบริการชุมชน
ตั้งแผนภาพ

แผนภาพรูปแบบการบริหารของโรงเรียนเทศบาลสวนสนุก
โรงเรียนเล็กในโรงเรียนใหญ่

การเข้าร่วมโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงานภายในสายคือ คณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนวิชาการของโรงเรียน ซึ่งมาจากการคัดเลือกสายชั้นละ ๒ คน และทำหน้าที่ประสานงานด้านวิชาการในสายชั้น

แนวการจัดตารางเรียน/คาบเวลาเรียนเชิงบูรณาการ โรงเรียนบ้านสบขุ่น จังหวัดน่าน บูรณาการเพียงบางส่วน (ภาษาไทย, คณิตศาสตร์, สปช., ภาษาอังกฤษ โดยเอา สปช.เป็นแกน)

๑. คิดคาบเวลาเรียนตลอดทั้งปี ในภาคเช้าตั้งแต่วันจันทร์ถึงศุกร์ (๑๕ ชั่วโมง/สัปดาห์)
๒. คิดจำนวนหน่วยเนื้อหาทยอยทั้งหมดตามหลักสูตรแกนกลาง คือ สปช. เช่น สปช. ระดับ ป.๕,๖ มี ๒๐ หน่วยย่อย
๓. นำเนื้อหาทยอยทั้ง ๒๐ หน่วยย่อย ไปหารเฉลี่ยเวลาในภาคเช้าทั้งหมด (๖๐๐ ชั่วโมง/๒๐ หน่วย = ๓๐ ชั่วโมง)
๔. นำคาบเวลาที่เฉลี่ยแล้วมาปรับ เลื่อนไหลให้เหมาะสมกับเนื้อหา/กิจกรรม ตามความต้องการ
๕. จัดทำโครงสร้างกำหนดการสอนตลอดปี
๖. จัดทำคู่มือ
๗. จัดทำเครื่องมือประเมินฯ
๘. จัดทำแผนบูรณาการ

รูปแบบการจัดตารางการเรียนแบบเต็มรูปแบบ

ตัวอย่างการจัดตารางเรียนระดับ ป.๕ - ๖ ใน ๑ สัปดาห์ เรียนเนื้อหาที่เป็นวิชาการ ๔ วัน ๑ ละครึ่งวัน วันที่ ๕ ก่อนเที่ยงเป็นเสริมทักษะกระบวนการ และภาคบ่ายของทุกวัน เป็น กพอ. สลน. นักเรียนสมัครเข้าเรียนตามศูนย์ที่สนใจโดยไม่แบ่งชั้นเรียน แต่จัดเป็น ๒ กลุ่มชั้น คือ กลุ่ม ป.๑ - ๒ และ กลุ่ม ป.๓ - ๖ แต่ละคนจะเรียนในศูนย์จนสิ้นภาคเรียนให้ได้ ผลงานดีเด่น ๑ ชิ้น พร้อมคู่มือ ผลงานดีเด่นจะสรุปมาจากโครงการ

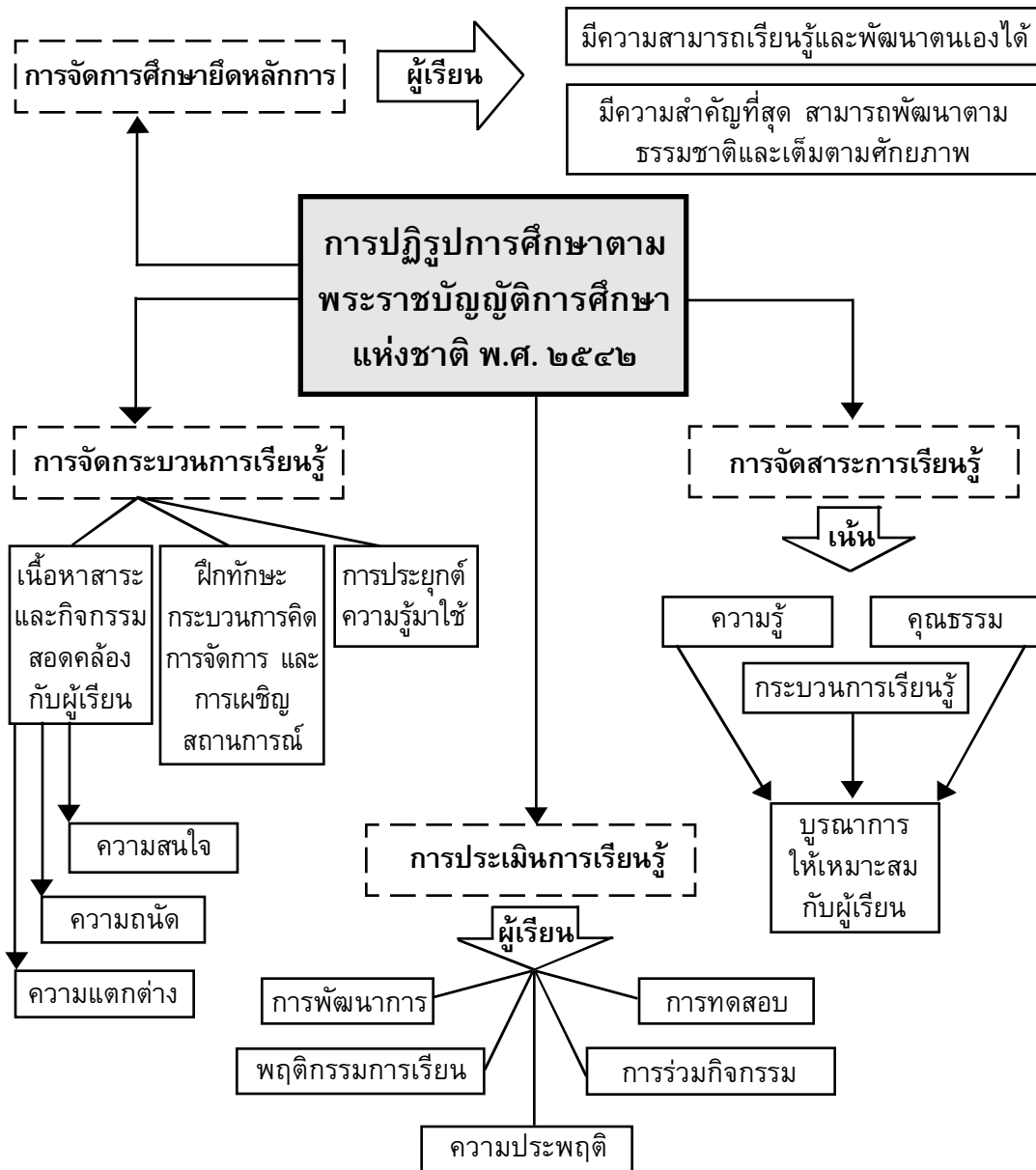
ตารางเรียนเรื่องตัวเรา ป.๕-๖ เวลาเรียน ๒ สัปดาห์

วัน/เวลา	๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.		๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.
จันทร์	บูรณาการวิชา สปช. (ตัวเรา)	พักเที่ยง	งานประดิษฐ์ (๓ ศูนย์ คือ ของใช้, ของเล่น และของตกแต่ง)
อังคาร	บูรณาการวิชา สปช. (ตัวเรา)		งานบ้าน (๔ ศูนย์)
พุธ	บูรณาการวิชาภาษาไทย (ตัวเรา)		ศิลปะ-ดนตรี (๔ ศูนย์) / ลูกเสียว (รวม)
พฤหัสบดี	บูรณาการวิชาภาษาไทย (ตัวเรา)		งานเกษตร (๔ ศูนย์)
ศุกร์	บูรณาการเสริมทักษะกระบวนการ		พละ (๔ ศูนย์) จริยะ (รวมประชุม สวดมนต์วันสุดท้าย)

วัน/เวลา	๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.		๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.
จันทร์	บูรณาการวิชาคณิตศาสตร์ (ตัวเรา)	พักเที่ยง	งานประดิษฐ์ (๓ ศูนย์ คือ ของใช้, ของเล่น และของตกแต่ง)
อังคาร	บูรณาการวิชาคณิตศาสตร์ (ตัวเรา)		งานบ้าน (๔ ศูนย์)
พุธ	บูรณาการวิชาภาษาอังกฤษ (ตัวเรา)		ศิลปะ-ดนตรี (๔ ศูนย์) / ลูกเสียว (รวม)
พฤหัสบดี	บูรณาการวิชาภาษาอังกฤษ (ตัวเรา)		งานเกษตร (๔ ศูนย์)
ศุกร์	บูรณาการเสริมทักษะกระบวนการ		พละ (๔ ศูนย์) จริยะ (รวมประชุม สวดมนต์วันสุดท้าย)

การจัดตารางเรียน คาบเวลาจะไม่ระบุตายตัวในแต่ละวัน แต่จะยึดคาบเวลาทั้งหมดที่ใช้สอนในแต่ละบทแต่ละเรื่องของเนื้อหาวิชาที่เป็นแกนนำแล้วยืดหยุ่นสาระการเรียนตามกลุ่มวิชาต่างๆ ที่นำมาบูรณาการ จนครบจำนวนคาบเวลาทั้งหมดของเนื้อหาแกน อาทิ เนื้อหา สปช. เรื่องตัวเรา ใช้เวลาบูรณาการทั้งหมด ๒ สัปดาห์ หมายความว่าเมื่อสอนเรื่องตัวเราจบแล้วก็นำสาระเรื่องตัวเราไปเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ หรือตามที่นักเรียนสนใจ แต่เนื้อหาทั้งหมดต้องให้จบภายใน ๒ สัปดาห์ มีผลงานปรากฏทั้งครูและนักเรียน

ภาพรวมแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ กรุงเทพมหานคร

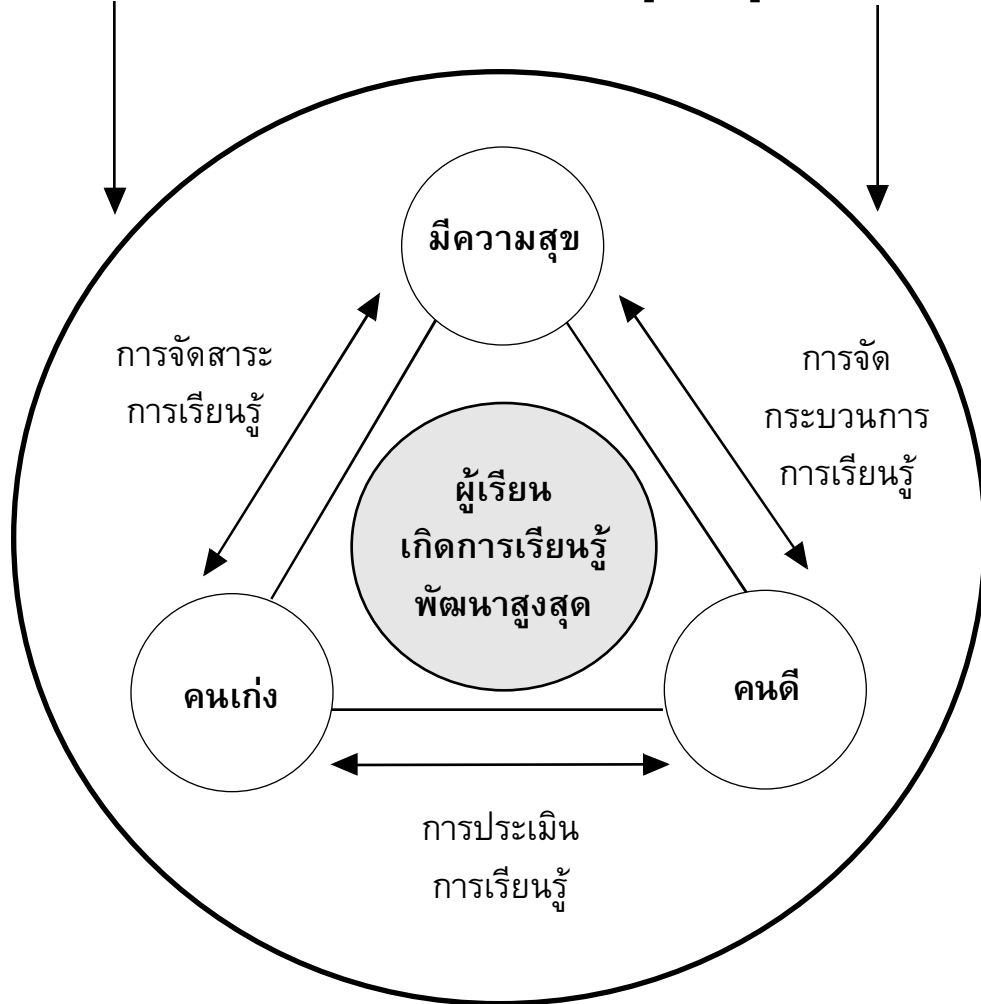

ครูโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ

๑. การวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตร -----	ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
๒. ศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล -----	เพื่อเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนให้ถูกต้อง เหมาะสม ตลอดจนช่วยปรับพฤติกรรมของเด็ก ให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข
๓. เขียนและพัฒนาแผนการเรียนรู้ ให้ดีขึ้น -----	ทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น
๔. จัดหา ผลิตสื่อการจัดกิจกรรม -----	ที่สามารถทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เร็ว ง่าย และ น่าสนใจ อยากเรียน อยากรู้ เกิดความคิดรวบยอด ในบทเรียน
๕. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	จัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรและตามแผนที่วางไว้ สร้างบรรยากาศให้น่าเรียน มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ใช้กลยุทธ์วิธีหรือเทคนิควิธีการสอนหลายรูปแบบ มีแหล่งอ้างอิงถึงเทคนิคเหล่านั้น ให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมทุกคน บนพื้นฐานความต้องการและตามศักยภาพของ แต่ละคน
๖. วัดและประเมินผลตามแนวปฏิรูป การเรียนรู้	ใช้กลยุทธ์วิธีหรือเทคนิควิธีการวัดและประเมินผล ที่หลากหลาย และเหมาะสม
บันทึกผลการประเมินจุดประสงค์ เพื่อศึกษาการ พัฒนาของนักเรียน และเพื่อประเมินปลาย ภาคเรียน นำผลการประเมินไปปรับปรุง การเรียนของนักเรียน และการจัดกิจกรรมของครู	วัดและประเมินผลตามสภาพจริง มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นความรู้ความสามารถใน การทำงานและผลงาน

หลักการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ตาม พ.ร.บ.การศึกษา ๒๕๕๒

เป็นการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบเน้นให้โอกาสผู้เรียนทบทวนความรู้เดิม รับรู้ ค้นหา รวบรวม ข้อมูลและประสบการณ์ด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง คิดวิเคราะห์และสร้างความหมาย ข้อมูล โดยใช้ทักษะและกระบวนการต่างๆ ด้วยตนเอง สรุปและจัดระเบียบความรู้ ข้อมูล และได้แสดงออกในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ากการเรียนรู้ ได้ฝึกทักษะ การสืบค้นความรู้ ทักษะการอ่าน การฟัง การตั้งคำถาม จับประเด็นความ จดบันทึก เขียนอธิบาย สรุป และทักษะการพูดสื่อสาร ทักษะกระบวนการคิด เปรียบเทียบสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ

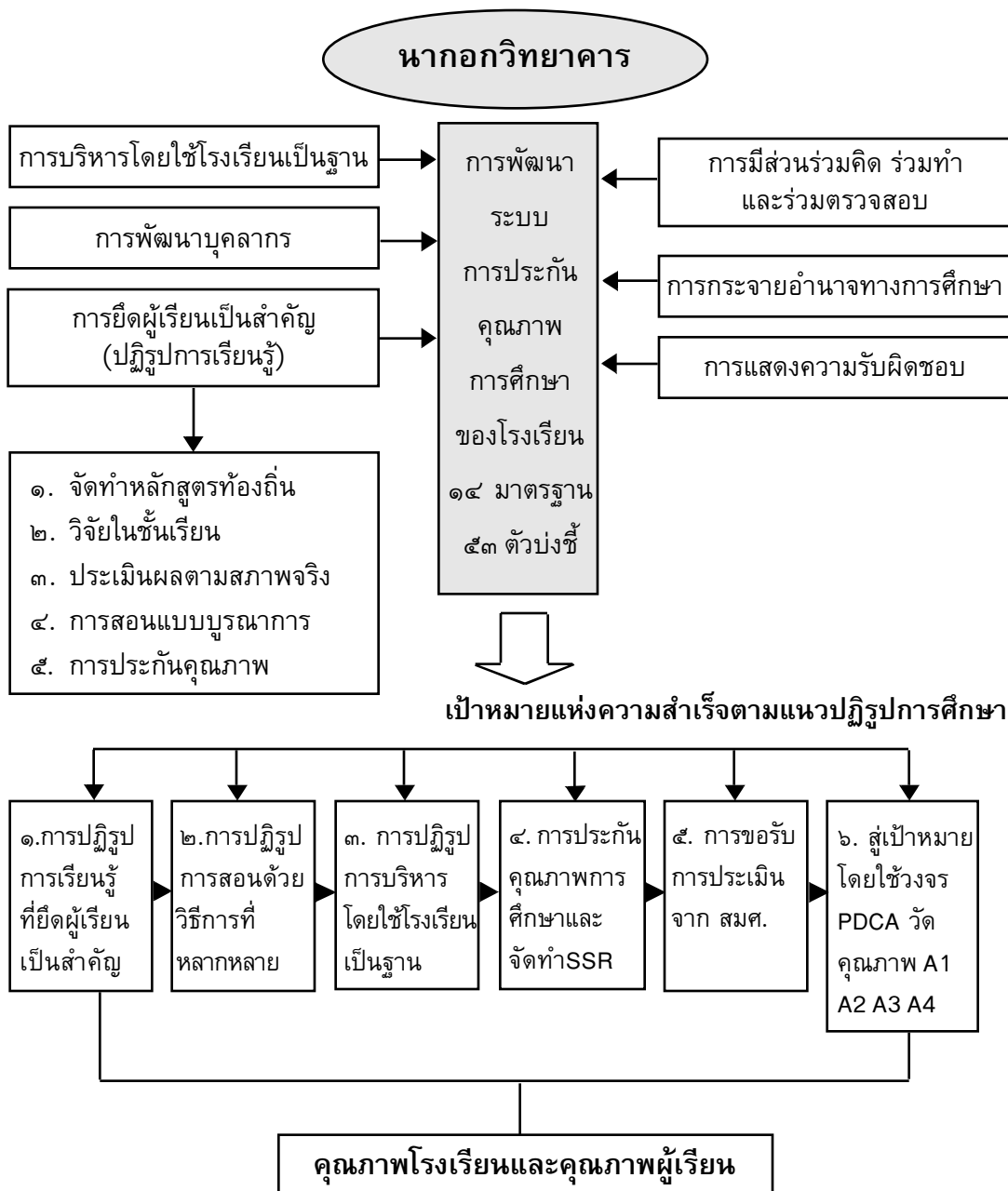
๓.๑.๓ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

โรงเรียนปฏิรูปฯ จำนวนมากได้มีการริเริ่มจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับสภาพจริง โดยเฉพาะโรงเรียนในกรุงเทพมหานครและในเมืองใหญ่ มีการจัดศูนย์วิทยากร กิจกรรมพัฒนานักเรียน และกิจกรรมสร้างสรรค์คุณธรรม-สุนทรียภาพที่น่าสนใจติดตามศึกษาต่อไป นอกจากนี้โรงเรียนที่มีความพร้อมเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ยังมีศูนย์สื่อเทคโนโลยี ห้องปฏิบัติการทางภาษา และมีกิจกรรมฝึกทักษะภาษา ทักษะการคิดหลายวิธีการ แสดงว่าผู้บริหารมีความตั้งใจปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง โรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวนมากแม้ว่าจะถูกอิทธิพลของการสอบเข้ามหาวิทยาลัยบังคับให้นักเรียนเรียนแต่เนื้อหาวิชา แต่ผู้บริหารก็สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างที่ยกมาต่อไปนี้เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนต่างจังหวัด ซึ่งมีรูปแบบการพัฒนาอย่างเป็นระบบตามมาตรฐานและตัวชี้วัดในการประกันคุณภาพการศึกษา

โรงเรียนนาออกวิทยาคม ได้จัดนิทรรศการ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในการประชุมปฏิบัติการของโรงเรียนปฏิรูปฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๔๔ และเสนอรูปแบบที่บูรณาการกิจกรรมหลายด้านของการปฏิรูปการศึกษาไว้อย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกัน ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

กรอบความคิดในการวิจัยตามโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนนากอกวิทยาคาร (น.ก.ว.) อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดบึงล่ำภู

MODEL การพัฒนาโรงเรียนตามโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

โรงเรียนเส้าไห้ วามลวิทยานุกูลำ ได้นำเสนอวิธีการจัดกิจกรรมโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจ การสนทนากับผู้บริหารโรงเรียนใน Focus Group พบว่า นอกจากการพัฒนาโครงงานวิทยาศาสตร์จำนวน ๗๒ โครงงาน โครงงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมพัฒนาทักษะภาษาไทย ภาษาอังกฤษ กิจกรรมส่งเสริมกีฬาและนันทนาการ และโครงการส่งเสริมคุณธรรมและระเบียบวินัยในโรงเรียนแล้ว กิจกรรมใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกิจกรรมที่พัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ดี ขยายพรมแดนความรู้ได้กว้างไกล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กิจกรรมใช้แหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศูนย์การเรียนรู้ของหมวดวิชา โรงเรียนเส้าไห้ วามลวิทยานุกูลำ จังหวัดสระบุรี

จากการจัดกิจกรรมการใช้แหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศูนย์การเรียนรู้ของหมวดวิชา ทุกหมวดวิชาจัดศูนย์วิชาการ แหล่งเรียนรู้ จัดกิจกรรมต่างๆ ให้นักเรียนเข้ามาศึกษา แหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน นอกจากนี้ยังได้มีการใช้แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลปรากฏว่านักเรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้แต่ละหมวดวิชาดังนี้

หมวดวิชาอุตสาหกรรม ใช้แหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง ากการเชื่อมเหล็กดำ ที่ร้านช่างวัฒน์ ๓๕/๒๗ หมู่ ๘ ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ร้าน ต.ต้นการช่าง ๒๓๕/๒ ซอย ๗ ถนนเทศบาล ๔ ตำบลปากเปรี้ยว อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี

หมวดวิชาคหกรรม จัดการสอนรายวิชา **ช ๐๑๑๐๖ ช่างทอผ้าด้วยกี่มือ** และ **ช ๐๑๑๐๘ ช่างทอผ้าด้วยกี่กระตุก** ได้นำนักเรียนไปใช้แหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ศูนย์ทอผ้า ตำบลท่าช้าง อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี นอกจากนี้ยังได้เชิญ **วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น** คือ นางสนธิ หงษ์เอิบ อยู่บ้านเลขที่ ๕๗ ตำบลท่าช้าง อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี มาสอนรายวิชาทอผ้าในโรงเรียน ในรายวิชา **ช่างถักโครเชท์** ได้เชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ นางชนิษฐ์ พัฒนแก้ว อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดมะลิ กรุงเทพมหานคร อยู่บ้านเลขที่ ๔๐ หมู่ ๗ ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี มาเป็นวิทยากร นอกจากนี้หมวดวิชาคหกรรมยังให้นักเรียนได้ใช้แหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น คือ **ตลาดนัดหน้าโรงเรียน** ในวันจันทร์ วันพฤหัสบดี และวันศุกร์ โดยการนำประสบการณ์ตรงในการจ่ายตลาด เลือกซื้อสินค้าและอาหารในชีวิตประจำวันมาอภิปรายหน้าชั้นเรียนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอน

หมวดวิชาพลานามัย ใช้แหล่งเรียนรู้ สาธารณสุขจังหวัดสระบุรี โรงพยาบาลเสาไห้ โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี โดยการเชิญเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลและพยาบาลมาเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพและตรวจสุขภาพนักเรียน ม.๑ และ ม.๔ และให้การอบรมนักเรียนให้เป็นเยาวชนสาธารณสุขของโรงเรียน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดมาเป็นวิทยากรอบรม aFriend corner การให้คำปรึกษากับนักเรียนที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับวัยรุ่น

หมวดวิชากิจกรรม ใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยวน บ้านเขาแก้ว ตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ของอาจารย์ทรงชัย วรรณกุล ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยวนที่สมบูรณ์ ทำให้นักเรียนรักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและท้องถิ่นของตนเอง

กิจกรรมยูคาชาติ นำสมาชิกไปบำเพ็ญประโยชน์ที่สถานสงเคราะห์คนชรา อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี โดยการบริจาคเครื่องใช้และช่วยเหลือคนชรา นอกจากนั้นยังได้นำสมาชิกไปร่วมกิจกรรมวันเข้าพรรษา วัดสมุหประดิษฐาราม อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี

หมวดวิชาภาษาอังกฤษ ใช้แหล่งเรียนรู้ในห้องศูนย์วิชา ห้องอินเทอร์เน็ต ห้องสมุด ป้ายนิเทศตามห้องเรียน เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลประกอบบทเรียนและเสริมบทเรียน ใช้ห้องปฏิบัติการทางภาษาให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และเชิญวิทยากรชาวต่างชาติมาสอนเพื่อฝึกทักษะการฟัง-พูดโดยเฉพาะ

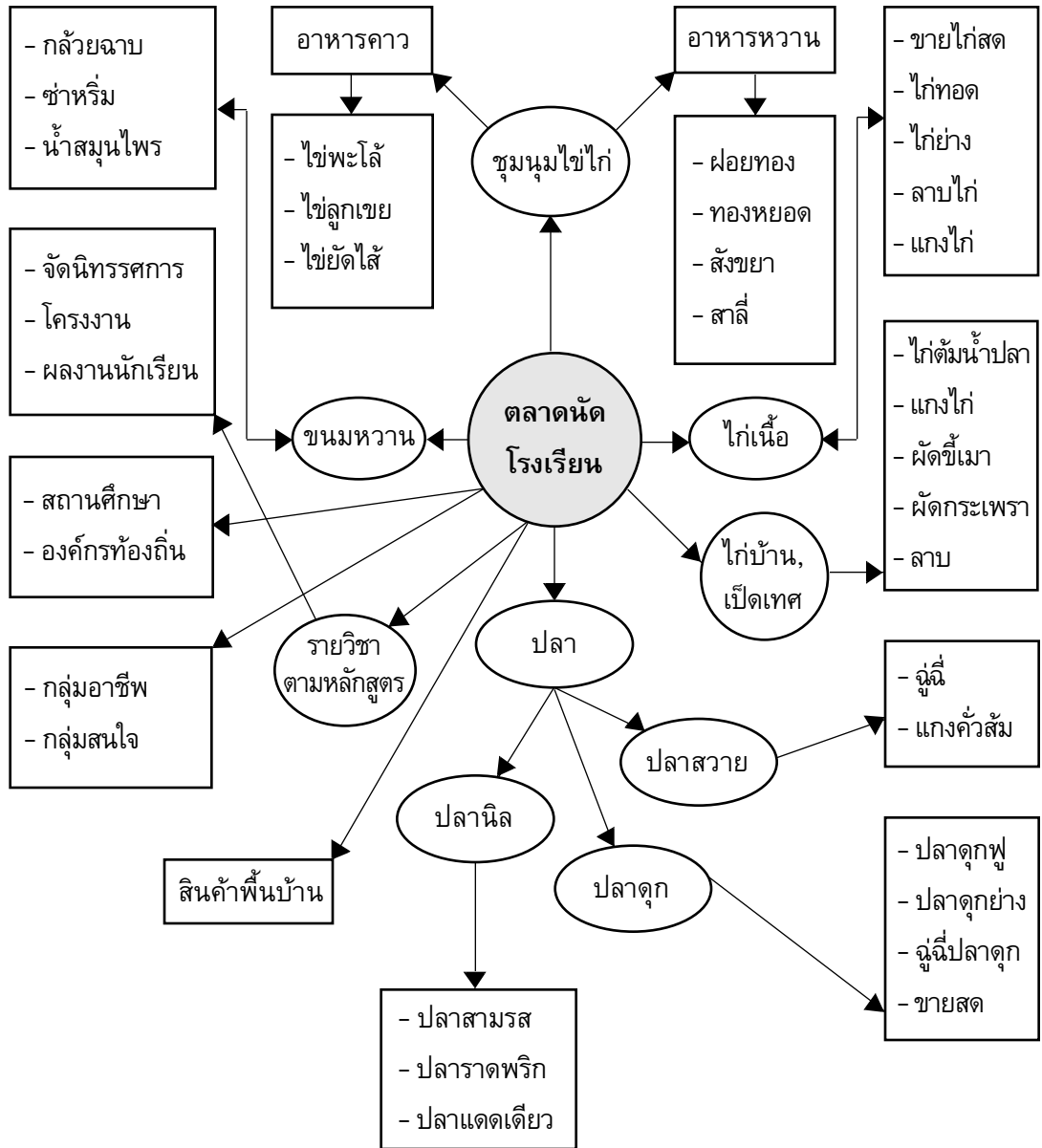
หมวดวิชาภาษาไทย ในรายวิชา ท ๐๓๑ ประวัติวรรณคดี ใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถในวัดสมุหประดิษฐาราม ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี วัดจันทบุรี ตำบลเมืองเก่า อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี และวัดเขาแก้ววรวิหาร ตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ในรายวิชา ท ๕๐๓ ภาษาไทย ได้ให้นักเรียนศึกษา ประเพณีท้องถิ่นโดยการสัมภาษณ์บุคคลากรในท้องถิ่น เช่น ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชาวเสาไห้ ประเพณีแข่งเรือยาว ประเพณีรำโทนของอำเภอเสาไห้ ประเพณีการห่อข้าวห่อของวัดม่วงงาม ตำบลม่วงงาม อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี และประเพณีกวนกระยาสารทของตำบลบ้านยาง อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี

หมวดวิชาสังคมศึกษา ได้เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยสอนในรายวิชา ส ๐๔๘ พระพุทธศาสนา ระดับชั้น ม.๔ โดยนิมนต์พระเมธาภิวัฒน์จิตโก รักษาการเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม เรื่องการบริหารจิตและเจริญปัญญา และพระภิกษุของอำเภอเสาไห้ ร่วมสอนวิชาพระพุทธศาสนา อีกจำนวน ๔ รูป

หมวดวิชาวิทยาศาสตร์ ครู-อาจารย์ผู้สอนแต่ละวิชามอบหมายให้นักเรียนสำรวจแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่เรียน นำมารายงานหน้าชั้น จัดทำรายงานแผ่นพับความรู้ และในการจัดกิจกรรมประกวดโครงงานวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน ได้เชิญครู-อาจารย์หมวดวิชาอื่นๆ และนายบุญเลิศ ทองบุญ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนเสนาให้วิมลวิทยานุกูลำ ผู้มีความสามารถด้านสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ เป็นวิทยากรท้องถิ่น ร่วมเป็นกรรมการตัดสินโครงงานของโรงเรียนและแนะนำนักเรียนเกี่ยวกับโครงงานสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ในการทำโครงงานวิทยาศาสตร์ นักเรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น หมวดวิชาอุตสาหกรรมในการทำเครื่องมือและอุปกรณ์ ประเภทโครงงานสิ่งประดิษฐ์ได้แก่ เครื่องร่อนอาหารไก่ เครื่องกลับแกลบ เครื่องเกลี่ยแกลบ เครื่องเก็บแกลบ นอกจากนี้ยังใช้แหล่งการเรียนรู้จากหมวดวิชาเกษตรกรรมที่โรงเรียนไก่ในการทำทดลองโครงงานวิทยาศาสตร์จนได้รับรางวัลชนะเลิศระดับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระบุรี และระดับภาคกลางและภาคตะวันออก

โรงเรียนบ้านหนองจันทร์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ **ตลาดนัดโรงเรียนนำ** ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

แผนผังความคิดโดยอาศัยกิจกรรมที่ทำอยู่เป็นสื่อบูรณาการ ատລាດນັດโรงเรียนนำ

การจัดกิจกรรมตลาดนัดโรงเรียนนำ เกิดขึ้นจากความต้องการและความสนใจของนักเรียนที่ต้องการจะแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งเน้นผลงานของนักเรียนได้แก่

๑. โครงการต่างๆ ของแต่ละชุมนุม เช่น การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงไก่เนื้อ การเลี้ยงไก่บ้าน และเป็ดเทศ การเลี้ยงปลาในบ่อดิน การเลี้ยงปลาในกระชัง การปลูกพืชผักสวนครัวสวนชุมชน

๒. โครงการต่างๆ เช่น น้ำสมุนไพร การทำขนมต่างๆ การเพาะเลี้ยงจิ้งหรีด เป็นต้น

๓. ผลงานของนักเรียนจากการเรียนกลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพและกลุ่มวิชาอื่นๆ

เมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมประสบความสำเร็จแล้วในแต่ละกิจกรรม ได้เสนอความคิดและข้อเสนอแนะได้จัดกิจกรรมต่อเนื่องแบบครบวงจร ทางโรงเรียนจึงได้ปรับปรุงเนื้อหาและรูปแบบจัดการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการบูรณาการเรียนรู้อตามที่กำหนดในหลักสูตรเพื่อเพิ่มทักษะและการประเมินผลด้านทักษะการดำรงชีวิตที่จะเกิดแก่ผู้เรียน โดยโรงเรียนนี้ได้ใช้รูปแบบการบูรณาการ คือ **ตลาดนัดโรงเรียนนำ** เข้ากระบวนการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อที่เป็นทักษะการดำรงชีวิตและทักษะการประกอบอาชีพ การจัดรูปแบบโดยกิจกรรมตลาดนัดโรงเรียน ได้จัดเป็น ๓ รูปแบบ ตามระดับศักยภาพของนักเรียนดังนี้

● **ระดับก่อนประถม** ขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการแนะนำ จัดหา จัดทำ (แบบร่วมด้วยช่วยกัน)

● **ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๓** เชิญผู้ปกครองหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้คำแนะนำ ให้คำแนะนำ ให้นักเรียนเป็นผู้จัดหา จัดทำร่วมกับผู้ปกครอง (เวทินี้มีพี่เลี้ยง)

● **ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ ถึงปีที่ ๖** สำรวจแหล่งวิทยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชุมประสานงาน วางแผนการศึกษาหาความรู้ การจัดกิจกรรมต่างๆ (ออกปากบอกแขก ช่วยแบกหาม)

กิจกรรมต่างๆ นั้นจัดขึ้นตามความสนใจของนักเรียนเอง โดยครูสนับสนุนแนวความคิด และข้อเสนอแนะเพื่อให้กิจกรรมต่อเนื่อง เกิดการเรียนรู้แบบครบวงจร เริ่มจาก ๑) สำรวจความสนใจ ๒) การประชุมวางแผน ๓) การจัดทำแนวทางภาพรวมกระบวนการเรียนรู้ ๔) การสำรวจและรวบรวมข้อมูล ๕) การแสวงหาความร่วมมือและการประสาน ๖) การปฏิบัติกิจกรรม ๗) การเสนอผลงานในรูปแบบตลาดนัดโรงเรียน ๘) การประเมินผล และ ๙) สรุปจุดเด่นจุดด้อย เพื่อการพัฒนา

ภาพรวมของกิจกรรม ตลาดนัดโรงเรียน การจัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียน

ออกปากบอกแขกช่วยแบกหาม (ระดับชั้น ป.๔-๖)

เวทีนี้มีพีเสียง (ระดับชั้น ป.๑-๓)

ร่วมด้วยช่วยกัน (ระดับก่อนประถม)

ขอบข่ายและขั้นตอนการจัดกิจกรรมตลาดนัดโรงเรียน

ในแต่ละระดับชั้นจะจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยและสถานการณ์ โดยระดับก่อนประถมศึกษา เด็กสนใจจะจัดจำหน่ายสินค้าใดก็นำเสนอ แล้วจัดลำดับความสนใจ เช่น การจำหน่ายต้นไม้ประดับ, การทำมะพร้าวแก้ว, การทำปลาแดดเดียว ทางโรงเรียนจะติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองให้เข้ามาร่วมจัดทำโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม เน้นแบบร่วมด้วยช่วยกันจนจบกระบวนการ

ส่วนในระดับชั้น ป.๑ - ๓ ก็เช่นกัน แต่ให้เพิ่มความยากขึ้นตามความสนใจ เช่น การทำไถ่อย่าง, ไถ่ทอด, ปลาราดพริก, แกงฉู่ฉี่ปลาตุ๋น จะเชิญผู้ปกครองและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้โดยเน้นเด็กปฏิบัติเอง โดยวิทยากรคอยให้คำแนะนำแบบเวทีนี้มีพีเสียงจนจบกระบวนการ

ส่วนในระดับชั้น ป.๔ - ๖ จะเริ่มให้นักเรียนปฏิบัติทุกขั้นตอนตามความสนใจ โดยเริ่มจากคิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง เมื่อมีปัญหา อุปสรรค ก็เชิญวิทยากรมาช่วยเหลือ แนะนำแบบออกปากบอกแขกช่วยแบกหาม

ทุกระดับชั้นจะเริ่มกิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอน (PDCA) คือ ๑) การวางแผนปฏิบัติงาน ๒) ดำเนินการตามแผน ๓) ตรวจสอบประเมินผล และ ๔) นำผลประเมินมาปรับปรุงงาน โดยเริ่มจากแผนที่ความคิด (Mind Mapping)

จุดเด่นของกระบวนการสอน

เน้นจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการเต็มรูปแบบ เริ่มจากสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรในทุกรายวิชาอย่างหลากหลาย เช่น บูรณาการรายวิชา, บูรณาการแบบรวมชั้น, บูรณาการแบบรวมวิชา โดยเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน เน้นการฝึกทักษะและการแก้ปัญหาตามสถานการณ์จริง

๓.๑.๔ การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งอาจดำเนินการได้ในทุกขั้นตอนของกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มเรียน หลังเรียน และความคงทนของผลการเรียนรู้

การนำเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์วิธีการวัดและประเมินผลในงานวิจัยนี้ ส่วนใหญ่ได้แทรกอยู่ในกระบวนการที่โรงเรียนปฏิรูปฯ รายงานแล้ว ในที่นี้จึงขอสรุปลักษณะวิธีการวัดและประเมินผลที่รวบรวมได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนได้ดำเนินการ

รายงานการวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนบ้านสบขุ่น จังหวัดน่าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ การเรียนรู้แบบบูรณาการเรื่องตัวเรา มีการวัดประเมินผลการเรียนรู้ ๔ ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านการจัดการ โดยมีเงื่อนไขว่าคุณภาพการเรียนรู้ที่ถือว่าผ่านคือ นักเรียนได้คะแนนร้อยละ ๗๐

เครื่องมือการวัดผลใช้แบบทดสอบ แบบสังเกต และแบบประเมินผลงาน วิธีการวัดและประเมินผล ได้แก่ การสังเกต และการตรวจผลงาน ผลการวัดและประเมินผล พบว่า นักเรียนจำนวน ๑๖ คน ในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และวิชาภาษาไทยผ่านเกณฑ์ ๑๕ คน ไม่ผ่านเกณฑ์ทั้ง ๒ วิชา ๑ คน วิชาคณิตศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษผ่านเกณฑ์ทุกคน สำหรับนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จะดำเนินการสอนซ่อมเสริมต่อไป

เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยของทั้งชั้นพบว่า คะแนนเฉลี่ยกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต คือ ๘๕.๑๒ ภาษาไทย ๘๒.๘๗ คณิตศาสตร์ ๘๑.๐๐ ภาษาอังกฤษ ๘๗.๒๕ และคะแนนรวมทุกวิชาทั้งชั้นเฉลี่ยได้ ๘๖.๕๗

โรงเรียนเส้าให้ วามลวิทยานุกูลฯ ได้รายงานสรุปวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานด้านผู้เรียน ๗ มาตรฐาน ดังจะนำเสนอโดยสังเขปต่อไปนี้

จากการที่โรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถตามหลักสูตรแล้ว กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ยังเป็นการเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานด้านผู้เรียนอีกด้วย โรงเรียนได้ประเมินคุณลักษณะตามมาตรฐานด้านผู้เรียนจำนวน ๗ มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ

คะแนนระหว่าง ๗.๔ - ๑๐ อยู่ในระดับดี

คะแนนระหว่าง ๕.๐ - ๗.๓ อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนระหว่าง ๐ - ๔.๙ อยู่ในระดับควรปรับปรุง

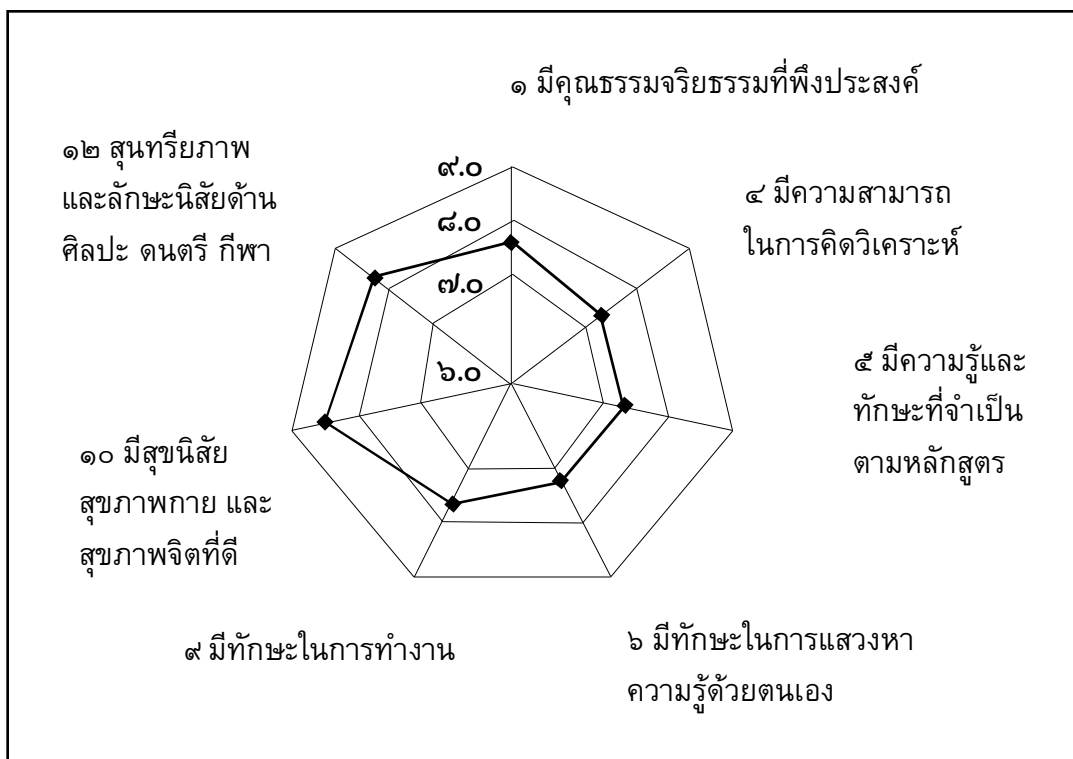
การประเมินในภาพรวมของนักเรียนทั้งโรงเรียน โดยให้อาจารย์ผู้สอนทุกคนประเมินนักเรียนทุกคนและนำมาหาค่าเฉลี่ยและสรุปผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและผลการประเมินคุณลักษณะผู้เรียนตามมาตรฐานด้าน
ผู้เรียนของนักเรียนโรงเรียนเสนาให้ วิมลวิทย์านุกูลำ

ลำดับ ที่	มาตรฐาน ที่	คุณลักษณะผู้เรียน	ค่าเฉลี่ย	ผลการประเมิน
๑	๑	มีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์	๗.๖	ดี
๒	๔	มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์	๗.๓	ปานกลาง
๓	๕	มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร	๗.๔	ดี
๔	๖	มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	๗.๓	ปานกลาง
๕	๙	มีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถ ทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ สุจริต	๗.๗	ดี
๖	๑๐	มีสุนทรีย์ สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี	๘.๕	ดี
๗	๑๒	มีสุนทรีย์ภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา	๘.๒	ดี

จากข้อมูลผลการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนของนักเรียนโรงเรียนเสนาให้
วิมลวิทย์านุกูลำ ตามมาตรฐาน ๗ มาตรฐาน แสดงผลได้ดังแผนภูมิ

แผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ยคุณลักษณะตามมาตรฐานด้านผู้เรียนของนักเรียน โรงเรียนเส้าไห้ าวิมลวิทยานุกูลำ

จากตารางและแผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ยและผลการประเมินคุณลักษณะมาตรฐานด้านผู้เรียนของนักเรียนโรงเรียนเส้าไห้ าวิมลวิทยานุกูลำ พบว่า ผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับดี ได้แก่มาตรฐานที่ ๑, ๕, ๗, ๑๐ และ ๑๒ และอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มาตรฐานที่ ๔ และ ๖

ตัวอย่างการวิจัยในชั้นเรียน
เรื่อง การลดปัญหาการลอก/การเดา ในการทำแบบฝึกหัดของนักเรียน
วิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนราชวินิตมัธยม
โดย นางภาณี ไกรลักษณวรามา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากในวิชาวิทยาศาสตร์คำนวณ นักเรียนต้องฝึกฝนประสบการณ์ในการทำแบบฝึกหัดมากๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง ดังนั้นครูจึงได้พยายามให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดทั้งในเวลาเรียนและให้ทำแบบฝึกหัดการบ้านมากๆ ปัญหาที่พบก็คือ นักเรียนบางส่วนไม่พยายามทำแบบฝึกหัดที่ครูมอบหมายด้วยตนเอง โดยมักจะลอกเพื่อนส่งครูหรือทำแบบฝึกหัดโดยการเดาแบบไม่คิด ทำให้นักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจวิชานั้นๆ ทำให้นักเรียนสอบตกหรือได้คะแนนต่ำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อให้นักเรียนตั้งใจทำแบบฝึกหัดมากขึ้น
๒. เพื่อลดปัญหาการลอก/การเดา ในการทำแบบฝึกหัดของนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ครูจัดเตรียมแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำหลังเรียนจบแต่ละหัวข้อ ข้อคำถามอาจเป็นแบบอัตนัยคือแสดงวิธีทำ หรือเป็นแบบปรนัยเลือกตอบ ๔ ตัวเลือก ซึ่งถ้าเป็นแบบที่ ๒ จะมีที่ว่างให้นักเรียนแสดงวิธีคิดให้ดูด้วย (ถ้าไม่มีร่องรอยการคิดจะไม่ได้คะแนน เป็นการป้องกันการเดา) จำนวนข้อคำถามต้องมากพอสมควร คือนักเรียนที่เรียนเก่งสามารถทำเสร็จทันโดยเหลือเวลาไม่มากนัก ในการทำแบบฝึกหัดนักเรียนสามารถสอบถามและอธิบายกันในกลุ่มหรือสอบถามครูได้แต่ห้ามลอกกัน (ครูต้องดูแลตลอดเวลาและใช้มาตรการที่เด็ดขาดในการทำโทษถ้าพบว่านักเรียนลอกกัน) เมื่อใครทำเสร็จแล้วให้ส่งครูและสามารถกลับไปอธิบายให้เพื่อนที่ต้องการความช่วยเหลือได้ วิธีนี้จะทำให้นักเรียนทุกคนที่อยากได้คะแนนต้องตั้งใจเรียนเวลาครูสอน เพื่อให้มีความรู้ในการทำแบบฝึกหัดให้เสร็จทันเวลาหรือให้ได้คะแนนมากที่สุด นักเรียนที่เรียนอ่อนก็ต้องคิดและทำแบบฝึกหัดด้วยตนเองมากขึ้นเพราะจะไม่มีโอกาสได้ลอกจากนักเรียนที่เรียนเก่ง เนื่องจากเวลาจำกัดและจะถูกทำโทษทั้งคู่ นักเรียนทุกคน

ได้ประโยชน์คือ ถ้าไม่เข้าใจตรงไหนก็สามารถให้เพื่อนหรือครูอธิบายได้ เขาก็จะมีความรู้ไปด้วยในขณะที่ทำแบบฝึกหัด มิใช่ทำส่งให้เสร็จโดยไม่มีความรู้

สำหรับแบบฝึกหัดที่เป็นการบ้าน ครูไม่สามารถป้องกันการลอก/การเดาได้ ครูต้องคอยให้กำลังใจให้นักเรียนพยายามทำแบบฝึกหัดด้วยตนเองมากที่สุด ถ้าทำเองไม่ได้ให้พยายามสอบถามผู้รู้แล้วกลับไปทำด้วยตนเอง โดยวิธีนี้นักเรียนจะเรียนรู้ได้ด้วย ความเข้าใจ ซึ่งผลดีจะตกอยู่ที่ตัวนักเรียนเอง

ผลการวิจัย

๑. ในการทำแบบฝึกหัดในห้องเรียน นักเรียนตั้งใจทำด้วยตนเองมากขึ้น การลอก/การเดาน้อยลง เพราะถ้าครูจับได้ว่านักเรียนให้ลอกหรือลอกกัน ครูจะทำโทษ และนักเรียนต้องมีร่องรอยการคิดแต่ละข้อให้เห็น

๒. นักเรียนที่เรียนอ่อนได้ประโยชน์ คือ สามารถทำคะแนนได้มากขึ้น เพราะสามารถให้เพื่อนหรือครูอธิบายในส่วนที่ตนไม่เข้าใจได้บ้าง ทำให้ทำแบบฝึกหัดอย่างมีความรู้มากขึ้น

๓. นักเรียนที่เรียนเก่ง มีความสบายใจในการทำแบบฝึกหัดมากขึ้น เพราะไม่ต้องกังวลใจหรือเกรงใจเพื่อนที่คอยลอกโดยไม่คิดทำอะไรด้วยตนเอง เนื่องจากถ้ามีการลอกหรือให้ลอกครูจะทำโทษอย่างเด็ดขาด

๔. นักเรียนมีการช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกันในทางที่ถูก นักเรียนที่เรียนเก่งช่วยอธิบายในสิ่งที่นักเรียนที่เรียนอ่อนไม่เข้าใจให้เข้าใจ ในขณะที่เดียวกันตนเองก็เข้าใจเรื่องนั้น ๆ มากขึ้น นักเรียนที่เรียนอ่อนก็ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง ในการทำแบบฝึกหัดได้โดยไม่เอาเปรียบนักเรียนที่เรียนเก่งโดยการลอก ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองทั้ง ๒ ฝ่าย

๕. การแก้ปัญหาวิธีนี้ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจขณะเรียนมากขึ้น มีความสุขในการทำแบบฝึกหัดมากขึ้น นักเรียนที่เรียนอ่อนไม่รู้สึกโดดเดี่ยวเพราะสามารถหาผู้ร่วมคิดแก้ปัญหาได้

๖. การแก้ปัญหาโดยวิธีนี้ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งรายวิชาของนักเรียนสูงขึ้นอย่างชัดเจน เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขึ้นกับปัจจัยต่างๆ มากมายหลายอย่าง

จากรายงานของโรงเรียนปฏิรูปฯ ส่วนใหญ่พบว่าโรงเรียนใช้มาตรฐานและตัวบ่งชี้คุณภาพด้านผู้เรียนมาสร้างแบบวัดและประเมินผลตามสภาพจริง มีการประเมินผลผู้เรียนเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การประเมินผลงาน โดยเฉพาะการทำแฟ้มผลงานของนักเรียน การฝึกให้นักเรียนประเมินตนเองและยอมรับผลการประเมินจากเพื่อน การประสานความร่วมมือ

กับผู้ปกครองในการประเมินผลงานและสังเกตพฤติกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ มีการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนซึ่งบันทึกเป็นระบบ

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าการวัดและประเมินผลของโรงเรียนปฏิรูปฯ ส่วนใหญ่มักจะยึดถือจุดประสงค์ ตัวบ่งชี้รายข้อของมาตรฐานการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง แต่ยังขาดการเปรียบเทียบพัฒนาการทางคุณภาพของผู้เรียนแต่ละคนว่า ได้พัฒนาไปเพียงใดในแต่ละด้าน เพื่อจะได้ส่งเสริมหรือซ่อมเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ การวัดและประเมินเชิงปริมาณจึงควรควบคู่ไปกับการศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล มีการบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายไว้เป็นหลักฐานในแต่ละปี

๓.๒ หลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรสถานศึกษา

๓.๒.๑ หน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการ

๓.๒.๒ หน่วยบูรณาการ : โครงการ

การรวบรวมรูปแบบสาระและกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากแหล่งข้อมูลและผลการวิเคราะห์รายงานของโรงเรียนปฏิรูปฯ และคณะนักวิจัยในพื้นที่และครูต้นแบบ เป็นผลงานที่โรงเรียนฯ ได้ปฏิบัติตามหลักสูตรเดิม คือ หลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๒๓ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ ปรับปรุง ๒๕๓๓

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ โดยเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๖ ในชั้น ป. ๑, ป. ๔, ม.๑ และ ม. ๔ ปีการศึกษา ๒๕๔๗ ในชั้น ป. ๑ - ป. ๒, ป. ๔ - ป. ๕, ม. ๑ - ม. ๒ และ ม. ๔ - ม. ๕ ปีการศึกษา ๒๕๔๘ ใช้ในทุกชั้นเรียน

การจัดสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรใหม่นี้ นอกจากกำหนดตามมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มตามมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละช่วงชั้นแล้ว ยังให้สถานศึกษานำโครงสร้างที่วางไว้ในหลักสูตรกลางอย่างกว้างๆ ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานกำหนด

แม้ว่าหน่วยการเรียนรู้ โครงการ และแผนบูรณาการที่โรงเรียนปฏิรูปฯ ต่างๆ ได้จัดรูปแบบไว้จะยังคงเรียกเนื้อหาสาระและกิจกรรมว่าเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ผู้วิจัยเห็นว่าการนำเสนอรูปแบบต่างๆ ที่โรงเรียนปฏิรูปฯ ได้ทำแล้ว จะเป็นแนวทางให้สถานศึกษาอื่นๆ สามารถนำไปสร้างสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรใหม่ได้

ขั้นตอนการจัดหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ มีลักษณะซับซ้อนมาก นอกจากจะต้องผูกพันกับสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่ม ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางแล้ว ยังต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย มาตรฐาน การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค มาตรฐานและสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รายปี/รายภาค เพื่อสร้างสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ผสมผสาน/บูรณาการ จัดเป็นชุดการเรียนรู้แบบยึดหัวข้อเรื่อง/โครงการ และแผนการจัดการเรียนรู้

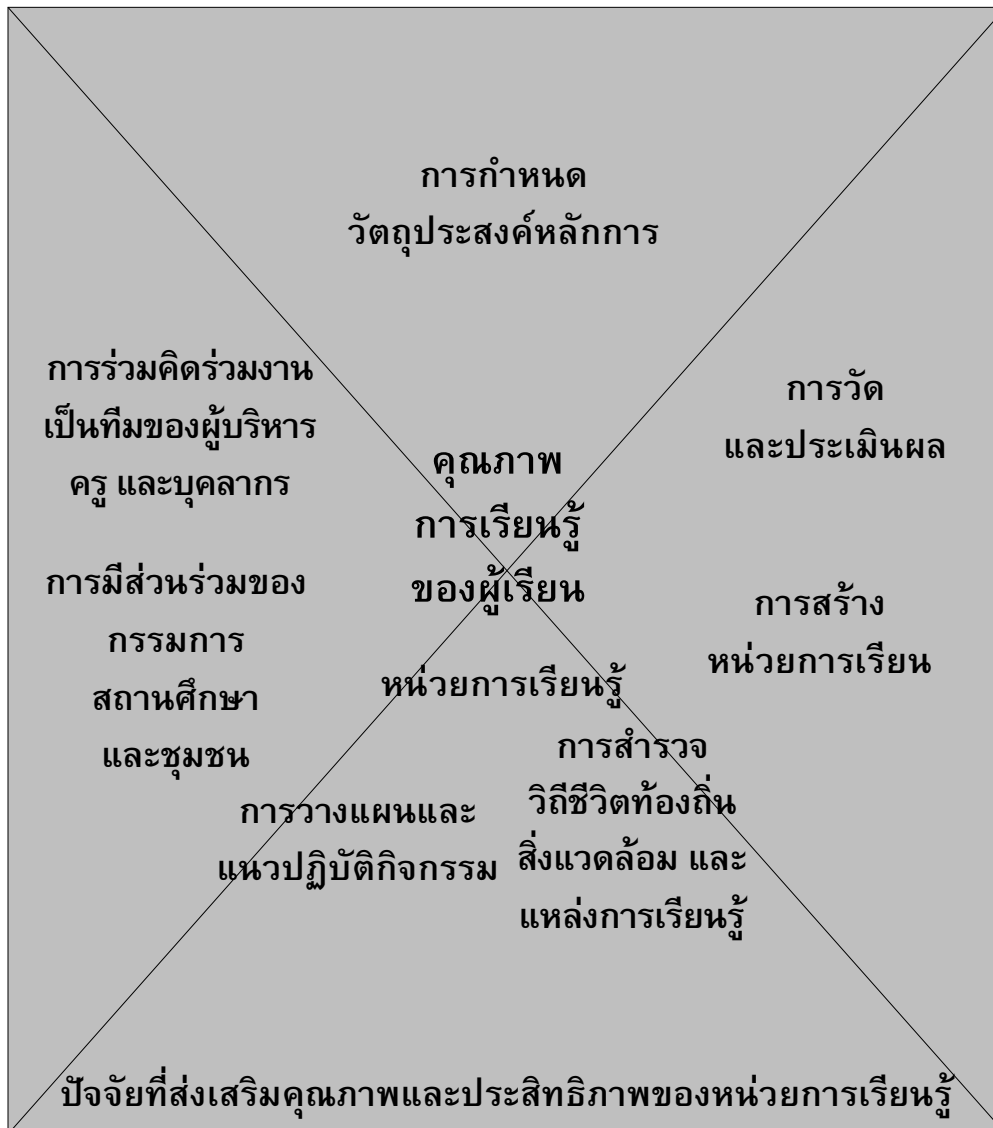
ความซับซ้อนของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จำเป็นต้องมีการทำความเข้าใจ และสร้างแนวทางที่ชัดเจนแก่โรงเรียนมากขึ้น งานวิจัยนี้รวบรวมข้อมูลขณะที่ หลักสูตรใหม่ประกาศใช้ (๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔) ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า โรงเรียนปฏิรูปฯ ได้มีการเตรียมการรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานอยู่แล้ว เพียงแต่มีได้วางลำดับขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรด้าน การศึกษาอย่างซับซ้อนครบถ้วนตามลำดับดังที่ระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การนำเสนอรายงานการวิจัยนี้ จึงขอนำรูปแบบการจัดสาระและกิจกรรม การเรียนรู้ตามสภาพที่โรงเรียนปฏิบัติจริงในรูปแบบหน่วยการเรียนรู้ บูรณาการ และโครงการ

หากพิจารณาจากแผนภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่าโครงงานที่ดี หน่วยการเรียนรู้ที่ดี และบูรณาการการเรียนรู้ ล้วนมีรูปแบบและกระบวนการคล้ายคลึงกัน ขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ ลักษณะวิชา และโจทย์ปัญหาที่นำไปสู่การสร้างสาระกิจกรรมการเรียนรู้ รายงานการวิจัยนี้จึงจะไม่นำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ทั้ง ๓ รูปแบบแยกกันเด็ดขาด แต่จะแสดงให้เห็นจุดเด่นของแต่ละสาระกิจกรรมการเรียนรู้เป็นเรื่องๆ ไป

สาระกระบวนการเรียนรู้ (หลักสูตร) ระดับสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้

จากแผนภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่า หน่วยการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ เกิดการร่วมคิดร่วมทำงานเป็นทีมของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน เชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมของกรรมการสถานศึกษาและผู้รู้ในชุมชน ต่อจากนั้นจึงวางแผน สร้างสาระการเรียนรู้และการจัดกิจกรรม การสำรวจวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ ในท้องถิ่น แล้วจึงสร้างหน่วยการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผลว่า นำไปสู่คุณภาพของผู้เรียนตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้เพียงใด

เนื่องจากสถานภาพและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน แม้ว่าต้นสังกัดและกระบวนการนิเทศจะได้ช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจ จัดทำคู่มือ และให้แนวทางการจัดสาระการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า โรงเรียนแต่ละแห่ง มีรูปแบบการจัดหน่วยการเรียนรู้ตามรูปแบบลีลาของตนเอง

รูปแบบที่นำเสนอต่อไปนี้เป็นรูปแบบหลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรสถานศึกษา ที่แตกต่างกันไปและมีบางองค์ประกอบที่ตรงกัน การนำเสนอจะเริ่มด้วยรูปแบบที่มีความเด่นเป็นหน่วยการเรียนรู้ ต่อด้วยรูปแบบที่มีความเด่นด้านบูรณาการ และรูปแบบที่มีความเด่นในลักษณะโครงการตามลำดับ

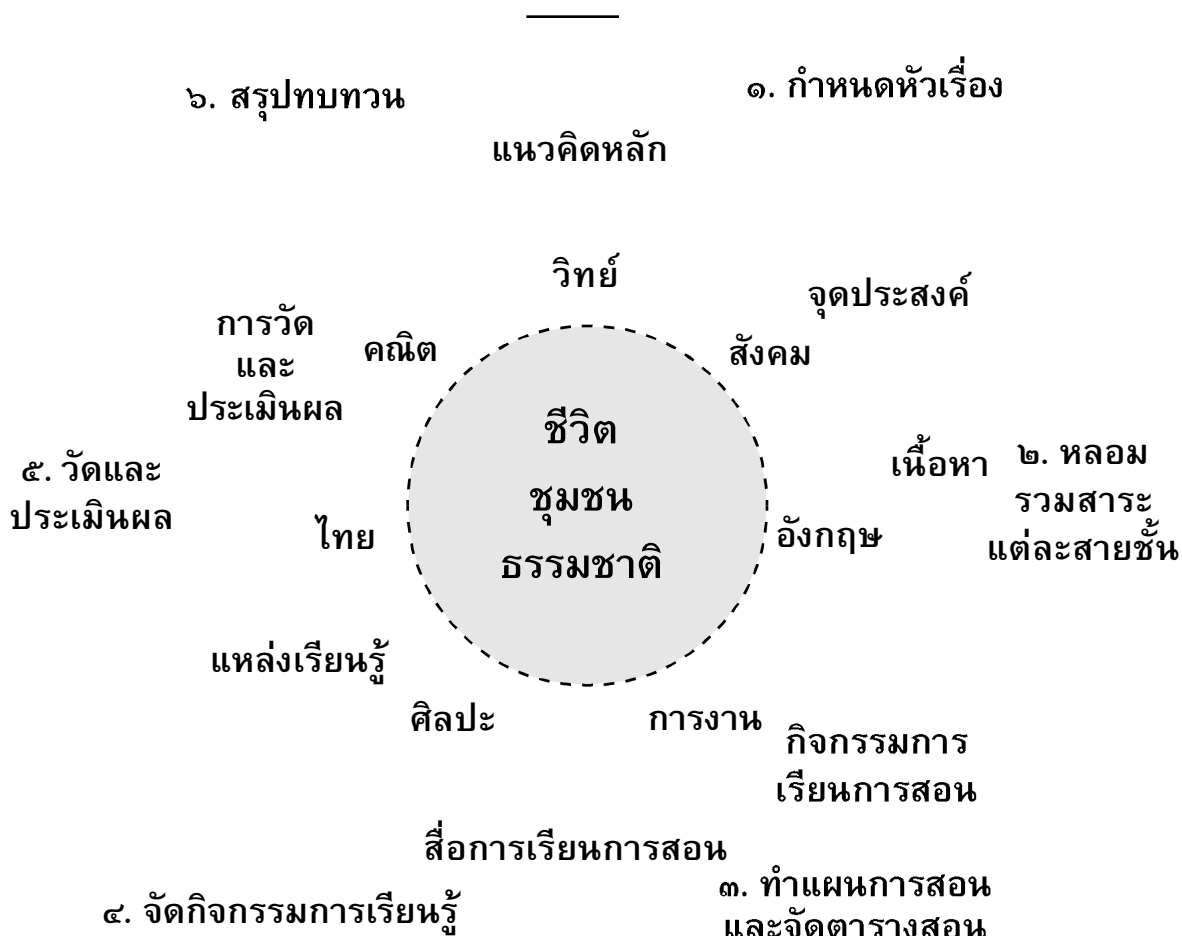
การเลือกรูปแบบการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้พยายามคัดสรรรูปแบบที่มีความเด่นชัด ด้านกระบวนการ ซึ่งด้วยความจำกัดของความยาวในการรายงานจึงไม่สามารถนำ ตัวอย่างที่มีอยู่มากมายมาเสนอทั้งหมดได้ ผู้ที่สนใจสามารถสืบค้นจากรายงานฉบับ สมบูรณ์ของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

๓.๒.๑ หน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการ

ตัวอย่าง

๑. โรงเรียนบ้านสะปำ อมงควิทยำ จังหวัดภูเก็ต
๒. โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ จังหวัดภูเก็ต

รูปแบบหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการ
โรงเรียนบ้านสะป่า อามงคลวิทยำ จังหวัดภูเก็ต

รายงานการวิจัยของโรงเรียนบ้านสะป่า อมงคลวิทยำ จังหวัดภูเก็ต ลำดับที่ ๓ / ๒๕๔๔ เรื่อง การพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียน

ชื่อคณะ/ผู้วิจัย : นายประมุข ตันจำรูญ และคณะครูโรงเรียนบ้านสะป่า อมงคลวิทยำ
ที่ปรึกษาหรือกัลยาณมิตรในการวิจัย คือ ศึกษาพิเศษ และอาจารย์สถาบันราชภัฏภูเก็ต

ทำไมจึงทำ

ปีการศึกษา ๒๕๔๑ โรงเรียนได้เริ่มก้าวเข้าสู่ยุคปฏิรูปการศึกษา ผู้วิจัยและคณะครู
ตอบรับกระแสการปฏิรูปการศึกษาด้วยการมุ่งมั่นพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานดังปณิธานที่
กล่าวไว้ในธรรมนูญสถานศึกษาว่า **ทำโรงเรียนให้มาตรฐานเพื่อให้ลูกหลานได้เข้าเรียนนำ**
และมองเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียนเป็นนวัตกรรมที่จะสามารถตอบสนอง
ความต้องการด้านการปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาโรงเรียน
เข้าสู่มาตรฐานได้ จึงหวังที่จะค้นพบแนวทางของการพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในระดับ
โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

ทำอย่างไร

การคิดค้นแนวทางของการพัฒนาการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียนนั้น ได้มี
ความพยายามดำเนินงานหลายประการ ดังต่อไปนี้

๑. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประเภทสื่อการเรียน** ได้จัดทำเอกสารประกอบการ
เรียนเรื่อง ๖ ประวัตินุคคลสำคัญในท้องถิ่น เนื่องจากเห็นว่านักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา
จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียน น่าจะได้เรียนรู้ประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่นของ
ตนเอง ซึ่งท้องถิ่นในที่นี้หมายถึงท้องถิ่นในระดับชุมชนหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด
จึงได้มีการมอบหมายให้คณะครูในโรงเรียนเป็นคณะทำงานจัดทำขึ้น ผลที่ได้คือมีเอกสาร
ประกอบการเรียนเรื่อง ๖ ประวัตินุคคลสำคัญในท้องถิ่น จำนวน ๑๐๐ เล่ม เนื้อหาของเอกสาร
ประกอบด้วย คำชี้แจงวิธีการใช้ ประวัตินุคคลสำคัญของท้องถิ่นบ้านสะป่า บุคคลสำคัญใน
จังหวัดภูเก็ต พร้อมด้วยคำถามท้ายเรื่องสำหรับนำไปใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน คาดหวังว่าจะได้เอกสารที่เป็นผลงานทางวิชาการที่เกิดจากการศึกษา การสัมภาษณ์
และการเรียบเรียงจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและได้มีการนำไปใช้สอนอย่างจริงจัง แต่ไม่
เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ เพราะคณะทำงานไม่ได้เก็บข้อมูล ศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์อย่าง
กว้างขวาง ส่วนใหญ่จะคัดลอกตัดตอนมาจากบทความที่ผู้อื่นเขียนไว้ เนื่องจากคณะทำงาน
ไม่มีเวลาและขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานทางด้านวิชาการ ในด้านการนำไปใช้ปรากฏว่า

คณะครูหรือแม้แต่คณะทำงานเองได้ให้ความสนใจในการนำไปใช้น้อย ไม่ปรากฏแผนการสอนที่มีการนำเอาเนื้อหาเรื่องประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่นในเอกสารดังกล่าวไปใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน ได้แต่เพียงเป็นเอกสารสำหรับอ่านเพิ่มเติมในห้องสมุด เป็นเอกสารไว้ประจำสายชั้นสำหรับครูในสายชั้นอาจจะนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน มีบุคคลภายนอกมาพบเห็นมีความสนใจขอไปบ้าง

สาเหตุที่ครูไม่นำสื่อการเรียนเรื่องประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่นที่ได้จัดทำขึ้นไปใช้อาจเป็นเพราะว่าไม่ได้ทำแผนการสอนประกอบสื่อการเรียนดังกล่าว และขาดการติดตามผลการใช้ การจัดทำเป็นความคิดริเริ่มของผู้บริหาร ไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่มและความต้องการที่แท้จริงของครูผู้สอน

๒. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประเภทแผนการสอนสมบูรณ์ ได้สนับสนุนให้ครูพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน โดยส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการสอนสมบูรณ์ที่ประกอบด้วย การทดสอบก่อนเรียน หลังเรียน จัดเนื้อหาสาระโดยคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียน มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นตามแบบฟอร์มการเขียนแผนการสอนที่เสนอให้ครูนำไปใช้ ส่งเสริมให้ครูทำรายงานการพัฒนาผู้เรียนจากแผนการสอน มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประเภทแผนการสอนสมบูรณ์ ตรวจติดตามการจัดทำแผนการสอนและการจัดทำรายงานการวิจัยในชั้นเรียน

การดำเนินงานได้รับการตอบสนองจากคณะครูพอใช้ จากนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียน สนับสนุนการจัดทำแผนการสอน จัดประชุมฝึกปฏิบัติการ และมีการติดตามตรวจสอบทั้งระบบ พบว่านักเรียนได้เรียนจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้คิดและปฏิบัติจริง มีการบูรณาการในระหว่างวิชา ตรงตามความสนใจของผู้เรียนและเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

๓. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประเภทแผนการสอนหลอมรวมวิชา ได้เริ่มจัดทำแผนการสอนหลอมรวมวิชาในระดับชั้น ป.๕-๖ โดยได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากสถาบันราชภัฏภูเก็ต พัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นจำนวน ๔ หลักสูตร ดังต่อไปนี้

- ๑) อาหารพื้นบ้านสะปำ
- ๒) เกษตรเพื่อชีวิต
- ๓) งานประดิษฐ์จากวัสดุในท้องถิ่น
- ๔) นาฏศิลป์พื้นบ้าน

การจัดทำแผนการสอนหลอมรวมวิชาได้จัดประชุมครูผู้สอนในสายชั้น ป. ๕-๖ ระดมความคิด วิเคราะห์หลักสูตร หลอมรวมวิชาต่างๆ สร้างเป็นวิชาใหม่ที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้อง

กับท้องถิ่น ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นแต่ละวิชา ประกอบด้วยแผนที่ความคิดแสดงโครงสร้างของหลักสูตร แผนการสอน แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน มีสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน จัดเตรียมไว้ล่วงหน้า เมื่อทำเสร็จแล้วได้นำหลักสูตรฉบับร่างไปทำประชาพิจารณ์ในที่ประชุมของคณะครู ศึกษานิเทศก์ และอาจารย์จากคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏภูเก็ต และนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ นำไปใช้สอนกับนักเรียนในระดับชั้น ป.๕-๖ ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๓ ผลการนำหลักสูตรนี้ไปใช้เป็นเวลา ๑ ภาคเรียน พบว่านักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข ได้มีส่วนร่วมในการเรียน ได้ลงมือปฏิบัติ ได้เรียนจากวิทยากรในท้องถิ่นและเรียกร้องให้ครูจัดการเรียนการสอนเช่นนี้อีก แต่ครูจะบ่นว่าเหนื่อย ผลจากการดำเนินงานทำให้ครูผู้สอนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ได้จัดทำรายงานการพัฒนาหลักสูตร เผยแพร่แนวคิดในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คณะครูสายชั้นอื่นๆ ในโรงเรียน และในโรงเรียนอื่นๆ ทั้งในสังกัดและต่างสังกัด

สาเหตุที่การพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ประสบความสำเร็จ เกิดจากการวางแผนร่วมกัน การจัดเตรียมกิจกรรม เครื่องมือวัสดุ และสื่อการเรียนต่างๆ ไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดีโดยเฉพาะการจัดทำประชาพิจารณ์ ทำให้มีการปรับปรุงแผนการสอนให้มีความสุข สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและจัดตารางการใช้

๔. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอนุรักษ์ประเภทแผนการสอนหน่วยบูรณาการ ได้กำหนดหน่วยบูรณาการเรื่อง การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม ในระดับชั้น ม. ๑ - ๓ ซึ่งมีทั้งหมด ๓ ห้องเรียน การดำเนินการในครั้งนี้ต่างจากหลักสูตรท้องถิ่นประเภทแผนการสอนหลอมรวมวิชา กล่าวคือ ทุกคนยังคงสอนวิชาเดิม แต่จะต้องทำแผนการสอนให้สอดคล้องกับหน่วยบูรณาการ เรื่องการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมที่กำหนดขึ้นและมีกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมในหลักสูตรที่จัดทำขึ้น ดังต่อไปนี้

๑) กิจกรรมปฐมนิเทศ เป็นกิจกรรมที่นำนักเรียนมาเรียนรวมกัน ๑ วัน เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม และเรียนรู้วงจรของผลิตภัณฑ์ โดยคณะวิทยากร (PCO) จากโครงการรุ่งอรุณ และกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการกลุ่มภาวะผู้นำโดยคณะวิทยากรซึ่งเป็นศึกษานิเทศก์และครูที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้

๒) กิจกรรมรณรงค์เรื่อง อนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ประกอบด้วยการทำกิจกรรม ๕ ส การเรียนตามฐานต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม การจัดประกวดห้องเรียน และการจัดกิจกรรมวันทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day)

๓) กิจกรรมรณรงค์เรื่อง การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรมการเดินรณรงค์ในชุมชน เก็บขยะ ปลูกป่าโกงกาง ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและการเยี่ยมบ้านนักเรียน

๔) กิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วยการนำคณะครูและนักเรียนไปศึกษาเรียนรู้ ดูงานด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมที่เขื่อนบางวาด อ่างเอกราช ศูนย์สาธิตการทดลองใช้พลังงานทดแทน ได้แก่ การใช้พลังลมผลิตกระแสไฟฟ้า และโซลาร์เซลล์ที่แหลมพรหมเทพ และพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำทะเล (Aquarium) ที่แหลมพันวา

หลักสูตรดังกล่าวเมื่อทำเสร็จแล้วได้นำไปใช้ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๓ เป็นระยะเวลา ๖ สัปดาห์ ผลปรากฏว่าเป็นไปตามแผน มีรายงานการพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่น มีรายงานการพัฒนาและใช้หลักสูตรท้องถิ่นของครูผู้สอนบางคน บางวิชา

แต่การทดสอบค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและที่บ้านก่อนและหลังการใช้หลักสูตรพบว่ามีสภาพไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะว่ามีเวลาในการจัดกิจกรรมเพียง ๖ สัปดาห์ ซึ่งไม่เพียงพอในการปรับเจตคติของคน และผลสำเร็จในด้านการเรียนรู้ตามหลักสูตรแม่บทและหลักสูตรท้องถิ่นนั้นไม่สามารถจะประเมินผลได้ชัดเจนเพราะขาดเครื่องมือวัดที่มีประสิทธิภาพ จากการสังเกตแม้ว่าในการจัดทำแผนดูจะมีความสมบูรณ์ทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติและมีกิจกรรมเสริมแต่ในการนำไปปฏิบัติในส่วนบุคคลพบว่า ครูส่วนหนึ่งไม่สามารถทำตามข้อตกลงที่ให้ทำแผนการสอนตอบสนองหน่วยบูรณาการเรื่องการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมและใช้กระบวนการวิจัยในการจัดกิจกรรมและรายงาน ผลการดำเนินงานพบว่า ครูส่วนใหญ่ยังขาดความตระหนัก ขาดความสนใจ และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น อีกทั้งครูผู้สอนเองหลายคนยังขาดความตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมที่ทำงานเป็นนิสัยปกติในชีวิตประจำวัน เช่น การเปิดไฟ พัดลม และแอร์ เมื่อไม่ใช้แม้ว่าโรงเรียนนี้ได้เข้าร่วมโครงการรณรงค์มาตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ ก็ตาม

ค้นพบอะไร

สิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย คือ

๑. รูปแบบการพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นระดับโรงเรียน ๔ ประเภท

ตารางที่ ๑ ประเภทครูผู้สอนและหลักสูตรท้องถิ่นที่ควรทำ

ที่	ประเภทครูผู้สอน	ประเภทหลักสูตรท้องถิ่นที่ควรทำ			
		สื่อ การเรียน	แผน สมบูรณ	แผน รวมวิชา	แผน หน่วย
๑	ระดับอนุบาล	✓	✓	✓	✓
๒	ระดับประถมศึกษา สอนทุกวิชา	✓	✓	✓	✓
๓	ระดับประถมศึกษา สอนประจำวิชา	✓	✓	✓	✓
๔	ระดับมัธยมศึกษา	✓	✓	✓	✓

จากตารางที่ ๑ หลักสูตรท้องถิ่นที่ควรทำในระดับโรงเรียนมี ๔ ประเภท คือ สื่อการเรียน แผนการสอนสมบูรณ แผนการสอนหลอมรวมวิชา และแผนการสอนหน่วยบูรณาการ ซึ่งครูผู้สอนทุกระดับสามารถทำได้ทุกประเภท การพัฒนาและใช้หลักสูตรท้องถิ่นประเภทแผนการสอนหลอมรวมวิชา ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาอาจทำได้ยากกว่าในระดับอื่นๆ เนื่องจากเนื้อหาวิชา มีสาระที่ละเอียดและซับซ้อนกว่า

๒. องค์ประกอบที่จะทำให้การพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นระดับโรงเรียนประสบความสำเร็จ มีดังต่อไปนี้

๑) การมีส่วนร่วมของครูผู้สอน จากการดำเนินงานพบว่าทำให้ครูผู้สอนได้มีส่วนร่วมในการระดมความคิด การวางแผน การติดตามตรวจสอบ และการปรับปรุงการดำเนินงาน ทำให้งานประสบความสำเร็จที่ดี ดังกรณีการพัฒนาหลักสูตรทั้ง ๔ แบบ

๒) มีการประชุมและการฝึกอบรม ซึ่งจะช่วยปรับเจตคติให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน มีส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือร่วมใจและเห็นคุณค่า

๓) มีกระบวนการจัดการที่ดีในการพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียนจำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการที่ดี กล่าวคือ ต้องมีระบบการวางแผน มีการปฏิบัติตามแผน มีการตรวจสอบการปฏิบัติงาน และมีการปรับปรุงงานให้มีคุณภาพอยู่เสมอ ถ้าหากกระบวนการจัดการดังกล่าวมีประสิทธิภาพก็จะทำให้การพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียนประสบความสำเร็จ ดังจะเห็นได้จากกระบวนการจัดในการดำเนินการพัฒนาและใช้หลักสูตรท้องถิ่นประเภทต่างๆ ในโรงเรียน

สรุปและอภิปราย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียนได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๑ จนถึงปัจจุบันปีการศึกษา ๒๕๔๓ ได้พบรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่นที่สามารถจะพัฒนาและนำไปใช้ได้จริงในระดับโรงเรียนจำนวน ๔ ประเภท คือ สื่อการเรียน แผนการสอนสมบูรณ์ แผนการสอนหลอมรวมวิชา และแผนการสอนหน่วยบูรณาการ ครูผู้สอนทุกระดับการศึกษาสามารถพัฒนาและนำหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง ๔ ประเภทนี้ไปใช้ได้

การพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของครูผู้สอน ถ้าในกรณีทำคนเดียว ครูผู้สอนสามารถทำได้ตามความต้องการของตนเอง แต่ถ้าหากเป็นการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตรร่วมกันของครูผู้สอนหลายคน เช่น ในระดับสายชั้น หรือระดับกลุ่มสายชั้น จำเป็นจะต้องมีผู้นำซึ่งอาจจะเป็นหัวหน้าสายชั้น/กลุ่มสายชั้น ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของโรงเรียน หรือหัวหน้าสถานศึกษา ความสำเร็จของการดำเนินงานขึ้นอยู่กับบุคคลดังกล่าวและครูผู้สอนคนอื่นๆ ในกลุ่มนั้นด้วย

ส่วนสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่นก็คือความเป็นท้องถิ่น การตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น การตอบสนองความต้องการและความสนใจเห็นคุณค่าในการเรียนของผู้เรียน การพัฒนาและการใช้หลักสูตรโดยการจัดทำแผนการสอนและสื่อการเรียนที่ปรับจากหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรของส่วนกลางให้ตรงกับสภาพท้องถิ่น ย่อมถือได้ว่าเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งนี้โดยจะต้องคำนึงถึงแนวการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนให้นักเรียนได้คิด ได้ปฏิบัติ จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การสอนบูรณาการเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อชีวิตและสังคม รวมทั้งการจัดให้การวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลายอีกด้วย

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียนเป็นหัวใจของการพัฒนาการศึกษา ซึ่งครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรับผิดชอบและมีบทบาทอย่างสำคัญ และมีความจำเป็นต้องนำกระบวนการวิจัยเข้ามาใช้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียน

๑. ควรมีการพัฒนาและนำหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง ๔ ประเภท ไปใช้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑) หลักสูตรท้องถิ่นประเภทสื่อการเรียน นอกจากเรื่องบุคคลสำคัญในท้องถิ่นแล้ว ควรจัดทำสื่อการเรียนภูมิปัญญาในท้องถิ่นเรื่องอื่นอีกด้วย เช่น สิ่งมีชีวิตในท้องถิ่น พืชผลไม้ สัตว์ป่า และสัตว์เลี้ยงในท้องถิ่น สิ่งไม่มีชีวิตในท้องถิ่น ที่อยู่อาศัย ภูเขา แม่น้ำ ถนน

ดิน หิน ทราย และสิ่งที่เป็นนามธรรมในท้องถิ่น ค่านิยม ศาสนา ประเพณี ความเชื่อ เพลง นิทานต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจภูมิปัญญา สภาพธรรมชาติ ศิลปะ และ วัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง

๒) หลักสูตรท้องถิ่นประเภทแผนการสอนสมบูรณ์ เหมาะสำหรับผู้สอน ทั่วไป มีการจัดทำแผนการสอนตามแบบฟอร์มแผนการสอนหรือรูปแบบที่กำหนด มีขั้นตอนการจัด การเรียนการสอนอย่างมีระบบโดยใช้กระบวนการวิจัย และการรายงานการวิจัยในชั้นเรียน ประกอบกับมีเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ตรงตามความสนใจของผู้เรียนและยึดท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๓) หลักสูตรท้องถิ่นประเภทแผนการสอนหลอมรวมวิชา เหมาะสำหรับครูที่มีความรู้ ความเข้าใจ เนื้อหาสาระหลักสูตรหลายวิชา ซึ่งทำให้การหลอมรวมทำได้ง่าย โดยอาจใช้ วิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนก็ได้ ชื่อหลักสูตรท้องถิ่นประเภทนี้ อาจจะมีชื่อคล้ายกับในข้อ ๑) เช่น พิษณุมนไพรในท้องถิ่น อาชีพของคนในท้องถิ่น ขนมพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก ภาษาถิ่น และ พันธุ์สัตว์ต่างๆ ในท้องถิ่น เป็นต้น

๔) หลักสูตรท้องถิ่นประเภทแผนการสอนหน่วยบูรณาการ เหมาะสำหรับการสอนที่ต้องการเน้นการปลูกฝังค่านิยม หรือสร้างความคิดรวบยอดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดย กำหนดหน่วยบูรณาการไว้ให้ครูนำไปบูรณาการในวิชาที่สอน เช่น ชื่อหน่วยว่า แม่ ครอบครัว ของเรา โรงเรียนของเรา ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น

๒. การพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นประเภทต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วควรดำเนินการ อย่างมีระบบ โดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน และเขียนรายงานการวิจัย รายงานการวิจัย จะมีประโยชน์ในการพัฒนาศาสตร์และศิลปะทางการสอนอย่างแท้จริง เมื่อครูผู้สอนได้นำ ผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้ในต่อไป

๓. เสนอแบบฟอร์มสำหรับใช้บันทึกแผนการสอน ๓ รูปแบบ สำหรับรูปแบบที่ ๑ กับ รูปแบบที่ ๒ เป็นรูปแบบที่ได้มีการทดลองนำไปใช้แล้ว ส่วนรูปแบบที่ ๓ เป็นแบบบันทึกแผน การสอน : รูปแบบที่ไว้รูปแบบ ที่นำเสนอใหม่ยังไม่เคยทดลองใช้มาก่อน ดังต่อไปนี้

แบบบันทึกแผนการสอน : รูปแบบที่ไว้รูปแบบ

หลักสูตรท้องถิ่น/หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง.....
วิชา..... ชั้น.....

๑. ทำไมจึงต้องเรียนเรื่องนี้

.....
.....

๒. สอนอย่างไรให้ได้ผล

.....
.....
.....
.....

๓. เอาอะไรมาวัด

.....
.....

๔. ข้อสังเกตมีไหม/มีอะไรจะบอก

.....
.....
.....

เสนอแนะกรอบความคิดของแผนยุทธศาสตร์ระยะ ๓ ปี
(ของโรงเรียนบ้านสะป่า อมงคลวิทยาำ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน)
ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๔ - ๒๕๕๖

รูปแบบหน่วยการเรียนรู้ (Learning model)

รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ
กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านสะป่า อมงคลวิทยำ
(หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องธรรมชาติศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)

นางสุกานดา บุญล้อม

ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสะป่า อมงคลวิทยำ

๑. ความเป็นมา หลักการ และวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

โรงเรียนบ้านสะป่า อมงคลวิทยำ เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีนักเรียนประมาณ ๕๕๐ คน เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๔ ทางโรงเรียนได้พัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ในระดับกลุ่มสายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเรื่อง ธรรมชาติศึกษา ซึ่งเป็นหลักสูตรท้องถิ่นประเภทหลอมรวมวิชา ซึ่งหมายถึง การหลอมรวมวิชาต่างๆ ในสายชั้น ม. ๑ - ๓ นำมากำหนดหัวข้อเรื่องการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่ โดยคณะกรรมการผู้สอนทุกคนในกลุ่มสายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ร่วมกันวางแผนการสอนแบบบูรณาการทั้งในด้านเนื้อหา กิจกรรม และวัตถุประสงค์ รวมทั้งการวัดผลและประเมินผล กำหนดเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมจำนวน ๒๘ คาบ โดยมีหลักการในการดำเนินงานและวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

๑. การจัดการเรียนการสอน ควรจัดให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและในธรรมชาติด้วย เพื่อให้การเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและธรรมชาติในสภาพความเป็นจริง

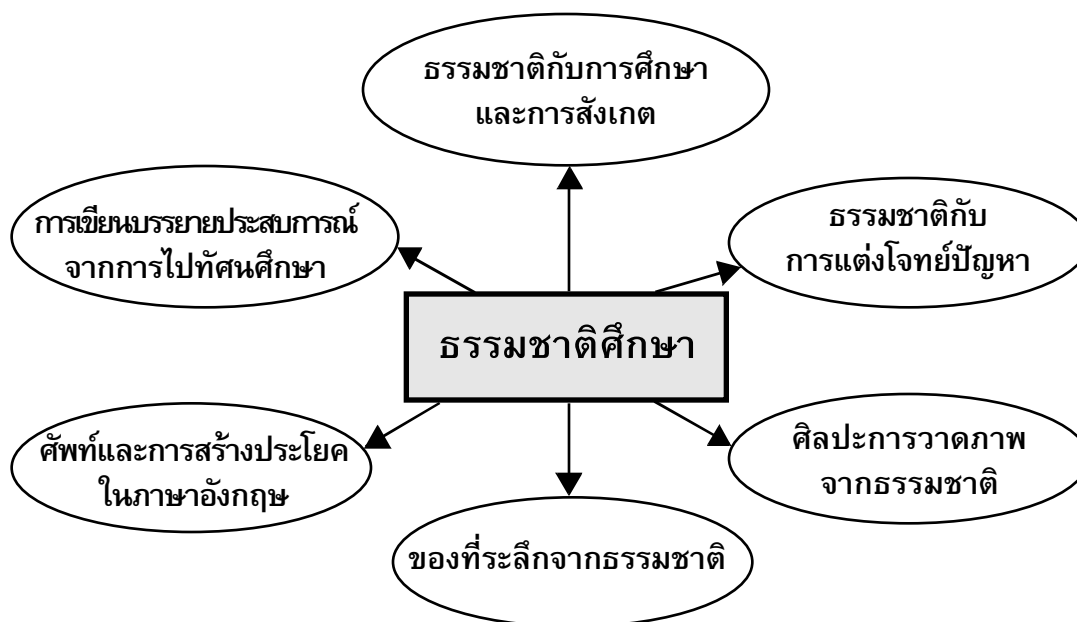
๒. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ควรมีรูปแบบตายตัวตามตารางสอนที่จัดไว้เป็นรายคาบในแต่ละวัน แต่ควรยืดหยุ่นในเรื่องการใช้เวลา มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายในรูปแบบบูรณาการ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามหลักสูตรและตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

๒. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องธรรมชาติศึกษา และการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้สอนนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีกระบวนการดังต่อไปนี้

๑. ผู้บริหารประชุมคณะกรรมการศูนย์ฯ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดชื่อหลักสูตร และระดมความคิดกำหนดเนื้อหา กิจกรรม วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยนำเสนอในรูปแบบแผนที่ความคิด (Mind map) ดังนี้

แผนที่ความคิดเรื่อง ธรรมชาติศึกษา

**ตารางกิจกรรมการจัดการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ
ณ วนอุทยานแห่งชาติเขาพระแทวและสวนผีเสื้อ อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ธรรมชาติศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**

กิจกรรมการเรียนรู้	วิทยากร	วิชาที่เกี่ยวข้อง
๑. นักเรียนทัศนศึกษาสวนผีเสื้อและวนอุทยานแห่งชาติเขาพระแทว	๑. นักวิชาการจากวนอุทยานแห่งชาติเขาพระแทว	๑. วิทยาศาสตร์ ๒. สังคมศึกษา
๒. วิทยากรจากอุทยานให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศของวนอุทยาน พืช สัตว์ที่มีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวนอุทยาน และประโยชน์ของวนอุทยานแห่งชาติเขาพระแทว	๒. นักวิชาการจากสวนผีเสื้อ	๓. ภาษาไทย ๔. คณิตศาสตร์ ๕. ศิลปะ
๓. วิทยากรจากสวนผีเสื้อให้ความรู้เกี่ยวกับวงจรชีวิตของผีเสื้อ และระบบนิเวศน์ของสวนผีเสื้อ	๓. เจ้าหน้าที่จากวนอุทยานและสวนผีเสื้อ	๖. การงาน ๗. ภาษาอังกฤษ
๔. นักเรียนศึกษาสังเกตจากธรรมชาติ	๔. ครูผู้สอน	
๕. นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาแต่งโจทยปัญหา วาดภาพระบบนิเวศน์ของสวนผีเสื้อพร้อมทั้งเขียนบรรยายภาพ ประดิษฐ์ของที่ระลึก ค้นหาคำศัพท์ภาษาอังกฤษแล้วนำมาแต่งประโยค เขียนเล่าประสบการณ์ที่ได้จากการไปทัศนศึกษา		
๖. นักเรียนนำเสนอผลงานต่อที่ประชุม จัดนิทรรศการ สรุปและประเมินผล		

๒. กลุ่มสายชั้นร่วมกันกำหนดรายละเอียดการจัดการเรียนการสอน จัดทำแผนการสอน และเตรียมการสอนตามแผน เช่น ทำเอกสาร กำหนดการ ไปงาน หาข้อมูล ติดต่อประสานงาน แหล่งเรียนรู้และวิทยากร เป็นต้น

๓. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ เรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติตามแผนที่วางไว้

๔. สรุปและประเมินผลการใช้หลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ธรรมชาติศึกษา

เนื้อหา	กิจกรรม
๑) ลักษณะภูมิประเทศ ๒) วงจรชีวิตของผีเสื้อ ๓) ระบบนิเวศน์ของสวนผีเสื้อ ๔) การสร้างโจทย์ปัญหาจากธรรมชาติ ๕) การประดิษฐ์ของที่ระลึก ๖) คำศัพท์และประโยคในการสนทนา ๗) การเขียนบรรยายประสบการณ์ในการไปทัศนศึกษา	๑) ประชุมนักเรียนแบ่งกลุ่มและมอบหมายหน้าที่ในการไปทัศนศึกษา ๒) คณะครูนำนักเรียนไปทัศนศึกษาสวนผีเสื้อและวนอุทยานแห่งชาติเขาพระแทวอำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ๓) ครูประจำรายวิชาสอนตามตารางที่ได้รับมอบหมาย ๔) ประชุมให้นักเรียนเสนอผลงาน จัดนิทรรศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๓. ผลการจัดการเรียนรู้เรื่อง ธรรมชาติศึกษา

ผลการนำเสนอหลักสูตรท้องถิ่นสู่การปฏิบัติ จัดการเรียนรู้เรื่อง ธรรมชาติศึกษา กับนักเรียนชั้น ม.๑ - ๓ จำนวน ๔ ห้องเรียน รวมนักเรียน ๑๕๐ คน โดยมีครูรับผิดชอบ ๘ คน ในระหว่างวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๔ ถึง ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๔ มีดังต่อไปนี้

๓.๑ ผลที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียน

นักเรียนมีความสุขได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในประสบการณ์จริง และจากผู้มีความชำนาญในเรื่องนั้นๆ

ด.ช. ปิยพงศ์ ชาตรีทรัพย์ นักเรียนชั้น ม. ๓ ได้เขียนบรรยายประสบการณ์ในการไปทัศนศึกษาครั้งนี้ในตอนหนึ่งว่า

ตั้งแต่ผมออกเดินทางจากโรงเรียนไปวนอุทยานแห่งชาติเขาพระแทว ผมรู้สึกดีใจมาก และเมื่อไปถึงผมก็ได้ศึกษาเกี่ยวกับชื่อต้นไม้ต่างๆ ที่มีอยู่ในวนอุทยาน ยังมีต้นไม้อีกหลายชนิดที่ผมไม่รู้จักและได้มารู้จักที่นี่

ด.ญ. พรทิพย์ ดำชูแก้ว นักเรียนชั้น ม.๑ ได้เขียนบรรยายประสบการณ์ตอนหนึ่งว่า

การไปทัศนศึกษาครั้งนี้ได้ความรู้มากขนาดนี้ พวกเราคงจะเก่งขึ้นอีก ได้รับความรู้ที่ไม่เคยรู้มาก่อน ผีเสื้อดูหน้าผลไม้ด้วย นี่คือนวัตกรรมที่ไม่เคยรู้

ด.ช. อาณัติ พจนตันติ นักเรียนชั้น ม.๓ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งในการเขียนเล่า
ประสบการณ์ว่า

*ประทับใจในสถานที่ที่สวยงามและยังคงสภาพของการเป็นธรรมชาติ
อย่างแท้จริงอยู่ แต่ก็อดใจสังสารธรรมชาติที่มีนักเรียนบางคนทำลายเพราะขาด
จิตสำนึกในการเป็นผู้เดินป่าที่ดี เช่น เด็ดดอกไม้ทิ้ง เด็ดดอกไม้เล่น จับปูป่า ซึ่งเรา
ไม่ควรจะกระทำ*

นับว่า ด.ช. อาณัติ มีความตระหนักและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่ง
จากการเขียนบรรยายแสดงให้เห็นว่าเด็ก ๆ รู้สึกสนุกสนานที่ได้ออกมาเรียนรู้นอกโรงเรียน
เพราะยังมีต้นไม้อีกมากมายที่นักเรียนยังไม่รู้จัก นอกจากนี้ยังมีนักเรียนอีกหลายๆ คน
ที่ต้องการให้ทางโรงเรียนจัดการเรียนรู้แบบนี้อีก นักเรียนบอกว่าเขาได้รับความรู้มากมาย
ทั้งวนอุทยานแห่งชาติเขาพระแทวและสวนผีเสื้อ ซึ่งมีวิทยากรมาบรรยายและนำชม และ
เมื่อกลับมาเรียนตามตารางเรียนที่ได้จัดไว้ในรายวิชาต่างๆ นักเรียนก็สามารถที่จะนำความรู้
ที่ได้จากการไปทัศนศึกษามาเชื่อมโยงในรายวิชาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

๓.๒ ผลที่เกิดขึ้นกับครู

ครูผู้สอนทุกคนในสายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเห็นตรงกันว่า การเรียนรู้ไม่ควรจำกัด
เฉพาะแต่ในห้องสี่เหลี่ยมของชั้นเรียนเท่านั้น แต่ควรจะเป็นแหล่งความรู้ภายนอกที่ได้ก็ได้
ที่สามารถจะจัดเป็นที่เรียนให้กับนักเรียน โดยเฉพาะการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ
ควรจะเป็นโอกาสให้นักเรียนได้ออกไปเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรง ประสบการณ์จริง
เรียนรู้จากบุคคลที่เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ บางเรื่องครูก็ยังไม่รู้ การไปครั้งนี้ทำให้ครูผู้สอน
สามารถเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน ทำให้ครูทุกคนเกิดความกระตือรือร้น เป็นการเปลี่ยน
บรรยากาศในการเรียนการสอน นอกจากนั้นครูร่วมกันเขียนแผนการสอนบูรณาการ

๓.๓ ผลที่เกิดขึ้นในชุมชน

ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ซึ่งเปรียบเสมือนลูก
หลานของตนเอง เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ทำให้โรงเรียน
เห็นความสำคัญของชุมชน และนักเรียนเกิดความรักในท้องถิ่นตนเอง อยากเรียนรู้เกี่ยวกับ
ท้องถิ่นของตน ชุมชนสามารถที่จะเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนในเรื่องของการเรียนรู้ได้
อย่างต่อเนื่อง ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน และให้การสนับสนุน

๓.๔ ผลที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน

โรงเรียนเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ และสามารถ
ขยายผลการจัดการเรียนรู้ไปยังชั้นเรียนอื่นๆ ในโรงเรียน และเป็นการสร้างแนวคิดใน
การสอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นให้กับคณะครูโรงเรียนอื่นที่มาเยี่ยมชมโรงเรียน

รูปแบบ าน่วยการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ

กรณีศึกษา : โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

การเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ : กรณีศึกษา โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

หลักการ

โลกและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การดำรงชีวิตของคนจึงต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นการเรียนรู้จึงเกิดได้ทุกที่ทุกเวลาและต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต เริ่มจากการเรียนรู้จากครอบครัว ชุมชน โรงเรียน สถาบันศาสนา สถานประกอบการที่สามารถครอบคลุมบริบทในสังคมโลกและสังคมไทย

การปฏิรูปการศึกษาเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั้งในเชิงความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติ ดังที่ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี กล่าวว่า ชีวิตคือการศึกษา และการศึกษาคือชีวิตดำ หมายถึง การศึกษาต้องส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ฐานของสังคมไทยเข้มแข็ง เพื่อรองรับการเติบโตทางสังคมไทยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน (สานปฏิรูป. ๒๕๔๓ : ๖๙) การจัดการศึกษาของประเทศต้องมีการปรับเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่ไปสู่การจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม และจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงสุด เพื่อให้เกิดการพัฒนาลักษณะของคนไทยที่พึงปรารถนา คือ ดี เก่ง และมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๔๓ : ๑)

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของชาติ คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ตามหมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา ซึ่งสาระสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยทั้งประเทศ เน้นการคิดปฏิบัติของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และการปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่เรียนใฝ่รู้ มีนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต การปฏิรูปการศึกษามุ่งเน้นให้การเรียนรู้มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียนมากที่สุด ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน การเรียนรู้มีโครงสร้างและมีบริบทที่สอดคล้องกับชีวิตจริง และมีการผสมผสานความรู้หลายๆ ด้าน โดยเน้นกระบวนการและการปฏิบัติจริง เช่นเดียวกับ วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์ อ่างถึง สุมณ อมรวินวัฒน์ ได้กล่าวถึงธรรมชาติของกระบวนการเรียนรู้ว่า กระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความสุข เน้นกระบวนการคิดเป็น ปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของบุคคล สอดคล้องกับคติ สอนให้ทำ นำให้คิด ลงมือทำ เรียนรู้ สอนตนเอง (สานปฏิรูป. ๒๕๔๓ : ๕๑)

จากแนวคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ทักษะในการแสวงหาความรู้

จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย, สามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. ๒๕๔๓ : ๒๑)

แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย คือ แหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ (๒๕๔๔ : ๖๗) กล่าวว่า ชุมชนและธรรมชาติเป็นชุมชนทรัพยากรมหาศาลที่เราสามารถค้นพบความรู้ได้ไม่รู้จักหมด เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในชุมชน ประวัติ ประเพณี พิธีกรรมของชุมชน แหล่งเรียนรู้ทางศาสนา วัฒนธรรม งานอาชีพ การทำมาหากินในชุมชน เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อชีวิตคนในชุมชน

จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและเป็นท้องถิ่นที่มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ทั้งแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เช่น วัดพระทอง ชุมชนบ้านเคียน ชุมชนบ้านดอน วัดฉลอง ฯลฯ แหล่งเรียนรู้ทางประเพณี วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม เช่น ศาลเจ้าต่างๆ บ้านเรือนแบบชิโน-โปรตุกีส ถนนกลางประเพณีกินผัก ประเพณีผ้อต่อ ฯลฯ แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ เช่น ป่าชายหาด ป่าชายเลน น้ำตกคลอง ฯลฯ แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ เช่น โรงแรม มัคคุเทศก์ โรงพยาบาล ฯลฯ

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต เป็นโรงเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งเพื่อสนองพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ทรงมีต่อการศึกษาและเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานให้อนุชนรุ่นหลังได้รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน โดยมีพื้นที่ให้บริการครอบคลุม ๕ จังหวัด คือ ระนอง พังงา กระบี่ ตรัง และภูเก็ต สอนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาทั้งประเภทประจำและไป-กลับ โรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนที่เป็นทั้งสี่และห้องเรียนขนาดใหญ่ สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนและจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย นอกจากนั้นการที่นักเรียนมาจากพื้นที่บริการ ๕ จังหวัด ทำให้นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและธรรมชาติ ตัวครูได้เรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียนด้วย โรงเรียนจึงบูรณาการทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี เพื่อให้เกิดผลที่สำคัญที่สุดต่อนักเรียนตลอดไป โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม จัดการศึกษาที่ขยายวงกว้างออกสู่ชุมชนและธรรมชาติตามหลักพื้นฐานความคิดของศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ (๒๕๔๔ : ๗ - ๘) ต่อไปนี้

๑. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้กับทุกคน ในทุกสถานที่ ทุกเวลา
๒. แหล่งเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่มากมาย ทั้งที่เป็นองค์กรจัดตั้ง สถาบันในชุมชน วิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี พิธีกรรม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
๓. การเรียนรู้ที่ดีเกิดขึ้นจากการที่ทุกฝ่ายสร้างเครือข่ายของการเชื่อมโยงประสบการณ์ เกิดสังคมนการเรียนรู้ และสังคมคุณธรรม

๔. การเรียนรู้ที่ดีเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่มีความสุข สร้างสรรค์ความคิด และประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่า

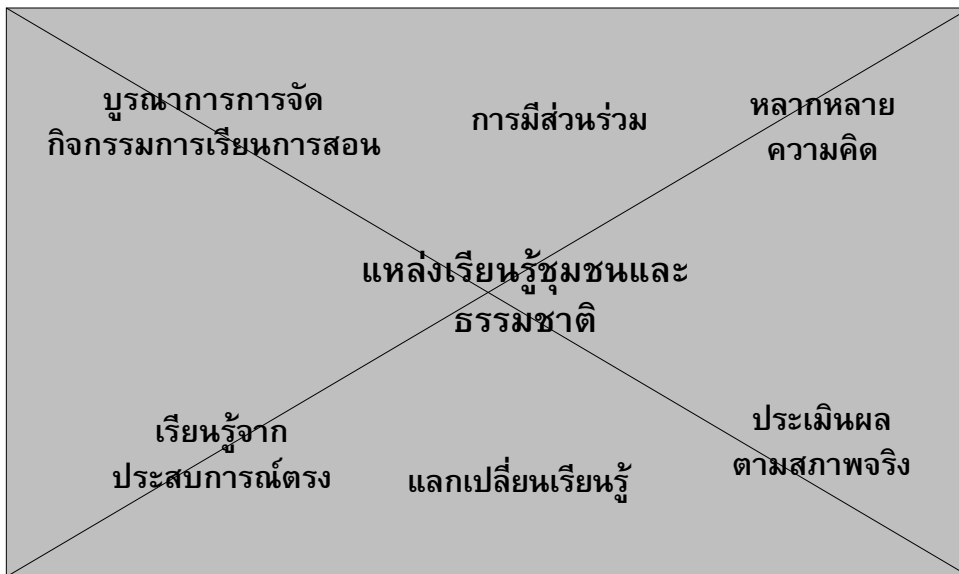
จากหลักพื้นฐานความคิด ๔ ประการที่กล่าวมาเบื้องต้น โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ นักเรียนดี มีสุข และเก่ง

กระบวนการเรียนรู้

- วิทยาศาสตร์
 - สังคมศึกษา
 - ภาษาไทย
 - ภาษาอังกฤษ
 - ศิลปศึกษา
 - คณิตศาสตร์
 - กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- ฯลฯ

- นักเรียน
 - ครู
 - ผู้ปกครอง
 - ชุมชน
 - ผู้บริหาร
- ฯลฯ

- มุมมอง
 - ปัญหา
 - ความสนใจ
 - แนวคิด
 - การตัดสินใจ
 - ความเชื่อ
 - ทฤษฎี
 - วิธีสอน
- ฯลฯ

- ลดการถ่ายทอดเนื้อหา
- ลดบทบาทของครู
- ได้แสวงหาความรู้
- สร้างองค์ความรู้
- ครูเรียนรู้พร้อมกับนักเรียน
- ชุมชนเรียนรู้จากนักเรียน
- นักเรียนได้เรียนรู้จากชุมชน
- วัดผลประเมินผลควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน
- ประเมินเพื่อการปรับปรุง
- วิธีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย
- หลายฝ่ายมีส่วนในการประเมินผล

ผลที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียน

๑. ได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน ไม่เครียด ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน
๒. ได้เรียนจากสถานการณ์จริงทั้งในและนอกโรงเรียน
๓. ได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
๔. ได้แสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยการอภิปราย
๕. มีเพิ่มสะสมงานของตนเอง
๖. มีความภาคภูมิใจกับผลงานของตนเอง
๗. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
๘. มีความรับผิดชอบมากขึ้น
๙. สามารถทำงานเป็นระบบ
๑๐. ได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ
๑๑. ได้พัฒนาตามความสามารถและศักยภาพของตนเอง
๑๒. การทำงานกลุ่มทำให้เกิดความสามัคคีและมีความเข้าใจในตัวผู้อื่นมากขึ้น
๑๓. รู้จักการแก้ปัญหา ได้แก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง
๑๔. นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
๑๕. รักธรรมชาติและช่วยอนุรักษ์ธรรมชาติ
๑๖. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เชิงอนุรักษ์ กล่าวแสดงออกมากขึ้น
๑๗. มีความรู้เพิ่มเติมด้านเทคโนโลยี
๑๘. นักเรียนมีประสบการณ์ตรงในการทำงาน มีโลกทัศน์กว้างไกล เห็นแนวทางในการ

ประกอบอาชีพ

๑๙. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่นอกเหนือจากโรงเรียน
๒๐. ได้รับใบรับรองการผ่านการฝึกประสบการณ์

รูปแบบการเรียนรู้ (Learning model)

รูปแบบการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ
เรื่อง การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมจากป่าชายเลน
กรณีศึกษา โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต
โดย อาจารย์พิมลพรรณ ตันทวัฒน์

๑. หลักการ

วิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ว ๔๑๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้หลากหลาย เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และสิ่งใกล้ตัว จนนักเรียนเกิดความตระหนักในการที่จะช่วยกันอนุรักษ์ ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และระมัดระวังในการใช้พลังงาน และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า โดยให้เกิดมลภาวะให้น้อยที่สุดนั่นเอง และนับว่าเป็นความโชคดีของโรงเรียนที่ได้ตั้งอยู่ในป่าชายเลนอันเป็นชุมทรัพย์ทางความรู้ที่ใกล้ตัวที่สุด ทำให้นักเรียนได้ประสบการณ์ตรงจากป่าชายเลน ศึกษาจนหาความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในป่าชายเลน และเห็นประโยชน์ของป่าชายเลนที่มีต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ และรู้ว่าหากป่าชายเลนถูกทำลายไปจะก่อให้เกิดผลเสียอย่างไร ทำให้เกิดความคิดที่จะปกป้อง รักษาดูแล ปรับปรุงให้ดีขึ้น

๒. กระบวนการเรียนรู้

ในลำดับขั้นตอนนี้อยู่ที่จุดประสงค์ในการเรียนรู้ เช่น เมื่อต้องการให้นักเรียนรู้จักเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ ความสัมพันธ์ของระบบนิเวศน์ การใช้เครื่องมือในการศึกษา ครูผู้สอนจะมีขั้นตอนวิธีการสอน ดังนี้

ขั้นเตรียมตัวผู้เรียน

ผู้เรียนศึกษาเนื้อหา

เลือกเครื่องมือ

แบ่งกลุ่มศึกษาตามใบงาน

ลงสำรวจตามพื้นที่ รวบรวมข้อมูล

เขียนโครงการและปฏิบัติตามโครงการ

ตัวอย่างใบงาน

กิจกรรมสำรวจระบบนิเวศน์รอบโรงเรียน

คำชี้แจง

๑. ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันกำหนดวางแผนการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนในโรงเรียน
๒. ร่วมกันพิจารณาตั้งจุดประสงค์ในการทำกิจกรรมและสำรวจว่าต้องใช้อุปกรณ์ในการสำรวจอะไรบ้าง
๓. ให้นักเรียนแบ่งทำหน้าที่ในการสำรวจ การศึกษาข้อมูลในขอบข่ายที่วางไว้ การจดบันทึก แล้วลงมือสำรวจป่าชายเลน
๔. นำผลการสำรวจมาอภิปรายในกลุ่ม สรุปถึงความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในระบบนิเวศน์ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และสภาพของป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์หรือไม่ อย่งไร มีการหมุนเวียนของสารและพลังงานอย่างไรบ้าง
๕. จากนั้นให้บันทึกการใช้ป่าชายเลนในการศึกษาเป็นรายบุคคล
๖. นำเสนอให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง

ข้อมูลการสำรวจ

๑) ดิน

สิ่งที่สังเกต	ข้อมูลที่สำรวจได้
สี	
ลักษณะเนื้อดิน	
กรด - เบส	
อุณหภูมิ	
สิ่งเจือปน	
สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่	

๒) หน้า

สิ่งที่สังเกต	ข้อมูลที่สามารถได้
สี	
ความขุ่น	
กรด-เบส	
อุณหภูมิ	
สิ่งเจือปน	
สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่	

๓) ต้นไม้

พบ.....ชนิด.....ชนิด ได้แก่.....เลือกศึกษา ๒ ชนิด

สิ่งที่สังเกต	ข้อมูลที่สามารถได้	สิ่งที่สังเกต	ข้อมูลที่สามารถได้
ชื่อต้นไม้		ชื่อต้นไม้	
ลักษณะลำต้น		ลักษณะลำต้น	
ลักษณะใบ		ลักษณะใบ	
ลักษณะดอก		ลักษณะดอก	
ลักษณะผล		ลักษณะผล	
สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่		สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่	

หมายเหตุ วาดภาพประกอบต้นไม้ของทุกลักษณะ

ลักษณะของต้นไม้ที่เลือกศึกษา

--	--

๔) สิ่งมีชีวิตสัตว์ที่พบ

พบ#####ชนิด ได้แก่..... เลือกศึกษา ๒ ชนิด

สิ่งที่สังเกต	ข้อมูลที่สามารถได้	สิ่งที่สังเกต	ข้อมูลที่สามารถได้
ชื่อสัตว์		ชื่อสัตว์	
ลักษณะลำตัว		ลักษณะลำตัว	
บริเวณที่อาศัยอยู่		บริเวณที่อาศัยอยู่	

หมายเหตุ วาดภาพประกอบ

ลักษณะของสัตว์ที่เลือกศึกษา

ให้นักเรียนตอบแบบบันทึกการศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน ตามแบบฟอร์มข้างล่างนี้ เป็นรายบุคคล แล้วนำมาเย็บรวมเล่มเป็นของกลุ่ม

แบบบันทึกผลการศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน

ชื่อ ผู้บันทึก ก #####

รายวิชา ##### ระดับชั้น ##### เลขที่ #####

๑. ผลที่ได้รับจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติป่าชายเลน#####
๒. ความสนใจและความรู้สึกที่มีต่อแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติป่าชายเลน#####
๓. ข้อดีจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติป่าชายเลน#####
๔. ข้อจำกัดจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติป่าชายเลน#####
๕. ข้อเสนอแนะอื่นๆ #####

๓. ผลที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียน

๑. นักเรียนได้ทำงานกลุ่ม ช่วยเหลือกันทำงาน ก่อให้เกิดความรักสามัคคี
๒. นักเรียนได้เรียนรู้จากธรรมชาติอย่างแท้จริง ทำให้เกิดองค์ความรู้ด้วยตนเอง
๓. นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ
๔. นักเรียนสนุกสนานในการเรียนรู้
๕. นักเรียนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญในการที่จะช่วยกันอนุรักษ์ ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และระมัดระวังในการใช้พลังงานและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า โดยให้เกิดมลภาวะน้อยที่สุด

๔. ผลที่เกิดกับครู

๑. ได้รับความรู้ร่วมกับนักเรียน เพราะนักเรียนบางคนรู้จักพืชและสัตว์ในป่าชายเลน บางชนิดดีกว่าครู
๒. เกิดความภาคภูมิใจที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองในระบบกลุ่ม ช่วยเหลือกันทำงานและหาความรู้ร่วมกัน และนักเรียนเกิดข้อคิดที่จะปรับปรุงพื้นที่ป่าชายเลนโดยทำโครงการขึ้น
๓. ได้รับความสนุกสนานร่วมกับนักเรียน และร่วมกันแก้ปัญหาพร้อมกับนักเรียน

๕. ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน

๑. นักเรียนนำความรู้ไปใช้ในชุมชนของตนเอง
๒. นักเรียนบางคนอาสาทำงานกับโรงเรียนและชุมชนในการปลูกป่า พัฒนาพื้นที่เมื่อได้รับการร้องขอจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน

๖. ผลที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน

๑. นักเรียนมีความรักและหวงแหนป่าชายเลนในโรงเรียนของตน
๒. นักเรียนรักและภูมิใจในโรงเรียน
๓. นักเรียนคิดโครงการพัฒนาโรงเรียน และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในป่าชายเลน เช่น ทำโครงการเลี้ยงปลา, โครงการเลี้ยงปูดำ, โครงการรณรงค์ทำความสะอาดในป่าชายเลน, โครงการปลูกซ่อมแซมพืชในป่าชายเลน

รูปแบบการเรียนรู้ (Learning model)

รูปแบบการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ

เรื่อง าลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย่า
กรณีศึกษา โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต
โดย อาจารย์กาญจนา กาฬกาญจน์

๑. หลักการ

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต เป็นโรงเรียนที่รับนักเรียน ทั้งประเภทประจำและไป-กลับ โดยมีพื้นที่บริการครอบคลุม ๕ จังหวัด คือ จังหวัดตรัง จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา จังหวัดระนอง และจังหวัดภูเก็ต ดังนั้นลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ย่อมแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นและชุมชนของแต่ละพื้นที่ แม้ว่าสภาพโดยส่วนรวมของประเทศจะคล้ายคลึงกัน

การที่ให้นักเรียนได้ค้นคว้าด้วยตนเองหรือสอบถามผู้รู้ในท้องถิ่น ย่อมจะได้ข้อมูลที่ชัดเจน และถูกต้อง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่แตกต่าง

๒. กระบวนการเรียนรู้

ผู้สอนได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ดังนี้

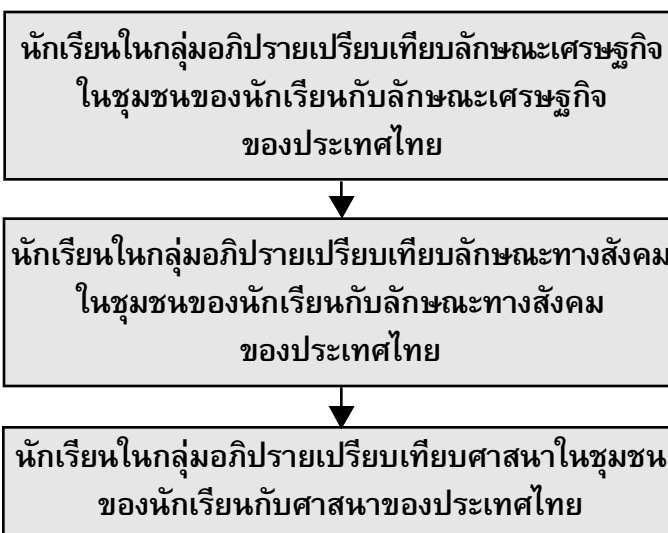
ขั้นตอนที่ ๑

ขั้นตอนที่ ๒

ขั้นตอนที่ ๓

ขั้นตอนที่ ๔

๓. ผลที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียน

๑. นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือกันทำงาน ก่อให้เกิดความรักสามัคคี
๒. นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองด้วย Mind Mapping
๓. นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งอื่นๆ
๔. นักเรียนสนุกสนานในการเรียนรู้
๕. นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของชุมชนที่ตนอาศัย
๖. นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้

๔. ผลที่เกิดกับครู

๑. ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักเรียน
๒. เกิดความภาคภูมิใจที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองในระบบกลุ่ม ช่วยเหลือกันทำงานและหาความรู้ร่วมกัน
๓. ได้รับความสนุกสนานร่วมกับนักเรียน และร่วมกันแก้ปัญหาพร้อมกับนักเรียน
๔. ประเมินผลได้ตามสภาพจริง

๕. ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน

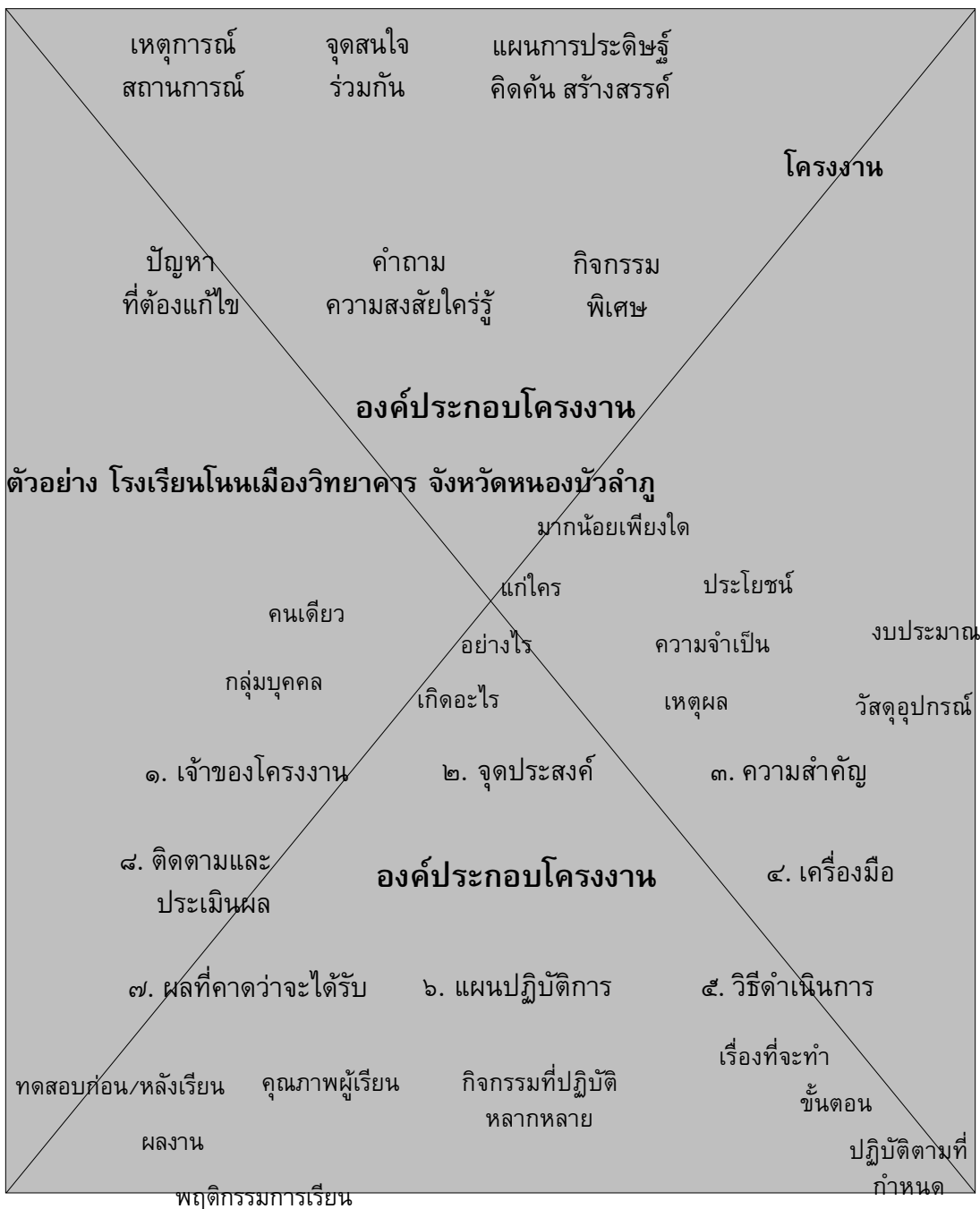
๑. นักเรียนนำความรู้ไปใช้ในชุมชนของตน
๒. นักเรียนสามารถนำสิ่งที่ดี ๆ ในสังคมอื่นไปพัฒนาสังคมตนเอง

๖. ผลที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน

๑. นักเรียนเป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้ ทำให้นักเรียนไม่มั่วสุมด้านยาเสพติดและอบายมุข

๓.๒.๒ หน่วยบูรณาการ : โครงการ

รูปแบบกิจกรรมโครงการ

ตัวอย่างหน่วยบูรณาการ : โครงการ

๑. โรงเรียนวัดอินทาราม ๑โกวิทอินทราทรา จังหวัดกาญจนบุรี
๒. โรงเรียนตากลีประชาสรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
๓. โรงเรียนวัดเกษมรัตน์ จังหวัดสงขลา

การเรียนรู้สู่โครงการ

กลุ่มศึกษา

๑. นางบุปผา พงศ์สวัสดิ์ (ครูแกนนำ)	๒. นางสมพร จงประเสริฐ
๓. นางอุบล อำนวย	๔. นางรัตนา ยาทิพย์
๕. นางจินดา จิตขจรไพศาล	๖. นายพินิจศิลป์ ทรัพย์สมบัติ

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพ์ สวรรณฤทธิ์
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี

อาจารย์ศุภลักษณ์ สัตย์เพชรพราย
รองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี

นายวินัย ใจมั่น

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดอินทาราม ๑โกวิทอินทราทรา จังหวัดกาญจนบุรี

นายพิเชฐ บัวซ้อน

ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดอินทาราม ๑โกวิทอินทราทรา จังหวัดกาญจนบุรี

นายเอนก อำนวย

ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดอินทาราม ๑โกวิทอินทราทรา จังหวัดกาญจนบุรี

แผนดำเนินการกลุ่มศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง การเรียนรู้สู่โครงงานนำ

แผนการดำเนินการ

วัน/เดือน/ปี	รายการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
๑๙ ก.พ. ๕๕	ประชุมวางแผน	อ.บุปผา
๒๖ ก.พ. ๕๕	กำหนดเรื่องที่จะทำในแต่ละวิชาและระดับชั้น	คณะทำงาน
๑ มี.ค. ๕๕	เลือกรูปแบบของโครงงานเพื่อดำเนินการให้เหมาะสมกับเนื้อหา	คณะทำงาน
๑๙ มี.ค. ๕๕	นำผลงานมาเสนอกลุ่ม	คณะทำงาน
๒๔ - ๒๕ มี.ค. ๕๕	แก้ไขปรับปรุงส่วนที่บกพร่อง	คณะทำงาน
๒๖ มี.ค. ๕๕	เสนอผลงานโดยจัดนิทรรศการ	คณะทำงาน

บทนำ

หลังจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๒ หัวใจสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษา คือ การปฏิรูปการศึกษา และหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติดังกล่าว โรงเรียนจึงได้ดำเนินการปฏิรูประบบการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญและจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้คิดเป็น ทำเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้และเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญกิจกรรมหนึ่ง คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงงานซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝึกให้นักเรียนได้คิดค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้นำอย่างใกล้ชิดและผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตของตนเอง

โครงการกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้โดยโครงการตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อและหลักการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ คือ เชื่อมั่นในศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนภายใต้หลักการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและสอดคล้องกับสภาพจริงในห้องเรียน กล่าวคือ

- ผู้เรียนได้เลือกเรื่อง/ประเด็นปัญหาที่ต้องการจะศึกษาด้วยตนเอง
- ผู้เรียนเลือกหาวิธีการตลอดจนแหล่งข้อมูลที่หลากหลายด้วยตนเอง
- ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ (เรียนรู้ด้วยตนเอง)
- ผู้เรียนได้บูรณาการทักษะ/ประสบการณ์/สิ่งแวดล้อมรอบตัวตามสภาพจริง
- ผู้เรียนเป็นผู้สรุป (สร้างองค์ความรู้) ด้วยตนเอง
- ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น
- ผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้จริง

ประเภทของโครงการ

๑. โครงการประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูล
๒. โครงการประเภททดลอง
๓. โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์
๔. โครงการประเภททฤษฎี

แต่ที่นักเรียนทำกันมี ๓ ประเภท คือ สำรวจรวบรวมข้อมูล ทดลองและสิ่งประดิษฐ์ สำหรับประเภททฤษฎีนั้นส่วนมากเป็นงานด้านคณิตศาสตร์ชั้นสูง ซึ่งไม่เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

๑. โครงการประเภทสำรวจข้อมูลบางอย่างหรือจำแนกเป็นหมวดหมู่ โครงการประเภทนี้ไม่ต้องกำหนดตัวแปร ในการเก็บข้อมูลอาจเป็นการสำรวจในภาคสนาม หรือในธรรมชาติหรือนำมาศึกษาในห้องปฏิบัติการ นอกจากนั้นการสำรวจรวบรวมข้อมูลอาจบ่งชี้ที่มาของปัญหาเพื่อนำไปศึกษาทดลอง ตัวอย่างโครงการประเภทนี้ เช่น

- การสำรวจพืช พันธุ์ไม้ในโรงเรียน
- การสำรวจพฤติกรรมด้านต่างๆ
- การสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- การศึกษาวงจรชีวิตของสัตว์

๒. **โครงการประเภททดลอง** โครงการนี้มีลักษณะการออกแบบการทดลอง เพื่อศึกษาผลของตัวแปรหนึ่ง โดยควบคุมตัวแปรอื่นๆ โครงการประเภทนี้นักเรียนได้แก้ปัญหาปฏิบัติจริงกับปัญหาหรือข้อสงสัยของนักเรียน ดำเนินการทดลองสรุปผลวิเคราะห์ที่ได้ออกมา ซึ่งจะเป็นการใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างสมบูรณ์ เช่น

- การทำยากันยุงจากพืชในท้องถิ่น
- การบังคับแดงโมเป็นรูปสี่เหลี่ยม
- การทำกระดาษจากต้นกล้วย

๓. **โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์** โครงการประเภทนี้เป็นการประดิษฐ์สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เครื่องมือเครื่องใช้ หรืออุปกรณ์เพื่อใช้สอยต่างๆ สิ่งประดิษฐ์อาจคิดขึ้นมาใหม่ ปรับปรุงหรือสร้างแบบจำลองโดยประยุกต์หลักการทางวิทยาศาสตร์ ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีการกำหนดตัวแปรที่จะศึกษาและทดลองประสิทธิภาพของชิ้นงานด้วยตัวอย่างโครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์ เช่น

- กรงดักแมลงวันและแมลงสาบ
- เครื่องตีไข่สำหรับเด็ก
- จักรยานเก็บขยะ
- เครื่องกะเทาะเมล็ดข้าวโพดแบบมือหมุน

กระบวนการสอน

- ครูให้ความรู้เกี่ยวกับการทำโครงการ
- นักเรียนนำหัวข้อเรื่อง/ปัญหาปรึกษาครู
- ครู/นักเรียนวางแผนทำโครงการร่วมกัน
- นักเรียนลงมือศึกษา, สำรวจ, ทดลอง ครูติดตามการทำงาน
- นักเรียนบันทึกสรุปผล
- นักเรียนรายงานผลการทำโครงการ
- จัดแสดงผลงานในห้องเรียน

บทบาทของครู

- กระตุ้นให้เกิดการวางแผน ทบทวนแผนการหาคำตอบ
- กระตุ้นให้เกิดทางเลือกในการหาคำตอบที่หลากหลาย
- ให้กำลังใจ
- ชี้แนะ/ช่วยเหลือ/ให้คำปรึกษา/อำนวยความสะดวก

บทบาทของนักเรียน

- สนทนา/วางแผนการไปหาคำตอบ
- นำเสนอแผนผังความคิดการไปหาคำตอบ
- ทบทวน/ปรับปรุงวิธีการไปหาคำตอบ
- ลงมือหาคำตอบ
- นำเสนอข้อมูล/ความรู้ที่พบ
- เติมเต็มความรู้
- จัดแสดงชิ้นงาน/ความรู้ที่พบ

ชิ้นงาน

- บันทึกความรู้
- แผนผังความคิด
- ภาพวาด, ภาพถ่ายกิจกรรม
- การจัดแสดงผลงาน

การเขียนรายงานโครงการ

การเขียนรายงานโครงการเป็นการเสนอผลงานที่นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้ามา โดยตลอดจนงานเสร็จสมบูรณ์ หัวข้อในการเขียนโครงการมีดังนี้

๑. ชื่อโครงการ
๒. ชื่อผู้ทำโครงการ/โรงเรียน/ปี พ.ศ. ที่จัดทำ
๓. ชื่อครูที่ปรึกษา
๔. บทคัดย่อ (บอกเค้าโครงอย่างย่อๆ ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา

และสรุปผล)

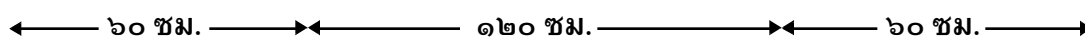
๕. ที่มาและความสำคัญของโครงการ
๖. วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า
๗. สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า (ถ้ามี)
๘. วิธีดำเนินการ
๙. ผลการศึกษาค้นคว้า
๑๐. สรุปผล
๑๑. ประโยชน์และข้อเสนอแนะ
๑๒. เอกสารอ้างอิง

การเสนอผลงานโครงการ

การให้นักเรียนผู้ทำโครงการได้เสนอผลงานเป็นการเผยแพร่ผลงาน กิจกรรมนี้จะส่งเสริมให้นักเรียนมีความกล้าแสดงออก เชื่อมมั่นในผลงาน ตอบข้อซักถามของผู้สนใจได้ การเสนอผลงานมีหลายลักษณะ

- การบรรยายประกอบแผ่นสไลด์
- การบรรยายประกอบแผ่นโครงการ
- จัดนิทรรศการ

ขนาดของโครงการ

ชื่อเรื่อง ชื่อผู้ทำโครงการ สังกัด	แนวคิดที่มา ความสำคัญ ผลการทดลอง วิธีดำเนินการ	สรุป ประโยชน์ ข้อเสนอแนะ
ที่ตั้งอุปกรณ์วัสดุประกอบโครงการ		

การประเมินผลโครงการ

ในการทำโครงการของนักเรียนตั้งแต่เริ่มต้น ครูที่ปรึกษาควรบันทึกการให้คำปรึกษาเป็นระยะๆ จนเสร็จสิ้นโครงการ จึงประเมินผลโดยใช้เกณฑ์การประเมินโครงการ โดยทั่วไปมีรายการที่ประเมินเกี่ยวกับการเขียนรายงาน ความคิดสร้างสรรค์ ความแปลกใหม่ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ได้ใช้ประโยชน์ การนำไปประยุกต์ใช้ และการสื่อความหมาย

ในการทำโครงการ นักเรียนได้ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีเจตคติที่ดีทางวิทยาศาสตร์ในการเพียรพยายามจนกระทั่งทำงานสำเร็จ จึงควรส่งเสริมให้นักเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็นได้ทำโครงการ การชื่นชมตนเอง ความภาคภูมิใจในผลงาน จะเกิดขึ้น

บทสรุป

หลังจากที่กลุ่มของข้าพเจ้าได้นำเสนอการปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบ ๖ โครงงานนำ ท่านผู้อำนวยการโรงเรียน นายวินัย ใจมั่น ได้สรุปแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงาน ดังนี้

หัวใจสำคัญของการสอนแบบโครงงาน คือ การให้เด็กได้รู้จักคิดวางแผน ค้นคว้าหาคำตอบ แล้วสรุปเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเอง และยังสามารถสรุปรูปแบบการสอนแบบโครงงานที่เหมาะสมกับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา คือ

๑. โครงงานแบบสำรวจรวบรวมข้อมูล
๒. โครงงานแบบทดลอง
๓. โครงงานสิ่งประดิษฐ์

กิจกรรมเด่นโรงเรียนตากลีประชาสรรค์ กิจกรรม าทอไทยำ

กิจกรรม าทอไทยำ เป็นผลงานการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ท ๖๐๖ ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในปีการศึกษา ๒๕๔๒ และปี ๒๕๔๓ อาจารย์ผู้สอน คือ อาจารย์นุช ม่วงเก่า

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนวิชา ท ๖๐๖ โดยให้นักเรียนจัดทำผลงานทางภาษา แบ่งกระบวนการทำงานเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

๑. กระบวนการเรียนการสอน
๒. กระบวนการแสดงผลงานทางภาษาและการประเมินผลงาน

ในส่วนของกระบวนการเรียนการสอน ครูจะจัดการเรียนการสอนตามแผนการสอนที่เตรียมไว้ ซึ่งประกอบด้วย แผนการสอน ใบความรู้ สื่อการสอน การประเมินผล นักเรียนได้เรียนโดยการฝึกปฏิบัติและรวมผลงานไปตลอดภาคเรียน ส่วนการแสดงผลงานทางภาษาและการประเมินผลงาน ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนทำผลงานได้ตามความสนใจ ตามความสามารถของตน ผลงานจึงมีหลากหลายรูปแบบ ผลงานทุกชิ้นจะได้รับการประเมินโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการและการแสดงผลงาน ตลอดจนการประเมินผลดังนี้

ประเมินผลงาน

๑. บันทึงคลี นวนิยาย เรื่องนิทาน บทร้อยกรอง
๒. การแสดงบนเวที ละคร การพูดอธิบาย เพลง
๓. วารสาร
๔. รายการวิทยุ/เสียงตามสาย
๕. งานศึกษาค้นคว้า
๖. การวาดภาพจากวรรณกรรม
๗. อื่นๆ

ทุกประเภทผลงานมีเกณฑ์การประเมินผลชัดเจนและเป็นระบบ นักเรียนทราบและเข้าใจ เมื่อนักเรียนจัดทำผลงานเสร็จเรียบร้อย ได้ร่วมกันแสดงผลงานเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ ณ ห้องโสตทัศนศึกษา เวลา ๑๒.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ผลงานจัดแสดงเป็น ๒ ส่วน ด้านนอกห้องโสตฯ เป็นผลงานประเภทเอกสาร ภาพวาดจากวรรณกรรม และรายการวิทยุ

ผลงานในห้องโสตฯ เป็นประเภทรายการบนเวที ประกอบด้วยการแสดงละคร การอภิปราย และผลงานเพลงสลับกับการแนะนำผลงานดีเด่น จำนวนผลงานที่แสดง มีบันทึกคดี/กวีนิพนธ์ ๙ ชิ้น วารสาร ๑๖ ชิ้น ภาพวาดจากวรรณกรรม ๙ ชิ้น รายการวิทยุ ๓ รายการ การแสดง บนเวที ๔ รายการ การแสดงงานศึกษาค้นคว้า ๓๗ ชิ้น มี คณะกรรมการวัดและประเมินผลงาน ครั้งนี้ ๑๔ คน จากทั้งหมด ๗๘ ชิ้น ผลงานยอดเยี่ยม ได้คะแนนร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป จำนวน ๓๘ ชิ้น ผลงานดีเด่น คะแนนร้อยละ ๗๐ ถึง ๗๙ จำนวน ๑๖ ชิ้น ผลงานดี คะแนนร้อยละ ๖๐ ถึง ๖๙ จำนวน ๘ ชิ้น ผลงานพอใช้ คะแนนร้อยละ ๕๐ ถึง ๕๙ จำนวน ๘ ชิ้น ผลงานไม่ผ่าน คะแนนต่ำกว่า ร้อยละ ๕๐ จำนวน ๗ ชิ้น

จากการประเมินผลงานและการจัดกิจกรรม ทอไทยฯ ครั้งที่ ๑ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๖ เข้าร่วมแสดงผลงานและชมงานจำนวน ๒๑๕ คน แต่ละคนได้เขียนทรรศนะต่อการ จัดงานเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด นับว่าเป็นที่พอใจของนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และมีข้อเสนอแนะเล็กน้อย เช่น สถานที่ไม่เหมาะสม เวลาลงไป ชลุกหลักเรื่องของ เครื่องเสียง อากาศร้อน การประชาสัมพันธ์น้อยไป

ประเด็นของข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ความรู้สึกบางส่วนของนักเรียนที่มีต่อการจัดงาน แสดงผลงานทางภาษา ทอไทยฯ ครั้งที่ ๑ ดังที่ได้กล่าวแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียน การสอนโดยให้นักเรียนได้เสนอผลงานอันเป็นการประมวลศักยภาพทางภาษาและความรู้ ความสามารถอันตกผลึกแล้วของนักเรียนและการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตนเองได้ดี สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เรียกว่าทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ซึ่งเป็นทฤษฎี การเรียนรู้มีหลัก ๓ ประการ คือ

- การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างความรู้ มิใช่ซึมซับหรือบันทึกข้อมูลที่รับเข้ามาเป็น ส่วนๆ
- การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความรู้เดิม ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการสร้างความรู้ใหม่
- สถานการณ์หรือบริบทการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญของการสร้างความรู้ และยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนอีกทฤษฎีหนึ่งซึ่งเรียกว่า ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาศักยภาพ โดยมีสาระสำคัญคือ

การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ คือ การเพิ่มพูนปัญญา ซึ่งเป็นขุมพลังของ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และยกระดับศักยภาพให้สูงยิ่งขึ้น

ปัญหาเกิดจากความคิดแยกกาย ความคิดแยกกายเกิดจากความรู้อันพื้นฐานและการลงมือปฏิบัติ การปฏิบัติต้องมีการฝึกทักษะพื้นฐาน โดยผู้ฝึกจะต้องรู้คุณค่าที่แท้จริงและมีทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องที่ฝึก ดังนั้นองค์ประกอบ ๕ ประการ ที่นำไปสู่การเพิ่มปัญญา ได้แก่

๑. ความรู้พื้นฐาน
๒. ทักษะพื้นฐาน
๓. ความคิดแยกกาย
๔. การแสดงออกหลากหลาย
๕. คุณค่าและทัศนคติที่แท้จริง

การพัฒนาปัญญา เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงย้อนกลับไปกลับมาได้ และแต่ละครั้งที่ลูกศรย้อนกลับไปที่จุดใด ระดับความสามารถของจุดนั้นจะเพิ่มสูงขึ้น

นอกจากนี้ การจัดการแสดงผลงานทางภาษาของนักเรียน าทอไทยย่า ครั้งที่ ๑ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ ดร.สงขล ักษณะ กล่าวไว้

ควรเป็นการเรียนการสอนที่นักเรียนได้รับการยอมรับนับถือในการเป็นเอกัตบุคคล ได้เรียนรู้ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับความสามารถ ได้เรียนสิ่งที่สนใจ ต้องการ หรือมีประโยชน์ ได้ปฏิบัติตามกระบวนการเพื่อการเรียนรู้ ได้รับการเอาใจใส่ ประเมินช่วยเหลือเป็นรายบุคคล และได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ และสำเร็จตามอัตภาพ

วันที่ ๑๙ - ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ โรงเรียนตากลิปราชาสรรค์ ได้จัดงาน าทอไทยย่า ครั้งที่ ๒ ที่หอประชุม เวลา ๑๑.๒๐ - ๑๓.๐๐ น. ครั้งนี้จัดแสดงผลงานเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกเป็นผลงานประเภทเอกสาร สิ่งพิมพ์ จิตรกรรม รายการวิทยุ ส่วนที่ ๒ เป็นผลงานการแสดงบนเวทีที่ประกอบด้วยการแสดงพื้นบ้าน การแสดงละคร การสนทนาโชว์ และผลงานเพลงสลับกับการแนะนำผลงานดีเด่น และส่วนที่ ๓ คือ การแสดงกลางแจ้ง

จำนวนผลงานจัดแสดงมีดังต่อไปนี้

ประเภทผลงาน	จำนวน/ชิ้น
๑. บันทึงคลี/นิทาน/เรื่องสั้น/เรื่องเล่า	๔๓
๒. กวีนิพนธ์	๑๓
๓. วารสาร/หนังสือพิมพ์	๑๓
๔. ภาพวาดจากวรรณกรรม/หนังสือภาพ	๘
๕. รายการวิทยุ	๓
๖. งานศึกษา/ค้นคว้า	๒๘
๗. การแสดงบนเวที/การแสดงกลางแจ้ง	๓
๘. ผลงานการพูด	๒
๙. เว็บไซต์	๑
รวม	๑๑๘

การจัดกิจกรรมการแสดงผลงานทางภาษา กิจกรรม ทอไทย่า ครั้งที่ ๒ นี้ มีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๖ คน นักเรียนส่งผลงาน ๑๑๘ ชิ้นงาน ผลการประเมินคือ ผลงานยอดเยี่ยม ๕๑ ชิ้น ผลงานดีเด่น ๔๐ ชิ้น ผลงานดี ๑๙ ชิ้น ผลงานพอใช้ ๕ ชิ้น ผลงานไม่ผ่าน ๓ ชิ้น การจัดงานครั้งนี้มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ร่วมงาน ๓๑๙ คน ทุกคนได้เขียนพรรณนาต่อการจัดงานครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นว่าทั้ง ๒ ครั้ง ดี - ดีมาก ทำให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถทางภาษา มีความประทับใจ ชื่นชม และภาคภูมิใจ ผลงานที่ได้รับการประเมินเชื่อถือได้และยุติธรรม ขั้นตอนการดำเนินงานเหมาะสมดี แต่มีข้อเสนอแนะคือ เวลาจัดงานน้อยไป ประชาสัมพันธ์น้อยไป นักเรียนจัดผลงานไม่ทัน ได้แสดงผลงานไม่เหมาะสม งบประมาณที่จัดสูงเกินไป เครื่องเสียงไม่ชัดเจน

จากการแสดงผลงาน ทอไทย่า ทั้ง ๒ ครั้ง ทำให้อาจารย์ผู้สอนได้รวบรวมผลงานของนักเรียนที่เด่นได้ ๒ ชิ้นงาน ได้แก่ รวมเรื่องสั้น นานักเรียน ต.ป. ก็เขียนได้ ซึ่งเป็นผลงานการเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ รวมเล่มจัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์รุ่งเรืองการพิมพ์ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๐ - ๒๕๔๓ ซึ่งเป็น การพิมพ์ครั้งที่ ๒ หนังสือเล่มนี้ได้เลขมาตรฐาน ๙๗๔-๘๘๓๓๒-๙-๑ และมีหนังสืออีก เล่มหนึ่งที่น่าสนใจชื่อ อาโลกนี้-สร้าง หนังสือใช้เลขมาตรฐานประจำหนังสือ ๙๗๔-๘๗๗๕๕-๖-๙ พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน ๒๕๔๓ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์สีปประกา แต่งโดยนายวุฒิชัย อินทรเกษตร ปัจจุบันเป็นนิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ค่ายการเรียนรู้ทรัพยากรชุมชนตำบลสะพานไม้แก่น โรงเรียนวัดเกษมรัตน จังหวัดสงขลา

คำนำ

หมดยุคสมัยสำหรับการเรียนการสอนในห้องสี่เหลี่ยม ที่มีชอล์คและกระดานดำเป็นสื่อการเรียนการสอน มีหนังสือเป็นสรณะและมีครูเป็นผู้บรรยาย นักการศึกษาแนวคิดใหม่ได้สรุปแล้วว่าการเรียนการสอนดังกล่าวเป็นการถ่ายทอดความรู้ซึ่งไม่ได้สร้างความเจริญเติบโตทางความคิด ตลอดจนการเสริมระบบความคิดให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนไปสู่การใช้ชีวิตในสังคม ทั้งวุฒิภาวะทางปัญญา/อารมณ์ไม่ได้สอดคล้องกับพัฒนาการทางร่างกายแต่อย่างใด

เรียนเก่ง ท่องเก่ง จำเก่ง หาได้เพียงพอต่อการใช้ชีวิตและเผชิญปัญหาในสังคมไม่เราจะเห็นอยู่เสมอว่าคนเรียนเก่ง ทำงานในตำแหน่งสูง มีช่องทางในการโก่งกินและเอาเปรียบสังคมได้เก่งกว่าชาวบ้านธรรมดา เราได้ข่าวอยู่เสมอว่านิสิตนักศึกษาในสถาบันการศึกษาชั้นสูงและมีชื่อเสียงฆ่าตัวตายหรือก่ออาชญากรรมด้วยวิธีแปลกๆ นี่มิใช่หรือคือผลิตผลของการศึกษาระบบเก่า

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ครูซึ่งเป็นกลไกในการจัดการศึกษาและถือได้ว่าเป็นวิศวกรทางสังคมต้องตระหนัก โครงการเข้าค่ายเรียนรู้ทรัพยากรชุมชนสะพานไม้แก่นจึงเกิดขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้จากสภาพจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนตนเอง และโดยมีชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนนำเอาความรู้ในห้องเรียนมาเชื่อมโยงกับสภาพสังคมเพื่อนำไปสู่การตระหนักปัญหา มีสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาในชุมชน

เอกสารฉบับนี้เป็นร่องรอยการเรียนรู้ที่รวบรวมจากกระบวนการทั้งหมดที่เกิดขึ้นในค่าย ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางให้ครูนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับชุมชนในการจัดการศึกษา หากเอกสารฉบับนี้มีส่วนผิดพลาด บกพร่องประการใด ขอผู้อ่านกรุณาอภัย แต่หากมีประโยชน์บ้างก็ขอยกประโยชน์นั้นแก่ผู้สนับสนุน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลสะพานไม้แก่น กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๔๓๒ องค์การชุมชน องค์ความรู้ชุมชน ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ นักเรียนผู้ร่วมค่าย ตลอดจนชาวบ้านตำบลสะพานไม้แก่น

ด้วยความศรัทธา

บรรณาธิการ

กำหนดการเข้าค่ายเรียนรู้ทรัพยากรชุมชนตำบลสะพานไม้แก่น
วันที่ ๕ - ๗ ตุลาคม ๒๕๕๓
ณ กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๔๓๒
ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

๕ ตุลาคม ๒๕๕๓

๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น.	รายงานตัว
๐๘.๓๐ - ๐๙.๐๐ น.	แนะนำสถานที่
๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น.	พิธีเปิดโดย นายสุชาติ มินทะระ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภोजะนะ
๑๐.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.	ทำความรู้จักกัน
๑๑.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.	เตรียมสร้างที่พัก
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น.	รับประทานอาหาร
๑๓.๐๐ - ๑๔.๐๐ น.	สร้างความคาดหวัง
๑๔.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.	อยากเรียนรู้เรื่องอะไร ? / จะเรียนรู้ได้อย่างไร ? ● แบ่งกลุ่มตามประเด็นศึกษา ● คิดกระบวนการเรียนรู้
๑๖.๓๐ - ๑๗.๐๐ น.	สร้างธรรมเนียมค่าย
๑๗.๐๐ - ๑๘.๐๐ น.	ภารกิจส่วนตัว
๑๘.๐๐ - ๑๙.๐๐ น.	รับประทานอาหาร
๑๙.๐๐ - ๒๐.๐๐ น.	เวทีเสวนาอดีตชุมชน
๒๐.๐๐ - ๒๒.๐๐ น.	กิจกรรมย้อนรอยอดีต
๒๒.๐๐ น.	เข้านอน

๖ ตุลาคม ๒๕๕๓

๐๕.๓๐ - ๐๖.๐๐ น.	ออกกำลังกาย
๐๖.๐๐ - ๐๗.๐๐ น.	ภารกิจส่วนตัว
๐๗.๐๐ - ๐๘.๐๐ น.	รับประทานอาหาร
๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น.	เตรียมตัวออกศึกษาข้อมูล
๐๘.๓๐ - ๑๕.๐๐ น.	ศึกษาข้อมูลตามกลุ่มสนใจ ตามประเด็นต่อไปนี้ ● โรงงานอุตสาหกรรม ● พิษสมุนไพรมะพร้าว ● ป่าไม้ ● สายน้ำ ● อาชีพ/วิถีชีวิตชุมชน
๑๕.๐๐ น.	กลับถึงค่าย
๑๕.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.	เตรียมรวบรวมข้อมูล จัดระบบข้อมูลเพื่อนำเสนอ

๑๖.๓๐ - ๑๗.๓๐ น. ภารกิจส่วนตัว
๑๗.๓๐ - ๑๘.๐๐ น. รับประทานอาหาร
๑๘.๐๐ - ๒๑.๐๐ น. นำเสนอข้อมูล
๒๑.๐๐ น. เข้านอน

๗ ตุลาคม ๒๕๕๓

๐๕.๓๐ - ๐๖.๐๐ น. ออกกำลังกาย
๐๖.๐๐ - ๐๗.๐๐ น. ภารกิจส่วนตัว
๐๗.๐๐ - ๐๘.๓๐ น. รับประทานอาหาร
๐๘.๓๐ - ๑๐.๓๐ น. คิดจะทำอะไรกันบ้าง ?/มาวางแผนร่วมกัน
๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. เสนอแผนงาน
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. รับประทานอาหาร
๑๓.๐๐ - ๑๔.๐๐ น. อยู่ค่ายได้อะไรบ้าง ?/มาสรุปร่วมกัน
๑๔.๐๐ - ๑๔.๓๐ น. คำสัญญาต่อกัน
๑๔.๓๐ เดินทางกลับ

การสร้างความคิดหวัง

วัตถุประสงค์

เพื่อต้องการทราบว่าคุณร่วมค่ายอยากให้คุณดำเนินไปอย่างไร มีเนื้อหาสาระอย่างไร

กระบวนการ

๑. แบ่งผู้ร่วมค่ายออกเป็นโรงเรียน
๒. ชี้แจงวัตถุประสงค์กิจกรรม
๓. ให้ผู้ร่วมค่ายในแต่ละโรงเรียนช่วยกันบอกความคิดหวังของตนเอง
๔. บันทึกลงกระดาษและเตรียมตัวนำเสนอ
๕. นำเสนอความคิดหวังของแต่ละกลุ่มให้ผู้ร่วมค่ายทุกคนทราบ
๖. สรุปกิจกรรม

สรุปความคิดหวัง

กลุ่มที่ ๑

๑. อยากรู้ความเป็นมาของชุมชน
๒. อยากรู้ทรัพยากรธรรมชาติและถิ่นทำมาหากิน
๓. อยากรู้เกี่ยวกับพืชและสมุนไพรต่างๆ
๔. ต้นกำเนิดของสายน้ำมาจากไหน
๕. อยากทราบว่าทำไมป่าไม้ถึงถูกทำลาย
๖. โรงงานอุตสาหกรรมสร้างขึ้นเพราะอะไร
๗. อยากทราบสมุนไพรไทยว่ามีกี่ชนิด
๘. การละเล่นสมัยก่อนของคนโบราณเป็นอย่างไร
๙. ทำไมสมัยนี้ต้องมีอุตสาหกรรม
๑๐. คนในโรงงานอุตสาหกรรมทำงานกันอย่างไร
๑๑. อยากทราบว่าสายน้ำที่ตำบลสะพานไม้แก่นมีกี่สาย
๑๒. อยากรู้เรื่องอาชีพของคนสมัยก่อนเป็นอย่างไร
๑๓. อยากทราบว่าป่าไม้มีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างไร
๑๔. สภาพป่าไม้ในตำบลสะพานไม้แก่นเป็นอย่างไร
๑๕. อยากทราบว่าโรงงานอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อมนุษย์อย่างไร
๑๖. อยากทราบว่าสัตว์ป่ามีสภาพเป็นอย่างไร หลงเหลืออยู่จำนวนเท่าไร

กลุ่มที่ ๒

๑. อยากรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในท้องถิ่น
๒. อยากทราบว่าชีวิตของต้นไม้เป็นอย่างไร
๓. อยากให้ทุกๆ คนร่วมกันปลูกป่าเพื่อทดแทน
๔. อยากรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน
๕. อยากรู้วิธีการรักษาป่าไม้
๖. อยากรู้ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่รอบตัวว่ามีความเป็นอยู่อย่างไร
๗. อยากรู้ว่าภูเขาเกิดขึ้นได้อย่างไร
๘. อยากทราบว่าคนสมัยก่อนดูแลป่าอย่างไร
๙. แหล่งน้ำใหญ่เกิดขึ้นได้อย่างไร
๑๐. หินเกิดขึ้นได้อย่างไร
๑๑. ดินเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะเหตุใด
๑๒. โรงงานอุตสาหกรรมสร้างขึ้นเพราะอะไร
๑๓. โรงงานอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร
๑๔. สมุนไพรมีประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างไรบ้าง
๑๕. การสร้างบ้านเรือนมีผลกระทบต่อทรัพยากรอย่างไร
๑๖. ถ้าทุกคนตัดไม้ทำลายป่าจะเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร
๑๗. เราควรแก้ไขปัญหาน้ำเสียอย่างไร
๑๘. เราควรแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศอย่างไร
๑๙. การแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศเป็นอย่างไร

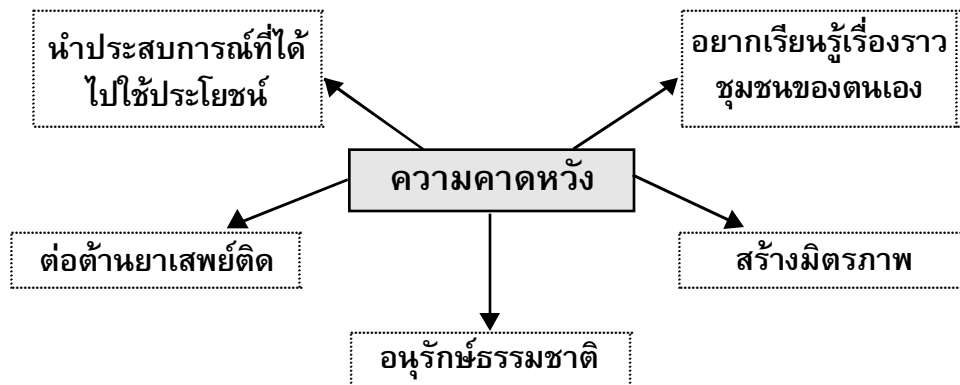
กลุ่มที่ ๓

๑. เพื่อหาความรู้ในการอนุรักษ์ป่าไม้
๒. เพื่อหาความรู้ในการพัฒนาชุมชน
๓. เพื่อศึกษาประโยชน์ของป่าไม้ เช่น การหาสมุนไพร
๔. เพื่อหาความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรในชุมชน
๕. เพื่อหาแนวทางในการดูแลรักษาป่าไม้
๖. อยากเรียนรู้เรื่องสมุนไพรและการรักษาพืชสมุนไพร
๗. อยากทราบว่าน้ำ ต้นไม้ ดิน ลม เกี่ยวข้องกับธรรมชาติอย่างไร
๘. อยากทราบว่าสมุนไพรมีโทษและประโยชน์อย่างไร

กลุ่มที่ ๔

๑. อยากทราบสภาพป่าไม้ของสะพานไม้แก่น
๒. อยากทราบสภาพสายน้ำของสะพานไม้แก่น
๓. อยากทราบว่าโรงงานมีผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร
๔. อยากทราบความเป็นมาของชุมชนและสภาพชุมชนปัจจุบัน
๕. อยากรู้จักเพื่อนๆ
๖. อยากมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรชุมชน

สรุปความคาดหวัง

อยากรู้เรื่องอะไร / จะรู้ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อจัดกลุ่มผู้ร่วมค่ายในการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวชุมชน
๒. เพื่อให้ผู้ร่วมค่ายวางรูปแบบ ตลอดจนถึงขั้นตอนการศึกษาข้อมูล

กระบวนการ

๑. ชี้แจงให้ผู้ร่วมค่ายทราบวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
๒. แนะนำให้ผู้ร่วมค่ายรู้จักกับพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม
๓. ให้ผู้ร่วมค่ายตัดสินใจตามความสนใจว่าตนเองอยากจะเรียนรู้เรื่องใดเป็นพิเศษ
๔. ให้ผู้ร่วมค่ายลงชื่อกับพี่เลี้ยงแต่ละกลุ่ม กลุ่มละไม่เกิน ๒๐ คน โรงเรียนละไม่เกิน ๕ คน
๕. ให้แต่ละกลุ่มแยกไปคิดกระบวนการศึกษาข้อมูล

กลุ่มศึกษา มีดังนี้

๑. กลุ่มศึกษาวิถีชีวิตชุมชน
๒. กลุ่มศึกษาสภาพป่าไม้
๓. กลุ่มศึกษาสายน้ำ
๔. กลุ่มศึกษาโรงงานอุตสาหกรรม

การสร้างธรรมเนียมค่าย

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้ร่วมค่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาการอยู่ร่วมกัน

กระบวนการ

๑. ให้ผู้ร่วมค่ายนั่งรวมกลุ่มตามกลุ่มศึกษา
๒. ชี้แจงให้ทราบวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
๓. ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันคิดข้อตกลง กติกาในการอยู่ร่วมกัน และบันทึกลงในกระดาษ
๔. แต่ละกลุ่มนำเสนอข้อตกลง กติกา
๕. วิทยากรบันทึกประเด็นที่ผู้ร่วมค่ายเสนอในกระดาษ
๖. วิทยากรนำกระดาษที่บันทึกข้อตกลงร่วมกันมาถามมติจากผู้เข้าร่วมทุกคนว่า เห็นด้วยกับข้อตกลง กติกาหรือไม่ เป็นประเด็นๆ ไป เมื่อได้มติก็ประกาศเป็น **ธรรมเนียมค่าย**

ธรรมเนียมค่าย

๑. ห้ามส่งเสียงดัง
๒. ไม่รบกวนผู้อื่น
๓. ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด
๔. ไม่ทะเลาะ ไม่เกรงผู้อื่น
๕. งดเรื่องชู้สาว
๖. ไม่เล่นการพนัน
๗. ห้ามสูบบุหรี่และเสพของมีเมา
๘. ห้ามออกนอกสถานที่ก่อนได้รับอนุญาต
๙. ต้องมีความสามัคคีไม่เอาเปรียบผู้อื่น
๑๐. ตรงต่อเวลา
๑๑. ห้ามกินขนมในหอนอน
๑๒. ไม่สร้างปัญหาแก่ผู้อื่น
๑๓. ไม่พูดโกหก
๑๔. มีมารยาท ให้เกียรติผู้อื่น

กิจกรรมย้อนรอยอดีตชุมชน

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ภายในค่าย โดยใช้องค์ความรู้ของแต่ละชุมชน
- เพื่อให้ผู้ร่วมค่ายได้ซึมซับเอาวัฒนธรรมและเรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชน

กิจกรรม

- มโนราห์
- หนังตะลุง
- การทำขนมจาก
- การทำขนมชะมูร
- การทำขนมลา
- การทำขนมเจาะหู

กระบวนการ

ให้ผู้ร่วมค่ายเรียนรู้ตามอชยาศัยพร้อมจดบันทึกร่องรอยการเรียนรู้ ตลอดจนถึงทำลองชิม

ส่วนหนึ่งของกิจกรรมย้อนรอยอดีตสู่ ขนมชะมูร* อาหารแห่งประวัติศาสตร์

ส่วนประกอบ

ข้าวสาร	๘	ลิตร	น้ำตาลทราย	๑๐	กิโลกรัม
หอมหัวแดง	๒	กิโลกรัม	ถั่วดำ	๒	กิโลกรัม
ลูกผักชี	๑/๒	กิโลกรัม	กล้วยน้ำว้า	๑๐๐	ผล
ตะไคร้	๑/๒	กิโลกรัม	ข่า	๑	กิโลกรัม
มะพร้าว	๓๐	ผล	ข้าวคั่วป่น	๑	ลิตร

ระยะเวลาในการปรุงประมาณ ๖ - ๘ ชั่วโมง รับประทานได้ถึง ๑๒๐ คน

* จากกลุ่มแม่บ้าน บ้านทรายขาว

เตรียมตัวออกศึกษา

วัตถุประสงค์

- เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนออกศึกษาข้อมูล
- เพื่อชี้แจงภารกิจก่อน/หลังการศึกษาข้อมูล

กระบวนการ

- ให้ผู้ร่วมค่ายนั่งรวมกลุ่มตามกลุ่มศึกษา
- ชี้แจงให้ทราบถึงเทคนิคของการได้ข้อมูล และมารยาทของการศึกษาข้อมูล

๓. นัดแนะเรื่องเวลา การพักรับประทานอาหารเที่ยง และเวลาการกลับค่าย
๔. ชี้แจงประเด็นที่ควรนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าให้ชาวค่ายทราบ
ประเด็นที่ควรแนะนำ
 - ชื่อผู้ให้ข้อมูล
 - ผลการศึกษา
 - เส้นทางการศึกษา
 - บรรยากาศ/ความรู้สึก
๕. แบ่งให้แต่ละกลุ่มไปรับข่าวห่อและออกเดินทางศึกษาค้นคว้า

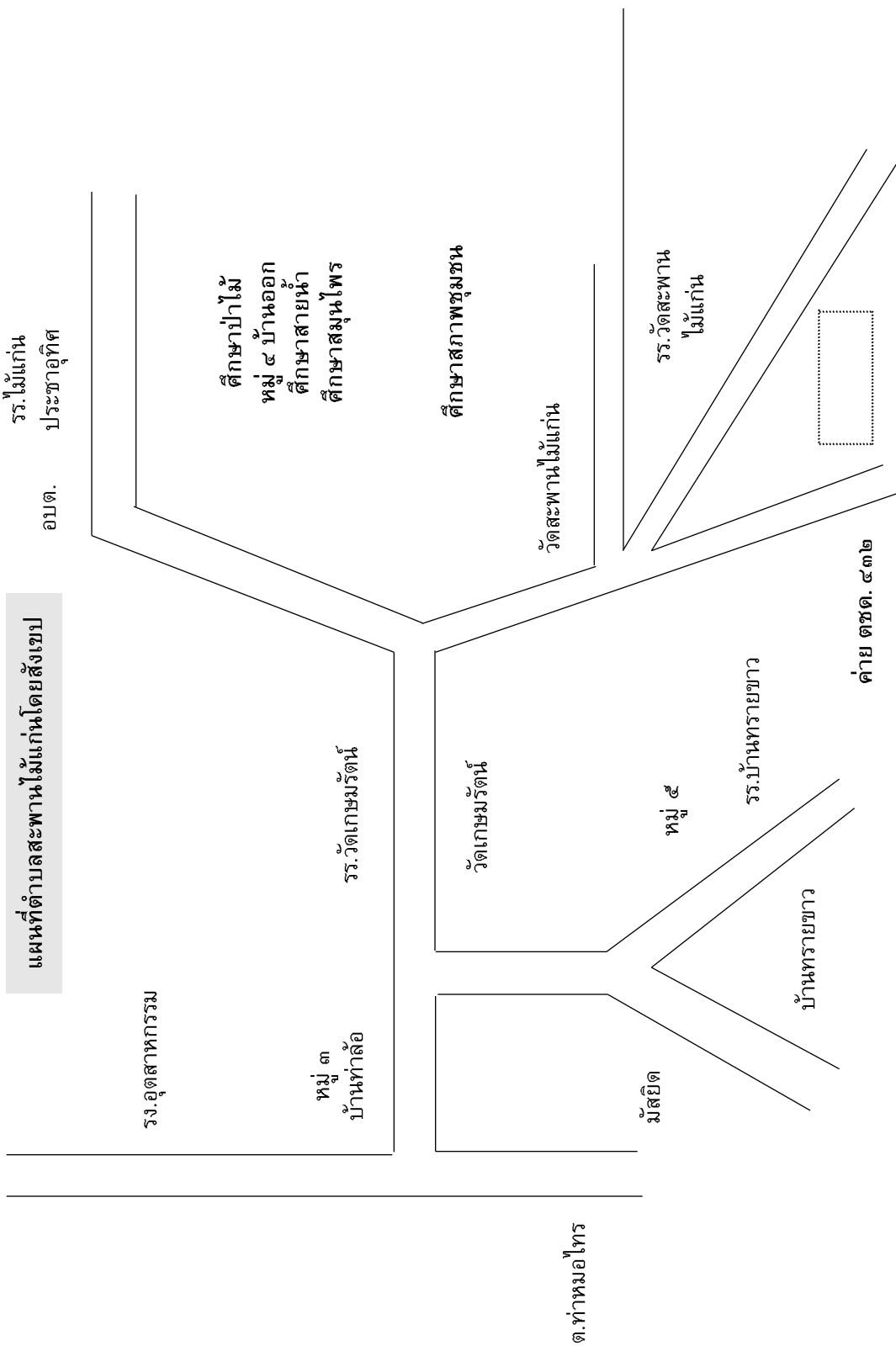
ศึกษาค้นคว้าตามประเด็นที่สนใจ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้ร่วมค่ายได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนตนเอง
๒. เพื่อให้ผู้ร่วมค่ายตระหนักถึงความสำคัญของสภาพปัญหาในชุมชน

กระบวนการ

๑. แบ่งกลุ่มตามความสนใจ
๒. คิดรูปแบบการศึกษา
๓. ลงศึกษาค้นคว้าจากสถานที่จริง โดยมีองค์ความรู้ชุมชนเป็นวิทยากร
๔. บันทึกและสรุปผลการศึกษา
๕. นำเสนอผลการศึกษา

ข้อมูลการเรียนรู้ ากลุ่มป่าไม้

ผู้ให้ข้อมูล

๑. นายสมบุญ แก้วสมศรี อายุ ๕๗ ปี
๒. นายเนือง ทองปาน อายุ ๗๒ ปี

ได้อะไรในการเดินป่า ศึกษาป่าไม้

๑. ได้เรียนรู้เรื่องป่าไม้ในอดีตกับปัจจุบัน
๒. ได้ประสบการณ์ในการเดินป่า
๓. ได้รู้จักต้นไม้บางชนิด เช่น ต้นไก่อี๋เขียวที่ใหญ่ที่สุดของสะพานไม้แก่น
๔. ได้เห็นสัตว์ป่า เช่น นก ค้างคาว

บรรยากาศ

อากาศบริสุทธิ์ สดชื่น

ความรู้สึก

ดีใจมากที่ได้เลือกมาอยู่กลุ่มป่าไม้ ได้ผจญภัยช่วยเหลือตนเองและมีความอดทน

ประโยชน์ของป่าไม้

๑. เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธาร
๒. เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า
๓. ช่วยดูดมลพิษทางอากาศ
๔. เป็นแหล่งกำเนิดทรัพยากรธรรมชาติ
๕. รักษาสมดุลของธรรมชาติ

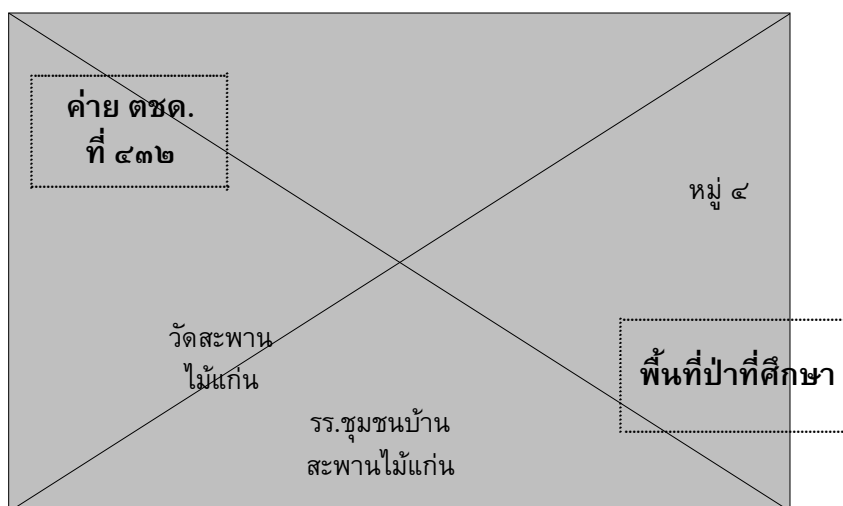
วิธีการรักษาป่าไม้

๑. ไม่ตัดไม้ทำลายป่า
๒. ไม่ล่าสัตว์ป่า
๓. ไม่บุกรุกป่าสงวน
๔. ไม่ควรทำไร่เลื่อนลอยในป่าไม้

คำขวัญ

มีไม้มีฝน	ทุกคนสดชื่น
ป่าไม้หมดไป	ไม่อาจเรียกคืน
เราช่วยกันฟื้น	ปลูกป่าถาวร

แผนที่ศึกษากลุ่มป่าไม้

ข้อมูลการเรียนรู้ ากลุ่มสายน้ำ

ก่อนอื่นเรามาเรียนรู้ประโยชน์ของน้ำกันก่อน น้ำเป็นสิ่งที่เพื่อนมนุษย์ขาดไม่ได้ เพราะถ้าไม่มีน้ำ ไม่มีป่า ไม่มีอาหาร ไม่มีชีวิต น้ำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญควรหวงแหนและรักษามนุษย์นำน้ำมาดื่มมาใช้เกี่ยวกับการเกษตร น้ำมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตเกือบจะทุกอย่าง

าประหยัดน้ำ รวมพลังหาร ๒๐

ผู้ให้ข้อมูล

นายหลั่น ราชแก้ว อายุ ๗๓ ปี อดีตรับราชการกำนันตำบลสะพานไม้แก่น

บรรยากาศการศึกษา

เป็นบรรยากาศที่สบายๆ แต่ให้ความรู้สึกสะท้อนจิตใจพวกเรา ทำให้พวกเราเห็นความสำคัญของสายน้ำ

ความรู้สึก

พวกเรา รู้สึกเป็นห่วงว่าพุ่มนี้จะมีสายน้ำใสๆ ให้พวกเราและเพื่อนมนุษย์ได้ใช้ประโยชน์จากมันหรือไม่

คิดให้ดี ธรรมชาติทำร้ายเรา หรือเราทำร้ายธรรมชาติ

จากการที่พวกเราได้ศึกษาเรื่องสายน้ำ มีหลายอย่างอยากจะบอกเพื่อนๆ

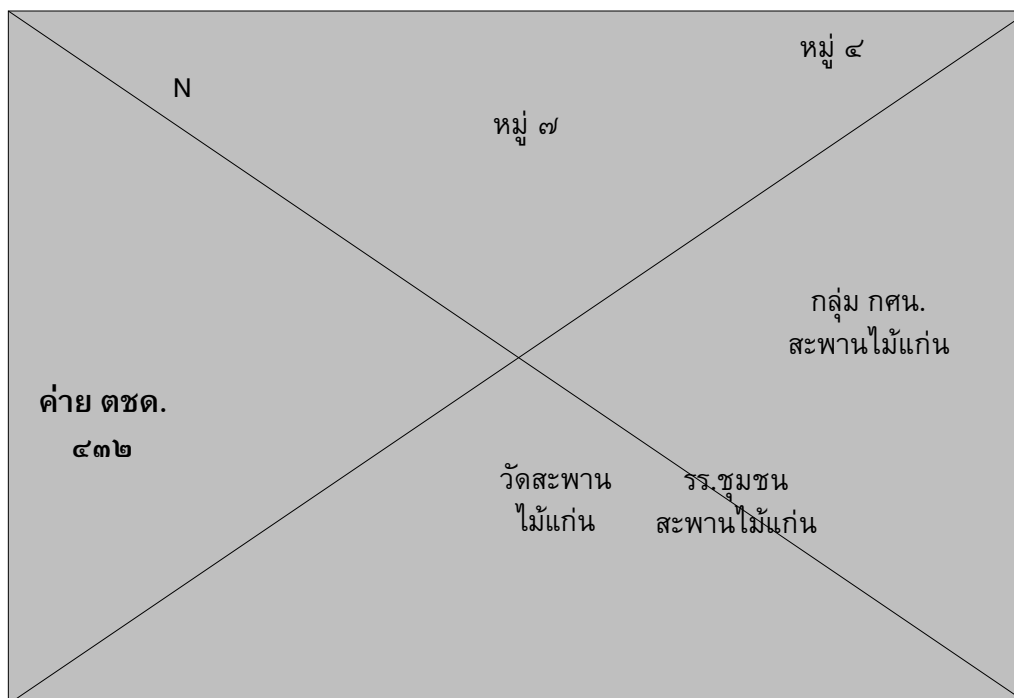
๑. อยากให้เพื่อนๆ ช่วยกันอนุรักษ์สายน้ำ
๒. อยากให้เพื่อนๆ หยุดทิ้งขยะลงในน้ำ
๓. อยากให้เพื่อนๆ ช่วยกันปลูกต้นไม้เพื่อป้องกันน้ำท่วม
๔. สุดท้ายนี้อยากให้เพื่อนๆ นำความรู้ที่ได้ไปทำประโยชน์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ

ถ้ารู้แล้วไม่ทำ ก็ไม่เกิดผล

ได้อะไรจากการศึกษา

๑. ได้ความรู้จากสิ่งที่พวกเราได้ไปสัมผัส
๒. ได้สัมผัสกับสายน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบันของชุมชนนั้นๆ
๓. เราได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของสายน้ำจากอดีตถึงปัจจุบัน

แผนที่ศึกษาข้อมูลกลุ่มสายน้ำ

ข้อมูลการเรียนรู้ ากลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมมา

เริ่มออกเดินทางจากค่าเวลา ๐๘.๓๐ น. ไปถึงเวลา ๐๙.๓๐ น. โรงงานนี้ชื่อว่า บริษัททดลองอุตสาหกรรมน้ำยางชั้น (จำกัด)ฯ เมื่อถึงโรงงานจะมีกลิ่นกรดและกลิ่นน้ำเสีย โรงงานนี้ผลิตน้ำยาง ๒ ชนิด คือ น้ำยางชนิดอัดแท่ง และน้ำยางชั้น

โรงงานนี้เป็นโรงงานใหญ่มาก มีบ่อบำบัดน้ำเสีย ๑๑ จุด บ่อสุดท้ายจะมีการปล่อยปลาเลี้ยงไว้ บางบ่อจะปลูกพืชน้ำไว้เพื่อลดไฮโดรเจน รายได้ของพนักงานวันละ ๑๓๐ บาท

ขั้นตอนการทำยาง

หลังจากที่ซื้อน้ำยางสดมาจึงนำไปใส่กรดหรือน้ำยาเคมีเพื่อให้ยางมีความแข็งตัว แล้วนำไปใส่เครื่องอัดและนำมาบดเป็นชิ้นเล็กๆ จากนั้นจึงนำไปอบจนแห้ง จึงนำไปบรรจุถุงหรือลังเพื่อส่งจำหน่าย

เสียงสะท้อนจากชาวบ้านสะกอมและทุ่งใหญ่

ผู้ได้รับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม

หลังจากที่พวกเราไปสอบถามกับชาวบ้านที่มีอาชีพสวนเสื่อขาย ชาวบ้านรู้สึกที่โรงงานอยู่ใกล้กับชุมชนเกินไปและไม่อยากให้โรงงานปล่อยน้ำเสียออกมา เพราะประชาชนในหมู่บ้านได้รับผลกระทบด้านกลิ่น

พวกเราได้ไปดูภูเขาขยะที่อยู่บริเวณนั้น รู้สึกสงสารชาวบ้านที่อยู่แถวนั้นมาก พวกเราเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านสะกอมเห็นแผ่นป้ายที่ชาวบ้านนำมาติดไว้เพื่อคัดค้านโครงการสร้างโรงงานแยกก๊าซว่า

- ปลาน้ำจืดกระดุกดำที่ตำบลสะกอม
- ปลาน้ำเค็มจะได้รับสารพิษที่อำเภอจะนะ
- พืชผักปนเปื้อนสารพิษในเขตโรงงาน
- ผู้นำชายสิทธิประโยชน์ที่ลูกหลานควรได้รับ
- ผู้นำประเทศชายสภาพแวดล้อมที่ดีให้ ปตท.
- ผู้นำได้รับประโยชน์ เด็กนักเรียนทนมหมิ้น
- เด็กๆ สมองเสื่อม สมองไม่ได้รับการพัฒนา
- ร่างกายอ่อนแอ โดยไม่ทราบสาเหตุว่าสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

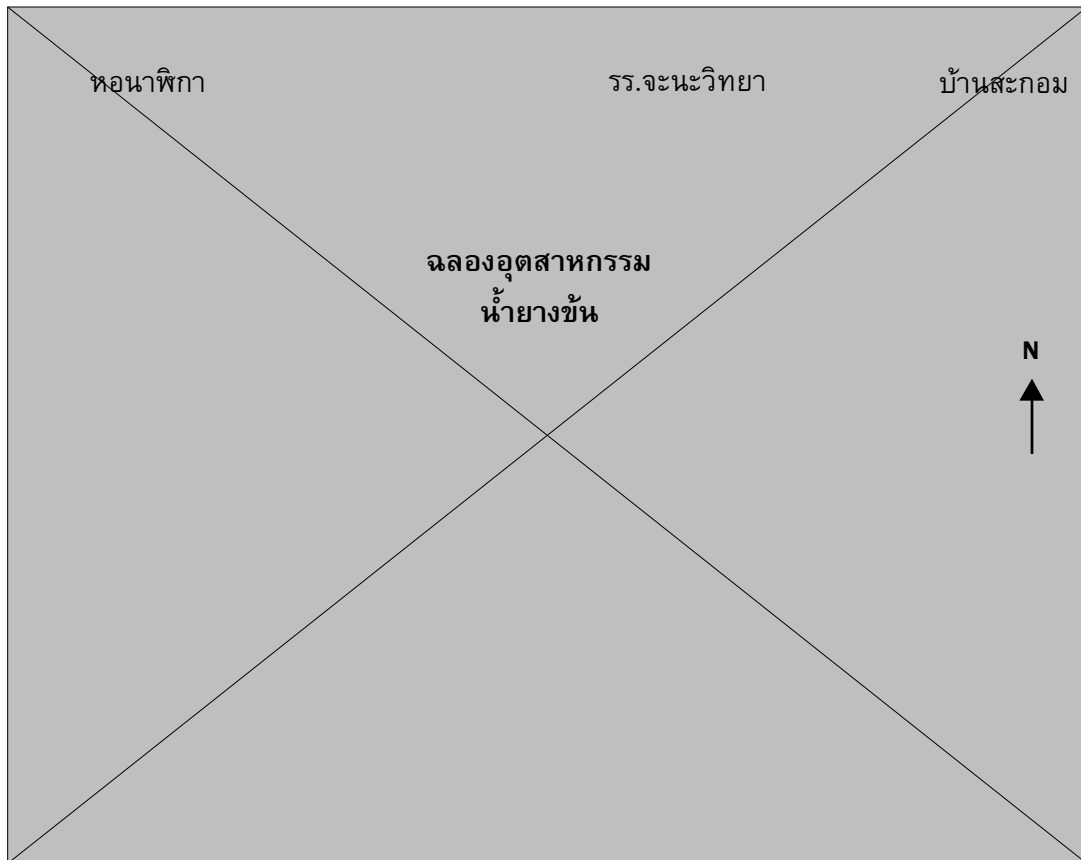
สรุปเรื่องโรงงานอุตสาหกรรม

สรุปได้ว่าโรงงานอุตสาหกรรมมีทั้งข้อดีและข้อเสีย

ข้อดี คือ เป็นแหล่งสร้างงานของคนในชุมชนนั้น และชุมชนอื่น

ข้อเสีย คือ ทำให้อากาศเสียและมีกลิ่นเหม็น
ข้อเสียของน้ำ คือ ทำให้น้ำมีกลิ่นเหม็นและกระทบถึงสัตว์น้ำ มีส่วนทำให้คนใน
โรงงานมีสุขภาพอ่อนแอไม่แข็งแรง

แผนที่การเรียนรู้กลุ่มศึกษาโรงงานอุตสาหกรรม

ข้อมูลการเรียนรู้ ากลุ่มพืชสมุนไพร

ผู้ให้ข้อมูล

นายยะยอ หล้าขุน อายุ ๔๕ ปี ครูชาวบ้าน

ลำดับที่	ชื่อพืชสมุนไพรที่พบ	สรรพคุณ
๑.	กำแพงเจ็ดชั้น	แก้เมื่อย ริดสีดวง แก้น้ำเหลือง
๒.	หมากพลูตักแตน	รักษาอาการแพ้หนอน
๓.	เมี่ยงอาม	รักษาอาการแพ้หนอน
๔.	เดือยไก่	ริดสีดวงจุมก
๕.	ไม้ค้อนตีหมา	แก้อาการเมื่อย
๖.	เถาขมิ้น	แก้อาการเมื่อย
๗.	บานหนูต้น	ขับเหงื่อ
๘.	สาวดำ	เป็นยาพิษใช้จับปลา
๙.	หญ้าปักกิ่งไทย	แก้ร้อนใน
๑๐.	กำลังหนุมาน	บำรุงร่างกาย
๑๑.	กระทือ ๒ ใบ	แก้ท้องเสีย
๑๒.	หญ้าคา	บำรุงไต ขับปัสสาวะ
๑๓.	ต้นยอ	ขับลมในท้อง ผลบำรุงสายตา
๑๔.	นาถบุตร	รักษาเหา
๑๕.	ท้าวชูชว	บำรุงกำลัง
๑๖.	เข็มป่า	ลดไข้
๑๗.	กระเทือง	ขับลมในช่องท้อง
๑๘.	หวายนางคอย	บำรุงกำลัง
๑๙.	บันท้อพญานาคบาตร	แก้หน้าเหลืองเสีย
๒๐.	พาบพรว	บำรุงหัวใจ
๒๑.	ฝีมอม	ดูดน้ำเหลือง
๒๒.	สับประรดเขียว	ขับปัสสาวะ บำรุงกำลัง
๒๓.	ต้นไม้เปลี่ยนสี	แก้ไข้มาลาเรีย
๒๔.	หญ้าพานงู	แก้โรคนิว
๒๕.	ต้นคุณที	รักษาบาดแผล

ลำดับที่	ชื่อพืชสมุนไพรที่พบ	สรรพคุณ
๒๖.	ต้นมะเดื่อดิน	ลดไข้
๒๗.	มะพร้าวตากคั่ว	บำรุงกำลัง
๒๘.	ต้นพวมมะพร้าว	บำรุงกำลัง
๒๙.	ลูมนก	ลดอาการคัน แก้เมื่อย น้ำเหลืองเสีย
๓๐.	มะกล่ำ	แก้ฟกช้ำ
๓๑.	ยี่บัว	แก้หนาว
๓๒.	นางไหล	แก้ผื่น
๓๓.	หมอน้อย	แก้เมื่อย
๓๔.	ควายทีก	บำรุงกำลัง
๓๕.	ไผ่ผือก	แก้ไข้มาลาเรีย ลดไข้
๓๖.	คลุ้ม	แก้ร้อนใน
๓๗.	ใบตำบอง	แก้ไข้ทับระดู
๓๘.	ยี่ลึงกาสา	แก้หน้าเหลืองเสีย
๓๙.	แส้มาตลาย	แก้เมื่อย
๔๐.	ยี่แรด	บำรุงกำลัง
๔๑.	ต้นเตยหนู	รักษาไถ่เป็นโรค
๔๒.	หญ้าหนุตัน	ขับเหงื่อ
๔๓.	โสมหวาย	บำรุงกำลัง

วิถีชีวิตชุมชน

ขอบข่ายการศึกษา

๑. ประวัติชุมชนสะพานไม้แก่น
๒. การทำข้าวซ้อมมือ
๓. การทำดอกไม้จันทร์
๔. ประเพณีต่างๆ
๕. การจัดตั้งสหกรณ์
๖. บุคคลสำคัญในชุมชน
๗. ปัญหาชุมชน
๘. ความต้องการของชุมชน
๙. ความเชื่อของคนในชุมชน

วิธีการศึกษา

๑. สอบถามจากองค์ความรู้ชุมชน
๒. จดบันทึก
๓. พูดคุยสรุปผล

ผู้ให้ข้อมูล

นายเนือง ทองปาน อายุ ๗๓ ปี ครูชาวบ้าน อดีตกำนันตำบลสะพานไม้แก่น

ประวัติสะพานไม้แก่น

เดิมบ้านสะพานไม้แก่นมีทางเข้าสองทางและมีลำธารขวางอยู่ เพื่อความสะดวกในการเดินทางจึงนำแก่นไม้ขนาดใหญ่มาพาดเป็นสะพาน แก่นไม้มีความยาวประมาณ ๔ เมตร และกว้าง ๒ เมตร

กลุ่มคนชุดแรกที่เข้ามาอยู่จะเป็นผู้ที่หลบหนีคดีอาญาเมืองมา เนื่องจากในสมัยก่อนหมู่บ้านนี้อยู่ห่างจากเมืองจะนะ ต้องใช้เวลาเดินทางนาน เมื่อมีการย้ายเข้ามาอยู่กันหลายครอบครัวและมีการเพิ่มจำนวนประชากร ทางราชการจึงสร้างสะพานถาวรในสถานที่ใหม่ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ราษฎร สะพานไม้เดิมจึงหมดคุณค่าทางการใช้สอยลง ชาวบ้านจึงรื้อสะพานไม้ดังกล่าวออก ดังนั้น ชื่อตำบลสะพานไม้แก่นจึงเกิดจากสะพานซึ่งใช้แก่นไม้สร้างดังกล่าวนี้เอง

การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน

ประเพณีสำคัญ

- ประเพณีวันว่าง จัดขึ้นในแรม ๑ ค่ำ เดือน ๕ จะมีการจัดสำหรับอาหารไปทำบุญที่วัด ตักบาตรที่ป่าช้า เพื่อระลึกและอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ
- การละเล่นลูกสะบ้า
- การเล่นผีเข้าขวิด

การรวมกลุ่มของชาวบ้าน

- กลุ่มสหกรณ์กองทุนสวนยางสะพานไม้แก่น จำกัด เริ่มก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๑๗ มีสมาชิกเริ่มแรก ๓๗ คน

ประธานสหกรณ์คนปัจจุบัน คือ นายสุพัฒน์ แก้วจันทร์

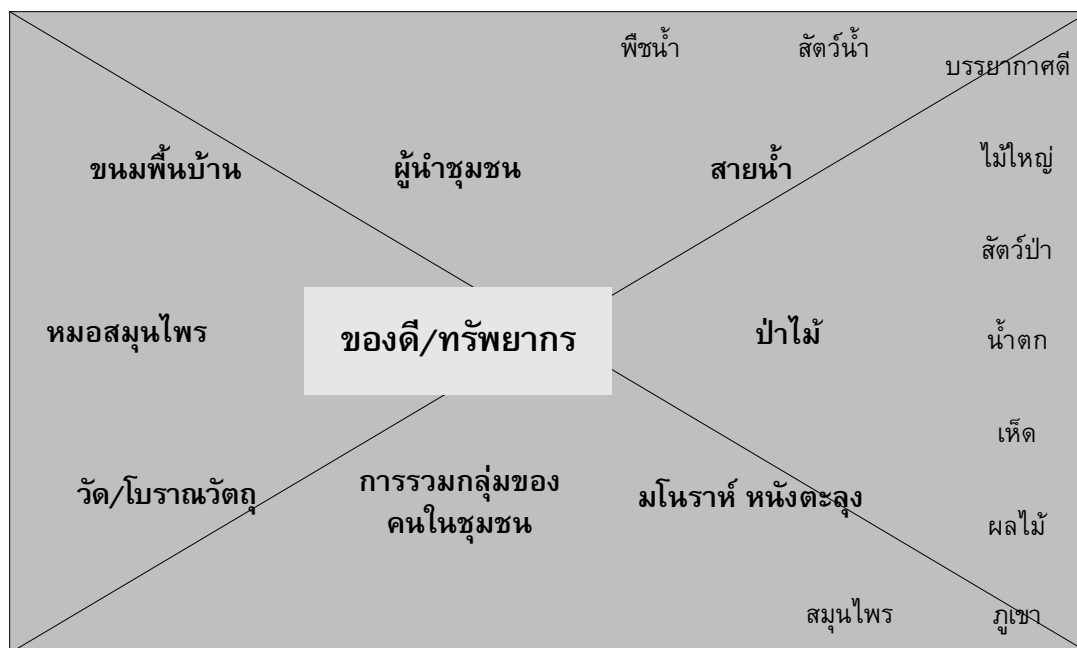
รายได้กำไรในปี ๒๕๔๒ ประมาณ ๔๘๐,๐๐๐ บาท

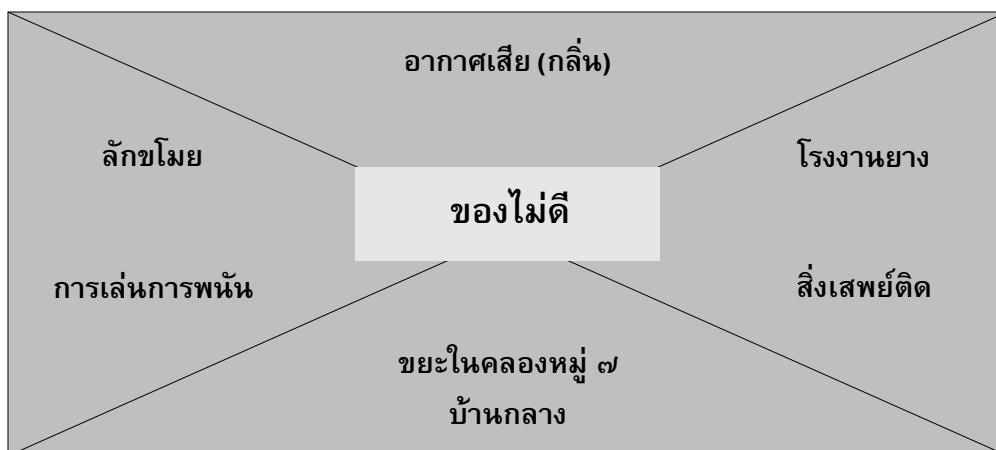
ได้รับรางวัลกลุ่มพัฒนาเจ้าของสวนยางสงเคราะห์ดีเด่น จากสหกรณ์กองทุนสวนยาง

หลักการอยู่ร่วมของสหกรณ์

๑. การรับสมาชิกด้วยความสมัครใจและสบายใจ
 ๒. การควบคุมการทำงานโดยระบบประชาธิปไตย
 ๓. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก
 ๔. การปกครองตนเองและเป็นอิสระ
 ๕. การให้การศึกษ การฝึกอบรมแก่สมาชิก
 ๖. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์
 ๗. ความเอื้ออาทรแก่ชุมชน
- กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์และกลุ่มผลิตข้าวซ้อมมือ เป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เพื่อหารายได้เสริม

รู้แล้วหรือยังบ้านเรามีอะไร

คิดจะทำอะไรกันบ้าง/มาวางแผนร่วมกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้ร่วมค่ายได้มีส่วนร่วมวางแผนการทำงานเพื่อชุมชน

กระบวนการ

๑. ให้ผู้ร่วมค่ายจัดกลุ่มเป็นโรงเรียนๆ ละ ๒ กลุ่ม
๒. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
๓. ชี้แจงแนวทางการวางแผนงาน

หัวข้อการวางแผนงาน

๑. น้องๆ ได้มาเรียนรู้เรื่องราวของชุมชน แล้วน้องคิดจะกลับไปทำอะไรกันบ้าง (ทำอะไร)
๒. เพื่อจุดประสงค์อะไร (ทำเพื่ออะไร)
๓. จะกลับไปทำกันอย่างไร (ทำอย่างไร)
๔. สถานที่ที่จะทำ (ทำที่ไหน)
๕. จะต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง
 - คน
 - เงิน
 - อุปกรณ์
๖. ทำแล้วได้ประโยชน์ในแง่ใดบ้าง (ผลที่คาดว่าจะได้รับ)
๗. ทำเมื่อไร (วันเวลาที่ทำ)

โครงการปลูกพืชสมุนไพร : กลุ่มโรงเรียนเกษมรัตน์ ๑

จุดประสงค์

เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาและให้น้องๆ นักเรียนได้ศึกษาพืชสมุนไพรชนิดต่างๆ โดยเราจะให้นักเรียนและบุคคลที่เป็นอาสาสมัครในชุมชนช่วยกันปลูกและดูแลพืชสมุนไพร

สถานที่

พวกเราจะทำที่โรงเรียนวัดเกษมรัตน์

อุปกรณ์

- บัวรดน้ำ
- จอบ
- คราด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ใช้เป็นยารักษาโรคแก่นักเรียนและคนในชุมชน
๒. ใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้

จะทำเมื่อไร

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓

งบประมาณ

๑,๐๐๐ บาท

โครงการปลูกพืชสมุนไพร : กลุ่มโรงเรียนวัดเกษมรัตน์ ๒

พวกเราคิดจะทำโครงการการปลูกพืชสมุนไพรเพื่อจะมียารักษาโรคต่างๆ ของเด็กในโรงเรียนและชุมชน พวกเราจะช่วยกันปลูกพืชสมุนไพรในโรงเรียน พวกเราจะใช้นักเรียนในโรงเรียนและนำเงินที่ได้มาซื้ออุปกรณ์ เช่น จอบ เสียม บัวรดน้ำ ซ่อนปลูก ส้อมพรวน ดันไม้ พันธุ์พืช ปลูกแล้วจะได้ช่วยผู้เฒ่าเฒ่าเจ็บไข้ไม่สบาย หลังจากเรียนรู้เรื่องการปลูก สรรพคุณ วิธีการรักษา และสามารถจำหน่ายได้ด้วย

เพื่อจุดประสงค์

๑. เพื่อจะมียารักษาโรคต่างๆ ของเด็กในโรงเรียนและชุมชน
๒. เพื่อได้รู้จักชื่อของพืชสมุนไพรชนิดต่างๆ
๓. เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
๔. ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่ว่างเปล่าในโรงเรียน

จะทำอย่างไร

- ให้เด็กในโรงเรียนช่วยกันปลูกพืชสมุนไพร
- จะจัดเป็นสวนสมุนไพรขนาดย่อมในโรงเรียน

สถานที่

โรงเรียนวัดเกษมรัตน

ทรัพยากร

- ต้องการงบประมาณเป็นจำนวนเงิน ๕๐,๐๐๐ บาท
- นักเรียน, ครู, ผู้มีความรู้
- อุปกรณ์ต่างๆ เช่น พันธุ์พืชสมุนไพร จอบ เสียม บัวรดน้ำ ช้อนปลูก ส้อมพรวน

เวลาเริ่มทำ

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- มีพืชสมุนไพรใช้
- ได้อนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพร
- นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

โครงการปลูกพืชสมุนไพรในโรงเรียน : กลุ่มโรงเรียนบ้านทรายขาว ๑

ทำเพื่ออะไร

เพื่อให้สมุนไพรไม่สูญหายไปจากหมู่บ้านเราและช่วยเรารักษาทรัพยากรไว้ตลอดไป

ทำอย่างไร

- ศึกษาเรื่องสมุนไพรจากผู้มีความรู้
- หาพื้นที่เพาะปลูกพืชสมุนไพรในโรงเรียน

สถานที่

โรงเรียนบ้านทรายขาว

ต้องการใช้ทรัพยากรอะไร

๑. คน นักเรียน ครู และนักการโรงเรียนบ้านทรายขาว
๒. เงิน ๕๐๐ บาท
๓. อุปกรณ์ จอบ บัวรดน้ำ คราด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้อนุรักษ์สมุนไพรและสืบทอดภูมิปัญญาโบราณ
๒. ได้ใช้ประโยชน์ในการรักษาพยาบาล

วันจัดทำ

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

โครงการคืนป่าให้แผ่นดิน : กลุ่มโรงเรียนบ้านทรายขาว ๒

ทำเพื่ออะไร

๑. ต้องการให้ป่าไม่มีเพิ่มขึ้น
๒. เพื่อต้องการคืนน้ำให้กับหมู่บ้าน
๓. ต้องการรักษาสภาพของหน้าดิน
๔. ต้องการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์

สาเหตุที่ต้องทำโครงการ

เพราะว่าในหมู่บ้านของเรามีต้นไม้แห้งและป่าไม้ถูกทำลายไปเรื่อยๆ มีพวกนายทุนตัดไม้เพิ่มขึ้น แต่มีคนปลูกน้อย อากาศร้อนขึ้น ปัญหาการขาดแคลนน้ำมีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ

ขั้นตอนการทำ

๑. เตรียมอุปกรณ์เครื่องมือในการปลูกป่า
๒. ประสานกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านให้มาร่วมกันปลูกป่า
๓. ลงมือปลูกป่าและดูแลรักษา

สถานที่ทำโครงการ

ชุมชนบ้านทรายขาว หมู่ที่ ๕ - ๘ ตำบลสะพานไม้แก่น

ปัจจัยที่ใช้ในโครงการ

๑. ไม้ยืนต้น เช่น ต้นไทร ต้นกอก ต้นสน ฯลฯ
๒. แรงงานคน
๓. อุปกรณ์ จอบ เสียม

ทำเมื่อไร

ต้นเดือนมีนาคม ๒๕๔๔

โครงการข้าวซ้อมมือเพื่อสุขภาพ : กลุ่มโรงเรียนชุมชนบ้านสะพานไม้แก่น ๑

จุดประสงค์

๑. เพื่อสืบทอดการทำข้าวซ้อมมือ
๒. เพื่อได้บริโภคข้าวที่มีคุณภาพ
๓. เพื่อได้ออกกำลังกายในการสีข้าว

จะทำอย่างไร

๑. รวมกลุ่มสมาชิกประมาณ ๓๐ คน
๒. รวมกลุ่มเพื่อศึกษาขั้นตอนการทำจากกลุ่มแม่บ้าน กศน.บ้านสะพานไม้แก่น (บ้านตก)

ทรัพยากรที่ต้องใช้

๑. ครกในการตำข้าวซ้อมมือ
๒. ไม้ตำ กระตัง ข้าว กระเชอ
๓. คน ๓๐ คน
๔. งบประมาณ ๒๕,๐๐๐ บาท

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เพื่อออกกำลังกาย
๒. เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำข้าวซ้อมมือ
๓. เพื่อลดปัญหาการว่างงาน
๔. เพื่อสืบทอดการทำข้าวซ้อมมือ
๕. เพื่อให้เด็กที่กินข้าวซ้อมมือได้มีสุขภาพแข็งแรง
๖. สมาชิกในกลุ่มจะได้มีความสามัคคีกัน
๗. เพื่อเพิ่มรายได้เข้ากลุ่ม

แหล่งที่มาของงบประมาณ

องค์การบริหารส่วนตำบลสะพานไม้แก่น

ข้อชี้แจง

เราจะใช้ข้าวในการทำข้าวซ้อมมือ โดยการที่สมาชิกในกลุ่มจะช่วยกันนำข้าวมาคนละ ๕ กิโลกรัม

กำหนดเวลาเริ่มจัดโครงการ

กลางเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๓

ข้าวซ้อมมือนี้ดีมีประโยชน์ ไม่ก่อโทษให้คนได้ลำบาก
ทำให้คนได้อิ่มสุขสราญ เราจึงสร้างให้คนมีความสุข

โครงการพัฒนาทำความสะอาดในโรงเรียนและชุมชน :
กลุ่มโรงเรียนชุมชนบ้านสะพานไม้แก่น ๒

เพื่อจุดประสงค์

ทำให้บ้านชุมชนสะพานไม้แก่นและโรงเรียนน่าอยู่ขึ้น

ทำอย่างไร

พวกเราจะช่วยกันเก็บขยะในโรงเรียนและชุมชนสะพานไม้แก่น

สถานที่

โรงเรียนและชุมชนสะพานไม้แก่น

ใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง

๑. คน
๒. เงินงบประมาณ ๑,๐๐๐ บาท
๓. ฤกษ์ขยะ

ทำแล้วได้ประโยชน์

๑. ทำให้โรงเรียนและชุมชนสะอาด
๒. ทำให้โรงเรียนและชุมชนของเราน่าอยู่ขึ้น
๓. จะทำให้โรงเรียนและชุมชนไม่มีกลิ่นเหม็น
๔. จะทำให้ไม่มีมลพิษ
๕. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

เริ่มทำ

วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๓

โครงการปลูกพืชสมุนไพร : กลุ่มโรงเรียนไม้แก่นประชาอุทิศ

จุดประสงค์

๑. เพื่อต้องการนำเอาพืชสมุนไพรไปปลูกตามแหล่งต่างๆ ในชุมชน เพื่อเป็นยารักษาโรคต่างๆ เวลาเจ็บป่วยหรือทางโรงพยาบาลรักษาโรคไม่หาย รวมทั้งไม่มีเงินจ่ายค่ายา
๒. เพื่อศึกษาประโยชน์และโทษของพืชสมุนไพร

ขั้นตอนการดำเนินการ

ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญทางด้านสมุนไพร สอบถามวิธีการปลูก การดูแลรักษา

ทรัพยากรที่ต้องใช้

งบประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาท เพื่อจัดซื้อ

- พันธุ์พืช
- อุปกรณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การปลูกพืชสมุนไพรในครั้งนี้ เราสามารถจะนำไปเป็นยารักษาโรคและเป็นสมุนไพรหลักสำคัญของป่า และจะช่วยเพิ่มปริมาณสมุนไพรมากขึ้น

เริ่มดำเนินการ

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๓

สรุป

การปลูกพืชสมุนไพร จะมีประโยชน์มากมายในความเป็นอยู่ของสมาชิกทุกคนในชุมชนและคณะครูอาจารย์รวมถึงนักเรียน

โครงการอนุรักษ์ป่าไม้ : กลุ่มโรงเรียนไม้แก่นประชาอุทิศ ๒

จุดประสงค์

เพื่อให้ทรัพยากรในป่าดีขึ้นและทำให้อากาศดีขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินการ

๑. วางแผนการอนุรักษ์ป่าไม้
๒. เชิญวิทยากรที่มีความรู้เรื่องป่าไม้มาให้ความรู้
๓. ขอรุณจากรัฐบาลและเอกชน เพื่อนำมาซื้อพันธุ์ไม้และอุปกรณ์ในการอนุรักษ์ป่าไม้

ทรัพยากรที่ต้องใช้

เงิน ๒๕,๐๐๐ บาท เพื่อจัดซื้อจอบ เสียม และพันธุ์ไม้

ทำแล้วได้อะไร

๑. เด็กรุ่นหลังได้เห็นพืชพันธุ์ไม้ต่างๆ
๒. ทุกคนได้รู้คุณค่าป่าไม้
๓. สัตว์เล็กสัตว์น้อยในป่าได้มีที่อยู่อาศัย
๔. เพื่อให้ทรัพยากรในป่ามีความสมบูรณ์

สถานที่ดำเนินการ

โรงเรียนไม้แก่นประชาอุทิศ และชุมชนสะพานไม้แก่น

เริ่มทำ

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ ระยะเวลาต่อเนื่องถึง ๕ ปี

คำสัญญาก่อนจากกัน

จุดประสงค์

๑. เพื่อตรวจสอบความคิดของผู้ร่วมค่ายว่ารู้สึกต่อค่ายและได้รับอะไรจากค่ายบ้าง
๒. เพื่อย้ำเตือนความทรงจำของการอยู่ค่ายร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมศึกษาเพื่อนำไปสู่

การร่วมปฏิบัติตามแผน

กระบวนการ

๑. แจกกระดาษรูปหัวใจให้ผู้ร่วมค่ายทุกคน
๒. ให้ผู้ร่วมค่ายเขียนความรู้สึกและคำมั่นสัญญาในกระดาษรูปหัวใจ
๓. ให้ผู้ร่วมค่ายนำมาติดตรงกลางห้อง และให้ทุกคนมาดูคำมั่นสัญญาของเพื่อน ๆ

เพลงอย่าลืมกันนะ

หากทะเลแล้งไป	หากดวงไฟดับลง
หากแผ่นดินสั่นลง	จะมั่นคงชั่วนิรันดร์
หากวันคืนเคลื่อนไป	ผูกดวงใจร้อยพัน
สิ่งดีงามร่วมกัน	ผูกสัมพันธ์ตั้งสายใย
เอ่ยคำลาถึงกัน	หากในวันฉันทไกล
เอ่ยคำลาซึ่งใจ	บอกว่าเราคิดถึงกัน

ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา ลันลา

เพลงฉันจะปลูกดอกไม้

เมื่อยามเช้าแสงเงินแสงทองเริ่มส่องขอบฟ้า
สาริกาบินมาบินมาร้องเพลงกังวาน
มวลดอกไม้แย้มกลีบร่าเริงเบิกบาน
ต่างขับขานร้องเพลงอวยชัยให้กัน

บีม

วันนี้เป็นวันจันทร์ฉันจะปลูกทานตะวันไว้รอบ ๆ บ้าน
พຽงนี้วันอังคารบานไม่รู้โรยฉันจะไปยริมรั้ว
ต่อมาก็วันพุธฉันจะปลูกสายหยุดตรงที่ท้ายครัว
พฤษ์สแน่นชนิดไปทั่วมองดูรอบตัวเต็มไปด้วยพันธุ์ไม้

บีม

พอถึงวันศุกร์ฉันก็ลุกขึ้นมาเมียงมอง
หัวใจฉันคับพอง ฉันมองต้นไม้ด้วยใจเบิกบาน
วันเสาร์ตอนบ่าย ๆ ต้นไม้พันธุ์ไม้ก็แลละลาน
ดอกไม้ก็เริ่มเบ่งบานแสนสุขสำราญในวันอาทิตย์
ลา ลา ลัน ลา ลา ลัน ลา ลา ลัน ลา

เพลงเด็กตั้งดวงดาว

เมื่อดาวหนึ่งดวงร่วงลงจากฟ้า	จะมีดวงตาเกิดขึ้นมาบนโลกนี้แทน
เป็นเด็กผู้หญิงเป็นเด็กผู้ชาย	ส่องแววประกาย เด็กมีความหมายเช่นดาว
พวกเราจะไม่ไม่นานหรือหนา	เราจะอาสาเติบโตมาดูแลโลกแทน
ปกป้องป่าไม้ภูเขาแม่น้ำ	ไม่มีสงครามหากเราทำตามความฝันพวกเรา
เมื่อมีพຽงนี้ย่อมมีความหวัง	เด็กคือพลังเป็นความหวังแห่งวัน
อย่าทำลายฝันอย่าปิดกั้นไฟ	เด็กมีหัวใจผู้ใหญ่ช่วยระวัง

๓.๓ กิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมและระเบียบวินัย

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษามีแนวคิดที่หลากหลายตามมุมมองของกลุ่มบุคคลแต่ละสถานะและเกณฑ์ที่สังคมแต่ละแห่งคาดหวัง ซึ่งขอเสนอแนวคิดที่สำคัญบางประการที่แตกต่างกันต่อไปนี้

๑. การปลูกฝังคุณธรรม ต้องเริ่มที่ครอบครัวร่วมกับสถานศึกษาและทุกฝ่ายในสังคม เป็นกิจกรรมต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยการอบรมสั่งสอน ฝึกฝน อบรมบ่มนิสัย

๒. การปลูกฝังคุณธรรม ต้องเริ่มด้วยการสอนวิชาศาสนา เช่น ต้องมีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาทุกระดับ ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เวลาเรียนและเนื้อหาต้องมีมากพอ มีครูเฉพาะวิชาพระพุทธศาสนาที่รู้เนื้อหาและวิธีการสอนเป็นที่ศรัทธาแก่ผู้เรียน

๓. การปลูกฝังคุณธรรม ควรสอดแทรกในทุกวิชาและทุกกิจกรรมการเรียนการสอน ครูทุกคนมีหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมแก่ศิษย์ ทั้งในด้านที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง แก้ไขพฤติกรรมที่บกพร่อง วางแนวทางป้องกันทางเสื่อม และสั่งสอนให้ศิษย์เป็นคนดี

๔. การปลูกฝังคุณธรรม เป็นการสร้างสังคมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาค้นพบความรู้ บูรณาการกับความคิด การจัดกระบวนการกลุ่ม กิจกรรมปฏิบัติธรรม และนำภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าในชุมชนท้องถิ่นมากลมเกลียวจิตใจและฝึกฝนพฤติกรรมที่ดีแก่นักเรียน เป็นวิธีการสร้างเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ

ยังมีแนวคิดอื่นๆ อีกหลายประการที่สอดคล้องกันบ้าง และแตกต่างกันบ้าง รวมทั้งการจัดเนื้อหาสาระว่านักเรียนควรจะได้รับ การปลูกฝังข้อใดเป็นพิเศษ ซึ่งมีแนวโน้มสุดโต่งสองทางคือ ต้องเรียนธรรมะให้มากที่สุด และอีกทางหนึ่งให้เลือกข้อธรรมะบางข้อ อีกแนวหนึ่งก็มีการจัดลำดับก่อนหลังของหัวข้อธรรมะว่าควรเรียนอะไรก่อนหลัง ในขณะที่มีแนวคิดค่าน่าคุณธรรม ความดีจัดลำดับก่อนหลังตามระดับชั้นเรียนของเด็กไม่ได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมของโรงเรียนปฏิรูปฯ พบว่า โรงเรียนได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนวิชาศาสนาตามที่นักเรียนนับถือตั้งที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในข้อค้นพบจากการสนทนาเจาะลึกหลายโรงเรียนที่มีการสอนมารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี ศาสนธรรมอย่างน่าสนใจไว้บ้างแล้ว

โรงเรียนชุมชนวัดราง จังหวัดนครราชสีมา ได้มีกิจกรรมสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน มีการบันทึกและประเมินพฤติกรรมที่ต้องแก้ไข ได้แก่ การขาดระเบียบ การทะเลาะวิวาทกันและมารยาทไม่เรียบร้อย โรงเรียนได้จัดกระบวนการปรับพฤติกรรมโดยครูทุกคนร่วมกันแนะนำและเสริมแรงทางบวกให้นักเรียนปรับปรุงตน จัดสถานการณ์จำลองให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์และ

ประเมินตนเอง ผลการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมและระเบียบวินัยตั้งแต่เดือนมิถุนายน - เดือนกันยายน ๒๕๕๔ นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมคือมีระเบียบในการเดินแถว เคารพครู อ่อนน้อมสวยงามทุกครั้ง ไม่แกล้งเพื่อน และมีเหตุผลรู้จักประนีประนอม

ครูสุดาวรรณ ศุภเกษร โรงเรียนธาวโศภนวิทยุ จังหวัดยะลา ได้บันทึกอนุทินของครูต้นแบบ สัปดาห์แรกของเดือนสิงหาคมเกี่ยวกับการแก้ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กวัยรุ่นไว้ในเรื่อง โครงการบ้านนอ่วย่า ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนกับพ่อแม่ผู้ปกครองได้มีความเข้าใจกัน ทราบปัญหา ความเข้าใจของกันและกัน ครูสามารถเชิญผู้ปกครองมาร่วมสนทนากันพร้อมกับลูกหลานได้ ครูทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานดำเนินการสนทนาและสรุป ในที่สุดครูและผู้ปกครองสามารถแก้ปัญหาเด็กหนีเรียน สูบบุหรี่ ดื่มสุรา และแก้ปัญหาเด็กกลุ่มเสี่ยงบางคนได้ดี วิธีการปลูกฝังคุณธรรมที่ครูใช้ คือ การทำแผน กิจกรรมเห็นความร่วมมือ การปรึกษาหารือ การประสานความร่วมมือ การสื่อสารภายในกลุ่มบุคคล การแสดงความคิดเห็น จนกระทั่งผู้ใหญ่และเด็กมีความเข้าใจกันแก้ปัญหาาร่วมกันได้ในที่สุด

ครูสุขพงศ์ ทศนกุลกิจ ครูต้นแบบ ได้บันทึกอนุทินเกี่ยวกับกิจกรรม ออบอุ้มใจใกล้ชิดดำ โดยครูทุกคนในโรงเรียนจัดกิจกรรมพบกลุ่มสนทนายามเช้าหลังเคารพธงชาติเป็นเวลา ๒๐ - ๓๐ นาที โดยครู ๑ คน จะจัดกิจกรรมสนทนากับเด็กแต่ละชั้นจำนวน ๒๐ คน กิจกรรมนี้ทำให้ครูได้ทราบปัญหาและเห็นความสามารถของนักเรียน และครูได้มีโอกาสอบรมจิตใจให้นักเรียนใช้คุณธรรมในการแก้ปัญหาด้วย

ดร.ศิริชัย โยโกตา โรงเรียนพลับพลาศิริ จังหวัดนนทบุรี ได้จัดกิจกรรมกระบวนการสร้างวินัยอย่างเป็นระบบตามแนวทางพัฒนาจริยธรรมพื้นฐานของพระครูสมุห์ชโล คุตตมโม เจ้าอาวาสวัดพลับพลา และแนวคิดมุมมองของศาสนาอิสลาม โดยโต๊ะอิหม่ามแห่งมัสยิดรียาดิสสุหนันคุณสนั่น มิสกิจ

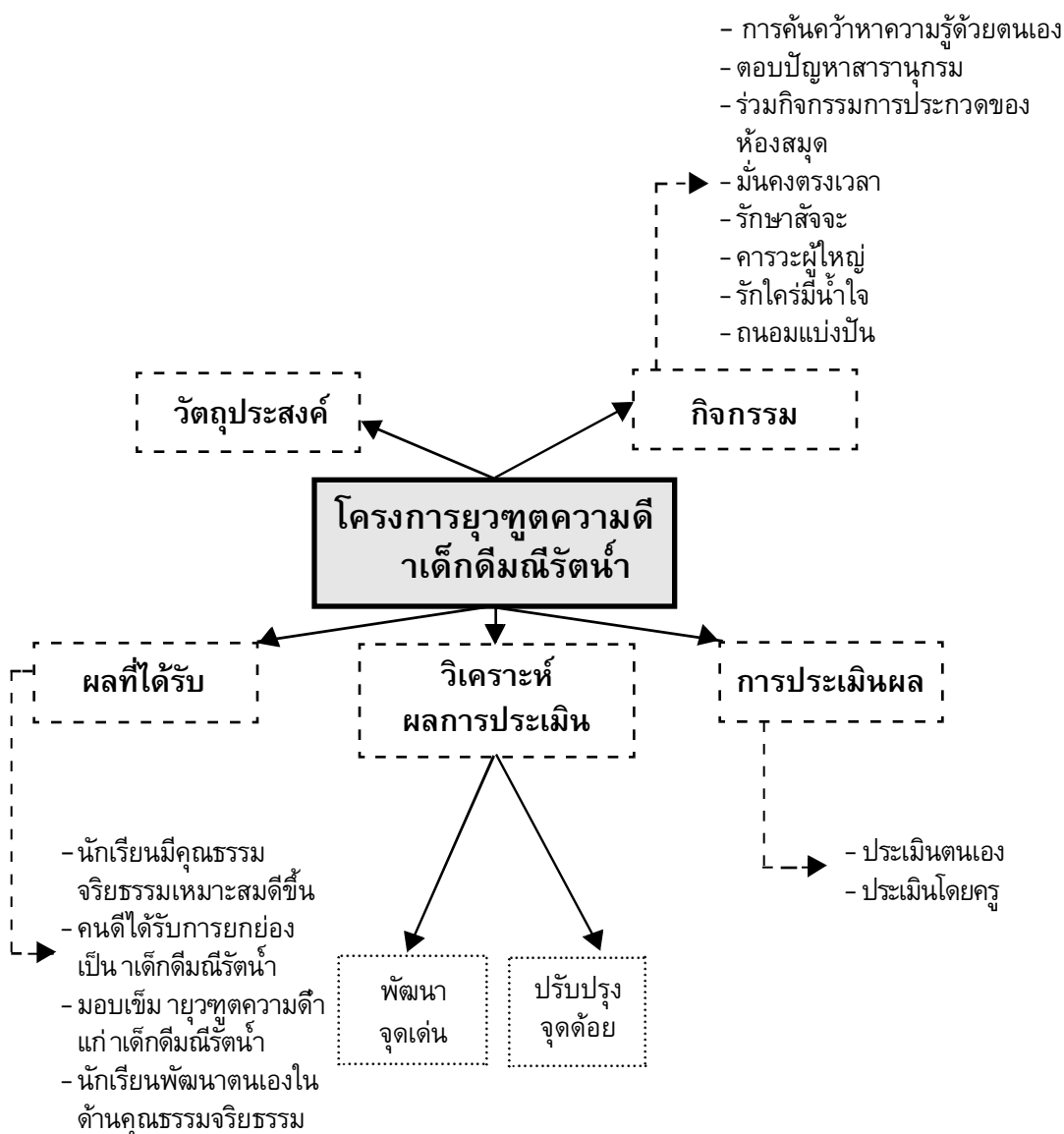
การจัดกิจกรรมเริ่มจากโจทย์คำถาม ความหมายของวินัยในตนเอง หลักเกณฑ์การเลือกกิจกรรมสร้างวินัยเพื่อจัดเรียงเป็นวัตรปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมบทบาทของผู้ปกครองและครู และวิธีการปฏิบัติกิจกรรมสร้างวินัย ซึ่งทุกฝ่ายจะร่วมกันประเมินและปรับปรุงพฤติกรรมของนักเรียน

หัวข้อของกิจกรรมสร้างวินัยที่ต้องปฏิบัติจริง เริ่มตั้งแต่ a) การเข้านอน การนอน และการตื่นนอน b) การเก็บที่นอน c) การทำความสะอาดปากและฟัน d) การเตรียมและการตรวจสอบสิ่งของที่จะนำไปโรงเรียน e) การเตรียมตรวจสอบสิ่งของและงานที่จะนำกลับบ้าน f) รับประทานอาหารเข้าอย่างพอเพียง g) รับประทานอาหารกลางวันในเวลาจำกัด h) การเคี้ยวอาหารช้าๆ ขณะรับประทานอาหารเย็น i) การไหว้ มารยาทการเคารพและทักทาย j) การมาถึงโรงเรียนก่อน ๗.๕๐ น. k) การแสดงอาการสำรวมในการเข้าแถวเคารพธงชาติ l) การ

ออกกำลังกายทุกวัน m) การดื่มน้ำให้พอเพียง n) การใช้เงินและการออมเงินตามแผน o) สนทนา เรื่องการให้ p) การอ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ video internet กับผู้ปกครอง q) การฝึกหายใจ อย่างถูกวิธี

หากพิจารณาเกณฑ์การประเมินพฤติกรรมของเด็กโดยครูร่วมกับผู้ปกครอง จะเห็น ได้ว่าเป็นการฝึกการให้นักเรียนมีสติ ตั้งใจทำหน้าที่ตลอดวัน ตั้งแต่ตื่นเข้าจนเข้านอนนั่นเอง จัด ได้ว่าเป็นรูปแบบกิจกรรมที่เป็นระบบ น่าสนใจ

โรงเรียนสมุทรฉัตร จังหวัดสมุทรสาคร จัดกิจกรรมโครงการยวทูตความดี าศึกติมนิรตนา ดังเขียนเป็นแผนภาพต่อไปนี้

โรงเรียนเวทวันวิทยา จังหวัดอุบลราชธานี ได้ทำงานวิจัยในชั้นเรียน ชื่อ ำบูรณาการสามแม่พิมพ์ เพื่อให้นักเรียนได้รับการปรับพฤติกรรมที่ขาดระเบียบวินัย พูดก้าวร้าว ไม่เอาใจใส่ การเรียน และแต่งกายไม่เรียบร้อย โดยคณะครูสายชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ทำงานร่วมกันได้สำเร็จ นำไปสู่การจัดกิจกรรมบูรณาการให้นักเรียนมี าวิสัยทัศน์ดี มีคุณธรรม นำบูรณาการ ประสานสามัคคี

โรงเรียนบ้านหนองแดง จังหวัดนครราชสีมา ทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ เรื่อง ำแม่ผู้มีพระคุณำ ปลุกฝังคุณธรรม ความกตัญญูกตเวทิสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนรู้หลายวิชา เชื่อมโยง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ เรื่อง ำแม่ผู้มีพระคุณำ

อาจารย์ผู้สอน

อาจารย์กฤษณา ช้างน้อย

อาจารย์รัชนิกร วัชรหิรัญ

อาจารย์อัษฎาวุธ พิมขาลี

โรงเรียนบ้านหนองแดง จังหวัดนครราชสีมา

สาระสำคัญในการจัดทำแผนการเรียนรู้เรื่อง แม่ผู้มีพระคุณ

ในการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการเรื่อง แม่ผู้มีพระคุณ เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่มีการกำหนดตายตัวว่าจะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ไปตามลำดับเนื้อหาหลักสูตร แต่จะเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ก่อนจะถึงวันสำคัญต่างๆ ครูจะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสำคัญของวันสำคัญนั้นๆ เป็นต้น

ในสังคมไทย วันสำคัญต่างๆ ที่กำหนดให้มีขึ้นไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือวันสำคัญของชาติล้วนแล้วแต่มีความสำคัญต่อชาติทั้งสิ้น ในยุคปัจจุบันเยาวชนไทยไม่ค่อยเห็นความสำคัญของวันสำคัญต่างๆ มากนัก หากอยู่ในโรงเรียนเมื่อถึงวันสำคัญก็ได้มีโอกาสหยุดเรียนเพิ่มขึ้นอีก ได้เล่น ได้เที่ยว แต่ไม่เห็นความสำคัญของวันเหล่านั้นว่ามีความสำคัญอย่างไร ทำให้วัฒนธรรมประเพณีไทยต่างๆ กำลังจะสูญสิ้นไป ดังนั้นเพื่อให้เยาวชนไทยเห็นความสำคัญของวันสำคัญ ครูในฐานะแม่พิมพ์ของชาติจะต้องดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีไทยให้สืบทอดต่อไป

วันที่ ๑๒ สิงหาคมของทุกปีถือเป็นวันแม่แห่งชาติ เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีไทยให้คงอยู่ต่อไป ให้ลูกหลานเยาวชนไทยได้มีความสำนึกในพระคุณของแม่ผู้มีพระคุณอย่างล้นเหลือในฐานะแม่ผู้ให้ชีวิต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสำคัญของวันดังกล่าว การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการเรื่อง แม่ผู้มีพระคุณ จึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ จะเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนไทยรู้ซึ้งและเห็นคุณค่าของวันแม่แห่งชาติ

ขั้นตอนการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการเรื่อง แม่ผู้มีพระคุณ

การจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้น ผู้เรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นผู้เลือกที่จะเรียนรู้ในเรื่องใดๆ ที่เห็นว่ามีคุณค่าและมีความสำคัญ ซึ่งขั้นตอนการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ได้จัดทำขึ้นนั้น มีขั้นตอนพอสังเขปดังนี้

๑. ขั้นตอนกำหนดแนวคิด

ในการกำหนดแนวคิดหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นจะต้องดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

- ๑.๑ ครูกระตุ้นให้นักเรียนช่วยกันกำหนดหัวเรื่องในการเรียนรู้
- ๑.๒ ให้ผู้เรียนช่วยกันคิดว่าในหัวเรื่องที่ได้กำหนดขึ้นนั้น ผู้เรียนต้องการที่จะเรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง

๑.๓ ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปในรายวิชาใดบ้าง และแต่ละรายวิชา ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ในเรื่องใดที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่องหลัก

๑.๔ ผู้เรียนและครู ช่วยกันกำหนดว่าจะเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ นั้นจากแหล่งความรู้ใดบ้าง

๒. ขั้นการเขียนแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ

เมื่อครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดแนวคิดโดยบูรณาการในรายวิชาที่เกี่ยวข้องแล้ว ก็จะดำเนินการเขียนแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยวางแผนในเรื่องต่อไปนี้

- ในเรื่องที่กำหนดจะใช้เวลาเรียนรู้ทั้งหมดโดยประมาณกี่คาบ
- แบ่งการเรียนรู้เป็นกี่ครั้ง
- ให้เวลาในการเรียนรู้แต่ละครั้งเป็นเวลากี่คาบ

เมื่อกำหนดระยะเวลาได้แล้วก็นำมาเขียนแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยมีหัวข้อหลักที่สำคัญดังนี้

๒.๑ กำหนดเนื้อหาย่อย ในการกำหนดเนื้อหาย่อยจะนำมากำหนดแนวคิดที่ผู้เรียนได้ร่วมกันคิดว่าจะเรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง

๒.๒ สารสำคัญ กำหนดขอบข่ายของการเรียนรู้ในแต่ละครั้งว่ามีขอบเขตการเรียนรู้อย่างไร ทำไมจึงต้องมีการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ

๒.๓ จุดประสงค์ใน ป.๐๒ จะต้องตรวจสอบดูว่าในเรื่องนั้นๆ เมื่อจัดกระบวนการเรียนรู้แล้วสามารถสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ใน ป.๐๒ ได้ในหัวข้อใดและรายวิชาใดบ้าง

๒.๔ กำหนดวิธีการเรียนรู้/กิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้ครูจะเป็นผู้วางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์

๒.๕ กำหนดสื่อ/แหล่งเรียนรู้ สื่อ และแหล่งเรียนรู้จะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ ซึ่งจะเน้นสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในท้องถิ่น

๒.๖ กำหนดชิ้นงานนักเรียน ในแต่ละครั้งครูจะกำหนดชิ้นงานของนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักการจัดทำผลงานอย่างเป็นระบบ

๒.๗ การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้นั้นจะเน้นการวัดผลตามสภาพจริง

๒.๘ บันทึกหลังสอน การบันทึกหลังสอนจะเป็นเครื่องยืนยันการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูว่าได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนแล้วได้ผลเป็นอย่างไร มีสิ่งใดบ้างที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี นักเรียนได้พัฒนาไปอย่างไร มีใครบ้างที่จะต้องได้รับการพัฒนาต่อไป

กำหนดแนวคิด

หน่วยที่ ๘ ขาว เหตุการณ์ และวันสำคัญ หน่วยย่อยที่ ๒ วันสำคัญ (วันแม่แห่งชาติ)
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ - ๕ ใช้เวลาสอนประมาณ ๗๕ คาบ

เรื่องแม่ผู้มีพระคุณ

แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการครั้งที่ ๑ เวลาโดยประมาณ ๑๕ คาบ

แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการครั้งที่ ๒ เวลาโดยประมาณ ๑๕ คาบ

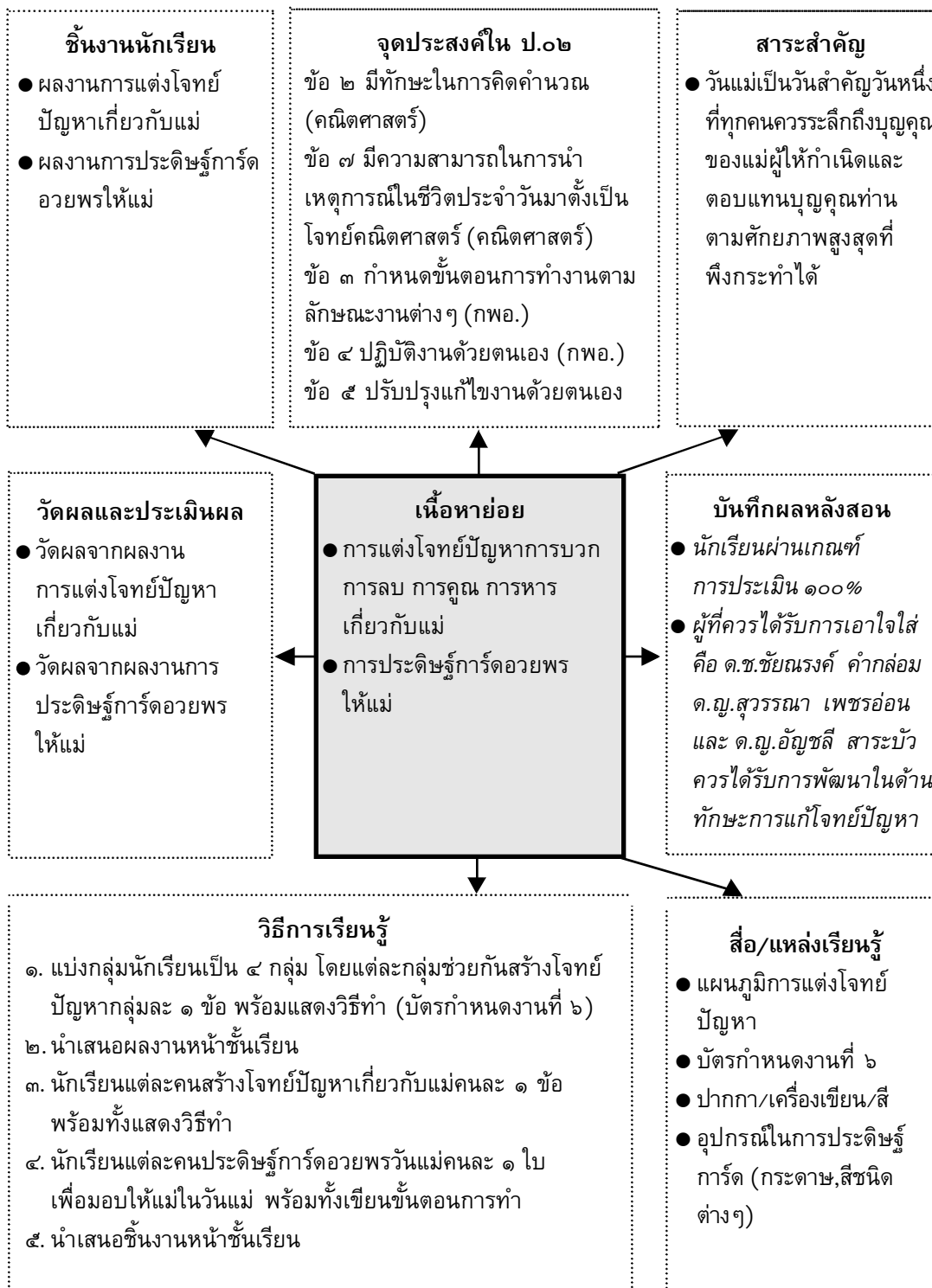
แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการครั้งที่ ๓ เวลาโดยประมาณ ๑๕ คาบ

แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการครั้งที่ ๔ เวลาโดยประมาณ ๑๕ คาบ

แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการครั้งที่ ๕ เวลาโดยประมาณ ๑๕ คาบ

โรงเรียนธีรธาดา พิษณุโลก จัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม ระเบียบวินัย และกิจกรรมเสริมทักษะวิชาการทุกวันๆ ละ ๓๐ นาที ถึง ๑ ชั่วโมง หลังการเลิกแถวเคารพธงชาติ เรียกว่า กิจกรรมหอยโข่งง่า ซึ่งได้อธิบายไว้ส่วนหนึ่งในบทสนทนาเจาะลึก (Focus group) แล้ว ขอนำรายละเอียดมาเสนอเพิ่มเติม ดังนี้

กิจกรรมหอยโข่งง่า เชื่อมโยงการเรียนรู้ โรงเรียนธีรธาดา พิษณุโลก

ลักษณะของกิจกรรม	ต่อเนื่องระยะยาว เชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่น
เวลาที่ใช้จัด	หลังเลิกแถวเคารพธงชาติ ทุกวันๆ ละ ๓๐ นาที ถึง ๑ ชั่วโมง
สถานที่ใช้	ในห้องประชุม
ผู้รับผิดชอบกิจกรรม	คณะครูทุกคน
ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	คณะครู-นักเรียน ตั้งแต่ ป.๑ - ม.๓ เรียนรู้ร่วมกัน

หลักการและเหตุผล

โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งที่มีภารกิจหลักในการจัดการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือำ ในการพัฒนามนุษย์ มนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดของโลก หากมนุษย์ได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธี คือ ได้รับการพัฒนาทั้งภายในและภายนอกอย่างสมดุล ครบกระบวนการ ก็มั่นใจได้ว่าจะเป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณค่า เป็นทั้งคนดี คนเก่ง มีความสุข มีปัญญาแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น สังคม ประเทศชาติ และโลกก็就会有ความเจริญก้าวหน้าอย่างสมดุล เพราะมีประชากรที่มีคุณภาพ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ก็กล่าวไว้ในมาตราหนึ่งว่า เรื่องศักยภาพของผู้เรียนที่ผู้สอนต้องสามารถค้นหาศักยภาพด้านต่างๆ ของผู้เรียนและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นที่ไปตามศักยภาพนั้น ด้วยตระหนักถึงเรื่องดังกล่าวนี้ โรงเรียนจึงได้ค้นหาวิธีการอย่างง่ายที่ผู้สอนจะสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะผู้เรียนตั้งแต่ระดับประถมต้น - มัธยมต้น จึงได้จัดกิจกรรมหอยโข่งง่าส่งเสริมการเรียนรู้ขึ้นในโรงเรียนและถือปฏิบัติตลอดเวลา

ผลสรุปโดยภาพรวมพบว่าทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างสั่งสม ผู้สอนค้นพบความสามารถตามมิติต่างๆ ที่ผู้เรียนได้แสดงออกมา ตลอดจนบุคคลภายนอกที่เข้าร่วมชมมีความรู้สึกพอใจ ชื่นชมกับกิจกรรมดังกล่าว แม้จะยังไม่มีการสำรวจอย่างเป็นทางการก็ตาม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม
๒. เพื่อค้นหาศักยภาพด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏของนักเรียนที่แสดงออก
๓. เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้เป็นที่ไปตามความสามารถ
๔. เปิดโอกาสให้ ครู - นักเรียน ได้เรียนรู้ร่วมกันทุกระดับอายุอย่างหลากหลาย

วิธีดำเนินการ

๑. จัดตารางของแต่ละรายการและแต่ละวัน ตลอดจนเงื่อนไขและวิธีปฏิบัติ
๒. แจงให้ครูฝ่ายต่าง ๆ ที่รับผิดชอบแต่ละรายการ
๓. ครูศึกษาข้อมูลและวิธีการที่จะนำเสนอแต่ละวัน และนำเสนอเป็นตัวอย่าง
๔. ครูสังเกตกลุ่ม/รายคน ที่สนใจและมีศักยภาพ ฝึกฝนเป็นตัวแทนครูที่นำเสนอ
๕. นักเรียนร่วมวางแผนวิธีการนำเสนอ นำเสนอ
๖. ร่วมกันประเมินหรือประเมินผลรายการกิจกรรมย่อย
๗. ปรับปรุงแก้ไข นำเสนอใหม่

กิจกรรมย่อยในกิจกรรม

๑. รายการ Sentence for Today
๒. วรรณภาษาไทย
๓. วิทยาศาสตร์น่ารู้
๔. จินตคณิตไทย/อังกฤษ
๕. แววนักข่าวไทย/อังกฤษ
๖. รู้คิดคณิตศาสตร์
๗. งามอย่างไทย
๘. บทเพลงไพเราะ
๙. รู้รอบทิศ

งบประมาณ

ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว เช่น เครื่องเสียง ไมโครโฟน เปียโน เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ แผ่นโปรงใส วัสดุสิ้นเปลือง เช่น กระดาษ

กิจกรรมพูดได้ ใช้เป็น เมื่อเรียนภาษาอังกฤษ โรงเรียนธีรธาดา พิษณุโลก

ลักษณะของกิจกรรม	ประเมินผลทักษะการพูดภาษาอังกฤษ ปฏิบัติจริงเชื่อมโยงกับวิชาอื่น
เวลาที่จัด	ภาคเรียนละ ๒ ครั้ง
สถานที่ใช้	ห้องสัมมนา ห้องประชุม บ้านนักเรียน
ผู้รับผิดชอบกิจกรรม	คณะครูผู้สอนภาษาอังกฤษ
ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	คณะครู-นักเรียน ตั้งแต่ ป.๓-ม.๓

หลักการและเหตุผล

เป็นที่ทราบกันดีว่าสังคมปัจจุบันเป็นสังคมเปิดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา มีการติดต่อสื่อสารถึงกันทั่วโลกอย่างรวดเร็ว จนกล่าวได้ว่าเป็นยุคของโลกที่ไร้พรมแดน เทคโนโลยีต่างๆ ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร เครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพที่สุดที่ใช้ในการสื่อสารถึงกันทั่วโลกในขณะนี้ คือ **เครื่องคอมพิวเตอร์** แต่เงื่อนไขสำคัญของความสามารถในการใช้เพื่อการสื่อสารระดับสากล คือ **ภาษาอังกฤษ** ซึ่งถือเป็นภาษาสากลที่ใช้กันทั่วโลก

จังหวัดพิษณุโลก เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การศึกษา เป็นที่ตั้งของศูนย์ราชการและองค์กรเอกชน ฯลฯ ถือเป็นเสมือนหนึ่งเมืองหลักของภาคเหนือตอนล่าง ทั้งโดยสภาพทางภูมิศาสตร์ก็เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางของอินโดจีน การเดินทางสะดวกทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และเครื่องบิน มีบริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนมากมาย ต้องสรรหาบุคลากรต่างพื้นที่เข้ามาทำงานแทน อีกทั้งบางครั้งไม่มีบุคลากร เหตุเพราะไม่มีสถานศึกษาที่ได้มาตรฐานสำหรับลูกหลาน เพราะเมื่อศึกษาถึงความต้องการถึงทางเลือกทางการศึกษาที่หลากหลายที่จะสามารถเตรียมคนให้มีความพร้อมที่จะเข้าสู่โลกยุคหน้าอย่าง **ก้าวทัน รู้ทันโลก** กลับไม่มีสถาบันใดที่เปิด **ทางเลือก** ให้กับคนที่มีความพร้อมใช้บริการนั้น ทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชน หรือแม้แต่จังหวัดรอบปริมณฑล

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น คณะผู้ก่อตั้งโรงเรียนจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะก่อตั้งโรงเรียนแนวใหม่ขึ้นในภูมิภาคนี้ โดยเน้นการจัดการศึกษาที่พัฒนาความเป็นมนุษย์ ตามปรัชญาของโรงเรียนฯ เป็นการจัดศึกษาแนวนานาชาติที่เลือกสรรเฉพาะสิ่งที่เหมาะสมกับสังคมไทย กล่าวคือปลูกฝังความเป็นไทยทุกด้าน ในขณะเดียวกันก็เตรียมความพร้อมสู่โลกอนาคตด้วยภาษาอังกฤษที่ใช้มาตรฐานสากลและพื้นฐานความรู้ด้านเทคโนโลยี อีกทั้งการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ใช้โรงเรียนเป็น **โรงเพาะช่างทางปัญญา** โดยใช้ชื่อว่า **โรงเรียนธีรธาดา พิษณุโลก**

ความสามารถด้านภาษาอังกฤษที่นักเรียนเรียนรู้แล้ว ต้องสามารถพูดได้ ใช้เป็น ใช้ ถูกต้อง จึงเป็นภารกิจหนึ่งที่หมวดภาษาต่างประเทศต้องตระหนัก ดังนั้นการสร้างโอกาสให้นักเรียนมีโอกาสได้ใช้จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอน กิจกรรมพูดได้ ใช้เป็น เมื่อเรียนภาษาอังกฤษที่ ธีรธาตา จึงถูกกำหนดขึ้น ทักษะการพูดจึงต้องมีการประเมินผลการพูดถึง ๓ แบบ คือ พูดแบบ สัมภาษณ์กับเจ้าของภาษา พูดทางโทรศัพท์ต่อหน้าผู้ปกครองถึงอาจารย์เจ้าของภาษา และพูด ต่อหน้าสาธารณะแล้วบันทึกเพื่อประเมินผลร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน โดยให้นักเรียนมีโอกาส แก่ตัวใหม่ได้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ภาษากับเจ้าของภาษาโดยตรง
๒. เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความมั่นใจในการพูดกับเจ้าของภาษา
๓. เพื่อพัฒนาทักษะการพูดของนักเรียนให้สามารถพูดได้ ใช้เป็น ทุกรูปแบบ
๔. เพื่อประเมินตามสภาพจริง

วิธีการดำเนินการ

๑. นักเรียนเรียนรู้ตัวอย่างสังสมกับรายการ Sentence for Today
๒. ครูและนักเรียนกำหนดหัวข้อที่จะใช้ในการประเมินทั้ง ๓ แบบ
๓. ครูออกแบบประเมินผล กำหนดเวลาประเมินเป็นรายบุคคลทั้ง ๓ แบบ แจ้งนักเรียน- และผู้ปกครองรับทราบ
๔. ดำเนินการทั้ง ๓ แบบ ตามตารางที่กำหนด
๕. ครูประเมินผล
๖. ปรับปรุงแก้ไข

งบประมาณ

ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว วัสดุสิ้นเปลือง เช่น กระดาษ ฯลฯ

ผลที่ได้รับ

๑. นักเรียนได้ใช้ภาษากับเจ้าของภาษาโดยตรง
๒. นักเรียนคุ้นเคยและมีความมั่นใจในการพูดกับเจ้าของภาษา
๓. นักเรียนพัฒนาทักษะการพูดของนักเรียนได้ทุกรูปแบบ ไม่ประหม่า

กิจกรรมฝึกวินัยการใช้ห้องประชุมด้วยเสียงเพลง โรงเรียนธีรธาดา พิษณุโลก

ผู้รับผิดชอบกิจกรรม ครูฝ่ายปกครองและดนตรี
เสนอต่อ คณะกรรมการบริหารภายใน
ลักษณะของกิจกรรม ปฏิบัติในห้องประชุมหลังเคารพธงชาติ
ระยะเวลาดำเนินการ ต่อเนื่องตลอดไป

หลักการและเหตุผล

สมองมนุษย์มีความมหัศจรรย์มาก โดยการอาศัยการทำงานของเซลล์สมองทำให้สมองสามารถรับรู้ เรียนรู้ คิดอย่างมีเหตุผลและจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ซึ่งแทบทุกอย่างที่เราทำอยู่ในชีวิตประจำวันหรือที่เราเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้นั้น ล้วนต้องเกี่ยวข้องกับความจำทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ของสมองไม่ใช่จำอย่างเดียว จะต้องนำสิ่งที่จำ สิ่งที่เราเรียนรู้ ไปคิดวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งเร้าต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมในการทำงานของสมองต้องอาศัยสารเคมีในสมอง สารเคมีในสมองเป็นสารสื่อประสาทในการสื่อสารข้อมูลจากเซลล์ตัวส่งไปยังเซลล์ตัวรับ ถ้าสารสื่อในสมองผิดปกติ ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ก็ตามก็จะส่งผลกระทบต่อการทำงานของสมอง สารเคมีในสมองที่เป็นสารสื่อประสาทหลักๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความสุข ความเศร้า สติปัญญา ความจำ และภาวะทางจิตใจอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ ได้แก่

สารเคมีในสมองมีบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์การรับรู้ความรู้สึก การสร้างความสุข ความเศร้า ความจำ ความคิด สติปัญญาและการเรียนรู้ การทำหน้าที่ต่างๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กัน และมีผลต่อการเรียนรู้ของคนเรา เวลาคนเรามีความสุข เช่น การเรียนรู้อย่างมีความสุขจะมีการเปลี่ยนแปลงของสารเคมีในสมอง มีการหลั่งสารเคมีในสมอง เช่น โดปามีน นอร์อะดรีนาลีน ที่ทำให้เกิดความสุข ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ กระตือรือร้น สนใจ ไขว่คว้า อยากรู้อะไรที่จะเรียนรู้ เกิดพลังที่จะทำสิ่งต่างๆ*

โดยปกติในวัยเด็กที่อยู่ระหว่างระดับประถมต้น - มัธยมต้น เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ ขอบเล่น แห่ และแก๊งเพื่อน อีกทั้งซุกซนตามวัยที่แตกต่างกัน การควบคุมพฤติกรรมนักเรียนขณะเข้าห้องประชุมของโรงเรียนส่วนใหญ่มักจะต้องมีครูหรือสภานักเรียนเป็นผู้ควบคุมหรือออกคำสั่งไม่ให้นักเรียนส่งเสียงดัง การฝึกระเบียบวินัยมาจากการบังคับด้วยเสียงดัง จึงไม่เกิดผลถาวรต่อผู้เรียน ดังนั้นเมื่อโรงเรียนฯ เปิดดำเนินการในปีการศึกษา ๒๕๔๐ ได้ตระหนักถึงวิธีการที่จะสามารถบ่มเพาะพฤติกรรมถาวรที่ดีในการเข้าร่วมประชุม ภาวะผู้นำ และค้นหาศักยภาพอื่น จึงได้คิดวิธีการควบคุมพฤติกรรมและฝึกวินัยนักเรียนด้วยการใช้สื่อทางเสียงเพลงเป็นเครื่องมือ

* รศ.พญ.คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ. การเรียนรู้อย่างมีความสุข สารเคมีในสมองกับความสุขและการเรียนรู้. หน้า ๑๕ - ๑๗. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓.

ในการฝึกวินัยแก่นักเรียนทุกเช้าหลังการเคารพธงชาติ ดังตารางเพลงที่ใช้บรรเลงและร้องร่วมกันก่อนเริ่มกิจกรรมประจำวันในหน้า ๒๐๔

จุดประสงค์

๑. เพื่อปลูกฝังวินัยและมารยาทการเข้าร่วมประชุมที่ดี ความเป็นสากล
๒. เพื่อสร้างความรัก ความผูกพันของนักเรียนที่มีต่อสถาบัน
๓. เพื่อให้นักเรียนเกิดความสุข พร้อมรับการเรียนรู้ในชั่วโมงต่อไป

วิธีดำเนินการ

๑. ครูสังเกตการจัดกิจกรรมจากผู้ที่มีประสบการณ์
๒. ครูหารือร่วมกัน เลือกเพลงที่เหมาะสมและสื่อกับกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องการฝึกฝน
๓. จัดทำตารางเพลงที่จะใช้แต่ละวัน
๔. กำหนดนักเรียนที่จะเข้าร่วมฝึกซ้อมเปียโน และนำเพลง
๕. จัดทำแผ่นโปรงใส
๖. นำไปใช้ดำเนินการ

การประเมินผล

๑. จากการสังเกตพฤติกรรมและความร่วมมือของนักเรียน
๒. จากความเห็นของบุคคลต่างๆ ที่เข้าร่วมสังเกตการณ์

แบบประเมินที่ใช้กับคนทั่วไป

แบบประเมิน

การปลูกฝังวินัยการร่วมกิจกรรมในห้องประชุมของนักเรียน วันที่.....
 ข้อมูลผู้ร่วมประเมินผล เพศ..... อายุ.....ปี อาชีพ.....
 ตำแหน่ง..... ที่อยู่.....

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ความสนใจในการนำเสนอแต่ละรายการ			
ความน่าสนใจของเรื่อง/วิธีการที่นำเสนอแต่ละรายการ			
ระยะเวลาในการนำเสนอแต่ละรายการ			
ความกล้าอย่างมีมารยาทในการตอบคำถาม			
ความมีส่วนร่วมของนักเรียนในห้องประชุม			
บรรยากาศของการเรียนรู้			

กรุณาเรียงลำดับรายการที่ท่านชอบและประทับใจ ๓ รายการ.....
 ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง.....

ตารางการใช้เพลงประกอบการฝึกวินัยในห้องประชุม

วัน	ชื่อเพลงบรรเลง	เวลา/กิจกรรมที่ใช้	ผู้บรรเลงเปียโน
จันทร์	<ul style="list-style-type: none"> ● Lallade Pour Adeline ● แสนสุขสันต์วันประชุมนี้ ● เมืองไทยของเรางดงามตระการ ● พระเจ้าเป็นความรัก 	<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้เมื่อเดินแถวเข้าห้องประชุม ● ใช้ร้องเพื่อสงบใจก่อนรับฟังโอวาทจากครูใหญ่ ● ใช้ร้องเพื่อสงบใจก่อนรับฟังโอวาทจากครูใหญ่ ● ใช้เมื่อเดินแถวออกจากห้องประชุม 	ด.ช. พีรวิรัช จาดุกัญญาประทีป
อังคาร	<ul style="list-style-type: none"> ● Right here waiting ● องค์พระคริสต์เป็นฐานอันมั่นคง ● พระเจ้าเป็นความรัก 	<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้เมื่อเดินแถวเข้าห้องประชุม ● ใช้ร้องก่อนเริ่มกิจกรรมหอยโข่ง ● ใช้เมื่อเดินแถวออกจากห้องประชุม 	ด.ช. ศรัณย์ สีบสุรีย์กุล
พุธ	<ul style="list-style-type: none"> ● Love me tender ● ฉันจะสตัยชื่อ ● พระเจ้าเป็นความรัก 	<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้เมื่อเดินแถวเข้าห้องประชุม ● ใช้ร้องก่อนเริ่มกิจกรรมหอยโข่ง ● ใช้เมื่อเดินแถวออกจากห้องประชุม 	ด.ช. อนุพัทธ์ มาตุรงค์พิทักษ์
พฤหัสบดี	<ul style="list-style-type: none"> ● ผากดาวกระชิบ ● บวงข้าเจ้าแซ่ซ้องสาธุการ ● ด้วยรักและผูกพัน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้เมื่อเดินแถวเข้าห้องประชุม ● ใช้ร้องก่อนเริ่มกิจกรรมหอยโข่ง ● ใช้เมื่อเดินแถวออกจากห้องประชุม 	น.ส.กรวรรณ เกตุแก้ว
ศุกร์	<ul style="list-style-type: none"> ● Oh I say ● เพลงพระราชนิพนธ์ภาคภาษาไทยและอังกฤษ ● สายฝน/ยามเย็น/แสงเทียน ● ชะตาชีวิต/ใกล้รุ่ง/พรปีใหม่ ● พระคริสต์ทรงเป็นขึ้นจากความตาย 	<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้เมื่อเดินแถวเข้าห้องประชุม ● ใช้ร้องก่อนเริ่มกิจกรรมหอยโข่ง ● ใช้เมื่อเดินแถวออกจากห้องประชุม 	ด.ช. สิทธิธา บุญยานันต์

หมายเหตุ รายการเพลงที่ใช้บรรเลงอาจเปลี่ยนแปลงเพื่อความเหมาะสมกับกิจกรรมที่จะจัด แต่เพลงบรรเลงทุกเพลงต้องใช้ซ้ำๆ ไม่ต่ำกว่า ๑ สัปดาห์

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์สมชาย บุญยานันต์
๙ มิถุนายน ๒๕๔๐
ครูผู้ดูแล นางสาวประภาวดี ศรีชัยตัน
๑๐ กรกฎาคม ๒๕๔๔

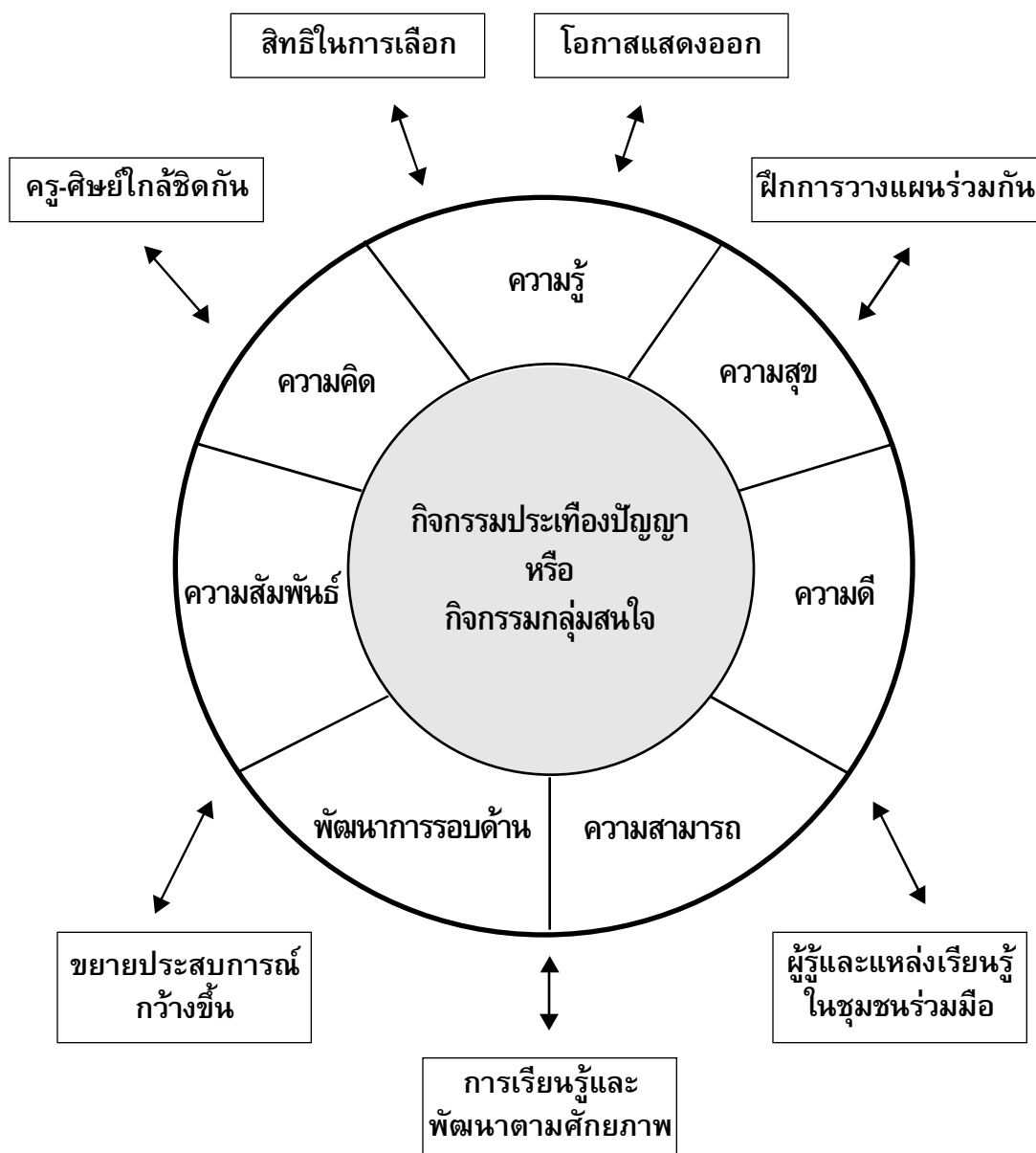
๓.๔ รูปแบบกิจกรรมประเทืองปัญญาหรือกลุ่มสนใจ

กิจกรรมประเทืองปัญญาเกิดขึ้นจากแนวความคิดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่ต้องการให้นักเรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของหลักการที่หลากหลายตามความถนัด ความสนใจของตน ครูและนักเรียนไม่ถูกจำกัดโดยพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนที่จำเจ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข

แนวคิดพื้นฐานที่เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ คือ าลดเวลาอธิบาย ขยายเวลาเรียนรู้ หรืออีกนัยหนึ่ง าลดเวลาสอน เพิ่มเวลาเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญ่วันละ ๖๐ - ๙๐ นาที โรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลายตามวัย ความสนใจ และความต้องการของนักเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียนด้านบุคลากร ความสัมพันธ์กับชุมชน และสถานที่สิ่งแวดล้อม

กิจกรรมประเทืองปัญญา เป็นชื่อที่ใช้ในกิจกรรมของโรงเรียนที่สังกัดกรุงเทพมหานคร กิจกรรมรูปแบบเดียวกันนี้ได้มีการจัดในชื่ออื่นในโรงเรียนอื่นๆ หลายรูปแบบ แต่มีปรัชญาและหลักการพื้นฐานคล้ายคลึงกัน เช่น กิจกรรมกลุ่มสนใจ ของโรงเรียนบ้านคุ้ม (ประชาราษฎร์วิทยา) มุมเรียนรู้ ของโรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา จุดการเรียนรู้ ของโรงเรียนบ้านท่าชะมวง ฆรรณทัตชะชีวีดำ ของโรงเรียนบ้านทุ่งมอก และ ฆรรณตามความสนใจ ของโรงเรียนบ้านวังลึก (ยุวนาฏชนูทิศ) เป็นต้น

เพื่อมิให้การนำเสนอรูปแบบมีความสับสน จึงขอใช้คำหลัก คือ กิจกรรมประเทืองปัญญำ ซึ่ง สุนน อมรวิวัฒน์ : ๒๕๔๐ ได้อธิบายไว้เป็นขั้นตอนเพื่อเป็นภาพรวมของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ต่อจากนั้นจะยกตัวอย่างประกอบพอสังเขป ทั้งนี้ยังมีโรงเรียนอื่นๆ ในโครงการโรงเรียนปฏิรูปฯ ที่ทำกิจกรรมรูปแบบดังกล่าวอยู่อีกมาก ผู้ที่สนใจสามารถค้นคว้าได้จากรายงานฉบับสมบูรณ์ของโรงเรียน

รูปแบบกิจกรรมประเทืองปัญญาหรือกิจกรรมกลุ่มสนใจ
วิเคราะห์เพิ่มเติมจากกิจกรรมของโรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ : ๒๕๔๔

แนวปรัชญาพื้นฐานของกิจกรรมประเทืองปัญญา

เด็กต้องการเสรีภาพและความสุขในกระบวนการเรียนรู้ ขอเวลาสัก ๖๐ - ๙๐ นาทีต่อวัน ให้เด็กได้รำเริงและเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ ขยายกิจกรรมการเรียนรู้ออกสู่โลกกว้างทั้งที่เป็นชีวิตจริงและจินตนาการ

หลักการพื้นฐานของกิจกรรมประเทืองปัญญา

๑. แก่นแท้ของการสอนอยู่ที่การเรียนรู้ของผู้เรียน
๒. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง ทุกเวลา ตลอดชีวิต
๓. การเรียนรู้ที่แท้ คือ การได้สัมผัส สัมพันธ์ แลกเปลี่ยน โดยมีสื่อการเรียนและสถานการณ์จริงมาช่วยส่งเสริมให้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๔. ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ ครูมีฉันทะต่อการสอน ศิษย์มีฉันทะต่อการเรียน ครูและศิษย์เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน
๕. การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมงานของทุกฝ่าย

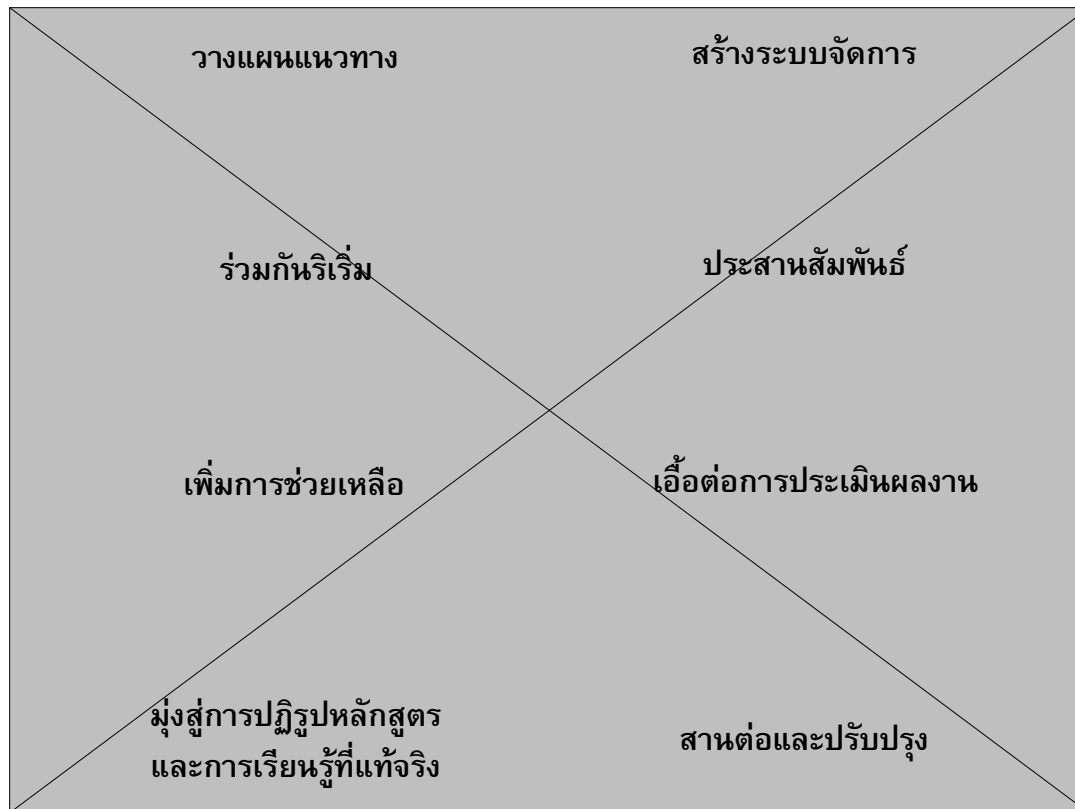
ลักษณะของกิจกรรมประเทืองปัญญา

๑. กิจกรรมประเทืองปัญญา เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างหลากหลาย ส่งเสริมและสนองเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตร เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติ แต่มีความยืดหยุ่น คล่องตัว สามารถปรับให้สอดคล้องกับความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนได้
๒. กิจกรรมประเทืองปัญญาไม่ถูกบังคับให้จัดตามระดับชั้นเรียน แต่จัดตามวัยและพัฒนาการของนักเรียนที่อยู่ในช่วงใกล้เคียงกัน หรือบางเรื่องก็ไม่จำกัดช่วงของพัฒนาการ แต่จัดตามความสนใจของเด็กที่ตรงกันได้ ตัวอย่างกิจกรรมที่สามารถจัดได้ เช่น กิจกรรมศิลปะ ดนตรี กีฬา นาฏศิลป์ งานประดิษฐ์ งานช่าง งานเกษตร งานบ้าน ภาษาสโมสร์ ยุวกวี ภาษาอังกฤษจากเพลงและเกมคิดเลขเร็ว สิ่งแวดล้อม ประชาธิปไตย คิดเร็วคิดถูก คุณธรรม นำชีวิตสู่โลกกว้าง พลังงาน ลีลาการเคลื่อนไหว ทักษะชีวิต ข่าวสั้นทันโลก เมืองไทยน่าอยู่ สุขภาพดีมีสุข ธรรมชาติกับชีวิต วัฒนธรรมศึกษา คอมพิวเตอร์ ฯลฯ
๓. กิจกรรมประเทืองปัญญา เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่อการแสดง และสื่ออื่นๆ เข้ามาช่วยส่งเสริม ทั้งนี้ครูมีหน้าที่เป็นผู้จัดกระบวนการ และอาจเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับนักเรียนก็ได้ นอกจากนี้โรงเรียนสามารถขอความร่วมมือจากคณะกรรมการการศึกษา สรรวจวิทยากรในชุมชนเพื่อเข้ามาช่วยจัดกิจกรรมที่น่าสนใจเพิ่มขึ้น

๔. โรงเรียนสามารถจัดช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในแต่ละวันเป็นช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม ประเด็นปัญหาได้ตามความเหมาะสม ในขั้นแรกนี้โรงเรียนอาจจัดในช่วงเวลาเรียน ๖๐-๙๐ นาทีสุดท้าย เพื่อลดความสับสนที่อาจจะเกิดขึ้นจากการสลายกลุ่มนักเรียนในชั้นเรียน

๕. กิจกรรมประเด็นปัญหาไม่มีรูปแบบตายตัว ขอเพียงแต่สนองจุดประสงค์ของ กิจกรรม คือ ๑) นักเรียนมีสิทธิเลือกตามความสนใจ ๒) ผู้บริหาร ครู ชุมชนวางแผน ร่วมกันในการจัดกิจกรรมตามความพร้อมและสภาพของโรงเรียน มุ่งสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ๓) กิจกรรมนี้ช่วยสร้างความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดีงามแก่เด็กได้ตาม ศักยภาพของตน ๔) นักเรียนมีโอกาสแสดงออก ๕) กิจกรรมนี้ขยายวงประสบการณ์ให้ กว้างออกไป ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นในลักษณะที่ผ่อนคลาย ๖) กิจกรรมที่หลากหลายใหม่เสมอช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ และ ๗) กิจกรรมที่ใช้วิทยากรจากชุมชนช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทุกฝ่ายประจักษ์ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

แนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประเด็นปัญหา

● การจัดกิจกรรมจะได้ผลต่อเมื่อเป็นการเริ่มต้นจากโรงเรียน มิใช่การบัญชาและการบังคับสั่งจากหน่วยเหนือ

● การจัดกิจกรรมนี้มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข (Happy Learning) แต่ถ้าผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความทุกข์แสนสาหัส (Unhappy Teaching) ปรากฏจากฉันทะในการจัดแล้วไซ้ร้ กิจกรรมนี้ย่อมไร้ผล

● การร่วมคิดร่วมทำจากทุกระดับ ทุกฝ่ายร่วมรับผิดชอบร่วมกัน ย่อมนำไปสู่ความสำเร็จ การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน มิใช่เรื่องของใครคนใดคนเดียว

อธิบายขยายความแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา

การวางแผนแนวทาง

- การทำความเข้าใจให้กระจ่างชัดตรงกันในเรื่องกิจกรรมประเทืองปัญญา
- การร่วมกันระดมความคิดให้เกิดแนวทางและรูปแบบของกิจกรรมที่จะวัด
- การสำรวจข้อมูลความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนในด้านสถานที่ บุคลากร สื่อการเรียนการสอน ความสนใจของนักเรียน และปัจจัยที่มีผลกระทบเกี่ยวเนื่องกับการจัดกิจกรรม
- การสำรวจเนื้อหาสาระของหลักสูตรทุกกลุ่มประสบการณ์ หยิบยกเนื้อหาจุดประสงค์การเรียนรู้ในส่วนที่จะนำมาจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาได้
- ปรีกษาหาหรือถึงผลที่จะเกิดในด้านบวกหรือด้านลบ แล้วตัดสินใจว่าจัด หรือไม่จัด

ถ้าตัดสินใจว่า จัด

สร้างระบบการจัดการ

- จัดการเรื่องเวลาเรียน จะเริ่มลองทำกิจกรรมนี้ในช่วงไหน นำตารางสอนมาพิจารณาหาช่วงเวลาที่เหมาะสม
- จัดการเรื่องสถานที่ มีสถานที่ใดบ้างในบริเวณโรงเรียน นอกบริเวณห้องเรียน บริเวณใกล้เคียง หรือต้องใช้ห้องเรียนแต่จัดกิจกรรมและจัดห้องใหม่
- จัดกลุ่มนักเรียน จัดที่เดียวทุกชั้นหรือเริ่มจากชั้น ป.๕ - ป.๖ ก่อน จะเริ่มระดับใดก่อน จัดกลุ่มอย่างไร
- จัดเรื่องบุคลากร จัดครูเข้าประจำกลุ่มใหญ่-เล็ก จัดวิทยากรจากชุมชนที่ได้สำรวจไว้แล้ว จัดผู้ที่จะสามารถใช้สื่อโสตทัศนฯลฯ
- จัดการสำรวจและเตรียมสื่อ ทั้งที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อโสตทัศนฯ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อและวัสดุสิ้นเปลือง

- จัดการด้านงบประมาณที่อาจต้องใช้ในการเชิญวิทยากรจากชุมชน การซื้อสื่อและวัสดุจะหางบประมาณได้จากที่ไหน จากชุมชน จากงบของโรงเรียนทางด้านการเรียนการสอน จากการจัดโครงการพิเศษเพื่อระดมทุนและทรัพยากร ฯลฯ
- จัดการเรื่องวิธีการ แสวงหาวิธีที่เหมาะสมกับความพร้อมของโรงเรียน การบริหารจัดการที่ดีจะทำให้เกิดปัญหาน้อย ทุกคนไม่รู้สึกว่าเป็นการเพิ่มภาระ เหน็ดเหนื่อยจนล้มเลิกกิจกรรมนี้ไปในที่สุด

ประสานสัมพันธ์

การเปลี่ยนแปลงใดๆก็ตาม ถ้าใช้กระบวนการบัญชาและสั่งการแล้ว จะมีผู้ปฏิบัติตามได้ง่ายที่สุด ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ ถ้าผู้สั่งการนั้นใช้อำนาจและบริหารงานด้วยวิธีเผด็จการจากเบื้องบน โรงเรียนก็จะริบเร่งปฏิบัติด้วยความกลัวเกรง

การปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอนของโรงเรียน ควรเป็นการสนองนโยบายการศึกษาเรียนรู้ชีวิตและโลกกว้างอย่างมีความสุข โดยเริ่มจาก ๑) ความตระหนัก ให้ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการศึกษา ๒) โรงเรียนประเมินตนเองว่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดกิจกรรมอันเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปหลักสูตรได้ ๓) สำนักการศึกษาเห็นด้วยและพร้อมที่จะสนองนโยบายโดยช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในการจัดกิจกรรม ๔) คณะกรรมการการศึกษา ชุมชน ผู้ปกครอง มีความเข้าใจจุดประสงค์ของกิจกรรมและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ๕) ครูใหญ่ ครู และบุคลากรทุกฝ่ายเห็นคุณค่าของการเปลี่ยนแปลง เห็นผลเสียของการสอนที่จำเจ พร้อมทั้งจะทำงานร่วมกัน มุ่งสู่มิติใหม่ของการเรียนรู้ และ ๖) นักเรียนมีความเข้าใจในวิธีการเรียนและร่วมกิจกรรมอย่างตั้งใจ มีวินัยและใฝ่รู้

- ทุกขั้นตอนของการทำงานต้องมีการประสานสัมพันธ์กันทุกฝ่าย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา
- สังคมไทยปัจจุบันเป็นสังคมเปิดกว้าง ทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ เป็นผู้สร้างสรรค์ หรือทำลาย สมาชิกของสังคมจะตรวจสอบกันเองเสมอ
- โรงเรียนปัจจุบันจึงต้องเป็นโรงเรียนที่เปิดกว้าง รับสิ่งใหม่ ไม่คับแคบ
- ความใจกว้างจะนำทางสู่มิติใหม่ของกระบวนการเรียนรู้
- การประสานสัมพันธ์จึงเป็นกุญแจสำคัญที่ไขสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา

ร่วมกันริเริ่ม

การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาไม่มีรูปแบบตายตัว ขึ้นอยู่กับสถานศึกษาจะร่วมกันคิดรูปแบบของตนเอง โดยตั้งโจทย์ตัวอย่างที่จะนำไปสู่การคิดรูปแบบกิจกรรม เช่น

- การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นมีในด้านใดบ้าง?
- ความสนใจของนักเรียนมีหลากหลายแค่ไหน?
- จะเริ่มจากจุดไหนก่อน จากการแบ่งกลุ่มนักเรียน? จากความพร้อมของโรงเรียน?

จากวิทยากรพิเศษที่เชิญมาได้? จากความสามารถพิเศษที่ครูหลายคนมีต่างๆ กัน? จากชั้น ป.๑ - ป.๒ ก่อน? จากชั้น ป.๕ - ป.๖ ก่อน? เริ่มพร้อมกันหมดทั้งโรงเรียน? เริ่มจัด ๑๐ กลุ่ม กิจกรรม? เริ่มเวลาหลังอาหารกลางวัน? เริ่มเวลาสุดท้ายของวัน?

ฯลฯ

สรุปว่าเริ่มจากจุดเล็กๆ แล้วขยายผล เริ่มจากเวลาสั้นๆ แล้วขยายเวลา เริ่มจาก จำนวนกลุ่มไม่มาก ไปสู่กิจกรรมกลุ่มที่หลากหลาย

- ลักษณะกิจกรรมเน้นสื่อประเภทใดบ้าง?
- บทบาทของแหล่งวิทยากร และวิทยากรควรเป็นอย่างไร?
- โรงเรียนจะเน้นกิจกรรมด้านใดเป็นพิเศษหรือไม่? เช่น กิจกรรม ศิลปะ ดนตรี กีฬา

วัฒนธรรม ภาษา คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ งานช่าง งานเกษตร ฯลฯ หรือจะเน้น กิจกรรมฝึกคิด กิจกรรมจริยธรรม กิจกรรมวิทยาศาสตร์ กิจกรรมงานอาชีพ

- แผนระยะสั้นเป็นอย่างไร แผนระยะยาวเป็นอย่างไร?
- ถึงจะมีปัญหาทดลองเริ่มทำดีหรือไม่?
- จะมีการบันทึกการทำกิจกรรมอย่างไร เพื่อเป็นฐานในการประเมินผล?

ศูนย์วิชาการอาจมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนโรงเรียนในการทำกิจกรรมประเทือง ปัญญา โรงเรียนในโครงการส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนก็มีนักวิชาการที่สามารถช่วยเสนอแนะ ได้ หน่วยงานระดับต่างๆ จึงควรเพิ่มความเข้มแข็งของศูนย์วิชาการอย่างจริงจัง

การช่วยเหลือ

การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาเป็นการเปลี่ยนแนวความคิดครั้งใหญ่เกี่ยวกับการเรียนรู้ ครูหลายคนยังไม่เชื่อมั่นใจว่า กิจกรรมแบบนี้ก็คือการเรียนเนื้อหาในหลักสูตร หลายคนจึงวิตกกังวลว่าขึ้นมาทำอะไรแปลกๆ แบบนี้ก็จะทำให้ครูสอนเนื้อหาไม่ทันหลักสูตร ทำให้โรงเรียนเหนื่อย ผู้ปกครองอาจไม่พอใจ

- การช่วยกันทำความเข้าใจในคุณค่าของการเรียนรู้ จึงต้องช่วยกันในทุกกลุ่ม บุคลากร ทุกระดับอย่างต่อเนื่อง และเห็นใจซึ่งกันและกัน

- โรงเรียนมีหลายขนาดและอยู่ในชุมชนหลายประเภท บางโรงเรียนระดมทรัพยากร ได้ง่าย บางโรงเรียนก็ขาดแคลนไปเสียทุกอย่าง สถานที่คับแคบ นักเรียนยากจน ชุมชนทุุกข์ยาก

- เงินไม่น่าพอใจ หากมีโครงการที่ดี ชัดเจน โรงเรียนก็ควรได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากผู้บริหารและเอกชนได้
- การช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านสื่อการศึกษาประเภทต่างๆ ก็มีประโยชน์มาก หน่วยงานที่ดูแลเรื่องกรณีพิเศษและงานปฏิรูปการศึกษา จึงควรสนับสนุนเอกสาร องค์ความรู้ต่างๆ เพื่อให้โรงเรียนก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง

เอื้อต่อการประเมินผลงาน

ควรมีการกำหนดขั้นตอนของกระบวนการในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาไว้ชัดเจน มีการบันทึกลักษณะกิจกรรมทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวบรวมปัญหา รวบรวมความคิดเห็น ความพึงพอใจ ตลอดจนสังเกตพัฒนาการด้านต่างๆ ของนักเรียนจากกิจกรรมนี้

ผลการเรียนรู้ของนักเรียนคงมิได้เกิดจากกิจกรรมประเทืองปัญญาเท่านั้น หากแต่เกิดจากการเรียนตามปกติในชั้นเรียนด้วย อย่างไรก็ตาม ครูน่าจะสังเกตพฤติกรรมและเจตคติของนักเรียนในการร่วมกิจกรรมประเทืองปัญญา

การวัดผลการเรียนรู้ในกิจกรรมประเทืองปัญญานั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

- การสังเกตการมีส่วนร่วมของนักเรียน
- การแสดงท่าทีของนักเรียน เมื่อทำกิจกรรม
- การซักถาม ตอบคำถาม การสนทนาอย่างเป็นกันเองระหว่างครูกับนักเรียน
- การรวบรวมผลงานของนักเรียน
- การใช้เทคนิควิธีการให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น วิจารณ์การร่วมกิจกรรม
- การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับการเรียนรู้ในกิจกรรมประเทืองปัญญา

ว่าเสริมกัน แตกต่างกัน หรือไม่ได้ผลเท่าที่ควร

สานต่อและปรับปรุง

โรงเรียนควรถือว่ากิจกรรมประเทืองปัญญาเป็นเพียงจุดหนึ่งของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โปรดอย่าทำกิจกรรมนี้เพียงเพราะเป็นนโยบายของผู้บริหาร หรือลงมือทำหึกโหมเป็นไฟไหม้ฟาง

- การปฏิรูปกระบวนการเรียนเป็นงานของทุกคน มิใช่ของคนใดคนหนึ่ง การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาก็เช่นกัน ต้องทำงานร่วมกันเป็นทีม ทีมงานสำคัญที่สุด เพราะจะทำให้งานสืบต่อกันไปได้ แม้ใครคนหนึ่งหรือสองคนจะจากไป

การศึกษาของเราไม่พัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะเมื่อผู้บริหารระดับนโยบายย้ายไป ผู้บริหารคนใหม่เข้ามาสั่งนโยบายใหม่ ทุกอย่างก็สะดุดหยุดลง

- ไม่มีใครปฏิรูปการเรียนการสอนได้ด้วยวิธีฟ้าผ่าหรือวิธีกดปุ่ม การพัฒนาเทคนิควิธี (methodology) นั้นจะค่อยๆ ก่อรูปประสานรอยเป็นโครงสร้างและแผนงาน คิดไป ทำไป ปรับปรุงไป เก็บข้อมูล บันทึกไว้อย่างเป็นระบบเพื่อประเมินผลและปรับปรุง
- ข้อบกพร่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการจัด ย่อมเป็นบทเรียนหลายบทที่ทำหายความสามารถในวิธีแก้ไขปรับปรุง โปรดอย่าท้อใจหรือเปรียบเทียบโรงเรียนของตนกับโรงเรียนอื่น หากแต่วัดผลงานของโรงเรียนตนเองเปรียบเทียบผลงานในช่วงเวลาที่ผ่านไปว่าดีขึ้นหรือไม่
- การค้นหาข้อบกพร่องและความสำเร็จนั้น เมื่อพบแล้วย่อมเป็นผลงานของทั้งทีม มิใช่การขีดทอตเป็นความผิดหรือความชอบของใครคนใดคนหนึ่ง ปัญหาจึงทำหายความสามารถและความสำเร็จก็เป็นกำลังใจของทุกคน

มุ่งสู่การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง

หากโรงเรียนจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาได้ผล จะพบว่า

- โรงเรียนมีรูปแบบมากมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้
 - เนื้อหาที่นำมาจัดกิจกรรมประเทืองปัญญานั้น แม้จะนำมาจากหลักสูตร แต่ก็กว้างขวาง หลากหลาย สอดคล้องกับเหตุการณ์และความต้องการของชีวิต
 - ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดี เพราะได้มีส่วนร่วมกิจกรรมในทางสร้างสรรค์
- เป็นกัลยาณมิตร
- นักเรียนต้องการเรียนและร่วมกิจกรรมเช่นนี้นานขึ้น จนต้องขยายเวลา
 - นักเรียนสนใจใฝ่รู้มากขึ้น ครูค้นคว้าและเตรียมตัวมากขึ้น เป็นการเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน
 - ครูและนักเรียนใช้สื่อประเภทต่างๆ มากขึ้น
 - โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น

ฯลฯ

การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาเป็นเพียงแนวคิดหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา ยังมีแนวคิดและวิธีการอื่นๆ อีกมากที่ทำให้การศึกษาเป็นการพัฒนาคนอย่างแท้จริง

กิจกรรมประเทืองปัญญา* โรงเรียนรุ่งเรืองอุปถัมภ์ สังกัดกรุงเทพมหานคร

แนวคิดหลัก	พัฒนาคนให้อยู่ในสังคมการเรียนรู้ <ul style="list-style-type: none">● คนแต่ละคนมีปัญหา ความสนใจ และความสามารถแตกต่างกัน● คนแต่ละคนเรียนรู้โดยอาศัยลีลาหลากหลาย● ในโลกปัจจุบัน ไม่มีใครสามารถเรียนรู้ทุกอย่างที่มีอยู่ในช่วงชีวิต
การจัดเวลา	วันศุกร์ทุกสัปดาห์ ช่วงเวลาตลอดเช้าและตลอดบ่าย
การจัดนักเรียน	<ul style="list-style-type: none">● ระดับประถมศึกษา ๙๒๓ คน แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ ป.๑ - ป.๓ และ ป.๔ - ป.๖● นักเรียนสมัครเข้าชุมนุมตามความสนใจ คนละ ๒ ชุมนุม
การจัดครู	ครูประจำชุมนุมละ ๓ คน

การจัดกิจกรรมชุมนุม

ช่วงเวลาเช้า ๘ ชุมนุม	ช่วงเวลาค่ำ ๖ ชุมนุม
๑. ชุมนุมภาษาไทย	๑. ชุมนุมคณิตศาสตร์
๒. ชุมนุมภาษาอังกฤษ	๒. ชุมนุมศิลปะ
๓. ชุมนุมวิทยาศาสตร์	๓. ชุมนุมกีฬา
๔. ชุมนุมงานพื้นฐานอาชีพ	๔. ชุมนุมดนตรี
๕. ชุมนุมนานาชาติ	๕. ชุมนุมนานาชาติ
๖. ชุมนุมดนตรี	๖. ชุมนุมห้องสมุด
๗. ชุมนุมคอมพิวเตอร์	
๘. ชุมนุมห้องสมุด	

มีการประชุมครูเพื่อแก้ปัญหาและข้อบกพร่องทุกวันจันทร์

* ผู้ที่สนใจรายละเอียดของกิจกรรม สามารถสืบค้นได้จากรายงานกิจกรรมประเทืองปัญญาฉบับสมบูรณ์ของโรงเรียนรุ่งเรืองอุปถัมภ์ และโรงเรียนอื่นๆ สังกัดกรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิทย์พัฒนา : Exploring Centre*
แหล่งฝึกฝนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจ
โรงเรียนไมโทอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

แนวคิดหลัก	<ul style="list-style-type: none">● พัฒนาระบบการคิดระดับสูง (Higher Order Thinking Skills) ที่มีระดับความยากง่ายแตกต่างกัน● พัฒนาสมองทุกส่วนให้รับรู้ เกิดความสมดุล● สร้างพลังความสามารถ พลังปัญญา และสติอารมณ์● ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน
การจัดเวลา	กิจกรรมยามเช้า สัปดาห์ละ ๒ คาบ (๕๐ นาที)
การจัดนักเรียน	โรงเรียนมีศูนย์วิชาการ ศูนย์วิทยากรต่างๆ และศูนย์วิทย์พัฒนา มากพอที่จะกำหนดแผนโครงการและสื่อให้นักเรียนเข้าศึกษาค้นคว้า ตามความสนใจ
การจัดกิจกรรม	ทุกศูนย์มีการสร้างสรรค์บรรยากาศที่กระตุ้นให้เด็กอยากเรียน โดยจัดเป็นมุมต่างๆ ๑๑ มุม คือ <ol style="list-style-type: none">๑. มุมสติ-อารมณ์ (E.Q. Corner) เป็นมุมที่ช่วยพัฒนาเด็กให้เข้าใจ ปัญหาทางอารมณ์และจิตใจของตนเอง๒. มุมสังคมศึกษา (Social Studies Corner) สร้างประสบการณ์ ให้เด็ก ได้มีโอกาสสืบค้น ศึกษา วิเคราะห์๓. มุมค้นคว้า-ประดิษฐ์ (Invention Corner) กระตุ้นให้เด็กเกิด แรงบันดาลใจให้ประดิษฐ์คิดค้นด้านต่างๆ๔. มุมชวนคิดคำนวณ (Computing Corner) ทำทลายความคิดในการ คำนวณรูปแบบต่างๆ๕. มุมถอดชนวนรหัส (Decoding Corner) การสร้างสรรค์องค์ความรู้ ด้านการถ่ายโยงความคิด จากความเข้าใจมาเป็นรหัสภาษาต่างๆ๖. มุมวิวัฒน์ธรรมชาติ (Natural Science Corner) สร้างประสบการณ์ ให้เด็กเข้าใจปรากฏการณ์ของธรรมชาติ๗. มุมสร้างसानงานวิเคราะห์ (Critical Thinking Corner) ฝึกการคิด วิเคราะห์ ฝึกเหตุผล ฝึกความคิดแบบมีวิจารณญาณ

* ดูรายละเอียดกิจกรรมของศูนย์วิชาการและศูนย์วิทยากรอื่นๆ จากรายงานฉบับสมบูรณ์ของโรงเรียนไมโทอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร

๘. มุมสะเดาะความคิด (**Problem Solving Corner**) สร้างประสบการณ์การแก้ปัญหาที่ท้าทาย
๙. มุมพิชิตจินตนาการ (**Imagination Corner**) กระตุ้นให้เด็กสร้างงานจินตนาการ สร้างความคิดแปลกใหม่ กล้าคิด กล้าทำ
๑๐. มุมปัญจสัมผัส (**Five Sense Corner**) พัฒนาการเรียนรู้ผ่านประสาททั้งห้า
๑๑. มุมสัมพันธ์มิติ (**Spatial Corner**) พัฒนาทักษะด้านมิติสัมพันธ์ การมองเห็นสิ่งต่างๆ ในภาพรวม

๔ ฐานการเรียนรู้ ๑๐ จุดการเรียนรู้* โรงเรียนบ้านท่าชะมวง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสตูล

- แนวคิดหลัก**
- เปลี่ยนบรรยากาศห้องเรียน สู่ฐานการเรียนรู้
 - เชื่อมโยงความรู้สู่ท้องถิ่น
 - สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับชีวิตจริงและความสนใจของนักเรียน
- การจัดสถานที่เป็นฐานการเรียนรู้** ศาลาโปร่ง พื้นคอนกรีต พร้อมศูนย์ค้นคว้าจำนวน ๔ หลัง จุหลังละ ๔๐ คน
- การจัดเวลา**
- ทุกวันพฤหัสบดี จัดการเรียนและกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีทั้ง ๔ ฐาน
 - วันจันทร์ถึงวันพุธ และวันศุกร์ จัดตารางเวลาให้ครูเปลี่ยนกันนำนักเรียนมาจัดกิจกรรมต่างๆ ตามตารางสอนปกติ
- การจัดครู**
- ครูประจำชั้นและครูที่สอนลูกเสือ-เนตรนารี
 - กิจกรรมจุดการเรียนรู้ ๑๐ จุด เป็นการเรียนกับผู้รู้ในสถานประกอบการ และผู้มีประสบการณ์งานอาชีพ
- จุดการเรียนรู้ ๑๐ จุด**
- ๑๐ เนื้อหาในหลักสูตรท้องถิ่น
 - จุดเรียนรู้ที่ ๑ การทำเครื่องมือดักจับปูดำ ปูแสม
 - จุดเรียนรู้ที่ ๒ การผูกอวน (ชนิดต่างๆ)
 - จุดเรียนรู้ที่ ๓ การทำน้ำมันหอย
 - จุดเรียนรู้ที่ ๔ การจักสานด้วยใบเตย
 - จุดเรียนรู้ที่ ๕ การทำไซจับปลาหมึก
 - จุดเรียนรู้ที่ ๖ การทำผ้าบาติก
 - จุดเรียนรู้ที่ ๗ บ้านกับของโบราณ
 - จุดเรียนรู้ที่ ๘ การค้าขาย
 - จุดเรียนรู้ที่ ๙ วัด
 - จุดเรียนรู้ที่ ๑๐ มัสยิด

* คูรายละเอียดเพิ่มเติมในรายงานฉบับสมบูรณ์ของโรงเรียนบ้านท่าชะมวง จังหวัดสตูล

กิจกรรมกลุ่มสนใจ*
โรงเรียนบ้านคุ้ม (ประสารราษฎร์วิทยา)
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแพร่

แนวคิดหลัก	<ul style="list-style-type: none">● ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้● ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาธรรมชาติเต็มศักยภาพ● นักเรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ
การจัดเวลา	<ul style="list-style-type: none">● แต่ละกลุ่มสนใจมีเวลาเรียน ๑ ภาคเรียน● เรียนทุกวันพุธ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น.
การจัดนักเรียน	<ul style="list-style-type: none">● นักเรียนแต่ละกลุ่ม ตั้งแต่ชั้น ป.๑ - ป.๖● เลือกเข้ากลุ่มที่ตนถนัดและสนใจตามใบสมัครและจัดสัดส่วนให้เหมาะสม
การจัดครู	ครูรับผิดชอบดูแลกิจกรรม กลุ่มละ ๒ คน วางแผนการสอนภาคเรียนละ ๑๐ ครั้ง
การจัดกิจกรรม	<ol style="list-style-type: none">๑. กลุ่มศิลปวัฒนธรรมไทย : มารยาทไทย ศึกษาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน พิพิธภัณฑ์เงินตราสยาม การฝึกสมาธิ การตัดตุง (ธง) ภาษาล้านนา การเล่นเกมของไทย๒. กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม๓. กลุ่มนาฏศิลป์๔. กลุ่มนันทนาการ๕. กลุ่มร้อยพวงมาลัย๖. กลุ่มกีฬาเปตอง ฟุตบอล ตะกร้อ๗. กลุ่มถนอมอาหาร ตัวอย่างเช่น การทำกล้วยฉาบ๘. กลุ่มงานรีไซเคิล

มีการวัดประเมินผลการร่วมกิจกรรมของนักเรียนทุกภาคเรียน

* ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในรายงานฉบับสมบูรณ์ของโรงเรียนบ้านคุ้ม (ประสารราษฎร์วิทยา) จังหวัดแพร่

ยังมีกิจกรรมกลุ่มสนใจที่หลายโรงเรียนได้จัดขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จัดในระดับประถมศึกษา เช่น โรงเรียนบ้านทุ่งมอก จังหวัดพะเยา จัดตารางสอนครึ่งเช้าเรียนวิชาการ ส่วนช่วงเวลาครึ่งบ่ายจัดนักเรียนอิสระ เข้าฐานชมรม ๓ ชมรม คือ ชมรมทักษะชีวิต ๑ ชมรมทักษะชีวิต ๒ และชมรมเรารักภาษา โรงเรียนบ้านวังลึก (ยุวนาฏชนูทิศ) จังหวัดสุโขทัย จัดกิจกรรมกลุ่มสนใจเวลา ๑๔.๓๐ - ๑๕.๓๐ น. ทุกวัน วันจันทร์ถึงวันพุธ นักเรียนเข้าชมรมเกษตร ชมรมงานบ้าน และชมรมประดิษฐ์เศษวัสดุ วันพฤหัสบดีมีชมรมภาษาไทยและชมรมมารยาทไทย ส่วนวันศุกร์เป็นกิจกรรมกีฬา ๖ ชมรม คือ ฟุตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ เปตอง กีฬาพื้นบ้าน และ เทเบิลเทนนิส

ข้อสังเกต คือ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ส่วนมากจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมศูนย์วิชาการที่เน้นการค้นคว้าอิสระ ฝึกทักษะด้านต่างๆ ด้วยตนเอง และจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมเป็นส่วนใหญ่

๓.๕ รูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศ

การนิเทศเป็นกระบวนการสร้างเสริมสมรรถภาพของผู้บริหารและครู กระบวนการพัฒนาบุคลากร และเป็นการพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบ วัตถุประสงค์ของการนิเทศการศึกษาของประเทศไทยในช่วง ๕ ทศวรรษได้ก้าวหน้าจากการตรวจสอบและประเมินผลมาเป็นการดำเนินงานหลายรูปแบบเพื่อสร้างเสริมคุณภาพทางวิชาชีพครู การพัฒนาผู้บริหารการศึกษาให้สามารถจัดระบบและกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน การเชื่อมโยงกิจกรรมการสอนกับปัจจัยต่างๆ ที่เกื้อหนุนให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและเกิดคุณภาพที่พึงประสงค์ในตัวผู้เรียน นอกจากนี้ศึกษานิเทศก์ยังมีบทบาทสำคัญในการนำสาระกระบวนการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ที่ระบุในหลักสูตรการศึกษา พร้อมทั้งโครงการของหน่วยงานต้นสังกัดไปสู่การปฏิบัติจริงโดยการนิเทศบุคลากรในสถานศึกษา

โดยทั่วไปศึกษานิเทศก์ในกรมกองต้นสังกัดของสถานศึกษาทุกสังกัด ทุกระดับ ล้วนเป็นผู้ที่มีวุฒิและประสบการณ์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ศึกษานิเทศก์จึงมีสถานภาพค่อนข้างสูงในด้านการบริหาร การพัฒนา และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ รวมไปถึงการติดตามประเมินคุณภาพของสถานศึกษาด้วย ในบางครั้งกระบวนการนิเทศมีอุปสรรคด้านกำลังคนและงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถออกนิเทศและเยี่ยมสถานศึกษาได้ทั่วถึง ศึกษานิเทศก์บางคนไม่สามารถสาธิตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นแบบอย่างแก่ครูได้ จึงมีการนิเทศเพียงหลักการทฤษฎีและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ครูไม่เข้าใจวิธีการนำไปใช้ปฏิบัติจริง

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แสวงหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาขึ้น ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญของศูนย์ฯ ได้ริเริ่มโครงการแสวงหาและยกย่องครูต้นแบบที่มีเทคนิควิธีการสอนให้นักเรียนมีความสุข มีส่วนร่วม ฝึกคิดวิเคราะห์และทำงานเป็นทีมได้ดี ครูต้นแบบรุ่นแรกจำนวน ๓๐ คน ได้รับการคัดเลือก และมีการนิเทศเพื่อนครูเครือข่ายอย่างน้อย ๑๐ คน ด้วยการสาธิต ฝึกปฏิบัติ ทดลองสอน และประเมินพัฒนาการของครู

เนื่องจากครูต้นแบบ คือ ครูธรรมดาที่ขยัน สอนดี มีจิตใจอาสา เสียสละ มิได้มีสถานภาพสูงกว่าผู้บริหารและครูในโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียนที่ใกล้เคียง กระบวนการนิเทศของครูต้นแบบจึงต้องมีลักษณะเป็นเพื่อนร่วมคิดมิตรร่วมงานของครู หากครูต้นแบบวางตนเป็นผู้รู้ ผู้บอก ผู้สั่งการ อาจจะถูกต่อต้านหรือขาดความร่วมมือ ดังนั้น สุมน อมรวิวัฒน์ (๒๕๔๑)

จึงได้วางรูปแบบกระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศชั้นเพื่อเป็นแนวทางให้ครูต้นแบบปฏิบัติงาน นิเทศครูเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลจากการประเมินพบว่า รูปแบบกัลยาณมิตร นิเทศได้สร้างการยอมรับและได้รับความร่วมมือร่วมใจจากครูเครือข่ายเป็นอย่างดี ครูต้นแบบบางคนสามารถนิเทศครูเครือข่ายขยายวงกว้างออกไปแม้ภายหลังที่จบโครงการ แล้ว อีกทั้งครูต้นแบบในปี ๒๕๔๒ - ๒๕๔๓ ก็ได้ปฏิบัติภารกิจโดยใช้รูปแบบกัลยาณมิตร นิเทศต่อมาอีกเช่นกัน

กรอบความคิด

กรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศ คือ หลักธรรมความเป็น กัลยาณมิตรของพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ได้แก่ ความมีน้ำใจ ร่วมทุกข์ร่วมสุข ช่วยเหลือ เกื้อกูล แนะนำแนวทางที่ถูกต้องด้วยการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน ดังนั้นครูต้นแบบกับ ครูเครือข่ายจึงมีสถานภาพเท่าเทียมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์โดยมุ่งหวังความสำเร็จ คือ การพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการ

ครูต้นแบบเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่ามีความสามารถ มีความคิดริเริ่มทางการสอน มีรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูต้นแบบมีขั้นตอนการสอนที่ชัดเจน ซึ่งครูผู้สนใจพัฒนาประสิทธิภาพการสอนจะสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเลียนแบบได้

การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่ได้ผลนั้นเริ่มต้นจากศรัทธาที่ครูมีความตั้งใจ ปรับปรุงวิธีการสอนของตนเอง ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์เป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ช่วยส่งเสริม แนะนำวิธีการต่างๆ ด้านการเรียนการสอน ทั้งนี้หากได้มีแรงหนุนอีกด้านหนึ่งคือ การแนะนำ ช่วยเหลือ ให้แบบอย่าง จากเพื่อนครูด้วยกันในรูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศ ก็จะช่วยให้ ครูเห็นวิธีการขั้นตอนการสอนที่เป็นจริง ชัดเจน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน ของตนได้ดีขึ้น

รูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศ : สุมณ อมรวิวัฒน์ ๒๕๔๑

รูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศ

รูปแบบ กัลยาณมิตรนิเทศ เป็นการทำนิเทศและช่วยเหลือด้านการเรียนการสอนในกลุ่มเพื่อนครูด้วยกัน มีหลักการนิเทศที่เน้นประเด็นสำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. การสร้างศรัทธา เพื่อให้เพื่อนครูเครือข่ายยอมรับและเกิดความสนใจใฝ่รู้ที่จะปรับปรุงการสอน

๒. การสาธิตรูปแบบการสอน ครูต้นแบบแสดงให้เห็นประจักษ์ว่า การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นได้ทำจริง และครูเครือข่ายสามารถนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนได้

๓. การร่วมคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครูต้นแบบและครูเครือข่ายต่างก็มีประสบการณ์การสอนที่แตกต่างกัน สมควรที่จะได้พบปะกันอย่างสม่ำเสมอ ร่วมคิดแก้ปัญหาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

๔. การติดตามประเมินผลตลอดกระบวนการ ครูต้นแบบบันทึกการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ สังเกตและรับฟังข้อมูลป้อนกลับจากครูเครือข่าย ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ขึ้นใหม่และต่อเนื่องสืบไป แม้จะเสร็จสิ้นโครงการแล้ว

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อให้ครูต้นแบบจัดระบบข้อมูล ขั้นตอนของการสอนที่ตนได้ปฏิบัติอยู่ เป็นเอกสารที่ชัดเจนที่เพื่อนครูเครือข่ายจะสามารถศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ได้

๒. เพื่อให้ครูต้นแบบได้ปฏิบัติหน้าที่ กัลยาณมิตรนิเทศ ดำเนินการชี้แนะและช่วยเหลือเพื่อนครูจำนวน ๑๐ คน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

การแสวงหาเครือข่าย

๑. ครูเครือข่าย อาจสอนในโรงเรียนเดียวกันส่วนหนึ่ง และสอนในโรงเรียนอื่นๆ ที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนของครูต้นแบบอีกส่วนหนึ่ง หรือเป็นครูในโรงเรียนอื่นๆ ทั้งหมด ครูเครือข่ายอาจเป็นครูที่สอนในโรงเรียนที่ต่างสังกัดจากครูต้นแบบก็ได้

๒. ครูเครือข่าย เป็นครูที่สอนชั้นเดียวกันหรือระดับเดียวกันกับครูต้นแบบมีความสนใจและสมัครใจที่จะพัฒนาการเรียนการสอนวิชานั้นๆ

๓. ในระยะเริ่มต้นควรมีการประชุมกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง และในการปฏิบัติงานสอนควรมีการปรึกษาหารือกันระหว่างที่มีการนิเทศหรือนัดเวลารายงานผลปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

การปฏิบัติงานของครูต้นแบบ

๑. การสร้างเครือข่าย การกิจของครูต้นแบบ คือ การเผยแพร่รูปแบบและวิธีการเรียนการสอนแก่ครูเครือข่าย วิธีการที่ครูต้นแบบได้ครูเข้ามาเป็นเครือข่าย ส่วนใหญ่เลือกครูที่อยู่ในชุมชนใกล้เคียงกัน มีบางส่วนได้ครูเครือข่ายจากจังหวัดอื่นๆ วิธีการสร้างเครือข่ายของครูต้นแบบ สรุปได้ดังนี้ คือ

๑.๑ การสร้างเครือข่ายตามกลุ่มเป้าหมาย คือ ครูต้นแบบเลือกครูเครือข่ายที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เช่น ครูดีเด่น ครูผู้นำทางวิชาการ ครูที่มีความขยันตั้งใจทำงาน โดยครูต้นแบบเป็นผู้เลือกครูที่จะมาร่วมเป็นครูเครือข่ายด้วยตนเอง ทั้งนี้ต้องเป็นครูที่สมัครใจ

๑.๒ การสมัครใจเข้าร่วมโครงการ ครูที่สนใจทราบข่าวจากสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน มีความศรัทธาต่อครูต้นแบบและยินดีสมัครเป็นครูเครือข่าย

๑.๓ การสร้างความสัมพันธ์และศรัทธา ครูต้นแบบขอพบครูเป็นการส่วนตัว แจ้งรายละเอียดโครงการและวิธีการดำเนินการให้ครูทราบและเชิญเป็นครูเครือข่าย

๑.๔ การประชาสัมพันธ์ชี้แจงโครงการฯ ต่อผู้บริหารโรงเรียน ครูต้นแบบแจ้งรายละเอียดโครงการฯ ไปยังผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อรับทราบและส่งรายชื่อครูที่จะมาเป็นครูเครือข่าย

๑.๕ การสำรวจและเลือกครูเครือข่าย ดำเนินการโดยสำรวจรายชื่อครูที่สอนวิชาเดียวกัน ระดับใกล้เคียงกันในโรงเรียน ทั้งที่อยู่ในชุมชนใกล้เคียงกัน ชุมชนห่างไกล และต่างจังหวัด แล้วติดต่อเชิญเป็นครูเครือข่าย

๒. การเผยแพร่รูปแบบวิธีการสอนแก่ครูเครือข่าย ครูต้นแบบมีวิธีการเผยแพร่วิธีการสอนแก่ครูเครือข่ายหลายวิธี สรุปได้ดังนี้

๒.๑ การเชิญครูเครือข่ายมาประชุมเพื่อนำเสนอรูปแบบวิธีการสอน แนะนำกิจกรรมการสอน การสาธิตการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสร้างสื่อ การฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชำนาญ การประชุมมีทั้งกระทำทุกสัปดาห์และวันสัปดาห์ ทั้งในวันหยุดและวันปฏิบัติราชการปกติ

๒.๒ การจัดส่งเอกสาร สื่อตัวอย่างให้กับครูเครือข่ายเพื่อใช้ศึกษาและผลิตเพิ่มเติม ครูต้นแบบให้ข้อแนะนำเพิ่มเติมทั้งโดยตรงและทางโทรศัพท์

๒.๓ ครูเครือข่ายที่อยู่ห่างไกล ครูต้นแบบใช้วิธีการจัดส่งเอกสาร วิดีทัศน์ให้ครูเครือข่ายศึกษา ครูต้นแบบไปพบเป็นครั้งคราว

๒.๔ เยี่ยมห้องเรียนครูเครือข่ายเพื่อแนะนำให้กำลังใจ (เดือนละ ๑ - ๒ ครั้ง)

๒.๕ ประชุมกลุ่มครูเครือข่ายเพื่อสรุปงานเดือนละ ๑ ครั้ง

๒.๖ วิธีการสร้างความใกล้ชิดกับครูเครือข่าย ที่ใช้มากที่สุด คือ การให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์ทุกสัปดาห์เป็นระยะ รวมทั้งการไปพบปะพูดคุยแบบไม่เป็นทางการในวันเสาร์ - อาทิตย์ที่บ้านครูเครือข่าย

๒.๗ จัดนิทรรศการเพื่อนำเสนอผลการอบรมครูเครือข่าย

๓. การประสานงานกับหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ครูต้นแบบส่วนใหญ่ ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารทุกระดับในการติดต่อประสานงาน รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ทุกระดับ

รูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศได้รับการประยุกต์ใช้แพร่หลาย เมื่อได้มีการขยายโครงการ ครูแกนนำในการปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ซึ่งดูแลโรงเรียนเทศบาลทั่วประเทศ

โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดรูปแบบให้คณะนักวิจัยในพื้นที่ใช้กระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศ ในการปฏิบัติงานร่วมกับโรงเรียนในโครงการฯ ซึ่งปรากฏผลบางส่วนในการวิเคราะห์ข้อมูล การสนทนาเจาะลึก (Focus group) แล้ว

เพื่อขยายความให้ชัดเจนขึ้น รายงานนี้ขอเสนอตัวอย่างการปฏิบัติงานของคณะผู้วิจัยในพื้นที่ ในการปฏิรูปการเรียนรู้กับบุคลากรทั้งโรงเรียนมาพอสังเขป

ตัวอย่างที่ ๑ จากรายงานของนักวิจัยในพื้นที่ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติวดี บุญชื่อ และ อาจารย์วิภา ตันทุลพงษ์

การดำเนินงานเพื่อปฏิรูปโรงเรียนในส่วนที่คณะนักวิจัยดำเนินการ

วิธีดำเนินการร่วมกับโรงเรียน

คณะนักวิจัย มีวิธีดำเนินการร่วมกับโรงเรียนแตกต่างกันรายละเอียด แต่มีลักษณะสำคัญของการดำเนินการ เน้นหลักการดังนี้

๑. เป็นการทำงานแบบร่วมคิด ร่วมพัฒนา และร่วมทำงาน การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกขั้นตอนการทำงาน

๒. คณะนักวิจัยปฏิบัติร่วมกับคณะผู้บริหารและครู โดยใช้หลักความเป็นกัลยาณมิตรเพื่อหลอมรวมความรู้สึกให้เป็นหนึ่งเดียว ในระหว่างการทำงาน คณะผู้วิจัยเป็นผู้ประสานงาน

๓. การปฏิบัติงาน ใช้ข้อมูลของโรงเรียน/ระดับพื้นที่ และการปฏิบัติงานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นฐานในการพัฒนาซึ่งกันและกัน เป็นการทำงานในเชิงแสวงหาวิธีการแก้ไข

ปัญหาด้วยตนเอง มีการแลกเปลี่ยน/อภิปรายเกี่ยวกับข้อมูล ข่าวสาร วิธีการแก้ปัญหาที่ใช้ หรือข้อค้นพบที่ได้จากงานที่ทำร่วมกัน (ทั้ง ๔ โรงเรียน) เพื่อพัฒนางานให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนมากที่สุด

ขั้นตอนการดำเนินงานของคณะนักวิจัย

คณะนักวิจัยดำเนินงานร่วมกับโรงเรียนในความรับผิดชอบ เป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การเตรียมตัวของคณะนักวิจัยและการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนในความรับผิดชอบทั้ง ๔ โรงเรียน โดยศึกษาโครงการสาระสำคัญของกรอบการวิจัยเพื่อจัดทำแฟ้มข้อมูล เตรียมการในด้านเอกสาร และทำความเข้าใจในกระบวนการทำงานวิจัยร่วมกันในคณะนักวิจัยที่มติดียวกัน

๒. การวางแผนและแผนปฏิบัติการของคณะนักวิจัย โดยจัดทำกรอบการดำเนินงานของนักวิจัยและโรงเรียนชัดเจน เพื่อหาจุดร่วมในการทำงาน จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้ยืดหยุ่นเพื่อเกิดประโยชน์ต่อโรงเรียนในความรับผิดชอบทั้ง ๔ โรงเรียน สรุปแผนปฏิบัติงานของนักวิจัย จัดทำเป็น ๒ ระยะ โดยมีจุดเน้นในการปฏิบัติงานต่างกัันดังนี้

๒.๑ แผนปฏิบัติงานระยะที่ ๑ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๔๔) มีจุดเน้น

ส่วนที่ ๑ การสร้างความตระหนักและทำความเข้าใจกับลักษณะงานวิจัยที่รับมอบมาจาก สกศ. รวมทั้งการศึกษาจุดเด่น จุดที่ควรปรับปรุง และรับทราบปัญหาของทางโรงเรียน ตลอดจนความช่วยเหลือทางวิชาการที่โรงเรียนต้องการ นอกจากนี้ยังศึกษาสภาพของโรงเรียน นักเรียน และสภาพชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

ส่วนที่ ๒ การศึกษาความสามารถของครูเกี่ยวกับการจัดและดำเนินงานการเรียนการสอน การบริหารท้องถิ่น การพัฒนาสื่อประกอบการสอน รวมทั้งการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และให้คำปรึกษาเมื่อครูแต่ละคนมีข้อสงสัยในเรื่องเหล่านี้

ส่วนที่ ๓ การให้คำปรึกษาแก่โรงเรียนในด้านการบริหารงานวิชาการ และงานบุคคล การบริหารห้องเรียน การทำแผนการสอน การคิดกิจกรรมประกอบการสอน การให้งาน การตรวจงานเด็ก รวมทั้งการใช้ภาษาในการตรวจงานเด็ก

๒.๒ แผนปฏิบัติงานระยะที่ ๒ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๔๔) มีจุดเน้น

ส่วนที่ ๑ การสนับสนุนจุดเด่นให้คงสภาพ (เป็นอย่างน้อย) และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามศักยภาพของแต่ละโรงเรียน ในด้าน

- ระบบบริหารจัดการทั้งของโรงเรียน ในห้องเรียน
- ปัจจัยความสำเร็จที่โรงเรียนทำแล้ว
- การประเมินตนเองด้วยความจริงใจ
- การจัดและดำเนินการเรียนการสอน
- กระบวนการประเมินผลการเรียนรู้
- การวิจัยในชั้นเรียน
- การประสานกับผู้ปกครอง และหน่วยงานอื่น
- การพัฒนาตนเองและครู และบุคลากรในโรงเรียน
- การเสริมสร้างกัลยาณมิตรในโรงเรียน

ส่วนที่ ๒ การช่วยแต่ละโรงเรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

- การวางแผนงานให้สอดคล้องกับธรรมนูญโรงเรียน
- การมองปัญหาและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ทั้งในด้านการดำเนินงานโรงเรียนและด้านส่วนตัว

- การกำหนดบทบาทของครูต่อการเรียนการสอน
- การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการถ่ายทอดความรู้ของครูให้สัมพันธ์

กับแนวการปฏิรูปการศึกษา

- การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และธรรมนูญของโรงเรียน

● การปรับกระบวนการเรียนการสอนให้ยึดเด็กเป็นสำคัญ โดยมีกิจกรรมที่เหมาะสมกับอายุและสภาวะของเด็กทั้งโดยรวมและเป็นรายบุคคล

● การส่งเสริมการเรียนรู้ของครูโดยสนับสนุนให้เชิญวิทยากรที่มีความชำนาญพิเศษในเรื่องต่างๆ มาชี้แนะ

● การประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมพัฒนาในกิจการด้านต่างๆ ของโรงเรียน

- การเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อรับการประเมินจากสถาบันภายนอก

ส่วนที่ ๓ เพื่อร่วมวางแผนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างโรงเรียน และนักวิจัยในการดำเนินงานโครงการ

ส่วนที่ ๔ เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ

๓. การลงมือปฏิบัติงานของนักวิจัยในพื้นที่ ๔ โรงเรียน โดยมีกิจกรรมสำคัญ ในลักษณะดังนี้

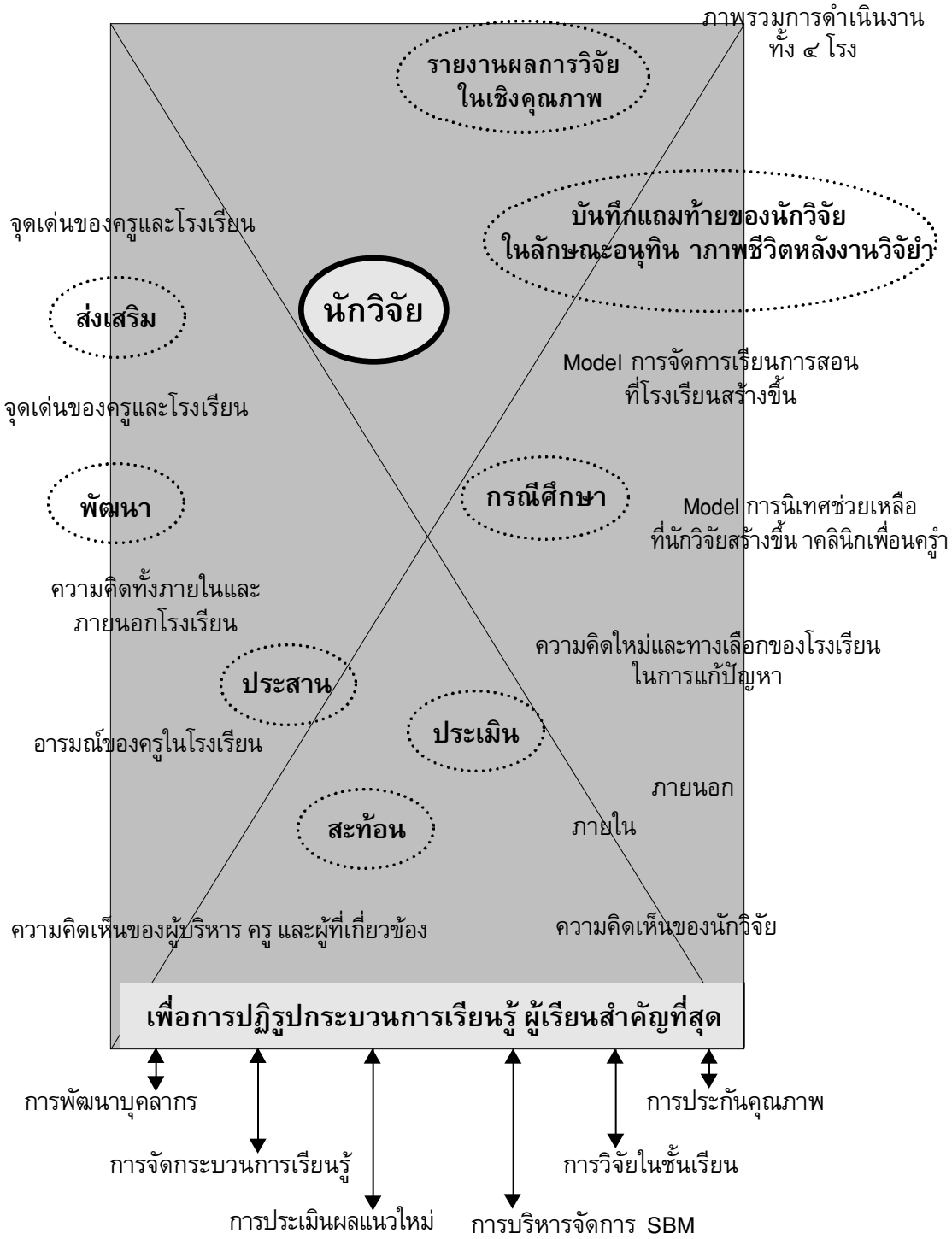
๓.๑ การพบปะและให้คำแนะนำ

- ใช้หลักความเป็นกัลยาณมิตรและถือว่าการไปเยี่ยมเยียนและสนทนาเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเพื่อน
- การให้ข้อเสนอแนะและทางเลือกต่างๆ จะเป็นในรูปการปรึกษาหารือและช่วยกันหาทางออกเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จ

๓.๒ การนิเทศเยี่ยมเยียนโรงเรียน

- มีการนัดหมายเวลาในการเยี่ยมเยียน ในระยะแรกอาจจะมีความถี่บ้าง จากนั้นอาจมีการทิ้งช่วง เพื่อให้เขาได้พัฒนาตนเอง แต่หากโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือก็สามารถนัดหมายได้
- การติดต่อทางโทรศัพท์ สามารถทำได้ตลอดเวลา ในกรณีที่มีปัญหาเร่งด่วน
- การเข้าเยี่ยมชมการเรียนการสอน อาจทำได้เมื่อมีการร้องขอ โดยใช้หลักการเข้าไปดูนักเรียน (ไม่ใช่ครู) โดยเฉพาะนักเรียนที่มีปัญหาทั้งในด้านวิชาการและด้านส่วนตัว

แผนภูมิแสดงผลการดำเนินงานของคณะนักวิจัย

ผู้วิจัยในพื้นที่ขณะนี้ยังได้สะท้อนความคิดและบทเรียนที่เขาได้รับจากการทำงานนี้ ตอนหนึ่งว่า

ษาความเป็นกัลยาณมิตรเป็นกุญแจทองที่จะไขเปิดประตูแห่งความเป็นมิตร ความอ่อนน้อมถ่อมตนยังเป็นคุณสมบัติที่คนไทยทุกคนต้อนรับ ความจริงใจและความนุ่มนวลเป็นเครื่องหล่อลื่นสัมพันธภาพให้เลื่อนไหลสอดคล้องกันไปสู่จุดหมายปลายทาง ความมีน้ำใจเป็นหยดทิพย์ที่ทำให้จิตใจชุ่มชื้น เบิกบาน และท้ายที่สุดการใช้คำพูดที่สุภาพแต่จริงใจและความสม่ำเสมอเป็นเครื่องส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อกัน และพร้อมที่จะร่วมมือร่วมใจจัดปัญหาต่างๆ และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่เด็ก เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเข้า

(กิตติวดี บุญชื้อ และวิภา ตัณฑุลพงษ์ : ๒๕๔๔)

ตัวอย่างที่ ๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณ ภควัตชัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์กมลรัตน์ คนองเดช ซึ่งเป็นคณะผู้วิจัยในพื้นที่จังหวัดยะลาและจังหวัดปัตตานี ได้รายงานลักษณะสำคัญของการนิเทศเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า

ษาโรงเรียนทั้ง ๖ โรงเรียนในโครงการฯ ได้มีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียนแต่ละโรงเรียน เช่น การพัฒนาโดยครูต้นแบบ ครูแกนนำมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการสอนทั้งระบบโรงเรียน รูปแบบที่ครูทุกคนเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกัน ทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร โดยมีครูต้นแบบ ครูแกนนำเป็นที่ปรึกษา และรูปแบบการบริหารจัดการโดยใช้ชุมชนช่วยพัฒนา ใช้แหล่งชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นขับเคลื่อนการปฏิรูปไปพร้อมกัน และรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกัลยาณมิตรระหว่างโรงเรียนในโครงการปฏิรูปฯ

(สุวรรณ ภควัตชัย และกมลรัตน์ คนองเดช : ๒๕๔๔)

รายงานข้างต้นเป็นข้อความที่สอดคล้องกับคำสนทนาของอาจารย์สุดาวรรณ ศุภเกษร ครูต้นแบบโรงเรียนธารโตวิเทศนิวิทย์ ซึ่งเป็นโรงเรียนในเครือข่ายการวิจัยในพื้นที่ ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณ ภควัตชัย สถาบันราชภัฏยะลา อาจารย์สุดาวรรณ กล่าวว่า

ษาถ้าครูในโรงเรียนไม่สามารถไปหาแหล่งวิทยาการในเรื่องทฤษฎีการวิจัยในชั้นเรียนได้ เราก็พยายามขอความรู้ คำแนะนำจาก ดร.สุวรรณ ไทรศัพท์ไปถามท่าน ท่านก็ช่วยแนะนำ บางครั้งเราไม่แน่ใจ ท่านก็บอกให้ลองทำดูว่าจะก้าวเดินไปได้หรือเปล่า เราก็ทบทวนและพัฒนา ตรงนี้สิ่งที่ได้มาก็คือเกิดเครือข่ายของครูทุกคนในโรงเรียน เกิดความเป็นกลุ่มเป็นก้อน สะท้อนออกเป็นการสร้างศรัทธาให้แก่โรงเรียน

เกิดเครือข่ายกับโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนสอนศาสนาทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่มาขอทำงานกับเราฯ

(สุดาวรรณ ศุภเกษร : ๒๕๔๕)

ตัวอย่างที่ ๓ คลินิกการเรียนรู้ : คลินิกครู

รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา และคณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้เปิดคลินิกครูขึ้น ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับหลักการและรูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศ เพราะต้องมีการเตรียมการ สร้างความเป็นกัลยาณมิตรให้เกิดการยอมรับและไว้วางใจ ดังจะขอยกข้อความจากรายงานการวิจัย ดังต่อไปนี้

ฯการลงพื้นที่ ระยะแรกเป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างคณะกรรมการปฏิรูปของโรงเรียนกับนักวิจัยในพื้นที่ เรามีโอกาสได้พูดคุยกับผู้ประสานงาน ผู้บริหาร และคณะกรรมการปฏิรูปโรงเรียน ได้รับฟังสิ่งที่โรงเรียนได้เริ่มปฏิบัติการนำเสนอแผนการดำเนินงาน และร่วมกันปรับแผนการดำเนินงานของโรงเรียน และของนักวิจัยให้สอดคล้องกัน พร้อมกันนี้เป็นการเสริมสร้างความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับโครงการปฏิรูป แผนการดำเนินงานและวิธีการเยี่ยมชมได้รับการพัฒนาตามความจำเป็น สิ่งที่เรารู้จากโรงเรียนในครั้งก่อนจะเป็นบทเรียนสำหรับการเยี่ยมชมโรงเรียนในครั้งต่อไป

โรงเรียนทั้ง ๖ โรงเรียน ได้เอื้อเฟื้อและอำนวยความสะดวกแก่นักวิจัยในพื้นที่อย่างยิ่งในการเยี่ยมชม ก่อนถึงวันนัดนักวิจัยจะโทรศัพท์ไปสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมที่โรงเรียนต้องการเพิ่มเติม นอกเหนือจากที่นัดกันไว้แล้ว กิจกรรมในการเยี่ยมชมแต่ละครั้งเริ่มจากการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้บริหารและทีมนำการปฏิรูปของโรงเรียน การเปิดคลินิกครู การเยี่ยมชมอาคารสถานที่ การจัดการเรียนการสอน การให้คำปรึกษา การช่วยเหลือทางวิชาการและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของโรงเรียน จบลงที่การนัดแนะกับทางโรงเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมและสิ่งที่ครูควรเตรียมมาด้วยในการเข้าร่วมประชุมในครั้งต่อไป เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่อภารกิจประจำของครู นักวิจัยจะประชุมใหญ่ทั้งโรงเรียนในกรณีที่มีความจำเป็นจริงๆ เช่น การกำหนดแนวทางในการดำเนินการตัดสินใจเข้ารับการประชุมจากหน่วยงานภายนอก การทำวิจัยในชั้นเรียน ระหว่างการเยี่ยมชม นักวิจัยได้จดบันทึกสิ่งที่พบเห็นโดยย่อ ภายหลังการเยี่ยมชมแต่ละครั้ง นักวิจัยจะสรุปสิ่งที่ได้พบเห็น สาระสำคัญของการพูดคุย

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สิ่งที่จะทำต่อไป รวมทั้งการทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ หรือข้อสังเกตเกี่ยวกับประสบการณ์ระหว่างการเรียนรู้

หลักการลงพื้นที่

- เป็นกันเอง จริงใจช่วยเหลือ
- ดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของทางโรงเรียน
- ติดต่อสื่อสารในเชิงบวกอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
- ทำเรื่องยากให้ง่าย
- ให้ความมั่นใจ ให้เกียรติ และให้กำลังใจ

ตัวอย่างกิจกรรมในการลงพื้นที่ : คลินิกครู

โรงเรียนในพื้นที่ทั้ง ๖ โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่พัฒนาบุคลากรของตนเองก่อนเข้าร่วมโครงการ มีการประชุมปฏิบัติการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา มีครูต้นแบบ ครูแกนนำคอยเป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือเพื่อนครูในโรงเรียน อย่างไรก็ตามผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาบุคลากรยังไม่ค่อยชัดเจนและทั่วถึงทั้งโรงเรียน การฝึกอบรมบางเรื่องมีการนำไปสู่การปฏิบัติน้อยมาก เช่น การวิจัยในชั้นเรียน

ที่โรงเรียนได้จัดฝึกอบรมหลายครั้ง แต่ครูส่วนใหญ่ก็ยังไม่ทำวิจัยในชั้นเรียน เมื่อทางโรงเรียนต้องการให้ผู้วิจัยในพื้นที่ช่วยจัดฝึกอบรมในเรื่องที่ทางโรงเรียนเคยจัดมาแล้ว ทำให้ต้องคิดทบทวนและสอบถามไปที่ครูว่า ทำไมครูจึงยังไม่นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ คำตอบที่ได้ต่างๆ กัน เช่น ยังไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไร ต้องการความชัดเจนก่อนลงมือทำ ต้องการตัวอย่างงานที่ดี ต้องการรูปแบบการปฏิบัติ ไม่มีเวลา ภาระงานมาก จะทำหรือไม่ทำก็สอนเต็มที่อยู่แล้ว สำหรับบุคลากรที่เริ่มปฏิรูปตนเองแล้ว ก็ต้องการความมั่นใจในสิ่งที่ตนปฏิบัติและแนวทางในการดำเนินการต่อไป จากคำตอบที่ได้สะท้อนให้เห็นว่าครูต้องการความช่วยเหลือที่แตกต่างกัน การจัดฝึกอบรมซ้ำในลักษณะกลุ่มใหญ่จึงมีข้อจำกัด ไม่สามารถสนองตอบความต้องการหรือแก้ปัญหาของครูแต่ละคน แต่ละกลุ่ม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ครูต้องเสียเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมและอาจทำให้ครูเกิดความเบื่อหน่าย

ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้โรงเรียนจัดช่วงเวลาที่ครูสามารถเข้าพบนักวิจัยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มสนใจหรือตามประเด็นปัญหาที่มี เป็นการให้บริการตามความสมัครใจ ผู้อำนวยการโรงเรียนราชวินิตมัธยมได้ตั้งชื่อกิจกรรมนี้ว่า คลินิกครู ส่วนผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐารามได้ตั้งชื่อว่า

าคลินิกการวิจัยในชั้นเรียนนำ กติกาของการเข้าใช้บริการคือ ต้องแจ้งให้ผู้วิจัยทราบล่วงหน้าว่าครูต้องการพูดคุยในเรื่องใด มีงานอะไรที่จะให้นักวิจัยช่วยตรวจสอบ หรือมีปัญหาใดที่ต้องร่วมกันแก้ไข ผู้ประสานงานโครงการจะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล และแจ้งให้ผู้วิจัยทราบล่วงหน้าหนึ่งสัปดาห์ เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้เตรียมเอกสารข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อครู ถ้าไม่มีการแจ้งล่วงหน้า ผู้วิจัยจะโทรศัพท์ไปสอบถามว่ามีประเด็นใดที่โรงเรียนต้องการให้ผู้วิจัยช่วยเหลือในการเยี่ยมชมโรงเรียนที่จะมาถึง การเข้าใช้บริการมีหลายลักษณะ อาจเป็นรายบุคคล เป็นคู่ หรือเป็นกลุ่มย่อยก็ได้ แต่ต้องเป็นไปตามความสมัครใจ ผู้ประสานงานจะจัดคิวการเข้าพบผู้วิจัย ครูที่เข้ามาใช้บริการจะเป็นผู้เปิดประเด็น ต่อจากนั้นผู้วิจัยจะเป็นผู้ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครู เพื่อให้ครูเกิดความเคยชินกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มเพื่อนครูด้วยตนเอง

การเปิดบริการส่วนใหญ่เริ่มจากผู้ใช้บริการหนึ่งคน และมีครูค่อยๆ มาสมทบครูที่ได้รับคำตอบสำหรับประเด็นปัญหาของตนแล้ว ถ้าไม่มีภาระหน้าที่มักจะอยู่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นที่เพื่อนครูนำเสนอขึ้นมาใหม่ สิ่งที่ครูได้รับการเข้าใช้บริการคือ ความมั่นใจในสิ่งที่ตนปฏิบัติ แนวทางในการดำเนินงานต่อไป และกำลังใจที่ได้จากเพื่อน ๆ ที่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดเป็นพลังสำคัญในการปฏิรูปโรงเรียน เป็นจุดเริ่มต้นของสังคมแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาที่ยั่งยืนภายในโรงเรียน ผู้บริหารมีส่วนร่วมโดยการกระตุ้นและสนับสนุนให้ครูมาใช้บริการ การดูแลช่วยเหลือ และการติดตามงานเพื่อการยกย่องเชิดชู

เมื่อครูมาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น เช่น โรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม ครูมากกว่าครึ่งเริ่มทำวิจัยในชั้นเรียน และต้องการใช้บริการจากคลินิก ทำให้ผู้วิจัยต้องขอร้องให้ครูที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยในชั้นเรียนมาเป็นผู้ช่วยประจำคลินิก ๒ คน คือ ครูอรุณณี จิตต์ชื่น และครูวรินทร์ อินทวรพัฒน์ ผู้ช่วยจะได้รับการฝึกหัดให้ตรวจงานวิจัย และเป็นผู้ให้คำปรึกษาเบื้องต้นได้ทุกวัน และถ้ามีปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือสามารถโทรศัพท์มาปรึกษานักวิจัยได้ตลอดเวลา

สาระสำคัญที่ครูขอใช้บริการในระยะแรกๆ เกี่ยวข้องกับการสอนแบบนักเรียนเป็นสำคัญ การเขียนแผนการสอน การวัดผลตามสภาพที่เป็นจริง ในระยะต่อๆ มา เกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนนำ

(อรพรรณ พรสีมา และคณะ : ๒๕๔๔)

อาจารย์วิศาล เครือคล้าย สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัย เป็นนักวิจัยในพื้นที่ที่ใช้กระบวนการกัลยาณมิตรเต็มรูปแบบเช่นเดียวกับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญรุ่งปานใหม่ และคณะ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา รองศาสตราจารย์ลำดวน เกษตรสุนทร และคณะ สถาบันราชภัฏสงขลา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญจันทร์ เจียบประเสริฐ และคณะ สถาบันราชภัฏภูเก็ต ผู้ช่วยศาสตราจารย์สายสมร ดีวิเศษ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ ฯลฯ ได้รายงานและให้ข้อมูลการปฏิบัติงานฉันทกัลยาณมิตรกับบุคลากรโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่คล้ายคลึงกัน อาจจะมีกิจกรรมปลีกย่อยที่แตกต่างกันบ้าง แต่ก็เพียงพอที่จะเชื่อมั่นว่ารูปแบบการปฏิบัติงานแนวกัลยาณมิตรนิเทศได้ช่วยสร้างประสิทธิภาพของงานและพัฒนาด้านความสัมพันธ์ที่ดีต่อการทำงานปฏิรูปการศึกษาในอนาคต

อย่างไรก็ตามการปฏิบัติงานนิเทศตามแบบกัลยาณมิตรนิเทศยังมีข้อบกพร่องและอุปสรรคบางประการที่ต้องแก้ไขปรับปรุงต่อไป เช่น

๑. นักวิจัยในพื้นที่และครูต้นแบบยังมีภาระงานโครงการอื่นที่ได้รับมอบหมายอีกมาก ทำให้การทุ่มเทเวลาให้แก่งานนิเทศไม่สมบูรณ์
๒. เมื่อนักวิจัยในพื้นที่และครูต้นแบบได้รับการยอมรับและเชื่อถือ จึงถูกขอร้องให้เป็นวิทยากรทั้งในเขตพื้นที่และในโรงเรียนที่อยู่ไกล ในขณะเดียวกันก็มีความจำเป็นที่ต้องอยู่ในสถานศึกษา ไม่สามารถทิ้งชั้นเรียนได้บ่อยๆ
๓. ยังขาดการสนับสนุนหรือความสะดวกในการสื่อสาร การเดินทาง และการจัดประชุม รวมถึงอุปกรณ์สิ่งเปลี่ยนต่าง ๆ ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ
๔. ยังมีความสับสน ซ้ำซ้อนในเรื่องมาตรฐานการเรียนรู้ เกณฑ์การประเมิน และการประกันคุณภาพ ทั้งนี้เพราะการประสานงานของผู้บริหารการศึกษาแต่ละระดับยังต้องได้รับการปรับปรุง
๕. นักวิจัยในพื้นที่และครูต้นแบบ รวมถึงบุคลากรในโรงเรียนยังต้องการได้รับเอกสาร หนังสือ และสื่อแบบต่างๆ ที่ให้ความรู้ ความเคลื่อนไหวทางการปฏิรูปการศึกษาต่อไป แม้ว่า จะสิ้นสุดโครงการฯ แล้ว

สรุป และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากรายงานการวิจัยตั้งแต่บทนำจนถึงบทที่ ๓ จะเห็นได้ว่าผู้วิจัยได้เสนอข้อค้นพบส่วนใหญ่ในด้านที่เป็นกระบวนการเรียนรู้และการบริหารงานวิชาการที่น่าสนใจและเกิดผลสำเร็จแท้จริงแล้วจากการเยี่ยมโรงเรียน การสัมภาษณ์ และอภิปรายทั่วไป ผู้วิจัยได้รับฟังและค้นพบปัญหาของโรงเรียนปฏิรูปฯ หลายประการ ซึ่งพอจะประมวลปัญหาและข้อสรุปได้ดังนี้

๑. ในช่วงระยะเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงกระบวนการบริหารการศึกษาและการเรียนรู้ทั้งของโรงเรียนส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้เกิดการปลุกเร้าและสร้างกระแสให้ครูต้องปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บุคลากรของโรงเรียนส่วนหนึ่งเคยชินต่อวิธีการบริหารและวิธีการสอนที่ตนเคยทำมานาน เกิดความรู้สึกคับข้องใจ ไม่มั่นใจและต้องการหลบหนีให้พ้นไปจากสถานการณ์ปฏิรูป บุคคลกลุ่มนี้ถ้ามีเพื่อนคู่คิด มีผู้ที่เห็นใจพร้อมที่จะแนะนำช่วยชี้ทางและให้กำลังใจ เขาก็พอจะค่อยๆ ปรับตัวและเปลี่ยนพฤติกรรมได้ แต่ถ้าเขาถูกตำหนิ ถูกประเมินในทางลบหรือเกิดความรู้สึกท้อถอยในกระบวนการแก่งแย่งแข่งขัน เขาได้ตัดสินใจก้าวออกไปจากวิชาชีพครู จึงปรากฏว่าได้มีครูที่สูงอายุจำนวนหนึ่งได้เข้าโครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิต เกิดปัญหาขาดแคลนครูและบุคลากรเพิ่มขึ้นจากที่มีการลดอัตราบรรจุแต่งตั้งข้าราชการครู

๒. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการพัฒนาวิธีการใหม่ๆ ในกระบวนการเรียนรู้นั้น หลักสูตรแม่บทได้สนับสนุนให้โรงเรียนสร้างสาระการเรียนรู้และวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างอิสระ โดยขอให้เป็นไปตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ของหลักสูตรกลางและผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดให้ อย่างไรก็ตามแม้โรงเรียนจะมีอิสระเสรีในการคิดริเริ่มแต่ยังมีความวิตกกังวลและสับสน เพราะมาตรฐาน เกณฑ์ ตัวบ่งชี้มีหลายชุด หลายมาตรฐาน หลายเกณฑ์ ทั้งระดับชาติ ระดับกรม และองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ประเมินและประกันคุณภาพโรงเรียนปฏิรูปฯ จึงได้รับคำแนะนำจากโครงการฯ ว่าให้ถือมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรและของกรมเจ้าสังกัดเป็นหลัก

๓. กระบวนการปฏิรูปการศึกษายังดำเนินการอยู่อย่างแยกส่วน ได้แก่ การปฏิรูปโครงสร้างบริหาร การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้อ การปฏิรูปทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา การปฏิรูปและส่งเสริมการศึกษาของ

เอกชน ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีสำนักงาน กรม กองต่างๆ ที่แยกกันดำเนินการปฏิรูปตามสังกัด แม้จะมีการเชื่อมโยงกันอยู่บ้าง แต่ยังคงขาดเอกภาพและมีกลยุทธ์ของการปฏิรูปแตกต่างกันไป ความแตกต่างนั้นเป็นธรรมดาและเป็นสิ่งดีหากสามารถสอดคล้องและส่งเสริมกันได้ แต่ในบางเรื่องได้กลายเป็นความขัดแย้งและการแข่งขัน

๔. หลักสูตรและการสอนในสถาบันครูศึกษายังไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริงและการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนหรือในวิถีการเรียนรู้ตลอดชีวิต คณะจารย์สถาบันครูศึกษาเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่สามารถสาธิตรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ได้ (Performance model) และสามารถแนะนำเป็นเพื่อนร่วมคิดมิตรร่วมทางกับผู้บริหารและครูในกระบวนการปฏิรูป กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถาบันฝึกหัดครูจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง ทฤษฎีการสอนต้องผสมผสานกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่น่ายินดีที่สถาบันครูศึกษาทุกแห่งได้เริ่มปฏิรูปหลักสูตรและการสอนแล้ว

๕. จากการที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ริเริ่มการสรรหายกย่องครูแห่งชาติและครูต้นแบบ กระทรวงศึกษาธิการได้ทำโครงการครูแกนนำ โดยปรับปรุงระบบการปฏิบัติงานและภารกิจของครูที่ได้รับการยกย่องให้ขยายเครือข่ายสู่เพื่อนครูในการปฏิรูปการเรียนรู้ ผลการวิจัยนี้พบว่า ครูต้นแบบและครูแกนนำมีภาระเพิ่มขึ้นอย่างมาก เป็นที่พึงของเพื่อนครู ทำให้ต้องทิ้งชั้นเรียนไปเป็นวิทยากร นักเรียนในชั้นของครูต้นแบบต้องเสียโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ปัญหานี้เป็นที่ประจักษ์ ครูต้นแบบได้รับการแนะนำแนวทางใหม่ในการขยายเครือข่ายทำให้สามารถผ่อนคลายนปัญหาลงได้

๖. โรงเรียนในโครงการปฏิรูปฯ กำลังมีความตื่นตัวต่อการพัฒนาบุคลากรและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความพยายามในการรวมกลุ่มโรงเรียนปฏิรูปฯ ในจังหวัดเดียวกันและจังหวัดใกล้เคียง ขยายเครือข่ายไปสู่โรงเรียนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน เพื่อช่วยเหลือกันในการปฏิรูปการศึกษา การรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายโรงเรียนปฏิรูปฯ ยังขาดการสนับสนุนจากชุมชนและหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งโรงเรียนจะต้องแก้ปัญหาด้วยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน ประสานงาน ทำความเข้าใจกับหน่วยบังคับบัญชา เพื่อให้โรงเรียนต่างๆ กลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ประเทศไทยมีองค์กรที่วางแผนและวางนโยบายพัฒนาคนและสังคมหลายองค์กรหลายระดับ เช่น สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีกรมกองต่างๆ ที่จัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ จัดการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาเฉพาะทาง และมีองค์กรเอกชน ครอบคลุมจำนวนมากที่จัดการศึกษาทางเลือก นโยบายของพรรคการเมือง นโยบายของรัฐบาลก็มีผลอย่างมากต่อการกำหนดทิศทางและการตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ ของการปฏิรูปการศึกษา

พื้นฐานและวิธีการคิดของแต่ละองค์กรมีความแตกต่างกัน การปฏิรูปการศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลก็ต่อเมื่อทุกองค์กรประสานสัมพันธ์กัน แสวงหาจุดร่วมเพื่อการปฏิรูปอย่างเป็นเอกภาพโดย

๑.๑ คิดถึงการจัดการศึกษาเพื่อคุณภาพของคนไทยและสังคมไทยทั้งหมด มากกว่าคิดถึงความสำเร็จของภารกิจการศึกษาเฉพาะในกรมกองหรือองค์กรของตนเท่านั้น การคิดแยกส่วนการศึกษาเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งของการปฏิรูปการศึกษา

๑.๒ ลดอัตตาและทิฐิความเป็นกรม กอง เป็นตัวตนของตนลง ปรับความคิดของตนโดยแสวงหาความสอดคล้อง มุ่งที่คุณภาพการศึกษาเป็นหลัก ความคิดเห็นที่แตกต่างกันนั้นเกิดขึ้นเสมอ แต่การยอมรับนับถือความคิดเห็นของผู้อื่นโดยใช้เหตุผลนั้นมีความสำคัญยิ่งในสังคมประชาธิปไตย

กระบวนการพัฒนามนุษย์มีปัจจัย องค์ประกอบที่ซับซ้อน ละเอียดอ่อน จึงไม่มีองค์กรใดที่คิดหลักและกระบวนการศึกษาที่ถูกต้องทั้งหมดหรือผิดพลาดทั้งหมด จึงจำเป็นต้องปรับความคิดและความเข้าใจซึ่งกันและกัน

๒. ความก้าวหน้าของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ต้องเริ่มจากฐานสู่ยอด มิใช่จากยอดสู่ฐาน การวิจัยนี้พบว่าเมื่อโรงเรียนได้รับกำลังใจและทรัพยากรเกื้อหนุนให้เกิดความตระหนักและกำลังใจในการปฏิรูปหน่วยงานบริหารทุกระดับ ตั้งแต่ระดับอำเภอ จังหวัด และระดับชาติสนับสนุนสถาบันครูศึกษาจัดคณะนักวิจัยลงพื้นที่ ช่วยเหลือกันฉันท์กัลยาณมิตร ผู้บริหาร ครู ชุมชน ทุกฝ่ายเริ่มเคลื่อนไหวปฏิรูปทั้งโรงเรียน ผลที่เกิดขึ้นคือความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพฤติกรรมการสอนของครู พฤติกรรมการเรียนรู้ และคุณภาพผู้เรียน

๓. คณะผู้วิจัย คณะนักวิจัยในพื้นที่ บุคลากรทั้งโรงเรียน กรมกองเจ้าสังกัด ต่างเห็นพ้องกันว่าคณาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูต้องขยายพรมแดนแห่งความรู้จากทฤษฎีออกสู่

การปฏิบัติจริงในโรงเรียนและชุมชน คณะครูต้องร่วมงานกับศึกษานิเทศก์ ร่วมคิดร่วมทำงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้บริหารและครูในโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้คณะครูปรับปรุงหลักสูตรและการสอนในรายวิชาของตนได้ดีขึ้น

นิสิตนักศึกษาควรมีโอกาสได้ไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่น ได้เพิ่มพูนประสบการณ์วิชาชีพ โดยมีเวลาปฏิบัติจริง เรียนรู้สถานการณ์จริง รู้จักเด็ก รู้จักชุมชน ฝึกแก้ปัญหา เพื่อสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถาบันครุศึกษาคควรเปิดกว้างต่อการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษา กับบุคลากรในโรงเรียน นำนักศึกษาออกสู่โรงเรียนและชุมชน และเชิญครูที่มีกระบวนการสอนที่ดี มาเป็นวิทยากรในรายวิชาต่างๆ มีการจัดประชุมทางวิชาการและการศึกษาต่อเนื่องเพื่อเปิดโอกาสให้เป็นผู้บริหารและครูได้รับความรู้ใหม่ ทันสมัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

๔. ควรปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาใหม่ สถาบันราชภัฏควรสร้างความเข้มแข็งและสนับสนุนทรัพยากรแก่ศูนย์ศึกษาพัฒนาครู หน่วยงานบริการทางวิชาการของคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ควรปรับวิธีการฝึกอบรมครูโดยลดการบรรยายทางวิชาการลง และสาธิตรูปแบบวิธีการต่างๆ ให้ครูได้ปฏิบัติมากขึ้น การใช้สื่อเทคโนโลยีเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้การฝึกอบรมครูทำได้แพร่หลายขึ้นในเชิงปริมาณ แต่ต้องมีวิธีการตรวจสอบคุณภาพด้วย

๕. ขณะนี้ได้มีการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ นับเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านสาระและกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ จึงต้องมีการเตรียมสร้างความรู้ความเข้าใจ และให้แนวปฏิบัติที่ชัดเจนแก่ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา การจัดสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่ม การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดสาระการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนของแต่ละช่วงชั้น กิจกรรมพัฒนานักเรียน การกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ของหลักสูตรแกนกลาง และหลักสูตรสถานศึกษา การเขียนลักษณะรายวิชา วิธีการวัดและประเมินผล หลักบูรณาการ การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ทุกเรื่องล้วนมีความเกี่ยวพันกัน การเตรียมการให้ผู้บริหารและครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้จึงเป็นเรื่องรีบด่วน

๖. การประกาศยกย่องครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ ครูแกนนำ ครูเกียรติยศ ผู้บริหารต้นแบบ และบุคคลดีเด่นด้านต่างๆ ทางการศึกษา เป็นวิธีการที่ดี จูงใจให้บุคลากรพากเพียร ปรับปรุงการทำงาน และเกิดการสร้างเครือข่ายกว้างขวางออกไป วิธีการนี้มีส่วนอยู่มาก แต่ก็ก็มีจุดอ่อนดังที่กล่าวไว้แล้วในเรื่องประเด็นปัญหา องค์กรที่รับผิดชอบจึงควรปรับปรุงวิธีการสรรหา วิธีการประเมิน วิธีการยกย่อง และการกำหนดภารกิจให้เหมาะสมเพื่อจะได้เกิดสัมฤทธิ์ผลด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืนต่อไป

๗. จากการวางแผนงานวิจัยให้ผู้วิจัยและคณะนักวิจัยในพื้นที่ดำเนินการช่วยชี้แนะ และช่วยเหลือบุคลากรในโรงเรียนปฏิรูปฯ โดยการสร้างศรัทธา การยอมรับ ร่วมคิดร่วมทำงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเรียกว่าเป็นกระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศ ปรากฏผลว่ากระบวนการนี้ ได้สร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันทุกฝ่าย มีการเปิดใจกว้างและช่วยกันแก้ปัญหาอย่างดียิ่ง ทำให้ การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนดำเนินไปได้ด้วยดีตลอดโครงการและต่อเนื่อง เมื่อจบโครงการแล้ว

ดังนั้นทุกหน่วยงานควรปรับปรุงระบบการนิเทศและนำกระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศ มาใช้ในการปฏิบัติงานทุกระดับ

๘. เนื่องจากโครงการวิจัยนี้เป็นโครงการนำร่อง มีความจำกัดทางเวลาและจำนวน โรงเรียน บุคลากรที่ดำเนินโครงการฯ จึงควรขยายขอบเขตของการดำเนินงานนี้ต่อไป โดยสร้าง ระบบการค้นหาโรงเรียนตัวอย่างการปฏิรูปการเรียนรู้การสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา จำแนกตามช่วงชั้น สังกัด ขนาด ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ฐานทุนและทรัพยากร ชุมชน การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองและรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้พึงระมัดระวังวิธีการยกย่อง เพื่อมิให้เกิดการเปรียบเทียบ แข่งขันมากเกินไป

๙. ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนจำนวนมากในโครงการฯ ได้เชื่อมโยงการเรียนรู้ใน ชั้นเรียนกับแหล่งเรียนรู้ สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีการจัดค่ายการเรียนรู้ การศึกษานอกสถานที่ การเชิญผู้รู้ในชุมชนมาเป็นวิทยากร ซึ่งต้องมี ค่าตอบแทน แต่กฎระเบียบต่างๆ เป็นอุปสรรคอยู่มาก การจัดการเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ จึงเป็นกิจกรรมที่เสี่ยงต่อความปลอดภัยและการที่ครูต้องรับผิดชอบวินัย

ถ้าจะปฏิรูปการเรียนรู้ จำเป็นต้องปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ที่หลากหลาย มีความโปร่งใส และสร้างความร่วมมือกันในกลุ่มผู้รับผิดชอบทุกฝ่าย

๑๐. ปัจจุบันการวัดและประเมินผล การสอบคัดเลือก การประเมิน และการประกัน คุณภาพ มีอิทธิพลต่อความคิดริเริ่มที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ครูและ ผู้บริหารมีความสุขในการสอนและบริหารงานวิชาการ แต่มีความเครียด วิตกกังวลเมื่อ ต้องรับการตรวจสอบ ดังนั้นจึงควรลดระบบอำนาจออกจากการประเมินของหน่วยเหนือ เน้นการสร้างระบบประเมินตนเองของสถานศึกษาให้เข้มแข็ง สนับสนุนให้ชุมชนสังคม ตรวจสอบประสิทธิภาพของสถานศึกษาโดยดูจากคุณภาพของบุตรหลานของเขาเอง

๑๑. ควรมีการจัดระบบการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเทคโนโลยีการศึกษาและสื่อมวลชน ให้มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่า และประหยัด

๑๒. ควรลดวิธีการครอบงำทางทฤษฎีการสอน เช่น กระบวนการแบบหนึ่งต้องมี ๙ ขั้น การจัดกิจกรรมต้องมีขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป การเขียนแผนการสอนต้องมียอดประกอบตายตัว และใช้คำที่กำหนดให้ การค้นพบรูปแบบการเรียนรู้มากมายที่มีได้เปลี่ยนไปตามตารางสอนและทฤษฎีตายตัวได้เน้นย้ำว่า**ไม่มีสูตรสำเร็จในการพัฒนาคน** ดังนั้นรัฐจึงควรดำเนินนโยบายให้พ่อแม่สามารถเลือกรูปแบบวิธีการเรียนของบุตรหลาน เพิ่มศรัทธาให้กำลังใจผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์ให้พัฒนารูปแบบตามลีลาของเขาเอง เปิดโอกาสให้ครูกิจเปิดแนวทางให้ครูทำ เปิดเวทีให้ครูแสดงผลงาน ประชาชนและชุมชนเป็นผู้ร่วมมือตรวจสอบและดูแลคุณภาพของลูกหลานของเขาเอง

เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ประชาชนจึงเป็นผู้กำหนดว่านโยบายการศึกษาควรเป็นเช่นใด ในที่สุดหากการปฏิรูปการศึกษาเป็นผลสำเร็จรัฐต่างหากที่จะต้องปฏิบัติตามนโยบายการศึกษาซึ่งกำหนดโดยประชาชน

การคิดตลบกลับทิศได้เกิดขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพียงจุดเล็กๆ ที่พร้อมจะขยายวงกว้างไปทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว ไม่มีผู้ใดจะยับยั้งได้

บรรณานุกรม

- กิตติยวดี บุญซื่อ และคณะ. (๒๕๕๑). การเรียนรู้อย่างมีความสุข การปฏิรูปการเรียนรู้ ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (๒๕๕๒). จุดประกายการปฏิรูป กระบวนการเรียนรู้. เอกสารการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ลำดับที่ ๗. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (๒๕๕๔). รายงานการพัฒนาดตนเอง ของบุคลากรทั้งโรงเรียนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ระยะที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๔) ของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปฯ ๒๕๐ โรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (๒๕๕๔). รายงานการดำเนินงานพัฒนากระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้และการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (ระยะที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๔) ของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปฯ ๒๕๐ โรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (๒๕๕๔). รายงานการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยคณะนักวิจัยในพื้นที่. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (๒๕๕๑). การปฏิวัติหลักสูตรการศึกษาไทย : จากแห่งหลักสูตร สู่มณฑลของการเรียนรู้รอบคอบอย่างมีบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร : วชิราวุธวิทยาลัย.
- ทีศนา เขมมณี และคณะ. (๒๕๕๑). การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด การปฏิรูป การเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (๒๕๕๓). ปฏิรูปการเรียนรู้ แกไขความทุกข์ยากของแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พระธรรมปิฎก. (๒๕๕๓). ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒. ราชกิจจานุเบกษา ๑๑๖. (๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๒) : ๑ - ๔๑.

- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (๒๕๔๒). คำพอสอน : ประมวลพระบรมราชาโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ.
- เลขา ปิยะอัจฉริยะ และนางลักษณ วิรัชชัย. (๒๕๔๔). แนวทางการวิจัยปฏิบัติการ : โรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุกรี เจริญสุข และคณะ. (๒๕๔๑). การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : ศิลปะ ดนตรี กีฬา การปฏิบัติการเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุমনทา พรหมบุญ และคณะ. (๒๕๔๑). การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การปฏิบัติการเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (๒๕๔๑). แก่นแท้ของการเรียนการสอนคือการเรียนรู้ของผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (๒๕๔๔). ธรรมจักรของกระบวนการเรียนรู้ หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อ่ำไพ สุจริตกุล และคณะ. (๒๕๔๑). การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : การฝึกฝนกาย วาจา ใจ การปฏิบัติการเรียนรู้ตามแนวคิด ๕ ทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ที่ปรึกษา

ดร.รุ่ง แก้วแดง

ดร.สิริพร บุญญานันต์

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการเรียนรู้และเครือข่าย
การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ผู้เชี่ยวชาญโครงการ

ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เถรยอด

ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินและการประกันคุณภาพ
การศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหาร
และการจัดการ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางสาวศศิธร เล็กสุขศรี

นางสาวบุญเทียม สิริปัญญา

นายสำเนา เนื้อทอง

นางอริศรา เล็กสรรเสริญ

นางพัชราพรรณ กฤษญาจินดารุ่ง

นางสาวอนงค์ นอกเมือง

หัวหน้าโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนา
คุณภาพผู้เรียน

นักวิจัยประจำโครงการฯ

นักวิจัยประจำโครงการฯ

นักวิจัยประจำโครงการฯ

นักวิจัยประจำโครงการฯ

เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล

ผู้เขียนรายงาน

ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์

ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

ผู้ประสานงานการพิมพ์ และพิสูจน์อักษร

นางอริศรา เล็กสรรเสริญ

นักวิจัยประจำโครงการฯ

สำนักพัฒนาการเรียนรู้และเครือข่ายการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๖๖๘-๗๙๗๔ หรือ ๐-๒๖๖๘-๗๑๒๓ ต่อ ๒๕๑๐, ๒๕๑๑ โทรสาร ๐-๒๒๔๓-๑๑๒๙

หากท่านต้องการเอกสารฉบับนี้สามารถ Download

ได้จาก Web site : <http://www.onec.go.th>